

KOMÜNAR

Sosyalizmden Kuşku Duymak İnsandan ve Onun
Geleceğinden Kuşku Duymaktır

Kasım-Aralık-Ocak 2010-2011
Yıl-6 Sayı 48

Üç Aylık İdeolojik-Teorik Dergi

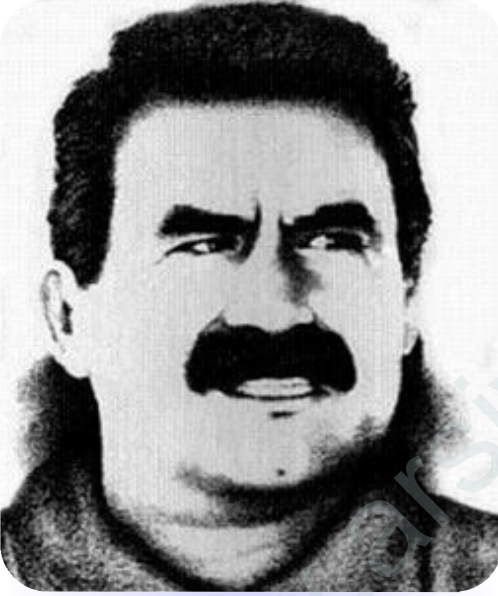
YA

"KAPİTALİZM"

YA

"ÖZGÜR YAŞAM"

İÇİNDEKİLER...

Kapitalizm
En Gelişmiş ve Kurumlaşmış
Zor Temelinde
Bir Artık-Değer, Birikim
Tazıdır

<i>Gerçeğin Dili Olarak Sanat Ve Edebiyat.....</i>	<i>3</i>
<i>Son Kölelik Düzeni: KAPİTALİST MODERNİTE.....</i>	<i>12</i>
<i>Kapitalizm, Devlet ve İktidarın Neresindedir?.....</i>	<i>24</i>
<i>Kapitalist Modernitenin Dinsel Şölenleri: ÜÇ "S" LER.....</i>	<i>37</i>
<i>Kapitalist Modernitenin Resmi İdeolojisi: LİBERALİZM.....</i>	<i>52</i>
<i>Kapitalist Modernite Döneminde Kül- tür ve Ahlakın Başlıca Özellikleri.....</i>	<i>76</i>
<i>Gerçek Bir Halk Savaşı: ÇİN DEVRİMİ.....</i>	<i>90</i>

KOMÜNARDAN

2005'in Aralık ayından bu yana 48. sayısını çıkaran dergimizin yayım hayatının 6. yılına girerken yeniden yoldaşlarla birlikte olmanın onuru ile 'merhaba' diyoruz.

Yoldaşlar

Geçtiğimiz 2010 yılında, halkımız ve mücadelemiz açısından kader-belirleyici gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Kuzey'de sömürgecilik, yaşamın her alanında soykırımı dayatırken, Önder APO'nun perspektifleri ve fiili öncülüğü ile Partimiz ve Halkımız, bu yıl içinde düşmanın sadece ulusal boyutta değil uluslararası alanda da darbe yemesini ve hesaplarının bozulmasını sağladı.

Önderliğimizin belirlediği 1 Haziran hamlesi ile mücadelemizin 4. döneme girmesi, 35 yıllık diriliş ve kuruluş mücadelesi açısından bir dönüm noktası oldu. KCK operasyonları ve yargılamalarına bağlı olarak geliştirilen askeri operasyonların karşısına böylesi bir hamle ile çıkılması, sadece TC'nin değil PKK'yi de tasfiye edeceğini sanan tüm güçlerin hesaplarını bozdu. Bu nedenle de Türkiye-İran, Suriye, Irak ya da Güney Kürdistan ve Türkiye-İsrail ilişkileri yeni düzenlemelerle karşı karşıya kaldı. Önderliğimizin peş peşe geliştirdiği eylemsizlik kararları ve Demokratik Özerklik statüsünün hayata geçirilmesi çağrısı Türkiyeli güçleri, ABD ve AB siyasetini Kürt sorununun tartışılması içerisine aktif olarak çekti. Bütün bu vb. gelişmeler, devletin ve dayandığı güçlerin hesaplarını bozduğu için AKP hükümeti önemli bir panikleme yapılamayacağına devam ediyor.

Şimdi 2011 yılı ile birlikte, bir yanı tasfiye diğer yanı da demokratik çözüm olan sırat köprüsü gibi bir sürecin içerisine giriliyor. Bu nedenle iyi temennilerle yeni bir yıla girmekten ziyade, özgürlükteki ısrarı ortaya koyan örgütlenme ve eylem düzeyini yakalama çabasını elden bırakmamak gerekiyor.

Düşmanın tüm oyunlarını bozmak, aynı zamanda onu azgınlaştırmak ya da paniğe kapılmasına neden olmak anlamına gelir. O nedenle de azgınlaşabilecek olan düşman gerçekliğine karşı en kapsamlı gerilla ve devrimci halk savaşına göre hazırlanırken onun, en ince-sinsi tasfiye yöntemlerine karşı da uyanık olmak gerekiyor. Uyanıklık bilinç demektir. Sinsilik ise liberalizm silahıyla donanmış düşmanın karşısını bile kendi hizmetine sokacak tecrübesinin olması anlamına gelir.

Bu nedenle 2011 yılının iki ağzı keskin bıçak gibi olan özelliklerini dikkate alarak, karşıtı olduğumuz kapitalizmin bir takım temel özelliklerine dikkat çekecek konulara yer verdik. Çünkü özgürlüğün yolu anti-kapitalist mücadeleden geçiyor. Liberalizmin tüm oyunlarını boşa çıkaracak bilinç donanımı, özgürlük kazanımlarının teminatı anlamına geliyor. Bunun için sadece insanı ve toplumu değil, onlarla ilgili olan her şeyi tüketim cenderesine alan kapitalist moderniteyi tanımak ve ona karşı mücadele etmek demokratik uyarılıklı çizginin bir gereği olmaktadır.

İşte bu nedenle sadece yaklaşan seçimlere hazırlanmak ya da sadece demokratik anayasa çalışmalarını yürütmek değil, tüm toplumsal alanların kapitalizme karşı örgütlenmesi, demokratik özerkliğin yaşamsallaştırmanın bir gereği olmaktadır. Ancak bu şekilde Önderliğimizin de belirttiği gibi "2011 yılı Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözümünün geliştiği bir yıl olabilir." Bu nedenle de "Bütün halkımız demokratik seferberlik ruhuyla hareket etmeli" dir.

İşte böylesi bir görev yaklaşımı ve bilinciyle "2011 yılı demokratik seferberlik yılı olmalıdır." diyerek başta Önderliğimiz, halkımız ve yoldaşlarımızın yeni yılını kutluyoruz.

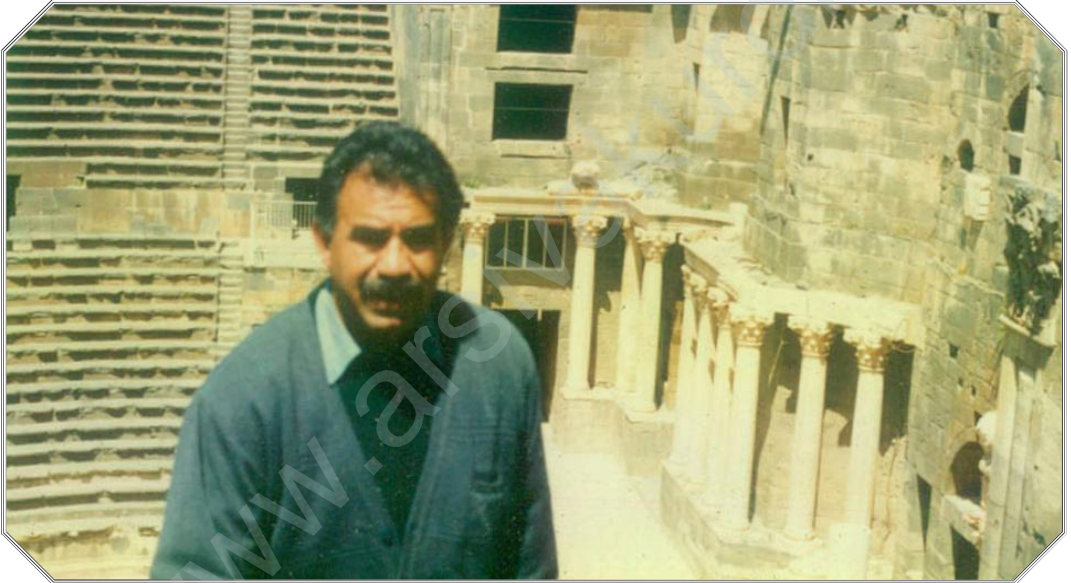
Devrimci selam ve saygılarımızla

GERÇEĞİN DİLİ OLARAK SANAT VE EDEBİYAT

Abdullah ÖCALAN

Yaşamı büyük bir olaya dönüştürmek, yaşamı bir ulusa ve insanlığa mal etmek insanın kendi elindedir. Bizim bütünüyle başarmak veya yapmak istediğimiz de budur. Bizim yaptığımız, yaşamı uluslaştırmak, sosyalleştirmek, kültüre kavuşturmak, çekici ve yaşanır kılmaktır. Çocuklar gibi kendini kandırarak, ağlayarak, sızlayarak, acındırarak, sorun kılarak bir yere varılamaz; çözümleyici

Artık bu bir terbiye meselesidir. Bir arkadaş ailesine, "Siz neden beni büyük bir terbiyesiz gibi yetiştirdiniz" diye mektup yazmış. Doğrudur. Bize büyük bir terbiyesiz gibi yetiştirilmenin acısını çektiriyorlar. Bütün çabalarımız ancak sınırlı sonuç alabiliyor. Bunlara kocamış bebekler diyoruz. Cüceleşme dediğimiz olay, iyi bir yaşam biçimi değildir. Devrimde cücelik bir hastalıktır. Siyasi mü-

olmadıktan, görevlerde belli bir ilerleme olmadıktan sonra hiçbir yere varılamaz. Büyük bir duyarlılıkla, oldukça ilerletici bir yaklaşımla, sorumluluk anlayışımızı gösterdik. Çaba dediğiniz böyle sergilenir. Öyle ki, en hayati dersleri ve cesareti verdiklerimizin bile, bizi ve kendilerini nasıl çarçur ettiklerini görüyoruz. Bunlar sadece kendilerini kolayca düşmana kaptırıyorlar. Verilen cesareten bunu anlıyorlar. Sadece ucuz ahkâm kesiyorlar. Halbuki bizim yaklaşımlarımızdan hiçbir zaman böyle sonuç çıkarılamaz.

cadelede cücelik hastalığı, özellikle devrimci büyümeyi sağlayamayanın içine düşeceği durumdur ve yaygınca yaşanan da budur. Kişi ne yapıp edip kendini büyütme bilecektir. Devrimci büyüme, askeri büyüme, siyasi büyüme olmadan yaşamak zordur. Gücü varsa herkes kendisini yetiştirsin. Bunu saptırmaya, böyle çok çeşitli subjektif niyetlerle boşa çıkarmaya gerek yok. Bununla hiçbir şey kazanılamaz.

Parti değerleri karşısında layık olmamak; ne kadar tutarsız, ciddiyetten yoksun, ger-

çeklerin farkında olmayan havai bir tip olduğunu gösterir. Bunlar da böyle bir mücadele sanatında hiç yol alamazlar.

Gerçeklerin Dili Saptırmayı Kabul Etmez. Gerçeklerin Dili Hep Ciddidir

Biz zaten ağırlıklı olarak, Kürt kişiliğini bir yalancının dili olmaktan çıkarmak istedik. Demagojik bir dil olmaktan, gerçeklerle bağlantısını kaybetmiş bir kişiliğin dili olmaktan çıkarmak istedik. Bunun tam tersine, temel değerlerle bağlantı kurdurmaya, yaşama, özellikle yaşamın temel sosyal, siyasal ve askeri yanlarıyla ilişki kurdurmaya büyük özen gösterdik.

Gerçeğin Dilinin En Basit İfadesini Bulduğu Olay, Hitabettir

Devrim, en ciddi sanat olduğuna göre, devrimin hitabeti çok güçlü ve gelişkin olmak durumundadır. Devrimci dönemler aynı zamanda güçlü hitabet dönemleridir. Devrimin temel sorunu siyasaldır denilir. Siyaset ise yarı yarıya hitabettir. Bütün güçlü siyasal oluşumlar ve devletler ortaya çıktığında, güçlü hatipler de ortaya çıkar. Hatta böylesi dönemlerde büyük bir hitabet yarışı başlar. Bir Roma çağı, bütünüyle hitaptır; yine klasik Yunan çağı büyük hitabet çağıdır. İslamiyet'in doğuşunda büyük bir Arap hitabeti, belagati vardır. Nereden bakarsanız bakın, bütün önemli altüst oluş dönemleri, çıkış süreçleri, güçlü bir hitabetle başlar. Örneğin, bir Kur'an'ın dili bile, büyük belagat ve hitabet örneğidir. Ayetlerin, ezanların okunması hep hitabettir. Yine Türk parlamentosu kurulduğunda, Mustafa Kemal nasıl hitap ediyor! Kısacası yaşamı yakından ilgilendiren her önemli temel siyasal iddia, güçlü bir hitabetle yürütülüyor.

Kürt insanı, hitap açısından tam bir sağır dilsiz, konuşamaz veya en bıktırıcı, en kaçırıcı tarzı sergiliyor. Ne Kürtçe, ne Türkçe, ne de Arapça'yı konuşabiliyor. Hitap dili olmak şurada kalsın, normal bir konuşma diline bile sahip değil. Mesela, parti kadrolarının ko-

nuşmaları gerek örgütlemeye, gerekse eğitim ve emir-komutada çok yetersizdir. Çok zarar veriyor. Hitabet tarzı parçalayıcıdır, kaçırıcıdır, özü açığa çıkarmaktan uzaktır. Hitap, bir üsluptur, bir dışarıya yansıtış biçimidir. Hitap, bir sanattır. Öz olmazsa, birikim olmazsa, isterseniz kuş dilini kullanın, bülbül olun, yine de etkili olamazsınız.

Güçlü Konuşabilmek İçin Muhteva, İnanç Ve Azim Gereklidir

Bunlar olmadıktan sonra nasıl konuşacaksınız? Nasıl hakim bir hitaba sahip olacaksınız? Dağınık, sistemsiz birikimsiz kiş-

Parti kadrolarının konuşmaları gerek örgütlemeye gerekse eğitim ve emir-komutada çok yetersizdir. Çok zarar veriyor. Hitabet tarzı parçalayıcıdır, kaçırıcıdır, özü açığa çıkarmaktan uzaktır

likler konuşamaz ve sağlam bir tarzı sergileyemezler. Bu dersi insanımıza uygulamak demek, yarı yarıya dilini tutup dışarıya çekmekle; sağını, solunu, önünü törpülemekle mümkündür. Belki böylece belli bir tavır ve tarza dönüşebilir.

Hitabet en etkili silahlardan biri olduğu halde, o silah sadece saflarda anlayış Yetersizliklerini, karmakarışıklığı derinleştirmekte kullanılıyor. Bazılarında ezop dili, bazılarında cümleleri yarım bırakma uzmanlığı var. Bazıların da ise hangi düşüncenin anlatılmak istendiği belli değil. Anlatmak istediğinin onda birini bile bir cümleye sığdıramıyor. İçini dışa vuruş tarzı gerçekten yürekler acısı. Ben şimdiye kadar güçlü bir parti top-

lantısında sağlam bir hitaba tanık olmadım. Yani arkadaşların ağızından kelimeleri neredeyse kerpetenle çıkarıyoruz. Açık ki bu büyük bir zayıflıktır.

Askerlik dilinde emir-komuta, hakim bir hitapla işler. Bu, dinlendiren, saygı uyandıran, hatta otoriteyi hissettiren, gerekirse korkutan, gerekirse çok cesaretlendiren bir hitabetle yürütülür.

Ama komutan olacıklara bakın; hepsi ölgündür, talimat vermeyi bilemez, terstir, cesaret vermesi gerekirken korkutur, korkutması gerekiyorsa üzer. Her konuda olduğu gibi bu konuda da büyük bir yetmezlik sürüp gider.

Bu neden böyledir? Kürt kişiliği bu kadar deforme olduktan, bu kadar gerçeklerle bağlantısını kaybettikten, biçimsizlik ve temelde de öz yoksunluğu sonucu bu kadar değiştikten sonra, tabii ki güçlü bir hitaba, onun temel komutasına ulaşamaz. Gerçekten de baktığımızda, askerleşmenin ve siyasallaşmanın düzeyi ne kadar geriyse, onu dışa vuruş biçiminin de o kadar geri olduğunu görüyoruz. Savaşçılarımızın fotoğraflarına bakıyoruz, hepsi darmadağınık... Bir tarafta kaşkolu, bir tarafında parkası, bir tarafında yakası bükülmüş, düğmeleri sökülmüş. Kısaca sağlam bir duruş yok. Hatta bunu biçim sanıyorlar; ne kadar dağınık ve lümpen durulursa o kadar sağlam bir biçime sahip olduğunu sanıyorlar.

Yine rapor yazılıyor, raporların dili aynen işkence gibi. Bir raporda güzel bir düşünce yerine ne kadar karışıklık, yürekler acısı durumlar varsa, onlar sıralanmış. Neden? Çünkü kişilikte hakimiyet yok, sorumluluk yok. Bütün raporlarda hal ve hareketler sıralanmış. Köylü ilkelliğini aşmayan, sıradan bir köylü davranışı hakim. Basit bir köylü tarzının yaşadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu tipler aydın ukalasıdırlar da.

Biraz ağzı çok laf yapıyorsa da içerikten yoksun bir lafazandır. Yani böyle ağır biçimsizlik neredeyse egemen bir haldir. Bütün önemli politikacılar, devlet adamları, askeri

kişilikler; hitabeti, biçimi yıllarca öğrenerek, kendilerini etkili kılmayı bizzat kişiliklerinde sağladılar. Çok önemli devletlerin ve önemli devrimlerin, çok önemli hatipleri ve önemli biçimleri vardır. Biz genelde sömürgeciliğin kurbanı olan veya düşürülmüşlüğü en derinini yaşayan bir halkta bunu göremeyiz. Hiçbirisi doğru dürüst konuşmaz. Kendi gerçeği yoktur; çünkü gerçeğini kaybetmiştir. Yüzü konuşmaya utanır. Şimdi, halkımız neden bu kadar utangaçtır, niye hepsinin yüzü bu kadar kızanır? Çünkü gerçeği elinden

**Hitap için diyalog olmalı,
diyalog için güçlü olunmalıdır. Yani
sağlam bir gerçeği
temsil etmek gerekir.
Gerçeklerle, tarihle, sosyal
gerçeklikle ve kültürle yine
bilimle ve siyasetin
kendisiyle
bağını yitirmişse o zaman bir
zavallı gibi ortada kalacaksınız
demektir**

alınmıştır. Gerçeği olmayan neye dayanarak söz söyleyebilir? Güçsüzdür.

Hitap için diyalog olmalı, diyalog için güçlü olunmalıdır. Yani sağlam bir gerçeği temsil etmek gerekir. Gerçeklerle, tarihle, sosyal gerçeklikle ve kültürle yine bilimle ve siyasetin kendisiyle bağını yitirmişse o zaman bir zavallı gibi ortada kalacaksınız demektir.

Oysa askerliğin ve siyasetin dili güçlü olmanın dilidir. Kişiliği, tarzı, havası; otoriter olmayı, hükmetmeyi esas alır. Bütün komuta ve merkez yapısı da çaresizliği ve acizliği konuşuyor. Siyasi ve askeri olmayı henüz becerememişler. Bu konuda güçlü bir askeri kişilik, güçlü bir siyasal-örgütsel kişilik olsa,

kesinlikle otoriter olma ve bu konuda engel tanımama gelişir. Fakat bu kişilik var olan büyüme imkanlarını, düzenleme imkanlarını bile kendi yetmezliği içinde boğuyor. İşte bu, gerçeklikten kopuk, ucuz bir demagojik dildir. Bir ezop dili tutturur, ne dediğini kendisi de bilmez, anlamaz. Havası, tarzı, temposu "yapamıyorum, edemiyorum, yıkılmışım, çaresizim, dertliyim, her an ölebilirim, fazla yaşama gücüm yoktur" der, durur. Bunlar aşılma zorundadır.

Nasıl sömürgeciliğe karşı, her türlü gericiğe karşı savaşım deniliyorsa; bu biçim, dil-anlatım, tarz ve tempo geriliğine de bir son deyip, mücadele edilmelidir. Kendini böyle yetkinleştiremeyen bu yaşamı ilerletemez, sağlıklı bir yaşamı olamaz. "Ben yeterli, yerinde ve gerçekçi davranmak zorundayım. Konuşmak zorundayım, anlaşılır olmak zorundayım" denilmelidir. Bir de milyonlara hitap ediliyor. Böylesine bir sanatı benimsemiş olanlar, kelime hatası bile yapamazlar, tavır yetersizliğine bile düşemezler. "Beni anlayamadı, içimdekini anlatamadım" demek olmaz. Bir militan böyle yönlerini bile doğru dürüst gideremiyorsa veya ağzına iki cümleyi bile doğru-dürüst sığdıramıyorsa, nerede kaldı devrimcilik?

Ahbap-çavuşluk bizde egemen dildir. Ahbap-çavuşluk, dedikodu dili, gayri siyasi ve oldukça ilgisiz konuşmalar yaşamın yüzde doksanını oluşturuyor. Bu, militanın dili olamaz. Militanın yaşamı böyle süremez. Ben bir veya bin kişinin bile karşısında olsam, dilimi temel siyasi gerçeklik dışında kullanmam. Siyasi, askeri, bütünüyle örgütsel konuyu egemen kılarım ve onun etrafında dönerim, herkesi de dönderirim. Görev adamı, militan adam, profesyonel militan böyledir.

Yıllardır Kürt insanı, kendini sağlam bir dile kavuşturamadı. Çocuklar bile yedi-sekiz yaşlarından itibaren iyi konuşurlar. Demek ki tembellik, tutarsızlık var. Temel, siyasi bir kadro olmayı görev belleyen bir kişi, onun gereklerini kendinde yerine getirmelidir. Bunun yerine günlük olarak hemen her türlü

bireysel zaaf, yetmezlikler dayatılıp duruyor. Ama politikadan anlaşılan kendini çocuk gibi dayatmaktır. Mahalli dili bile değiştirilmemiştir. Partinin, ordunun dev gibi siyasi gerçekliğinin karşısında yok olunuyor.

Öz-biçim işte böyle ele alınır. Yıllarca da sürse kişi kendini yetiştirmeyi bilmelidir. Türk okullarında bile mükemmeliyet aranır, hele askeri okullarda biçim kusursuzdur. Tabii ona da yüzyıllarca güvenmişler. Bir Türk subayı her şeyini üsluba, hitaba borçludur. Tek bir yersiz, kudret, otorite içermeyen cümle söylemez. Konuşması, temposu, tarzı baştan sona otoritedir. Kürdün ki ise, zavallı Keloğlan gibi, ezop'un dili gibidir. Yani yenilmiş, sindirilmiş olan, hükmetmeyen tipin tempo, tarz ve üslubudur. Madem siyasi olunmak isteniyor, işte gerçeği böyledir. Ama bütün davranışlar örgüt olayından uzaktır. İlişkiler örgütlülüğü, siyasi derinliği esas almıyor. Duygular, tutkular, siyasi içerikten yoksundur. Ne için yaşadığını bile kestiremiyor. Dolayısıyla irade dağınıklığı vardır. Düzen, nizam haline gelmedikten sonra, intiharvari giriş kaçınılmazdır. Yılların ihmal-karlılığı, temel bir görev verildiğinde, onun karşısında cüceleşerek, gereklerine ulaşamıyor ve kaybettirerek ödeniyor. Siyasi eğitim bu yüzden çok önemlidir.

"Siyasi" kelimesi terbiyeyi içeren bir kelime; "seyis", terbiye sanatçısıdır. Halk terbiyesi, daha sonra siyasi insan terbiyesine dönüşmüştür. Ama Kürt gerçeğinde karışıklık had safhada; bütün kötü biçimler, bütün yetmez üsluplar var. Bu, üslup giderilmek zorundadır.

Siyasi yaşayacaksınız, siyasi konuşacaksınız, siyasi seyredeceksiniz, her tarafa siyasi yansıyacaksınız, askeri konuşacaksınız, askeri yansıyacaksınız. Hiçbir zaman askeri gerçeklikle, kurallarla bağlantınızı yitirmeyeceksiniz. Sağlam bir fiziki biçim, ruhu biçim ve onun dile getirilişi, mümkünse onun en çarpıcı kılınması gereken can alıcı bir görevdir. Görevlerle oynanmaz, görevlere teğet geçilmez, gücü oranında gerekleri yapılır. Dil de,

beden de var; ama işletilmemiş, biçimlendirilmemiş. Herkes biçimi giderek daha az kusurlu yapabilir. Yanlışta ısrar, "böyle doğmuşum, böyle büyümüşüm, ben adam olamam" demek, sömürgeciliğin istediği bir şeydir. Onların taktığı ezop dili, yenilenin, ezilenin dilidir. Ki, bu da dolaylı olarak sömürgeciliği yaşamakla izah edilir. Ama bir militanın böyle sömürgeci etkileri bedeninde ve dilinde yaşamaya hakkı yoktur.

Verdiğimiz, söylediğimiz her şeyi militanlarımız almışlarsa; onu dile getirmeyi, bir tarza dökerek vermeyi, devrimin bir kuralı olarak da belleyecek; devrimci sanatın

**Hiçbir devrimcinin
bir diğerini kendi davranışlarıyla,
diliyle üzme, zorlamaya,
çirkinleştirmeye, öfkelenmeye,
çekirtmeye hakkı yoktur.
Her devrimci, diliyle kolaylık
sağlar, ilişkileriyle yüceltir,
güzelleştirir, yaşamı anlamlı kılar**

en güzel tarafı olarak, etkileme ve sonuç almanın en özlü başlangıcı şeklinde değerlendirileceklerdir.

Çekici kişilik, sürükleyici kişilik, dil ve onun temel gerçeklerle bağlantısı olmalıdır. Gerçeklerle bağını yitiren, bir demagogdur, ne kadar ince de konuşsa bir gevezedir. Dil ne kadar gerçekleri dillendiriyorsa, o kadar büyük rol oynayabilir. Ama kendi içinde de, mümkün olduğunca biçim güzelliğini bulacaktır. Etkili olmak isteniliyorsa bu zorunludur. El kol hareketlerinden tutalım, yürüyüş havasına kadar, bakış tarzından tutalım her türlü ilişkilene biçimine kadar, hep güzellik aranacaktır. Hiçbir devrimcinin bir diğerini kendi davranışlarıyla, diliyle üzme, zorla-

maya, çirkinleştirmeye, öfkelenmeye, çekirtmeye hakkı yoktur. Her devrimci, diliyle kolaylık sağlar, ilişkileriyle yüceltir, güzelleştirir, yaşamı anlamlı kılar. Hal hareketleriyle sürekli yoldaşlarını, halkını zorlayan biri; kesinlikle biçimde de, özde de büyük bir zayıflığı yaşıyordur. Bunu sadece biçimde dile getirmiştir. Ayrıca özde bir şeyler almamış ve dışarıya yansıtmıyorsa, demek ki o eyleme dökemiyordur. Halka yansıtmıyorsa (ki bu da görevde başarısız kalmak veya kendini başarı yürüyüşünde adeta ayakkabısız, çulsuz yürümektir), kesinlikle çevresinde hiçbir etkiye bulunamaz. Devrim her zaman güzel bir biçim, güçlü bir dil, güçlü bir hava ister. Devrimcinin havası, temposu, göz alıcılığı vardır ve bütün bunların anlam ifade etmesi için de büyük gerçekle bağlantısı kurulmalıdır.

Bununla bağlantılı olarak devrimde sanatın, edebiyatın rolüne değinilebilir. Biz, devrimle bağlantısı ölçüsünde, bu toplumsal etkinlik alanlarına ilişkin de bazı temel hususları belirtebiliriz.

Edebiyat; şiirden romana, anıdan röportaja kadar birçok türü içerir. Edebiyatın kendisi bir yazı yazma sanatıdır. Sanat ise daha geniş alanları kapsamında bulundurur. Fakat insan eyleminde, insanın toplumsal gerçekliğinde sanatın yeri büyüktür.

Sanat İnsan Yaratma Eylemidir

Çok genel bir tanım olarak insanın yaratma tarzıdır. Sanat, insanın doğa üzerinde, ilk çağdan günümüze kadar kendini toplumsal biçimlendirmesi, düşüncesini oluşturmasıdır. Bunlar için yaptığı her şey sanat kavramına girmektedir. Üretim tekniği de bir sanattır. Düşünme tekniği de bir sanattır. Sanat, insan doğuşuyla oldukça yoğun bağlantılıdır.

İlk insan bilimi; büyü ve dindir. Bunlar da birer sanattır. İlk insan tekniği çok basittir. Belki de bir çubuk kesmedir. Bir avcılık tekniğidir. O da sanattır. Fakat toplum geliştikçe; ekonomi, politika, sosyoloji bilim dalları olarak ayrışmaya uğruyor. Sanat alanı da giderek daralıyor. Daha çok resim çizmek, yazı

yazmak, heykel yapmak, ses, müzik vb. sanatın alanları olarak bırakılıyor.

Sanat tarihi, toplumları çok iyi işler. Siz sanatla ilgili bir kitapta her şeyi bulabilirsiniz. Devrim için gerekli olan, sanatın daha da ilerici, devrimle ilgili yanıdır. Yani gelişmeye ne kadar köstektir, ne kadar yol açandır? Zamanla iyi dinlediğim Kürtçe türkü, beni ulusal soruna çekmiştir, etkisi hayli belirgin olmuştur. Demek ki burada iyi bir türkü veya türküyü iyi söyleyen biri, beni devrime çekmiştir. Bu kadar bir etki gücü var. Daha sonraları heybetli sanat eserlerini gördüğümüzde; heykeller, sanat abideleri, camiler, çeşmeler, kervansaraylar, etkili romanlar okuduğumuzda, bizi derinden etkiledi ve giderek araştırmaya, güzel duygular yaratmaya, bir amaç peşinden koşmaya itti.

Duygusu Gelişmeyenin, Anlayışının da Fazla Gelişmeyeceği Açıktır

Yaşamı çok dar, ekonomik sınırlar içinde algılayan bir çoban gibi, işi gücü birkaç keçi gütmek olan birisinden güçlü sanatkar olması beklenemez, olamaz da. Veya gece-gündüz kan-ter içinde çalışan bir inşaat işçisi, güçlü bir duyguya sahip olamaz. Kendini dar bir üretime mahkum edenlerden sanatkar çıkamaz.

Halk olarak kendimizi düşünelim; kendini bu kadar basit bir şekilde yaşamını kurtarmaya veren bir halk, güçlü bir sanat edimine sahip olamaz ve devrimci eyleme, siyasi eyleme ulaşamaz. Neden? Çünkü onun için mühim olan, bir çorbayı, bir parça ekmeği kurtarmaktır. Bunlar yaşam için daha elzemdir, ama geri kalınır. Ne yapıp yapıp bu zor durumda bile bir sanatçı çıkarılmalıdır. Bu zor yaşamın sanat dili bulunmalıdır. O Kürdün acılı yaşamını dillendirsin, bu acılı yaşamının müziğini, resmini yapsın. Toplum, bunlar sağlanmadan kaba, maddi ve oldukça da altta seyreden acılı durumdan başka türlü kurtulamaz. Sanat, burada kabul edilemez bir yaşam koşulundan veya onun darlıklarından sıyrılmak, kurtulmak edimi olarak başlıyor.

Sanat Dağılımı, Boğulmuşluğa Çare Olmak, Nefes Olmaktır

Çok iyi biliyoruz ki, toplumsal gerçeğimizde geri bir toplumsal ekonomik düzeyin üstüne, çok geri bir sanatsal düzey eşlik eder. Sömürgeci tahribat o kadar kapsamlıdır ki, yaşamın altyapısını o kadar daraltmıştır ki, bu anlamda sanatı da neredeyse tüketmiştir.

Bizde çok cılız bir ses vardır. Kürtlük biraz türküde yaşar, ağıtlar da, ezgiler de yaşar. Diğer bütün alanlar da yok edilmiştir. Demek ki, sanat düzeyi aynı zamanda toplumsal düzeyin bir ifadesidir. Ama yine de bir çağrıdır, bir kimliktir, bir yaşam belirtisidir.

Demek ki, sanat düzeyi aynı zamanda toplumsal düzeyin bir ifadesidir. Ama yine de bir çağrıdır, bir kimliktir, bir yaşam belirtisidir

Ot gibi yaşanabilir, ama bu pek de iyi bir yaşam belirtisi değildir. Avrupa'da da ekonomik olarak iyi yaşandığı söylenebilir veya başkaları adına müthiş bir sanatçı gibi de olunabilir. Ama bunlar Kürt insanının ulusal gerçeği için yaşadığı anlamına gelmez. Mühim olan kendi temel tarihi, doğal, toplumsal gerçeğinin ifadesi midir, değil midir ve onunla bağlantısı var mı, yok mu? Böyle ise yaşadığını iddia edebilir. Bir maaşı var, ama kimden alıyor? İyi rahatlamış, "iyi sanatkarım" diyor, ama kim için? Hangi tarihle hangi temel toplumsal gerçeklikle bağlantısı var? Ot gibi yaşıyor, ama "ben de Kürdüm" veya "ben de Türküm" diyor. Bunun hiçbir anlamı yoktur. Kimlik böyle gösterilmez. Bunun her türlü demagogisi, şovenizmi, bir kimlik ispatı yerine ko-

nulamaz. Kimlikli olmak, gerçeğin temel değerlerine bağlı kalmayı bilmek demektir. Ancak ideolojik gerçeklik, siyasal gerçeklik, sosyal gerçeklik, devrimsel gerçeklik, bir kimlik olabilir.

Bütün bunlar için demek ki sanat, "kendi kimliğini bul, gerçeklerle bağlantını kur" çağrısıdır. Aksi halde olan sanat değil, demagojidir; bir yaranmadır, sanat adına gerici ciliktir, saptırmadır. Sanatın toplumda, daha çok da bireyin yaşamında canlandırma, ruh verme özelliği vardır. Ekonomi olmaksızın belki kıt kanaat yaşanabilir, ama ruh ve top-raktan yoksun yaşanmaz. Hatta ideolojik olarak bile sanatın işlevini koyarsak; bir insan kendini ne kadar sanata verirse, o kadar ömrünü uzatır ve kendini biraz tatmin eder. Yine bir büyücü, bir sihirbaz, bir bilim adamı, bir din adamı kendini ne kadar sanata verirse, o kadar kendini tatmin eder ve başarır. Siyasetin, hatta bilimin bile sanatla ilgisi vardır. Ve onlar için de bu geçerlidir. Kişi bunlara ne kadar kendini verirse, o kadar etkili ve başarılı olur.

Sanat, Yaratıcı Ruh Demektir

Toplumları sanattan kopardın mı, ruhtan ve kimlikten kopardın demektir. Geriye kalan ise bir moloz yığıdır. Şimdi daha çok üzerinde durmamız gereken, sanat ve onun bir kolu olan, bağlantısını kurmaya çalıştığımız edebiyattır. Askerlik bile bir sanattır. Hiç şüphesiz, bilimle bağlantıları oldukça yoğundur, siyaset de hakeza öyledir, ama santsal yanları daha ağırlıklıdır.

Aslında Kürt Gerçeği, Devrim Edebiyatına Yatkın Bir Gerçekliktir

Edebiyat alanında da sömürgeciliğin büyük bir katliam gerçekleştirdiği bilinmektedir. Yani edebiyat alanında sömürgeci etkiler çok yoğundur. Edebi alanda da değerler sömürülmektedir. Hatta Kürdistan'daki edebiyat için kullanılabilir her türlü malzeme, sömürgeci süzgeçten geçirilerek, bir karşı silah şeklinde kullanılmaktadır. Yine bir Türk ede-

biyatı araştırılacak olursa, onun oluşumunda da yoğun bir malzeme olarak kullanılma durumumuz vardır. Bu durum müzikte de öyledir. Özellikle edebiyatın temel taşları olan şiir ve romanda kullanılanların kesinlikle hepsi Kürt malzemesidir. Fakat Türk biçimlidir; üzerine Türk damgası vurulmuştur.

Eğer devrimin edebiyatı oluşursa; bu, sömürgeciliğe karşı büyük bir kuvvet haline gelecektir. Sömürgecilik bunu önlemek için Kürt değerlerini -ki bunlar kesin devrime ihtiyaç gösteren bir toplumsal gerçekliktir- alıyor, aşındırıyor. Bunun için bazılarını teşvik ediyor, bazılarını korkutup zindana atıyor, bazılarını olanak sunuyor ve sonuçta kendine bağlıyor. Bu ise, Kürt değerlerine karşı hor bakmayı getiriyor. Teşvik vererek daha da kokuşturuyor.

Sonuç; böyle asimile edilmiş kocaman bir edebiyat kitlesi, sömürgeci ordu gibi kendi ulusal değerlerine karşı savaştırılıyor. Dikkat edin, neredeyse ağırlıklı olarak bütün türküler Kürt gerçeğine dayanır. Ama şu anda Kürt olayına karşı tam bir kontra gibi savaştırılıyor. Belli başlı türkücüler göz önüne getirdiğimizde, durum daha iyi anlaşılır. Bu Amerika'da da böyledir. Birçok ülkede asimile edenler, sömürülenler içinde azınlıktadırlar. Asimile olanlar kendi halklarının dertlerini, sorunlarını işleyeceklerine, ezilenlerin gerçeklerine karşı kullanılan bir saldırı silahı haline getirilirler. Bu Kürdistan gerçeğinde de çok somut olarak yaratılmıştır. Düşman bir yandan askeri, ordusu, polisi, jandarmasıyla savaşırken, bir yandan da edebiyat kontralarıyla Kürdistan'ı bu alan aracılığıyla bombalamaktadır. Bu gerçekten acıdır. Acıdır. Kendi halkının içinden çıkmalarına, hatta halkçı geçinmelerine rağmen, çok ağır bir kimlik bozuşmasına yol açmak, cinayetten daha tehlikelidir. Ve halkımızı yaralamaya, manevi ölüme götürmeleri hiç de küçümsenecek bir tehlike değildir.

Burada söz konusu olan; Kürtçe konuşmama, edebiyat yapmamaktan da öteye, özden bir yitirilmişliktir. Kürt gerçekliğinden

kopuş, bilgi düzeyinde değil, daha çok özde bir inkarı yaşamak veya çok ayrıksı bazı kelimeler kullanmakla bir imhayı, bir asimilasyonu esas alan, bunun içinde sonsuz erimeyi, sonsuz bozulmayı normal gören zihniyetle donanmış bir kişiliğe bürünmek en tehlikelidir. Yine bir vicdan azabı duymamak veya haksızlığın olduğunu görmemek, görülsa bile hiçbir şey yapmamak en tehlikelidir. Bu belki de polisinden, jandarmasından, hatta kontrastından daha sakıncalı sonuçlara yol açmaktadır. Çünkü insanın ruhunu köleleştirdin mi, insanın kimliğini buruşturdu mu, aslında ona en büyük darbeyi indirmişsin demektir. Bizde de bu durum var ve bazı şiir, sinema, resim, roman, müzik vb. yönlerle aşılma isteniyor. Ancak o da bizim devrimimizin dayatmasıyla oluyor. Yoksa asıl kaybettiricilerin ulusal alanda, kimlik alanında olduğunu biliyoruz.

Olumsuzlukları Anlatma Bir Nevi Edebiyatın İşidir

Sanat silahıyla vurulan bir halkın, ülke, tarih gerçekliğinin katlini sanat yoluyla ortaya çıkarması çok önemlidir. Bir toplumun ruhunun, dilinin kesilmesinin sonuçlarını ortaya çıkarmak, çok önemli bir edebiyat görevidir. Bunu ortaya koymak için bir devrimci bile olmaya gerek yoktur. "İlle ben bir örgüte bağlı olmadan edebiyat yapmak istiyorum" diyenlere söylüyorum; eğer bu anlamda gerçekten partisiz, örgütsüz bir edebiyatçı olarak kalmak istiyorlarsa; onların öncelikle ruh, duygu, kimlik, toprak vs. tarih katliamını ortaya koymaları gerekir. Böyle büyük bir gerçekliği bir-iki kelimeye sığdırıp örtbas etmek değil, bütün yönleriyle ortaya koymak, kişiyi dürüst bir edebiyatçı olmaya götürebilir.

Maalesef bu konuda özlü edebiyatçı yok. Gerçek bir katliamı irdeleyen ve halklar üzerinde yaratılan tahribatı gösteren ne bir Türkiyeli, ne de bir Kürdistanlı edebiyatçı vardır. Zaten kendine "Kürdistan edebiyatçısı" diyen bir kişiyi de bulamazsınız. Türk edebiyatçılarının da büyük bir kısmı şuradan buradan

derlemedir. Ve işi gücü resmi ideolojiyi sanat biçimleriyle yutturmaktan ibarettir. Şiirle de devleti veya devletçi yaşamı yüceltmeye çalışırlar. Bütünüyle romana hakim olan cumhuriyetin resmi yaşam tarzıdır. Tabii bu da halkların katliamı üzerine, emeğin tam sömürüsü üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla böyle resmi sınırları aşmayan bir edebiyat ve sanat, aslında halklara en büyük darbeyi vurur. Türkiye'de bu çok yaygındır. Bir Kürdistanlı edebiyatçıdan bahsetmek de mümkün değildir. Halihazırda böyle edebiyatçılar yok. Belki ilgi duymak, anlamak isteyenler vardır. Ama bırakın bunlara edebiyatçı, sanatkar demeyi, bunları kazanmak için bile büyük bir sanat özverisine ihtiyaç vardır.

Bunlar Büyük Sanat Ve Edebiyat Edepsizdirler

İyi bir edebiyatçı için, önce bunları edepli kılmak gerekiyor. Onlara tarih gerçekliği çok iyi görülecek bir halkın yaşam gerçekliği, kimlik gerçekliği, giderek savaşım gerçeği kabul ettirilecek ki, biraz terbiyelensinler. Terbiye ancak böyle olabilir. Ancak beyin bu değerlerle yoğunlaşırsa, ruh biraz canlanırsa kişi terbiyesini bulur. Ondan sonra belki bazı gerçekler üzerine yönelebilir, bazı edebiyatçı özellikleri ortaya çıkarmasından söz edilebilir. Büyük bir cahil kesinlikle edebiyatçı olamaz. Temel gerçeklerini kaybetmiş biri, ne söylerse söylesin ciddiye alınamaz, iyi bir ulus edebiyatçısı, iyi bir sınıf edebiyatçısı, sosyal edebiyatçı olamaz.

Sanat, sosyal ve ulusal kimliği, onun tarihi dayanağını şart kılar. Yine ulusal biçimleniş göz önüne getirmeyi ister. Bunlar da hiç olmadığına göre, o zaman ulusal sanatçı, sosyal sanatçı nerede, diye bir soru sorulmalıdır. Kürdistan somutu söz konusu olduğunda daha da bir hiçleşme vardır. Bunun aşılabilmesinin çözüm dili devrimdir dedik. İyi bir devrimci gelişmeye yol açmadan kimliksizliği, sinmişliği, ruhsuzluğu devrimle kırmadan, edepli insan yetiştirmek yine edepsizlerden edebiyatçı yetiştirmek mümkün değildir. Do-

layısıyla edebiyatın gelişmesinin temel bir çaresi olarak, bizim bütünüyle devrimci yönütemi esas almamız doğrudur. Bazıları "edebiyatla, sanatla devrime gidelim" diyordu. Belki çok az etkisi olabilirdi, ama Kürdistan'ın katledilmiş gerçeğinde edebiyat o kadar bitik, o kadar etkisizdir ki, ulusal sorunu edebiyatla, sanatla canlandırmayı sağlamak bile mümkün değildir. Hatta tersi sonuçlar bile almak olasıdır. Gerçi Sovyetler'de bazı akımlar ve böyle bir zihniyet oluştu. Yine sözüm ona "Kürt sorunu bir kültür sorunudur" biçiminde görüş belirten birçok örgüt, parti, grup vardı, ama onlar da kültürel bir grup olmaktan ve onun çarpık bir ifadesi olmaktan kurtulamadılar. Sözüm ona sanat ve edebiyatın dilini kullanarak meseleyi çözmek istediler. Ancak bunun mümkün olmadığını çok iyi görüyoruz. Pratiğimiz de bunu çok çarpıcı bir biçimde kanıtlamıştır. Ancak bir çağrı olabilir. Bunun dışında edebiyat kendi başına fazla etkili olamaz. Kaldı ki edebiyatın da gelişmeye, hatta kurtarılmaya ihtiyacı vardır. Ve onu da devrim yapar. Devrim, öncelikle boğulmuş insanı, kimliği elinden alınmış insanı, dili elinden alınmış insanı, ruhu çıkmış insanı, neredeyse canı da elinden alınmış insanı kazanmayı amaçlar.

Savaşan insan kazanılmış insandır. Savaşan insanda çaba da vardır. "Yaşamak istiyorum" der. O zaman işte yaşamın nasılı, anlamlısı, kabul edilebilirliği aklı gelir. O da insanı edebiyata götürür. Yoksa kolunu kanadını kıpırdatmayan, ağzını çalıştırmayan nasıl edebiyatçı olabilir?

Tabii bu konuda düşmanın teşviklerle ödüllendirdiği edebiyatçıları kastetmiyorum. Onlar düşmanın bülbülleridir. Onun resmi ideolojisinin savunucularıdır. Onlar karşı bir edebiyatçı olabilirler, hatta edebiyatçı bile olamazlar. Çünkü edebiyatçı gerçekleri savmaz veya esas itibarıyla toplumsaldır. Olsa olsa o türler bir demagog, bir kontradılar ve saldırlılar; faşistler, şovendirler. Böylelerine edebiyatçı diyemeyiz. Dolayısıyla önce devrimle insanı kazanmak, onun can-

lanışını sağlamak ve giderek daha güçlü bir edebiyat zemini yaratmak doğrudur.

Bizim devrimimizin bu konuda büyük bir edebiyat ortamı yarattığı, tartışma götürmez bir gerçektir. Gören insan, görevli insan, yaşayan insan bizdedir. Bu kadar zindanı yaşayan, bu kadar dağı yaşayan kişilik, kesinlikle edebiyatın zeminidir. Bu kadar teori ile uğraşan, bu kadar güç olayı ile uğraşan kişilik, müthiş bir edebiyat imkanını ortaya çıkarmıştır.

Edebiyat yaşamın güzelleştirilmesidir, yaşamın espirisidir, ruhudur, zenginliğidir.

Onun da ancak devrimle elde edildiğini çok iyi görüyoruz. Bu tanım düzeyinde böyleyken, şüphesiz daha yakıcı sorular da vardır: Bazı edebiyat biçimleriyle daha neler yapılabilir? Hatta sanatın büyük biçimleri devrimimiz için şimdi ne rol oynayabilir?

Biz müziği biraz canlandırdık. Hatta resmi inkar duvarını yıktık. Kürtçe müzik biraz alan buldu. Bu ilk adımdır. Yine Kürtçe yazılar yaşağı delindi. Müzik, resim, heykel için ilgi alanları yaratılmış, zemin sunulmuştur. Fakat alan kendi terbiyecilerinden o kadar yoksun ki, bu konuda o kadar inkarcılık var ki, ilgi duyan çok az veya hiç yok. Duyulsa da beceren yok. Neden? Çünkü terbiyesi yok. Bu iş tarihi bilinç ister, yürek ister, yüreğin olması için de toplumsal boyutlanışı görmesi lazım. Toplumun acısını, toplumun kırımını, imhasını görmesi, dirilişini görmesi lazım. Bu konuda adeta halk deyimiyile kaz kafalılık vardır. Donanımsız, terbiyesiz konuşulursa, resmi dil, resmi söylem konuşulursa böyle yazılır, böyle çizilir. Çünkü Türk okullarında bunlar öğrenilmiştir. Halkların gerçeğinden fazla haberleri yoktur. Doğrusu, dayatılan devrim gerçeğindedir. Fakat kişilik ona hazır değildir. En temel, en önde gelen devrimciler bile, devrime hazırlıksızsa, edebiyatçı nasıl hazırlık yapacak? Hazırlık yapabilmesi için bir devrimci kadar yüreğinin olması ve beyninin çalışması gerekiyor. Bunlar edebiyat alanındaki bazı sorunlardır. Biz edebiyatla devrime katkı geliştirebiliriz.

SON KÖLELİK DÜZENİ KAPİTALİST MODERNİTE

21. yüzyıl, kapitalizmin yarattığı küresel felâketlerle adeta kıyamet çağına dönüşmüş durumda. Kapitalizm kendi haline bırakılırsa bu gidişle insanlığın yeni bir yüzyılı olmayacak gibi. Ya toplumsal güçler onu durdurup demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlükçü yeni toplumsal sistemler inşa etme gücünü gösterecek ya da kapitalizm kendisiyle birlikte

Kapitalist modernite giderek dozu artan bir biçimde saldırganlaşıyor. Toplum, doğa ve kadın düşmanlığı her geçen gün çoğalarak saklanamaz hale geliyor. Diğer yandan çağımız, güçler dengesindeki değişimlerle birlikte seyreden özellikleriyle ya genel olarak ya da bölgesel düzeylerde her türden patlamalara hazır bir nitelik taşıyor. Nitekim günümüz

doğayı ve dünya üzerindeki insanları bir çöküşe sürükleyecek. Bu anlamda da ikisi dışındaki seçeneklerin ortadan kalktığı, giderek anlamını yitirdiği bir süreci yaşıyoruz. Bunun için de gerek doğanın içine düşürüldüğü durum, gerek ikinci doğa olarak adlandırdığımız toplumun karşı karşıya kaldığı çelişkiler, gerekse de kadının çekilmek istendiği zemine baktığımızda bu gidişe 'dur' demek için fazla bir zamanın kalmadığını görüyoruz.

dünyasında çeşitli bölgelerde ve ülkelerde birbirini ardı sıra patlak veren karışıklıklar, halk ayaklanmaları vb. bu tespiti doğruluyor. Kapitalist devletler topluma, doğaya ve kadına dönük artan saldırganlıklarının tetiklediği isyan dalgalarını, kısıyıcı yöntemlerle ve siyasi gericiliği tırmandırarak bastırmaya çalışıyor. Hangi güncel sorunu ele alırsak alalım, kapitalizmin insanlığın geleceğini tehdit eden küresel bir canavara dönüştüğü gerçeğiyle

karşılaşıyoruz. Eğer canlı, duyguları ve sezgileri olan bir doğa gerçeğine inanıyorsak, deprem, tsunami, fırtınalardaki olağanüstü artış, volkanların harekete geçmesi, mevsimlerin dengesizleşmesi, aşırı soğuk ve sıcaklar biçiminde kendini gösteren doğal afetlerdeki belirgin artışı kapitalist sistemin yıkıcılığı karşısında isyan eden doğanın yanıtı olarak algılamalıyız. Kapitalist sistemin tahribatı karşısında doğanın kendi isyanını geliştirdiği bir dönemde tabiatın en muhteşem canlısı olan insanın ve onun toplumsal gerçekliğinin yanıtı bekleniyor. Bu bekleme sürecinde ise her şeyden önce özü kölecilik olan merkezi uygarlığın doğru tanımlanması, onun en yıkıcı ve örgütlü aşaması olarak kapitalist uygarlık sürecinin iyi analiz edilmesi gerekiyor. Bu konuda çabaları değerli olmakla birlikte Marksist geleneğin içerdiği yanlışlara düşünmekten kurtulmak, seksen küsur yıla yayılan ve çöküşle sonuçlanan pratik deneyiminden anlamlı sonuçlar çıkarmak önem taşıyor. Tabii bütün bunlar ancak doğru bir tarih okuması gerçekleştirilebildiğinde ve alternatif bir sistem ortaya konulabildiğinde bir anlam taşıyabilir.

Kapitalizmi Yeniden Tanımlamak

"Ortadoğu, hatta Çin ve Amerika uygarlıklarını göz önüne alınmadan, 16. yüzyılda çıkış yapan kapitalizm anlaşılabilir. Avrupa'nın iç potansiyeli, kapitalizm için kesinlikle yeterli değildir. Keza ulus-devlet inşası olmadan, kapitalist sistemin kuruluşu mümkün olmaz. İktidarsız ve devletsiz hiçbir sömürü sistemi mümkün değildir. Kapitalizm için sadece iktidar ve devlet değil, iktidarın azamisi ve devletin ulus-devleti oluşmadan kâr ve sermaye birikimi gerçekleştirilemez. Sistemin hegemonik zaferi için ayrıca endüstri devriminin tekeline geçirilmesi ve endüstriyalizm olarak ideolojikleştirilmesiyle (milliyetçilik) iç içe olması gerekir. Bu olguların aralarında sıkı bütünlük içinde ve uzun süre kapsamında moderniteyi egemen kıldıkları açık-

tır. Eleştirel geçinen tüm düşünce ekollerine baktığımızda, modernitenin uzun süre ve bütünsellik içinde ele alınmadığını, bölük pörçük ve çoğunlukla süre kavramından habersiz kalındığını, birkaç özelliğe (örneğin emek, ücret, kâr, sermaye, devlet, sömürgecilik, emperyalizm, kişiler, olaylar) yüklenerek sonuçlar alınmaya çalışıldığını görürüz. Yöntem bu olunca ortaya çıkacak sonuç da fîli kullarıyla tarif etmeye benzecektir."

Kapitalizm, ulus devlet ve endüstriyalizm üzerinde yükselen merkezi uygarlığın son evresi olarak, başlı başına bir araştırma ko-

Kapitalist uygarlık

tarihsel süreç içinde ortaya çıkan en büyük tekelleşme aşamasıdır.

Doğal topluma karşıtlık temelinde ortaya çıkan iktidar ve sermaye tekelinin en gelişkin, en örgütlü, en kurumsal ve kendini topluma en fazla yedirmiş son halidir

nusudur. Ancak temel çizgiler halinde tanımlarsak, kendini diğer uygarlık aşamalarından çok farklıymış, çok ayrıymış gibi sunan kapitalist uygarlık dönemi için, tarihsel süreç içinde ortaya çıkan en büyük tekelleşme aşamasıdır diyebiliriz. Doğal topluma karşıtlık temelinde ortaya çıkan iktidar ve sermaye tekelinin en gelişkin, en örgütlü, en kurumsal ve kendini topluma en fazla yedirmiş son halidir. Ekonomik, politik, askeri ve ideolojik alanlarda kendini hâkim kılan, aslında bunların hiçbirisiyle doğrudan ilgisi olmayan tekelleşme, kâr ve sermaye düzeni olarak kapitalizm ne ekonomidir, ne de yeni bir toplumsallığı ifade eder. Esası tüm toplumsal alanları,

insanlığın ortaya çıkardığı tüm gelişmeleri kendi kontrolüne alan, kendine mal eden, kendi yaratımıymış gibi gösteren, gerçekte ise bunlara karşıtlık temelinde vücut bulan bir tekelleşmedir. İngiltere öncülüğünde bir dünya sistemine dönüşen kapitalizm, diğer uygarlık süreçlerinden farklı olarak iki yüz yıl gibi kısa bir sürede yol açtığı toplumsal sorunlarla, yıkım ve kısımlarla insanlığı uçurumun eşiğine getirmiş, krizli ve kaosu yapıyla insan toplumsallığının ve doğasının felaketine dönüşmüştür. Uygarlığın başlangıcıyla ortaya çıkan toplum, kadın ve doğa üzerindeki iktidar, egemenlik, sömürü, savaş ve yıkım gerçeği kapitalist uygarlık sürecinde önceki uygarlık süreçlerini kat be kat aşan bir yaygınlığa ve derinliğe ulaşmıştır.

80'lerin sonlarından itibaren reel sosyalizmin çöküşü ve ardından Rusya, Çin gibi ülkelerin kapitalizme entegre olmasıyla birlikte kapitalist sistem kelimesinin gerçek anlamında küreselleşti denebilir. Bu gelişmelere bağlı olarak, kapitalizmin artık yeni bir aşamaya ulaştığı tartışmaları da gündeme taşındı. Bunun gerçeğe alakası yoktur. Geline aşama, kimi çevrelerin iddia ettiği gibi emperyalizm ötesi yeni bir aşama değildir. Küreselleşme kavramıyla anılır hale gelen günümüz kapitalizmi, mali sermayenin (finans kapital) egemenliğinde, sürekli bir istikrarsızlık ve hegemonya krizi içinde debelenen kapitalizmden ötesi değildir. Bundan dolayı da, bu dönem için en fazla olarak kapitalizmin finans kapital çağıdır denilebilir.

Uygarlıkta farklı ve değişik bir aşama olması da yine kimi çevrelerin iddia ettiği gibi özülle değil biçimiyle ilgilidir. Uygarlığın başından beri var olan temel iktidar ve sermaye amaçlı tüm yapı ve kurumlar kapitalist modernite tarafından sadece devralınmakla kalmamış daha da geliştirilmiştir. Bu anlamıyla da kapitalizmin ileri bir aşama olduğu, burjuvazinin en azından tarihin bir döneminde devrimci bir rol oynadığı, önceki uygarlık sistemlerinden daha özgürlükçü olduğu belirlenmesi tam bir safsatadır.

Kapitalist uygarlıkla toplumsal sorunlar aşılacak şekilde kalsın içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir. Sermaye ve iktidar anlamında tekelleşme olarak kapitalizm 18.yy ile birlikte ulus-devlet yoluyla merkezi uygarlık temsilini üslenmeye başlamıştır. Bu şekilde iktidar tekelleşmesinde zirve yapan kapitalist modernite liberalizmle bilim, felsefe, din gibi tüm disiplinleri denetimine ve hizmetine almış, maddi-manevi tüm alanlarda bunu kurumsallaştırıp hâkimiyet kurmadığı tek bir alan bırakmamıştır. Bu şekilde de, sermaye ve iktidar tekeli yanında; milliyetçilik, bilimcilik, cinsiyetçilik ve dincilik temelinde ideolojik ve zihni alanda da sıkı bir tekel geliştirmiştir.

Toplumsal Sorunlarda Zirve

Bu şekilde her alanda gelişen tekelleşme aynı zamanda toplumsal sorunların hafiflemesi değil ağırlaşması anlamına da gelmektedir. Ana başlıklar halinde sıralayacak olursak; ulus-devlet formülasyonunda iktidar ve devlet sorunu azalmamış daha da ağırlaşmıştır. 16.yüzyıla kadar toplumun dışında ve üstünde örgütlenen iktidar ve devlet olgusu kapitalist uygarlıkla birlikte tüm topluma yayılmış, iktidar tüm toplumun paylaşım sahası haline dönüştürülmüştür.

Böylece de devletçi toplum olarak tanımladığımız iktidara ve devlete bağlı toplum nicelik olarak inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Bürokrasi olağanüstü bir hacim kazanmış bu nedenle de, devletin ve iktidar olgusunun sızmadığı hiçbir ilişki biçimi ve alanı kalmamıştır.

Doğa, kadın, ekonomi, bilim, teknik, din, ahlak başta olmak üzere her olguya hükmeden iktidar ve erkek egemenlikçi zihniyetin örgütsellik anlamındaki zirvesi olan devlettir. Devletçilik ve iktidarın bu biçimde büyütülmesi tüm toplumları adeta iç savaşa sürüklemiştir. Günümüzde kaldırılamaz hale gelen bu iç çatışma durumuna bulunan çare ise, devlet ve toplumu iktidar üzerinde uzlaştırmak olmaktadır. Bu anlamda büyük bir top-

lum mühendisliği ile yapılmaya çalışılan da, tüm toplumun devletleştirilmesi olmaktadır ki, bu ne mümkündür ne de bir çözümü ifade etmektedir.

Tarihin hiçbir döneminde iktidar bu düzeyde toplumsal yaşamı kontrol altına almamıştır. Adına bio-iktidar denen bu biçim, toplumsal yaşamı tümüyle denetlediği kadar, kendisine göre bir toplumsal yaşam üretme iddiasındadır da. Bu şekilde yaşamın tümünden iktidar tarafından üretilmesi, toplumsallığın yaşamı üretme ve sürdürme yeteneğinin yıkımı demektir.

Çünkü zaten toplum kendisini üretemeyecek kadar zayıflatılmıştır ve bu zayıflık üzerinden de, çözülmüş ve adeta bir insan yığını haline getirilmiş toplum iktidar tarafından yeniden üretilmektedir. Bu, tarihte yeni bir gelişmedir. Tarih iktidar tekellerinin

açarak insanı kendi öz varlık koşuluna, öz hakikatine karşı hale getirmiştir. Toplumun en büyük savunma gücü ve varlık koşulu olan ahlakın, bu biçimde yırtılması üzerinden gelişen iktidar ve sermaye tekelleri günümüzde toplumu iktidar ve sermaye karşısında en güçsüz duruma düşürmüşlerdir. İktidar ve sermaye söz konusu olduğunda çiğnenmeyecek kutsallık, ilke, kural, gelenek, töre, yasa yoktur. Ahlakın koruyucu kalkanından mahrum bırakılan toplum en büyük çözülmeyi bu uygarlık sürecinde yaşamaktadır.

Toplumun kendi yaşamsal ihtiyaçlarını ve sorunlarını tartışma, planlama ve pratikleştirme gücü olarak politika da çoktan yerle bir edilmiştir. Yerine ikame edilen idarecilik bürokrasinin devasa boyutlara ulaşmasını getirmiş, toplumun kendi adına düşünme, tartışma, karara gitme yeteneği dumura uğ-

İktidar ve sermaye söz konusu olduğunda çiğnenmeyecek kutsallık, ilke, kural, gelenek, töre, yasa yoktur

çeşitli eylemlerine ve uygulamalarına tanıklık etmiştir, fakat iktidar tekellerinin topluma yap-boz tahtası gibi yaklaşması ve toplumu yeniden üretmeye kalkışması kapitalist uygarlığa özgü bir durumdur. Avrupa merkezli kapitalist uygarlığın bulabildiği müthiş çözüm budur. Toplumla bu biçimde oynamak sonuçları atomdan daha tehlikeli gelişmelere kapı aralamaktır. Ki, devletçi-iktidarcı toplumun en gelişkin olduğu Batı toplumunda ortaya çıkan sorunlar bunu doğrulamaktadır.

İktidar ve devlet sorununa bağlı olarak diğer toplumsal sorunlar derinleşerek sürmektedir. Toplum bir arada tutan ahlak örgüsü yırtılmış, yerine konulan hukuk ise toplumsal çatışmayı derinleştiren bir hale gelmiştir. Artan suç oranları, çatışma ve çelişkiler her toplumda bir iç savaş görüntüsü oluşturmaktadır. Kısırtılan bireycilik, kendi toplumsallığını kemiren insan gerçeğine yol

ratılmıştır. Bu en büyük toplum kırımı demektir. Toplumun ahlaki ve politik organlarının bu biçimde yıkımı, insanlığın en ölümcül sorunlarından biridir. Bu iki olgunun yıkımı üzerinden, toplum her türlü sömürüye ve talana açık hale getirilmekte, büyük tekel vurgunları yaşanabilmektedir. Dolayısıyla kapitalist uygarlığın bu soruna çözüm bulması yapısı gereği mümkün değildir. Tersine büyük bir zihniyet çalışmasıyla toplumun zihniyeti devletçi ve iktidarcı bir temelde yeniden biçimlendirilmekte, zihniyet sorunları derinleşerek yeni sorunları tetiklemektedir.

Sanat-spor-seks üçlemesi yine eğitim ve bilim kurumları, medya organları ile toplumsal zihniyet kalıpları, kapitalist uygarlığın devamı için yeniden dizayn edilmekte; ruha, duygulara, güdülere hükmeden sistem gerçeği, kendini bu biçimde güvenceye almaya çalışmaktadır. Bu toplum hakikatinden en

uzağa düşmüş insan gerçeğine yol açmaktadır. Katiline âşık kurban misali, devletine, egemenine bağlı, onun istediği gibi düşünen, onun istediği gibi hisseden, onun istediği gibi algılayan insan gerçeği kapitalist modernitenin arzulanı ve hedef olarak önüne koyduğu bireydir. Bu nedenle kapitalistler, toplumsal zihniyetle oynamayı en temel görev olarak bilmektedirler. Fukuyama boşuna 'İdeolojilerin Sonu'ndan ya da Brezinski 'Tarihin Sonu'ndan bahsetmemiştir. Aslında bu her iki 'son' da toplumsallığın ve onun zihniyetinin bitimi arzusu ya da hedefi olarak yorumlanmalıdır.

Diğer bir sorun alanı da ekonomidir. Kendini ekonomiymiş gibi sunan, Marksizm'in katkılarıyla bu konuda önemli bir yanılsamayı hâkim kılan kapitalizmin bir ekonomi biçimi olmadığı, tersine ekonomi üzerinde kurulan bir tekel hâkimiyeti biçimi olduğu, bu nedenle de toplumsal ihtiyaçların teminini sağlamak için gerçekleşen ekonomiyi yıkıma uğrattığı, işsizlik, açlık, yoksulluk oranlarını tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar geliştirdiği, kaynakları kâr ve sermaye adına tükettiği, doğayı ve insan emeğini bu temelde heba ettiği her geçen gün daha fazla ortaya çıkmaktadır.

Ekonomi için tam bir yıkım işlevi gören kapitalist modernite, pozitivizmden güç alarak endüstriyel alanı kesinlikle tam denetime almıştır. Endüstriyel araçların kâr ve sermayenin hizmetine koşturulması ekolojik sorunları felaket boyutlarına taşımıştır. Bu nedenle bugün, tüm canlı yaşamı tehdit altındadır. Endüstriyel gelişme insanlığa refah, bolluk ya da bir bütün olarak daha iyi yaşam koşulları sağlayacakken, endüstricilik yoluyla sanayi, toplumsal ihtiyaçları ve doğal dengeyi gözetmeyen kâr ve sermaye peşinde koşanların hizmetine girerek insanlığın geleceği önünde en büyük tehditlerden birisi haline gelmiştir.

Uygarlık tarihi, kadının kaybedişi ve kayboluşu tarihidir. Ama kapitalist uygarlık, tarih boyu kadın üzerinde geliştirilen sömür

ve egemenlik operasyonlarında en son ve en bitirici aşamayı ifade eder. Köleci uygarlıkta ev kölesi haline getirilen ve mülk konusu yapılan kadın, hanedanlara çocuk doğurmakla yükümlü kılınmıştır. Feodal uygarlık aşamasında eksik bir canlı olduğunu kabul edecek, erkeğe dayanmadan yaşayamayacağına inacak kadar düşürülmüştür. Kapitalist uygarlıkta ise en ince ve öldürücü meta haline getirilmiştir. Kadının her şeyiyle artık pazar konusudur. Kadının sunulmadığı hiçbir ilişki, kullanılmadığı hiçbir alan, konu olmadığı hiçbir alım-satım sahası kalmayacaktır. İşin en tehlikeli yanı ise, kadının bu durumu öz-

Köleci uygarlıkta ev kölesi haline getirilen ve mülk konusu yapılan kadın, hanedanlara çocuk doğurmakla yükümlü kılınmıştır. Feodal uygarlık aşamasında eksik bir canlı olduğunu kabul edecek, erkeğe dayanmadan yaşayamayacağına inacak kadar düşürülmüştür. Kapitalist uygarlıkta ise en ince ve öldürücü meta haline getirilmiştir. Kadın her şeyiyle artık pazar konusudur

gürlük olarak algılar hale getirilmesi ve sistemin en büyük savunucusu kılınmaya çalışılmasıdır. Kadında içselleşen kölelik üzerinden sistem günümüzde kendisini güvenceye almaya çalışmakta, kadın sistem karşıtlığının en büyük düşmanı kılınmak istenmektedir.

Bu temel sorunlar yanında devleşen ve köy-tarım toplumunu yutan kentleşme olgusu, artan nüfus sorunları, eğitim ve sağlık sorunları, toplumun militarize edilmesi, savaşın gündelik yaşamın bir gerçeği haline getirilmesi, savaş araçları ve yöntemlerindeki korkutucu gelişmeler insanlığın bu uygarlık sü-

recinde karşı karşıya kaldığı diğer belli başlı sorunları oluşturmaktadır. Çözümü ise ancak sistemin yapısal gerçeğinin doğru kavranması ve doğru yöntemlerle ona karşı mücadele edilmesiyle ilgilidir.

Tarihin Kırılma Noktası

MS. 1200'lere kadar doğuş yaptığı Ortadoğu'da yükselişi yaşayan ve kendi diyalektiği içinde belli bir gelişim de gösteren merkezi uygarlık, özellikle İslam adına hâkim kılınan katı dogmatizm nedeniyle önce zihinsel alanda giderek siyasal, askeri, ticari, ekonomik alanda yaratıcılığını kaybetmiştir. Aynı dönemde devlet geleneğinin zayıf, doğal toplum anılarının canlı olduğu Avrupa kıtası, Ortadoğu'dan taşınan maddi-manevi değerlerin sentezi temelinde yükselişe geçmiştir. MS. 1500'lere gelindiğinde Ortadoğu, merkezi uygarlığın öncülüğünü Avrupa'ya kaptırması durumdadır. Avrupa'da kara ve deniz yoluyla muazzam bir ticaret ağı oluşmakta, Ortadoğu'nun maddi olduğu kadar manevi birikimi bu kıtaya taşınmakta, dünyanın dört bir yanına keşifler yapılmakta, Venedik, Cenova, Floransa, Paris, Amsterdam, Viyana gibi büyük kentler boy vermekte, en önemlisi de kendi içinde özerk bu kentlerde tüm ilkçağ ve ortaçağ zihniyet birikiminin yeni bir senteze kavuşturulması yaşanmaktadır. Aynı zamanda esas olarak bu kentlerde Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketleri çerçevesinde Hıristiyan dogmatizmi aşılmakla karşı karşıyadır.

Ortaçağın sıfırladığı insan ruhunu yüceltme, aklı öne çıkarma bir an önce terk edilmesi gereken dünyaya, doğaya dönüş biçiminde özetleyebileceğimiz içeriğiyle Rönesans, kilise karşısında toplumun büyük hamlesi olarak gelişmektedir. Bilim ve felsefede yaşanan büyük gelişmeler hızla toplumsallaşmakta bunun üzerinden Hıristiyan dogmatizmi ve ona dayanan feodal devlet ciddi biçimde sarılmaktadır.

"Zihniyet devriminin bireyi özgürleştirme, devlet kulluğunun çözülmesidir.

Aynı mezhep görünümünde de gerçekleşse, yıkılan feodal devletin meşruiyetidir.

15.yüzyıldan itibaren zihniyette yaşanan bu değişimler temelinde sınıf temelli hareketlerde büyük bir yükseliş ortaya çıkmıştır. Reform hareketiyle kilisenin tekeli kırılırken, neredeyse eş zamanlı gelişen köylü isyanlarıyla sistemin krizi derinleşmekte, kilisede temsilini bulan feodal ideolojik ve siyasi tekel çözülmektedir. Devlet içine alınan etnisiteler ulusal taleplerle hareketlenirken tüccar, zanaatkâr kesimin ileri gelenleri (orta sınıf) iktidardan pay kapabilmek için devletin yapısında değişikliği dayatmaktadır. Geniş halk kitleleri ise mezhepsel, ulusal, sınıfsal çeşitli görüntüler altında özgürlük, eşitlik ve adalet için isyan etmektedir.

Ancak iki yüz yıl kadar sürecek bu kaosu süreçte feodal devletin yerine neyin geçireceği henüz belirginlik kazanmamıştır. Venedik, Cenova, Amsterdam, Londra gibi özerk kentler, feodal devlet tekelini imparatorluk düzeyine ulaştırmaya çalışan kilise öncülüğündeki feodal uygarlık güçlerine karşı direnmektedir. Artık kilise yerine kiliseler (Katolik, Protestan, Anglikan) imparatorluk yerine de ulusal krallıklar (İngiltere, Fransa, İspanya, Hollanda) vardır. 17. yüzyıl Rönesans ve Aydınlanma fikirlerinin toplumsallaştığı yüzyıl olarak yaşanırken, 18. yüzyıl ise artık bu fikirlerin feodal devletin aşılması talebiyle kitleleştiği, kitleleri harekete geçirdiği, Avrupa'nın isyanlar ve ayaklanmalarla çalkalandığı yüzyıl olacaktır. 1640'taki İngiliz Devrimi'ni, 1776'da Amerikan, 1789'da Fransız Devrimi izler. Kiliseye başkaldırı temelinde monarşilerin aşılması adım adım gündeme girer. Feodal devlet formu toplumu boğucu özellikleriyle sonuna gelmiştir.

Bu süreç boyunca yaşanan gelişmelere dair yorumlar ve değerlendirmeler muhtelifdir. En çok bilineni ve Marksizm'in de kabul ettiği "Burjuva Devrimler Çağı" değerlendirmesidir. Burjuva devrimler çağı olarak anılan bu sürece ilişkin gerçekler burjuvazinin bir sınıf olarak bu sürece ilişkin hiçbir devrim

programının olmadığını göstermektedir. Elbette sermaye ve iktidarda gözleri vardır. Pay kapma peşindedirler ve bunun için yapamayacakları şey yoktur. Yine bunun için devlet aygıtının öneminin, onu ele geçirmenin ya da ortağı olmanın getireceği avantajların farkındadırlar. Ancak feodal devletin sonunu getiren sürecin burjuvazi tarafından hazırlandığı, örgütlendirildiği ve sonuçlandırıldığı gerçeğe hiçbir ilişkisi yoktur.

Mezhepsel Farklılaşma İle Katolik Kilise Devletinin Meşruiyeti Yıkılmıştır

İktidarın tekleşme ve merkezleşme eğilimine karşı tarihin her döneminde başta etnisite ve farklı dini-mezhepsel yapılar olmak üzere tüm toplumsal yapılar merkez kaç eğilimini benimsemişler. Bu temelde de merkezleşmeye karşı sürekli direniş içinde olmuşlardır.

Felsefe ve bilimlerde yaşanan gelişmeler kiliseden kopuş ve onun zihni etkisinden kurtuluş sürecini ortaya çıkarmıştır. Zihinsel hegomonya felsefede yaşanan gelişmeler temelinde aşılırken, politik alanda Protestanlık, Anglikanizm, Calvinizm gibi mezhepler temelinde Katolik kilisesinden kopma süreçleri yaşanmıştır. 15. ve 16. yüzyıllarda uluslaşma eğiliminin yükselmesinin etnisitenin Katolik Hıristiyanlığın egemenliğinden kurtulma istemiyle ilgisi büyüktür. Kilisenin büyük tanrı devletine doğru gitme istemi temelinde etnisitelerin ve kent devletlerinin iradelerine el koyma ve kendisine bağlama girişimi, etnisitenin ve kent demokrasilerinin kendilerini uluslaşma biçiminde örgütleyerek koruma mücadelelerini beraberinde getirmiştir.

Rönesans, Reform, Aydınlanma hareketleriyle zihni temelleri darmadağın olan feodal uygarlık güçlerinin yaşadığı kriz, toplumsal direnişler ve isyanlar temelinde sarsılır ve dağılır. Bu dağılıma üzerinden sayısız komün ve bağımsız birim ortaya çıkarken, şehirlerde işçi örgütlenmeleri ve ayaklanmaları feodal iktidar güçlerini saraylara hapseder. Ama

tüm bunlara rağmen kapitalistik unsurlar, bu yeni durumun varacağı toplumsal sonuçlardan habersizdir, bunu düşünmemektedir. Hatta bunun bilincinde olduğuna dair bir bulgu da yoktur. Bu nedenle de yeni gelişmelerle birlikte durumun toplumsal güçlerde yeni bir gruplaşmaya, yeni bir mevzilenmeye varacağını, değer verdiği krallık iktidarına ve aralarına katılmayı düşlediği soylulara karşı bir devrimle sonuçlanacağını düşünmemektedirler bile. Esas olarak da ticaret burjuvalarının istedikleri metaların üretim değerini düşürmemek, Asya pazarlarına ve

**Kilisenin
büyük tanrı devletine
doğru gitme istemi temelinde
etnisitelerin ve kent devletlerinin
iradelerine el koyma ve kendisine
bağlama girişimi, etnisitenin ve
kent demokrasilerinin kendilerini
uluslaşma biçiminde
örgütleyerek koruma
mücadelelerini beraberinde
getirmiştir**

daha yeni keşfedilmiş olan Amerika pazarlarına büyük miktarlarda meta yığmak ve en büyük kârları gerçekleştirmektir. İşte o günün burjuvasının etkinliği, bu pratik ve günlük çıkarların dar çerçevesi içinde sınırlıdır.

Kapitalistik unsurlar çabalarını toplumun feodal uygarlık güçleriyle mücadelesinin en keskin düzeyine ulaştığı 18. yüzyılda farklı bir aşamaya sıçratmışlardır. Avrupa genelinde siyasal sistem ve onun temsilcisi olan feodal devletin bizzat ele geçirilmesini ve yeniden örgütlendirilmesini, askeri ve ideolojik kurumların denetime alınmasını, gelişmek ve ilerlemek için zorunlu görmeye başlamış, rakip olabilecek kesimleri tasfiye etmenin

ve kesin bir iktidar gücü olmanın şart olduğunu 18. yüzyıl ile birlikte düşünmeye başlamışlardır.

Bundan sonra özgürlük ve demokrasi mücadelesi veren toplumsal güçlerin karşısına yeni bir güç çıkacaktır. Feodal güçlerin zayıf düşürülmesi için toplumsal güçleri destekleyen, gerek bu biçimde gerek feodallerden ayrıcalık ve kimi güvenceler sağlayarak kararlarını ve çıkarlarını güvence altına almayı temel amaç belleyen tefeci, tüccar, zanaatkâr kesimleri bu süreçle birlikte siyasal iktidarı ve devlet yapılanmasını ele geçirmeyi hedef haline getireceklerdir. Bu anlamıyla hiçbir zaman ilerici olmamışlardır. Ortaya çıkan boşluğu kendi lehlerine değerlendirme ve istismar etme dışında toplumsal güçlerle ilişkileri de söz konusu değildir.

Feodal uygarlık güçlerinin toplumsal meşruiyetlerini yitirmeleri, toplumsal güçlerin sistemi işlemez kılmaları, ancak yerine ne koyacaklarını bilememeleri bu kesimleri iktidar konusunda yeni bir yaklaşım içine götürmüştür. İktidar nezdinde ayrıcalıklı, iktidarca korunan olmayı, iktidarın korumasına ve kollamasına mazhar olmayı amaçlayan bu kesimler bizzat iktidarın sahibi olmayı düşünmeye başladıkları andan itibaren tarih sahnesine sinsi ve gerici bir güç olarak giriş yapmışlardır. Bu en çarpıcı göstergelerinden biri ulusal-devlet konusunda yaşanan gelişmelerdir.

Ulusal örgütlenmeler, kendini önce farklı mezhepler biçiminde ifade eden, giderek bunu mutlak devlete, tek tanrı devleti olarak dayatılan monarşik imparatorluk fikrine karşı savunan etnisitelerin-kavimlerin ve esas olarak komünler biçiminde örgütlenen toplumun, feodal uygarlığa karşı Avrupa'yı boydan boya sarmış olan direnişi sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Toplumun maddi ve manevi gelişim düzeyi artık verili uygarlık formunu aşmayı dayatmaktadır. Kent orta sınıfını oluşturan tacir, zanaatkâr kesimlerinin bağımsızlaşma ve ayrıcalıklı konumlarını sürdürme temelinde ulusal sınırlar talebi

ise daha sonra yükselecektir. 19.yüzyıla kadar süren çelişkili, çatışmalı kaotik sürecin burjuvazinin lehine sonuçlanması iddia edildiği gibi ne burjuvazinin eseridir, ne bir zorunluluktur, ne de bunun ilerici bir yanı vardır.

Ticarette yakaladığı gelişkinlikle zenginleşen Venedik, Cenova, Amsterdam, Londra gibi kent devletleri, prenslikler-krallıklar ve Katolik kilisesi özcesi Avrupa monarşisi diye tanımlanabilecek güçler tarafından kurulmak istenen büyük Hıristiyan imparatorluğu için bir zenginlik kaynağı olarak görülmekte ve yutulmaları için üzerlerinde büyük baskılar yürütülmektedir. Buna karşı da aşiretlerin-kavimlerin, mezheplerin, orta sınıfların, tarım ve köy toplumunun direnişi söz konusudur. Mevcut örgütlenme tarzıyla bu direnişi sürdüremeyeceğinin farkında olan kent devletleri, prenslikler ve monarşik krallıklar ise yeni bir tarzda örgütlenme arayışındadır. Bu nedenle giderek ulusalcılık öne çıkmakta, Katoliklikle ayrışan mezhepsel yaklaşımın da katkılarıyla ulus-devlet için zemin oluşmaktadır.

Bu gelişmeler karşısında genelde iki yaklaşımın ortaya çıktığı görülmektedir. Devletçi toplum güçlerinin yaklaşımları ise bu kaotik dönemden zarara uğramadan, mümkünse aristokrasi içinde yer edinerek çıkmaktır. Bunların içinde onlara dayanarak güçlenen burjuvazinin öyle özel bir yeri ya da rolü bulunmamaktadır. Diğer yandan yine kapitalistik güçlerin toplumun geniş kesimlerinin talepleriyle ve çıkarlarıyla zerre kadar ilgileri de yoktur. Sadece kurulu ya da kurulacak olan düzenden ayrıcalık koruma istemleri olabilir. Bu karakterlerinden dolayı da, zaman zaman kır ve kent kökenli toplumcu isyanların yanında yer alırken, zaman zaman da feodal aristokrasiyle omuz omuza en gerici pozisyondadırlar. Tutarlı, ideolojik ve siyasal temelli bir yaklaşımları söz konusu değildir. Ne Rönesans filozofları ve sanatçıları ne aydınlanmanın ileri gelenleri ne ütöplastler arasında bu kesimlerin öncüsü ve hâkimi olacakları bir toplum ya da devlet düşüncesi yoktur.

Tarihsel bir dayanakları yoktur. Kâr ve sermaye için yapamayacakları hiçbir şey olmayan bu tüccar-tefecî kesimler için taşınan en iyimser duygu kalles, güvenilmez, vicdansız ve ahlaksız olduklarıdır.

Feodal uygarlık sürecinde maneviyat insan yaşamının vazgeçilmezidir ve bu alanı ilerici-gericisi ile dinsel düşünüş doldurmaktadır. Egemenlerin de, ezilenlerin de ütopyaları ve gelecek tasarımları ahlak eksenlidir. Bu anlamıyla toplum kaygısı güçlüdür. Toplumunu bir arada tutan temel olgu olarak ahlaka büyük yer verme vardır. Bundan muaf olan, ahlakın ilerici-gerici demeksizin ortadan kalkmasından çıkarı olan tek kesim tüccar, tacir, simsar, tefecî kapitalistlerdir. Tarih boyu gerek egemenler gerek ezilenler kontrol ve denetim altında tutulması gerektiğine inanılan bu kesimin ipini gevşetmeme yaklaşımını özellikle korumuşlardır. Dolayısıyla bunların öncülüğünde bir kurtuluş fikri söz konusu bile değildir.

Sümer'den beri var olagelen kapitalistik öğelerin tarihin bu kesitinde kendilerini bir sistem olarak kurgulamaları, iktidar güçlerine yakın olmaları para ve bilgi biriktirmeleriyle ilgilidir. Bin yıllar boyu bu kesimler iktidar sanatını icra edenlerin yanında, yakınında yer alarak egemenlerin iktidar tesis etme, ittifak geliştirme, zor aygıtlarını kullanma, meşruiyet oluşturma yöntemlerini izlemişler, karşıt güçleri tasfiye etme, denetimine alma, birbirine karşı kullanmada önemli dersler edinmişlerdir. Zaten ticari faaliyetin gereği olarak bu yöntemlere yabancı değillerdir.

Örgütlenme ve siyaset yürütmede muazzam bir esneklikleri söz konusudur. Toplumdaki çelişkileri kullanma, ihtiyaçları tespit etme, boşlukları görme, fırsatları en verimli biçimde kullanma yetenekleri gelişkindir. Tarihin her kesitinde ortaya çıkan gelişmeleri kendi lehlerine kullanarak kendilerini güvence altına alma, bağımsızlaşma, kendi iktidar odaklarını yaratma girişimleri hep olagelmıştır. Ancak ne üst toplum ne alt toplum buna fırsat tanımamış zaman zaman çok

sert yöntemlerle tasfiye edilmişler, toplumlarda belirleyici olma pozisyonuna girmelerine izin verilmemiştir. Tarihin her döneminde ve dünya coğrafyasının her mekânında bu kesimlere karşı zaman zaman ciddi yok etme ya da kontrol altına alma saldırılarının olduğu görülmektedir.

Kölecî devlet uygarlığına karşı direniş temelinde ortaya çıkan Yahudilik bir kavim adına iktidar ve devlet ideolojisi olarak şekillenmiş, ancak tarihsel süreç içinde buna çok fazla fırsat bulamamıştır. Bilgi ve para biriktirmek temel varlık güvenceleri olmuştur. Bu özellikleriyle uygarlık güçlerinin olduğu kadar uygarlık karşıtı güçlerin de yanında yer bulabilmiş, tarihin tüm çatışmalı dönemlerinde maddi ama daha çok da felsefi-ideolojik özellikleriyle her iki taraf için de önemli roller oynamışlardır. Bu nedenle Hıristiyanlık ve İslamiyet Musevilik'in bir devamı, mezhepleri olarak gelişme kaydederken, uygarlık içinde gelişen sınıf temelli gerici-ilerici ideolojik-felsefi birçok akım Yahudiliğin izlerini taşımıştır. İslamiyet'in sıkıştırılmasıyla Yahudiliğin Ortadoğu'dan kaçırılması Ortadoğu için bir zayıflama nedeni olurken, Hıristiyan Avrupa'nın Ortadoğu karşısında üstünlüğü yakalamasına büyük katkı sunmuştur. Bin yılların birikimi Yahudilikle birlikte Avrupa'ya taşınmıştır. Avrupa en nihayetinde Doğu karşısında yaşadığı sıkışmayı Yahudiliğin temel özelliği olan kapitalistliği bir sistem haline getirerek aşmayı esas almıştır. Yahudi kapitalistler, mutlak monarşinin aşılması, krallıkların, kent devletlerinin gelişmesi için sürekli bir çaba içinde olmuş ve yine bunların ulus-devlete dönüşmelerine hem maddi hem manevi anlamda büyük güç vermiştir.

Ulus-Devletçilik İbrani Kabile İdeolojisinin Geliştirilmiş Bir Türevidir

İslamiyet'in sıkıştırılması karşısında Avrupa'ya göçen Yahudilik, Avrupa içinde de mutlak monarşi arayışlarının yoğunlaştığı devletlerden bağımsızlıklarını korumak is-

teyen kent devletlerine ve krallıklara doğru bir kayma yaşamıştır. Kapitalistik gelişmelerde olduğu kadar, onu bir sistem haline getiren ulus-devletlerin gelişmesinde ve bu devletlerin milliyetçilik ideolojisi ile varlığını sürdürmek istemesinde, tarih boyu İbrani kavmi adına iktidar ve devlet arayışında olan Yahudiliğin rolünü görmemiz gerekir. Bu anlamda Yahudi geleneği sadece Hıristiyanlık ya da İslamiyet'e değil, onların güya karşıtı gibi görünen seküler ulus-devlet anlayışına adeta fikir babalığı-öncülük yapmış, kilise ve imparatorluklar karşısında kent devletlerinin, krallıkların ve prensliklerin ulus-

Yahudi geleneği sadece Hıristiyanlık ya da İslamiyet'e değil, onların güya karşıtı gibi görünen seküler ulus-devlet anlayışına adeta fikir babalığı-öncülük yapmış, kilise ve imparatorluklar karşısında kent devletlerinin, krallıkların ve prensliklerin ulus-devletlere evrilmesinde orta sınıfla birlikte etkin bir rol oynamıştır

devletlere evrilmesinde orta sınıfla birlikte etkin bir rol oynamıştır. Bu nedenle de sermaye sahibi Yahudi bankerler her ulus-devlet içinde önemli bir yatırım ve etkinlik imkânına kavuşmuşlardır. Daha sonraki süreçlerde görüleceği gibi ulus-devletler çağı Yahudi sermayesinin de Yahudi adıyla devleştiği bir çağ olmuştur.

İtalyan kent devletlerinden Venedik'te yaşanan kapitalistik gelişme, kapitalist uygarlığa geçişte önemli bir yere sahiptir. 14. ve 15. yüzyıllarda geliştirdiği büyük ticaret ağıyla üretim teknikleri, para işleri, iktidar sanatı, bilim ve teknik gibi insanlığın ve uy-

garlığın tüm birikimlerini Ortadoğu'dan Avrupa'ya taşıyan Venedik, mali araçlar, para, senet ve bankacılığın yeni merkezi haline gelerek aslında kapitalizmi kent düzeyinde sistem haline getiren ilk yer olmuştur. Kapitalist unsurların öncülüğünde Venedik hızlı bir gelişmeyi ve etki gücünü yakalamış, kapitalizmin doğuşuna beşiklik etmiştir. Ancak bunu önce İngiltere'ye sonra tüm Avrupa'ya giderek dünyaya yayarak bir sistem haline getirme gücünü gösteren Londra olmuştur.

Roma Katolik Kilisesi'nin baskılamaları ve diğer İtalyan kent devletlerini bir çatı altında birleştirememesi nedeniyle kapitalizme kent düzeyinde öncülük eden Venedik, kapitalizmi bir sistem olarak geliştirme gücüne sahip olamamıştır. Bu gücü Amsterdam ve Londra göstermiştir. Katolik kilisesinin ateşli savunucusu olduğu İspanya ve Fransa hanedanlıklarının hayalini kurduğu büyük Hıristiyan imparatorluğuna karşı İngiltere ve Hollanda'nın direnişleri, kapitalist unsurlar için uygun zemin yaratmıştır.

16. 17. yüzyıllarda kilisenin desteklediği Fransa, İspanya ile mücadele halinde olan İngiltere ve Hollanda için ticaret en önemli gelir kaynağıdır. Deniz aşırı ülkelerle ticaret yapmanın riskinin yüksek olması tekeli gerekli kılarken, rizikoyu azaltmak için sömürgeleştirme önemli bir yöntem olarak geliştirilmektedir. Bu nedenlerle büyük hacimlerde gelişen ticaret, tüccarlarının çıkarlarını çatışır hale getirmektedir. Bunun için de ticaret sermayesi kendisini rakiplerine karşı koruyacak bir merkezi güce ihtiyaç duymaktadır. Bundan dolayıdır ki merkantilist dönem de denilen bu süreçte kapitalistik unsurlar, tüccarın kârının ulusal çıkarla özdeş olduğunu, bunun için ticaretin ülkenin gücünü temsil ettiğini öne sürerek devletin buna uygun politikalara ve örgütlenmeye yönelmesini dayatmışlardır. Siyasal yapının kapitalistik gelişmeye endekslenmesinin ilk adımları bu biçimde atılmıştır.

16. yüzyıldan itibaren Hollanda ve İngiltere'de kapitalist unsurların klasik impara-

torluk sistemlerine karşı üstünlük sağlama ve kendilerini resmi bir uygarlık gücü haline getirme çabaları oldukça yoğunlaşmıştır. 18. yüzyıla gelindiğinde kendilerini buralarda başat güç haline getirebilmişlerdir. Amsterdam kenti 16. yüzyılda Avrupa feodalitesine karşı olan felsefecilerin, sanatçıların, düşünce ve bilim insanlarının, yeni fikir akımlarının toplanma yeridir. Orange prensliği büyük Hıristiyan imparatorluğu peşinde koşan İspanya ve Fransa hanedanlıklarına karşı bağımsızlığını koruma çabası içinde yenilikçi tüm kesimlere olduğu kadar İspanya'dan kovulan Yahudilere de kapılarını sonuna kadar açmıştır. Bu anlamda da önemli bir sermaye ve entellektüel birikim merkezi olmuştur. İşte bu zeminde kapitalist unsurlar kendilerini hâkim güç haline getirmenin arayışı içindedir. Aynı durum İngiltere ve Alman prenslikleri için de geçerli olacaktır. Her iki merkezde de İspanya ve Portekiz sürgünü Yahudiler, önemli bir entelektüel ve sermaye birikimine neden olmuştur. Aynı zamanda bu her üç merkezin dışında, imparatorluklar ve Vatikan karşısında varlık-yokluk mücadelesi yürüten kentler, prenslikler ve devletler kapitalist unsurların yeni bir uygarlık gücü olarak çıkışlarına, yeni bir iktidar ve sermaye tekeli olarak şekillenmelerine gereken zemini fazlasıyla sunacaktır. İşte bu zeminde de kapitalistik unsurların çıkarlarının teminatı olarak ulus-devletler yükselecektir.

Her şeyin tek tipleştirildiği bu ulus-devlet çatısı altında sermaye, tüm rakiplerini ya da toplumsallığa ait ne varsa ortadan kaldırmanın arayışı içine girecektir. Bu nedenle de ulus-devlet için toplumsal alanda çölleşmenin zirveleşmesidir demek yerinde olmaktadır. Ulus-devlet tarihin temel devindirici gücü olan etnisiteye karşı da sürekli bir savaş halidir. Bu nedenle de ulus-devletler çağı insanlığın mezbahaneye sürüldüğü dönemi ifade etmektedir. Bu mezbahane tarihsel olarak bir arada olan ne varsa hepsi savaş arenasında birbirini tüketmeye yönlendirmektedir. Sadece bu nedenle bile olsa

ulus-devletler ve ona öncülük eden egemen güçler mahşerin atlıları olarak ne varsa tarih sahnesine sürmüştür denilebilir. Ulus-devlet bu anlamda kadavralaşan bir toplum istemi anlamına gelmektedir.

Kapitalist Hegemonyacılığın Çıkmazı Olan Endüstriyalizm

Merkezi uygarlığın kapitalizm aşamasını karakterize eden üçüncü olgu endüstriyalizmdir. Bilindiği gibi endüstri insan toplumsallığının her aşamasında vardır. İnsanın yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet eden araçların yapımı olarak endüstri toplumsal emeğin bir ürünüdür. Bin yıllar boyu egemen olan devletçi toplumun endüstrinin gelişimindeki rolü sınırlıdır. Devletçi güçler daha çok savaş ve zor araçlarının geliştirilmesi için endüstriyle ilişkili olmuşlardır. Zaman zaman toplumsal üretimin artırılması için endüstriyel çabalara destek verenler olmuşsa da endüstri asıl olarak toplumun işi olmuştur. Üretim araçları olarak da adlandırılan araçlar, endüstrinin konusudur ve insanın doğayla ilişkilerini verimli kılmayı amaçlar. Doğayı, toplum yararına dönüştürmek, işlemek; bilimin ve teknolojinin gelişimi öz itibarıyla bu eksen üzerindedir. Bu nedenle de endüstri esas olarak toplumsal amaçlar için vardır.

Yüz binlerce hatta milyonlarca yılın birikimine dayanan sanayi alanının, kâr ve ser-

maye amacıyla kapitalistlerce ele geçirilerek tekelleştirilmesi; endüstrinin dışta rakipler, içte toplum üzerinde egemen olmanın aracı haline getirilerek ölümcül bir iktidar gücü haline dönüştürülmesi endüstriyalizmin özünü oluşturur. 17. yüzyıldan itibaren bilim ve teknikteki gelişmelerin endüstriyel alanı her zamankinden daha fazla kârlı bir alan haline getirmesi kısa sürede kapitalistlerin dikkatini çekmiş ve bu alan üzerinde yoğunlaşmalarına yol açmıştır. Ulus-devlet yoluyla siyasi iktidarda güç ve etkinlik kuran kapitalistler bu alanı da kendi kâr, sermaye ve iktidar amaçları için ele geçirmekte gecikmemişlerdir. Bu alanı esas olarak iktidar ve sermayelerini büyütmek için ideolojik ve maddi bir silah gibi kullanmışlardır.

Sanayi devrimi ile ifade edilen endüstriyel gelişme dalgaları halinde günümüze kadar sürmektedir. Sermaye ve iktidar tekellerinin kontrolünde, onların amaçları doğrultusunda gelişme gösteren endüstri, tarım ve köy toplumunu tüketmiş, doğayı iflasın eşiğine getirmiş, toplumda işsizlik ve açlık sorununu devasa boyutlara vardırmış, kentlerin adeta tüm bir ülkenin kaybolduğu kara delikler haline gelmesine yol açmıştır. İnsanın doğayla en verimli ilişkiyi kurma amaçlı yaratımı olarak endüstri, kapitalist uygarlık sürecinde insanlığı doğasıyla birlikte yok oluşa götürebilecek bir hal almıştır.

Sonuç

400 yıllık bir geçmişi olan kapitalist modernite bugün çok ciddi kriz içindedir. Bu kriz sadece maddi alanda değil zihniyet alanında da yaşanmaktadır. Diğer yandan kapitalist modernite yaşadığı bu krizi kendi başına aşacak düzeyde de değildir. Bu konuda umut da vermemektedir. Onun için de kapitalist modernitenin her alanda topluma yaşatmış olduğu kriz ancak demokratik modernitenin müdahalesiyle aşılabılır. Bu anlamda demokratik uygarlık güçleri sürece müdahale etmek zorundadır. Çünkü toplumsal kriz politik-ahlaki toplumu tükettiği gibi in-

sanlığı sonu nereye varacağı belli olmayan bir çıkmaza da sürüklemektedir. Eğer demokratik uygarlık güçleri, örgütlü ve bilinçli bir şekilde bu duruma müdahale etmezse, dünyamız ve insanlık geri dönüşü mümkün olmayan bir sona gidecektir.

Burada şu sorun karşımıza çıkıyor: Demokratik uygarlık güçleri bu duruma müdahale için yeterince birikim ve olanağa sahip midir? Evet! Hem de bütün örgütsüzlüğüne rağmen buna yetecek bir birikimi ve gücü vardır. Ütopik sosyalistlerden bilimsel sosyalistlere, anarşistlerden feministlere, Frankfurt okulundan, Anvers okuluna, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan Fransız filozoflarına, 68 Gençlik Hareketi'nden yerel-kültürel hareketlere kadar gelişen tüm devrimci-demokratik hareketlerin yaratmış olduğu bir birikim vardır. Bu birikime doğru yaklaşırsa ve örgütlenilirse ciddi bir entelektüel zemin olduğu görülecektir. Bu zemin sadece bununla da sınırlı değildir. İnsanlığın yaratmış olduğu değerler bu zeminin tarihsel arka planı ve bizim varlık nedenimiz olmaktadır.

Bu nedenle de yeni paradigmamızın temelini toplumun ve uygarlığın doğru tanımlanması oluşturmaktadır. Önderliğimiz tarihi ve toplum gerçeğini yeniden tanımladığı savunmalarında toplumsallığı insanın en büyük hakikati, doğal toplumu ise gerçek toplum olarak ortaya koymuştur. Buradan hareketle doğal toplumdaki bir sapma olarak ortaya çıkan uygarlık, temel özelliklerini koruyarak günümüze kadar gelmiştir. İnsanlıktan en büyük uzaklaşma ve kopuşu ifade eden kapitalist uygarlık aşamasında uygarlık tarihinin bu bakışla ele alınması hayati önemdedir. Uygarlığın kendisi köleciliktir. Devlet merkezli uygarlık sistemleri köleliğin değişik biçimlerini geliştirmenin ötesinde bir anlam ifade etmezler. Devlet merkezli uygarlık sisteminin özü köleciliktir. Bu anlamda özgürleşmek öncelikle kapitalist uygarlık sistemiyle doğru temellerde hesaplaşmak ve ondan kopmakla mümkündür.

KAPİTALİZM, DEVLET VE İKTİDARIN NERESİNDEDİR

Kapitalizmi, daha gerçekçi tanımlamaya yönelik olarak atılan adımların en önemlilerinden biri de, onun devlet ve iktidarla olan ilişkilerinin açığa kavuşturulmasıdır. Kapitalizme ilişkin yaşanan yanılgıların başında onun devlet ve iktidar karşısında ne anlam ifade ettiğinin yeterince kavranamaması gelir. Kapitalist sınıfların devleti ele geçirme ope-

Onun için de içerisinde var olduğu koşullarda kendisini korumanın ve sürdürmenin tek yolunun örgütlü bir yaşam olduğunu daha ilk sezgisel duyumsamalarla fark etmiştir. Fiziksel boyutta çevresini kuşatan doğa karşısında en zayıf gibi görünen insan, bu durumu toplum biçiminde örgütlenerek güce dönüştürmesini bilmiştir. Kendini korumak

rasyonlarını nasıl yürüttükleri, iktidara ortak olduktan sonra da onu nasıl kullandıklarının hikâyesi bilinmeden, bugün kapitalizmin kendisini nasıl yaşattığını anlamak da pek mümkün görünmemektedir.

Devleti Tanımak

İnsan, toplumsal bir varlık olarak şekillenmiştir. Ve bu toplumsallığı onun her zaman örgütlü bir yaşam sürmesini sağlamıştır.

ve varlığını sürdürmek için gerekli olan tüm ihtiyaçlarını bu yolla karşılarken aynı zamanda bununla kendine bir anlam kazandırmıştır. Bu temelde gelişen toplumsallık karşısında karmaşıklaşan örgütlenme tarzı gittikçe daha belirgin bir hal almıştır. Devletli uygarlık aşamasına kadar ve hatta daha sonrasında da çok uzun bir dönem toplum, kendi komünal örgütlenmesini -ne kadar karmaşıklaşsa da- kendisi yerine getirmiştir. Bunun

için de hiçbir zaman ne dıştan bir akla ne de üstten bir kuruma ihtiyaç duymamıştır. Kendi işlerini kendisi belirleyen ve bu işleri yine kendisi bizzat yürüten ahlaki-politik yapısıyla toplum, kendini var etmenin ve sürdürmenin koşullarını her zaman için yaratmayı başarmıştır.

Devletli uygarlığa geçişin nasıl olduğundan ziyade devletin nasıl bir kurumlaşma olduğuna giriş yapmak için bu kısa değerlendirme yapılmıştır. Çünkü en dar anlamda toplumun maddi ve manevi artık-ürün ve üretmiş olduğu tüm değerleri üzerine kurulmuş bir tekeller bütünü olan devleti, zorunlu bir toplumsal örgütlenme gibi görme yanılgısından kurtulmak gerekmektedir. Daha çok toplumsal

Devlet, iktidar odakları tarafından belirlenen ve toplum üzerindeki sömürünün en aktif bir biçimde yürütüldüğü bir ittifak alanı olarak şekil buluyor

korunma, beslenme ve devamlılık ihtiyaçlarının organizasını sağlıyormuş gibi görünen ve kendini bu maske altında gizlemeyi iyi beceren devlet, tam da bu görevlerin zıddı bir biçimde topluma karşı tehdit oluşturan ve toplumu her anlamda gıdasız bırakan tüm sınıf ve kesimlerin barınağı halindeki tekel olmaktadır. Topluluklar, devletli uygarlık aşamasına kadar geçen süre içerisinde bu ihtiyaçlarını kendileri, hiç de devlete ihtiyaç duymadan üstelik daha özgür ve rahat bir biçimde karşılamanın yollarını yaratmıştı. Ancak toplumsal değerlerin üzerinde çıkar hesapları güden ve iktidara dayalı olarak kendilerini topluma hâkim kılmak isteyen kesimler, bu emellerini gizlemek amacıyla

ve sanki topluma faydalı bir çalışma yürütüyormuş gibi görünmek için devlet gibi bir kurumu -hırsızlık sanatının gizli eli- toplumun başına musallat ettiler.

Devlet topluma ait olan değerleri-ürünleri elde etmeye ve ele geçirmeye yönelik işlevsellik kazanan iktidar ve iktidar güçlerinin 'topluma faydalılık' kisvesi altında yutturmaya çalıştığı kurumların merkezi oluyor. Yani devlet, iktidar kaynaklı ve iktidar etrafında gerçekleşen tüm sınıfların, yapıların ve kişilerin buluştukları merkezi bir yapı olarak şekilleniyor. Bunun için de devletin proto tipi olarak şekillenen zigguratların incelenmesinde açığa çıkan ilk izlenim, iktidarın kendisini topluma yutturma mekânları olmasıdır. Ayrıca burası üzerinden toplum sınıflara ayrışmakta, toplumsal değerler üzerinde fiziki ve zihni zora dayalı olarak hak talebinde bulunan kesimler kendi konumlarını belirlemektedir. Burada toplum, yöneten ve yönetilenler şeklinde yapılara ayrışmaktadır. Yönetenler etrafında toplumun tüm maddi ve manevi yaratımları birikirken toplumun geri kalan ezici çoğunluğuna düşen de en iyisinden bir kul yaşamı olmaktadır. Bu temelde de tanrılara çalışır gibi yöneticilere çalışmak toplumun sevilen bir üyesi, devletin kabul edilebilir bir çalışanı olmak anlamını taşır. Devlete iyi bir vatandaş ya da köle olmak, tanrıya iyi bir kul olmakla eş anlama gelir.

Halbuki devletin gerçek yapısı siyasi, askeri ve dini tekel olarak yaşlı-tecrübeli, avcı ve rahip erkeğin iktidar ittifakı biçiminde bir araya gelip toplum üzerinde sömürü sistemlerini kurumlaştırdıkları alan oluyor. Yani devlet, iktidar odakları tarafından belirlenen ve toplum üzerindeki sömürünün en aktif bir biçimde yürütüldüğü bir ittifak alanı olarak şekil buluyor. Eğer başlangıcında bu ittifak olmasaydı ne kendi başına yaşlı-tecrübeli erkek siyasi bir güç olabilirdi, ne avcı erkek bir askeri komutana dönüşebilirdi, ne de şaman bu ikisinin desteğini almadan toplumu iktidara göre biçimlendirecek bir din

yaratıcısı rahip haline gelebilirdi. Bunun içindir ki daha oluşumundan itibaren devlet, toplum üzerinde iktidar amaçlı güç olmayı ve bununla sınıfsal ya da bireysel çıkar sağlamayı hedefleyen kesimlerin bir araya gelerek oluşturdukları bir ittifak alanı halinde şekillenmiştir. Bu bakımdan da devlet, her türden iktidar tekellerinin ittifak alanı olarak tarihe giriş yaparken; diğer taraftan da, zaman içerisinde kendisi de bir tekel haline almıştır. Bu bakımdan da iktidarın tekelleştiği alan olarak devlet en temel tekel merkezi haline gelmiştir.

Devletin tarih içerisinde giderek gelişen bu özelliğini ya da temel karakterini Önderlik, *"İlk iktidar hiyerarşilerinin ve devlet egemenliklerinin kuruluşundan günümüze kadar tarih bir anlamda iktidarın kümülâtif (kar topu gibi yuvarlandıkça kendini büyütme) büyümesidir"* şeklinde formüle etmiştir. Burada büyümeden kastedilen sadece toplumun iktidar cenderesine alınması değil, kendisi bir tekel haline gelen devlete yeni ortakların katılmasıdır.

İktidarın doğal olarak da devletin kendisi, sınıf yaratım kaynağıdır. Çünkü toplum üzerinde gerçekleştirilen sömürü sınıflaşmanın, çıkara dayalı farklılaşmanın ve elitleşmenin de nedeni olurken, aynı zamanda iktidarın gerçekleşme koşulu anlamına da gelmektedir. Çünkü değişik dönemlerde, değişik biçimlere dayalı olarak gelişen kastlaşmalar, tabakalar ve sınıflaşmalar bir anlamda da iktidarın kendisini toplum içerisinde yaydığı alanlar olmaktadır. Yani başlangıçtaki rahip+yönetici+asker üçlüsünden oluşan iktidar güçleri, esas olarak bu kalıbı korumakla birlikte giderek değişik sınıf, zümre ve kesimleri de içerisine alarak kendisini büyütüştür. Handedanlıklar, iktidara dayalı aşiret yapıları, esnaf ve zanaatkârlardan oluşan değişik orta sınıflar tarihin değişik dönemlerinde iktidar içerisinde kendilerine yer bularak iktidarın tekelleşme olanaklarından yararlanmışlardır.

Kısaca bu şekilde özetleyebileceğimiz, özellikle de günümüz devlet ve iktidar şe-

killenmesini anlamak açısından ortaçağdan itibaren iktidar ve devlet etrafında gezinmeye başlayan ve sonunda 16. ve 17. yüzyılla birlikte devletin temel bileşeni haline gelen kapitalist burjuva sınıfların iktidar olabilmek ve devlette bir yer kapabilmek için gerçekleştirdiği operasyonları bilmek oldukça önemli olmaktadır.

Kapitalizm Öncesi Avrupa

Öncelikle mekân sorununu netleştirmek gerekiyor. Ticaretle uğraşan tüccar ve tefeci sınıflar ile orta sınıf esnaf ve zanaatkar kesimleri Avrupa'dan çok daha önceleri Ortadoğu'da ortaya çıkmışlardı. Kendi dönemlerinde oldukça nam salmış olan Asur ticaret kolonilerinden önceleri bile ticaretle ünlenmiş birçok kent devleti bulunmaktaydı. Fenike başlı başına bir ticaret uygarlığıydı. Daha sonraları birçok devlet ticaretle oldukça gelişmelerine, ilkel kapitalistik bir aşama yaşamalarına rağmen bu sınıflara dayalı bir kapitalist iktidarlaşma ya da devletleşmeden bahsedilemez. Bunun en önemli nedeni de Ortadoğu iktidar geleneğinin çok güçlü siyasi, dini ve askeri tekellere dayanmasıdır. Onun için de oluşan ekonomik tekellerin bunlardan bağımsız gelişmesine pek izin verilmemiştir. Yani Ortadoğu'da tüm her şey devlet bünyesindeki siyasi, dini ve askeri tekellerin elinde bulunduğundan bunların dışında ve bunlara alternatif bir ekonomik tekel yapısının oluşması ve devlet kapsamında bir iktidar gücü haline gelmesi de gerçekleşmemiştir.

Oysa Ortadoğu iktidar geleneğinin Avrupa'daki sürdürücüsü olan Roma İmparatorluğu'nun yine Ortadoğu orijinli olan Hıristiyanlığın ve Avrupa etnisitelerinin yaygın direnişi sonucu yıkılmasının ardından, Avrupa coğrafyasında devlet gücü oldukça zayıflamıştı. Bu nedenle Hıristiyanlıkla uzlaşmak zorunda kalan Roma'nın pagan din rahipleri, kurulan kilise bünyesinde kendilerini yeni bir iktidar odağı haline getirerek toplum üzerinde kaba zora dayalı bir hâkimiyet sağlamaya başladılar. Tarihte *"karanlık çağ"*

olarak adlandırılan dönem, Avrupa coğrafyasında, kilise iktidarının zayıflayan devleti güçlendirerek toplum üzerinde gerçekleştirdiği egemenliği ve sömürüyü anlatmaktadır. Bu dönemde bile Avrupa'nın daha geniş alanlarında demokratik komünal değerlere dayalı toplumsal yapılar hâkimdir. Kentler katı iktidar yapılarından ziyade daha demokratik kurumlarla kendilerini yönetmektedir. Gerek kuzey ve gerekse de güney Avrupa hattında daha fazla konfederal yapılar hâkimdir. Örneğin İtalya'da XI. yüzyılın başlarında kentlerde monarşiye ve kiliseye tepki olarak - biraz da Roma'nın Cumhuriyet yapısına özlemi anımsatacak bir biçimde- seçimle iş başına gelen yöneticilerden oluşan siyasi yapılar gelişmektedir. Bu şehirler özgürlükçü yapılarıyla kırsalda monarşiden kaçan kır insanlarını kendisine çekmektedir. Bu nedenle de şehirlerde azımsanmayacak bir iş gücü ve örgütlenme tecrübesi birikmektedir. 1045'te kilisenin atadığı krallık yanlısı piskoposa karşı ayaklanarak 1057'de kraldan bağımsızlığını elde eden Milano'daki Pataria hareketi böylesi bir birikimin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Pataria hareketi daha sonra gelişecek olan Rönesans'a kapıyı aralayan bir dönüm noktasının ifadesi olarak tarihe geçmiştir. Milano'nun ardından 1083'te Roma, 1084'te Pavia, 1095'te Asti, 1099'da Cenova, 1123'te Bologna ve 1138'de Floransa kıta Avrupa'sında ortaya çıkacak olan gelişmelerin habercileri olmuşlardır. İşte İtalya'da bunlar yaşanırken genel olarak Avrupa'da siyasi olarak iktidar konusunda çok da tecrübeli olmayan derebeylikler yeni yeni gelişmeye ve prenslik ya da krallıklar biçiminde bir iktidar mücadelesi vermeye başlamışlardır. Roma'nın büyük iktidar temsili idealiyle ortaya çıkan krallıklar (İspanya, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan gibi) Avrupa üzerinde egemenlik savaşlarına başlamışlardır. Bu durum uygarlığın yaşadığı tam bir kriz durumunu ifade etmekteydi. Her ne kadar İslamiyet merkezi uygarlığı temsilen, iki koldan (İspanya Endülüs Arapları ile doğudan

Osmanlılar) Avrupa'yı kuşatmışsa da bunların da Avrupa'da yaşanan uygarlık krizine bir çıkış yaptırma özellikleri bulunmamaktaydı. En iyisinden belki bir İslam kolonisi haline getirme olabilirdi. Ama bunun da mümkün olmadığı görüldü. Bunun için de 13. yüzyıl ile birlikte İtalya'nın Floransa kentinde ortaya çıkarak bütün kıtaya yayılan Rönesans, Avrupa'nın kendi coğrafyasında yaşanan uygarlık krizine yine kendisinin yanıtı olmaktadır. Önderlik AİHM'e sunduğu ilk savunmasında Rönesans için şunları söylemektedir.

"(Rönesans'ın) Büyütüldüğü zemin Roma kopyası krallık ve piskoposluk sarayı değil, kırsal alan manastırlarıyla yeni yükselen kent üniversiteleridir. Ne siyasal-askeri güç, ne de feodal-tüccar ekonomik güç bu çıkışta belirleyicidir. Kır manastırı ve kent üniversitesi kendi emekleriyle geçinen, halkın beslediği ve umut bağladığı, desteklediği, özgürlük ve bilincin yükseltildiği bağımsız çalışma mekânlarıdır. Şunu önemle vurgulayacağım: Rönesans'a götürülen yol belirleyici olarak kral ve kilisenin saraylarından değil, halkın komünal okullarından geçmektedir. Ne feodal sınıftan, ne de ortada olmayan burjuvazinin çizdiği bir yoldur."

Önderlik belirlemelerinde de görüldüğü gibi demokratik komünal değerler, toplumu kurtarmanın yollarını Rönesans biçiminde ortaya çıkarırken belki de kriz halindeki uygarlığa da bir çıkış kapısı aralamış oluyordu. Rönesans'ın yarattığı özgürlük ortamından yararlanarak kendisini toplum içerisinde güçlendiren ve özünde iktidar perspektifli bir sınıf olan tüccar-tefeciler kesimler, zayıflayan devletçi toplum güçleri etrafında ve üzerinde kendilerini vazgeçilmez bir güç olarak konumlandırmaya başlıyorlardı.

Kapitalist Gelişme

Avrupa Rönesans ile artık yeni bir sürece giriyordu. Bu süreç aynı zamanda başlı başına bir zihniyet devrimini işaret ediyordu. Toplumsal ilişkilerden ekonomiye, devlet yapı-

larından dine kadar birçok konuda yaşanan değişimler Avrupa açısından yeni bir uygarlık çıkışına da olanak sağlamaktaydı. Özellikle bu durum karşısında siyasi otorite olarak krallıklar oldukça sıkışmışlardı. Hem toplumsal değişim karşısında yeterli bir siyasi güç olamıyorlar, hem de aralarındaki savaşlar ülkelerinin siyasi ve ekonomik anlamda zayıf düşmesine neden oluyordu.

Rönesans'a öncülük eden ve geliştiren şehirlerin birçoğu Roma dönemi ticaret yolları üzerindeki şehirlerdi. Bu nedenle de özellikle tüccar kesimler açısından oldukça

İtalya ve uzantısı halindeki Fransa kentlerinde burjuva sınıflar tam anlamıyla bir kapitalist iktidarın gerçekleşmesini sağlamaktan uzaktılar. Çünkü daha çok kentler arası çekişmeler ön plandadır. Ticari tekellere dayalı kapitalist gelişimin temel iktidarlaşma biçimi olarak ulus-devlet yapılanması bir türlü buralarda gerçekleştirilemiyordu

iştah kabartıcı alanlar olmaktadır. Bunun için de hem krallık ve kilise baskısından uzak ticaret olanakları, hem de deniz yollarındaki ticaret serbestisi tüccar sınıfın bu kentlerde yoğunlaşmasına neden olmuştu. Kent gelişimi kendisiyle beraber diğer meslek kollarının da gelişip örgütlü bir güç haline gelmesine neden oluyordu. Duvar ustaları, marangozlar, terziler gibi önemli meslek kesimleri, şehir yaşamında etkin hale geliyorlardı. Roma döneminde *colegia* (kolej) olarak bilinen esnaf ve zanaatkar dernekleri biçimindeki örgütlenmeler artık loncalar biçiminde ortaya çıkıyordu. Bu sınıfsal örgütlenmeler çeşitli tarikat anlayışları çerçevesinde mistik havalara da büründürülerek

bütün Avrupa'da kendisini örgütlüyordu. Ticaretin geliştiği bu alanlarda Yahudi tefeciler de oldukça yaygındı. Daha çok da 'karanlık çağ'ın son dönemlerinde, kilisenin Hıristiyanlar için faizi tamamen yasaklaması üzerine Avrupa'da Yahudiler ve Suriyeli Müslümanlar tefecilik konusunda oldukça gelişmişlerdi. Özellikle de Yahudiler, (Hıristiyanlar arasında rahatsızlık yaratsa da) uzun bir süre boyunca bu ayrıcalıklarını oldukça iyi kullanmış ve neredeyse Avrupa'nın bütün para piyasasına hâkim olmuşlardı. Onun için de tüm Avrupa'da Yahudi bir tefeciye borçlu olmayan tek bir siyasi otorite, tek bir toprak sahibi ya da tüccar kalmamış gibidir.

Böylesi kentsel gelişimler konusunda İtalya'dan sonra Fransa gelirken İspanya ve Almanya'da ise bu konuda ilerlemektedir.

12. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar bu biçimde oldukça gelişkin bir ekonomik etkinlik içerisinde kendilerini geliştiren bu sınıflar tam anlamıyla kapitalistik bir karakter kazanmaktaydılar. Bu kentler borç, senet, kredi, faiz, tahvil gibi konularda birçok ilke imza atmaktaydılar. İlk banka örnekleri buralarda ortaya çıkıyordu. Bir birleriyle çatışma halinde bulunan birçok siyasi otorite bu sınıflara borçlanmak zorunda kalıyorlardı. Bu ise monarşi güçlerinin bu sınıflara bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen İtalya ve uzantısı halindeki Fransa kentlerinde burjuva sınıflar tam anlamıyla bir kapitalist iktidarın gerçekleşmesini sağlamaktan uzaktılar. Çünkü daha çok kentler arası çekişmeler ön plandadır. Ticari tekellere dayalı kapitalist gelişimin temel iktidarlaşma biçimi olarak ulus-devlet yapılanması bir türlü buralarda gerçekleştirilemiyordu. Kentler arası rekabet bu birleşmenin gerçekleşmesi önünde en büyük engeldi. 14. yüzyılın ortasından itibaren başlayan bu kentler arası çatışmalı ortam, kapitalistik gelişmeye ket vurmaktaydı. Bu duruma tepki olarak Floransalı Machiavelli 15. yüzyılın sonlarında kaleme aldığı *Prrens* adlı eserinde ülkede ortak bir siyasi iktidarın

gerçekleştirilmesi için her türlü yolun denenmesi gerektiğini savunur. Bu nedenle siyasetin ahlaktan bağımsız ele alınması gerektiğine vurgu yapar. Ahlaki kaygılara düşülmeden tamamen yarar ilkesi üzerinden gerçekleştirilecek iktidar mücadelesini siyaset anlayışının merkezine oturtur. Böylelikle de Machiavelli ile birlikte burjuva sınıfların siyaset anlayışı ve iktidar savaşına yaklaşımının temelleri atılmış oluyordu. Tek hedefi iktidar olan bir siyaset anlayışının bu sınıfın çıkarlarının gerçekleşmesinin tek yolu olduğunu net bir dille açığa çıkıyordu. Yani kapitalizmin gerçekleşmesi için gerekli olan tek şey iktidara gelmek, iktidarı ele geçirmek ya da ona ortak olmaktır. Bunun dışında bir gerçekleşme koşulu bulunmamaktadır. Bu noktada Machiavelli'yi amaç ve araçları bir birine karıştırmakla eleştiren yaklaşımlar olmasına karşın aslında Machiavelli burjuva sınıf açısından gerçek amacı belirlemiş olmaktadır.

Bu durumdan da oldukça ders çıkarmış olan kapitalist sınıflar daha kuzeye yönelmişlerdir. Deniz ticaret olanakları İtalya'dan az olmayan, Rönesans ve reform akımlarıyla oldukça beslenmiş olan Londra ve Amsterdam kentlerinde daha fazla bir tecrübe sahibi olarak ortaya çıkıyorlardı. Bu durumu Önderlik Kapitalist Modernitenin Aşılma Sorunları Ve Demokratikleşme adlı savunmasında şu şekilde dile getirmektedir:

"Kuzey Avrupa ve iki uç ülke (ülke kavramı ulusal sınır anlamında bu dönemde yeni yeni ortaya çıkmaktadır), İngiltere ve Hollanda eski uygarlıklar açısından boş denecek kadar bakir topraklardır. Eğer yeni bir tohum atılırsa en iyi yeşerebilecek alan olmaları bu özellikleri nedeniyledir. Derinliğe kök salma ve kalıcı olma şansı yüksektir. Kapitalist ekonominin bu tohumu atılmış ve iyi tutmuştur."

Atılan tohumların ilk adımları olarak ideolojik gücün güneyden kuzeye taşınması gerçekleşiyordu. 1450'lerden itibaren güneyden kuzeye doğru yayılan Rönesans ve Reform hareketleri Hollanda ve İngiltere'de

Anglo-Sakson kilisesine yol açacak olan Protestan mezhebinin gelişmesini sağlamıştır. Bu ise kapitalist sınıfların Katolik kilisesi ile yaşadığı sorunların aşılarda kendisine dini bir kılıf oluşturmasının en meşru yolu olmaktadır. Özellikle de 15. yüzyılın sonlarında İspanya ve Fransa'dan kovulan veya kaçmak zorunda kalan Yahudiler buna öncülük etmişlerdir. Protestanlığın kuruluşunda ve kurumlaşmasında öncü kabul edilen Luther ve Calvin gibi kişiliklerin Yahudi olmaları bu durumu açıklar niteliktedir. Protestanlıkla amaçlanan toplumsal, ekonomik ve siyasi yaşamda kilisenin etkisini kırarak sekülerizmi (dünyevilik, bir diğer anlamıyla laiklik) geliştirmektir. Bu sayede devlet-iktidar odaklarından biri önemli oranda etkisizleştirilirken, burjuva sınıflar kendilerini dini bir kılıfa da büründürerek iktidara biraz daha yaklaşmış oluyorlardı. Yani kapitalist gelişme seyrini izlerken bu adımla görülen, kapitalizmin bir ekonomik biçim olarak zafer kazanması değil, iktidar ve devlette elde ettiği konum oranında bir sistem haline gelmesi durumudur. Bu konuda derin çalışmaları bulunan sosyolog Max Weber Protestanlığı, kapitalizmin gelişmesi için zihinsel ortam hazırlayan ve ahlaki olarak kapitalizme geçit veren bir zihniyet dünyasının oluşmasının ön koşulu olarak değerlendirir. Önderlik bu durumu iki nedenden dolayı böyledir diyerek açıklar.

Birincisi; *"Protestanlığın kendisi en zayıf din demektir. Kapitalizm tarzı bilime de çok yakındır. Daha da önemlisi, milli dinler çağını başlatır. Milliyetçiliğin bir nevi ön aşamasıdır. Milliyetçilik ise, kapitalizmin halis bir ideolojisidir. Avrupa'daki büyük din savaşlarına bu açıdan bakmak daha da tamamlayıcı bir anlama yol açar."*

İkincisi ise; *"Paradoks gibi gelse de, kapitalist zihniyet genelde dinsel zihniyetin uzun tarihsel yürüyüşünün sonul veya en zayıflatılmış bir aşamasında meşruiyet kazanmıştır. Ben bilimi kesinlikle kapitalist gelişmenin bir ürünü olarak görmü-*

yorum. Olan, talihsiz bir gelişme aşamasına denk gelmedir.”

Bu iki durumdan da anlaşılacağı üzere kapitalist sınıflar devlet ve iktidarı ele geçirme savaşlarında öncelikle zihniyet yapılanmalarını gerçekleştirmişler ve buna da din ile başlamışlardır. Kapitalizm her ne kadar katı din dogmalarına ve onun iktidar üzerindeki mutlak egemenliğine karşı bir savaş yürütmüş gibi görünse de özünde iktidar için gerekli olan din maskesini kendisi için yeniden düzenleyerek bir biçime kavuşturmuştur. Protestanlık adı altında daha dünyevi, daha fazla tüketime olanak sağlayan, millileştirilmesi daha rahat bir mezhepsel gelişmeyle toplumsal zihniyet üzerinde bir hâkimiyet geliştirirken iktidar içerisindeki konumunu da bu biçimiyle güçlendirmiştir.

15. yüzyılda daha da netleşen bu zihniyet ile 16. yüzyılla birlikte artık açıktan bir iktidar savaşı başlatılmıştır. Özellikle İspanya kralına bağlı olan ve Birleşik Eyaletler olarak adlandırılan Hollanda kentlerinde kraliyet ve onun atadığı valilikler oldukça etkisizleştirilmişlerdi. Şehir meclislerinde krallık ve ruhban temsilcileri oldukça sınırlı iken, meclisler daha çok lonca temsilcilerinden oluşmaktaydı. Birleşik Eyaletler Genel Meclisi'nde 10 aristokrat ve 10 ruhban temsilcisine karşılık 50 lonca temsilcisi yer almaktaydı. Bu durum burjuva sınıfın iktidar üzerindeki etkisini gösteriyordu. Buna dayanarak geliştirilen isyanlar sonucu Hollanda, 1572'de bağımsızlığını ilan etmiş ve 1609 yılında da resmen tanınmış bir devlet oluyordu. Erken bir burjuva iktidarı olarak adlandırılan bu gelişme, kapitalist sınıfların en açık bir biçimde devlete hâkim oldukları, diğer iktidar bileşenlerini de kendi etkilerine alarak bir iktidar tekeli haline geldiklerinin ilk örneği olması açısından önemlidir.

Hollanda'da yaşanan bu erken gelişmenin ardından 1688'de, İngiliz resmi tarihçiliğinin Glorious Revolutions (Muhteşem Devrim) olarak adlandırdığı ve tahtın Hollandalı William Of Orange'a sunulduğu bir operasyon

sonucunda zaferini ilan eden İngiliz burjuvaları, kapitalizm çağını resmen başlatmış oluyorlardı. Artık temel bir devlet tekeli olarak kendini iktidar içerisinde konumlandıran kapitalist tekeller, kendi modernitelerini yaratmaya başlıyorlardı.

Bunu yaparken geçmişin zihniyet yapılarını yıkma yönünde köklü adımlar atılsa da aslında çokça bahsedildiği gibi eski yapıları yıkan devrimler şeklinde bir gelişimden bahsedilemez. Belki kapitalist gelişme önünde direnen bazı yapılara karşı savaş verilmiş ve bunlar bertaraf edilmiş olabilirler. Ancak

Kapitalist sınıflar
devlet ve iktidarı ele geçirme
savaşlarında öncelikle
zihniyet yapılanmalarını
gerçekleştirmişler ve buna da
din ile başlamışlardır

genel hatları ile gerek feodal sınıf olan aristokrazi gerekse de ruhban sınıfı yıkılmaktan ziyade kapitalizme ikna edilerek onların da sisteme katılmaları sağlanmıştır.

Bunun en açık örneği İngiltere olmaktadır. Bir burjuva devrimiymiş gibi lanse edilen İngiltere'de krallık ve kiliseye karşı gerçekleştirilen halk isyanları, kapitalist sınıflar tarafından aristokrazi ve kiliseyi kendi isteklerine boyun eğdirmek için kullanılmıştır. Bu gerçekleştikten sonra ise yine aynı sınıflar halk isyanlarının bastırılmasına öncülük etmişlerdir. Yani ortada herhangi bir burjuva devrimi yoktur. Kapitalist sınıfların devlet içerisinde kendine bir konum ve etkinlik sağlama operasyonları olarak iktidar mücadeleleri gerçekleşmektedir. Eğer devrim adına bahsedilecek bir şey varsa o da dönemin

halk isyanları olmaktadır. Avrupa iç savaşlarından bunalan, bu savaşların ağır ekonomik yükünü kaldırmaktan artık yorulmuş, ağır dogmatik zihni kalıplardan ve krallık baskısından kendisini kurtarmak isteyen ve ağırlıkta köylülerden oluşan halk isyanları dönemin gerçek devrimci karakterini oluşturmaktadır. Ve eğer bir demokratikleşme gerçekleşmişse bunlar sayesinde gerçekleşmiştir. Burjuva sınıfın bunlar karşısındaki duruşu ise ancak pragmatizm ve ihanet olarak adlandırılabilir. Bu isyanları kendisini iktidara taşımak için bir basamak olarak kullanmış ve emellerine ulaştıktan sonra ise bu isyanları en kanlı bir biçimde bastırmıştır. Buna dev-

nilmişti. Ulusu oluşturan temel değerler devlet çatısı altında toplanıyor, böylece toplum bir bütün olarak devlete bağlanmaya çalışılıyordu. Ekonomik sömürünün yaygınlaşması devletin toplumda içselleşmesine bağlıydı ve kapitalist tekeller, toplumda içselleşmenin tek aracının ulus-devlet olduğunu erken fark etmişlerdi.

Buradan da anlaşılacağı üzere kapitalizm her ne kadar ekonomik tekel gibi görünmek istese de, kendisini topluma bir ekonomik sistem olarak değil bir iktidar odağı, bir devlet biçimi olarak dayatmakla işe başlamıştır. Çünkü ekonomik bir sistem gibi görünmenin ya da ekonomik sömürünün tek

*Ekonomik sömürünün tek koşulu
bir devlet eliyle siyasi ve askeri tekelleri devreye sokarak
toplum üzerinde kurulacak baskıdır*

rimci bir kılıf uydurmak ise kapitalist sınıfların kendi gerçek karakterlerini gizlemek için oluşturulmuş bir perdelemeden başka bir anlam ifade etmemektedir.

Ulus-Devlete Doğru

Tüm bu burjuva operasyonları kapitalizmin merkantilist aşamasına denk geliyordu. Ticaretin, kapitalizmin temel talan biçimi olduğu bir dönemdi. Ticari dönemin en çok ihtiyaç duyduğu olgu pazar olgusudur. Talan ancak pazar üzerinde yürütülecek spekülasyonlarla sağlanabilirdi. Bu nedenle ticari tekeller kendileri için sınırları çizilmiş, belli hukuksal düzenlemelerle talana açılmış bir pazara ihtiyaç duymaktaydılar. Daha doğrusu kapitalizmden bağımsız zaten var olan ulusa dayalı pazar, devletin askeri ve siyasi tekelince denetime alınarak burjuvazinin talan ve sömürüne açılmak durumundaydı. Bu nedenle ulusal pazarın ve ulusun bir bütün olarak devlete bağlanması temel amaç edi-

koşulu bir devlet eliyle siyasi ve askeri tekelleri devreye sokarak toplum üzerinde kurulacak baskıdır. Bu nedenle de kapitalist sınıflar, kendi sömürü sistemlerini kurarken en fazla bu yöntem üzerinden hareket etmişlerdir. Onun için de yapısal olarak kendilerini ilk kurumlaştırdıkları alan ulus-devlet olmuştur. Ulus-devlet, başlarda monarşik yapılarla denetleniyordu. Böylece ticari tekel ağırlıklı kapitalist sınıflar, aristokraziyle de uzlaşarak ulusu yönetme ve kontrol etme gücüne kavuşuyordu. Bu durum aristokrasinin burjuvalaşmasına yol açarken, ticari sınıflar da aristokratlaşarak birer devlet tekeli haline dönüşüyorlardı.

Ticari kapitalizminin temel mantığı, dışa meta satımı ve dıştan hammadde alımı üzerine kurulmaktaydı. Bu durum ise içeride en fazla ucuz iş gücünü kullanmayı gerektirmekteydi. Milliyetçilik bu noktada ulus-devlete içeride iş gücü bulma sorunu yaşatmayan tek ideoloji olurken, hammadde ihti-

yacının, dışarıdan askeri zora dayalı sömürgeleştirme siyasetiyle karşılanmasına meşruiyet kazandırıyor. Milliyetçilik ve yayılmanın temel gücü olan askeri tekelleşme tümüyle ekonomi dışı alan olarak ulus-devletin karakterinin neler olduğunu ve kapitalizmin hiç de ekonomik bir sistem olmadığını gözler önüne seriyordu. Çünkü bunlar yani milliyetçilik ve ordu olmadan kapitalizmin bir dünya sistemi olması düşünülemezdi. Sadece bunun için bile olsa kapitalizmin ve onun en derin ideolojisi olarak liberalizmin devleti küçültmesi düşünülemez. Devlet tekelinin kendisi kapitalizmin güvenlik supabı olmaktadır. Devletin olmadığı bir ortamda kapitalizmin bir gün bile kendisini yaşatması akla bile getirilemez. Önderlik bu durumu şöyle ele alıyor;

"15. ve 18. yüzyılları arasındaki döneme bu etken nedeniyle merkantilist dönem de denilir. Özünde devletin ticaret üzerinden kendini toparlaması, bütçesine fazla verdirmesidir. Ticari milliyetçilik de denilebilir. Aldığından fazla satmak, üstün devlet haline gelmenin en etkili yoludur. Ulusal devletin, monarşinin yükselişe geçtiği dönem olarak da bilinir. Sosyal planda aristokrasinin ticarete yönelmesiyle tüccarın aristokratlaşmasının iç içe geçtiği, yeni modern sınıf olarak burjuvazinin ilk gelenek kazandığı çağ da bu dönemdir. Burjuva ideolojisinden tutalım yaşam tarzına, moda anlayışına ve kent mimarisine kadar köklü reformlar yaşanmaktadır."

Alıntıda da görüldüğü gibi ideolojik yaratımlar bu reformların başında gelmekteydi. Sözde 'ticaret serbestisi' olarak ifade edilen liberalizm, aslında bu dönemde burjuva ideologları tarafından ortaya atılan bir ideolojik yaklaşım oluyordu. Pazar üzerinde serbestlik yarattığını iddia eden ve kendisini (kelime anlamı özgürlükçülüktür) özgürlükçü ilan eden bu anlayış, esasında devletin ekonomi üzerindeki denetiminin mutlaklaştırılmasından başka bir anlam ifade etmemektedir. Devletin karışmadığı bir piyasada rekabet

adildir. Çünkü tekelin oluşma imkânı yoktur. Kimse iflas etmek zorunda değildir. Ancak liberalizm aldatmacası altında devletin kendi tekel sistemini dayattığı bir piyasada, devlet tekel etrafında kenetlenmiş sınıfların dışında bir girişimcinin kendisini yaşatma olanağı yoktur. Bu durumu en somut şekilde ifade eden Braudel *"Kapitalizm ancak devlet ile özdeşleştiği, bir başka ifade ile kendisi devlet olduğu vakit muzaffer olur"* diyerek kapitalizm devlet ilişkisini çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur. Sadece bu nedenle bile olsa liberalizm, özünde kapitalizmin devletle bütünleşme ideolojisidir. Liberalizm sayesinde devlet tamamıyla ekonomik tekelciliğin hizmetine sokulmakta, siyasi devlet ekonomik devlete (özde ise ekonomik olmayan ekonomik devlete) dönüştürülmektedir.

Yine dönemin diğer bir ideolojik oluşumu milliyetçilik oluyor. Kapitalizm öncesi hiçbir iktidar yapısı tüm toplumu devletin sayma gibi bir yaklaşım içerisine girmemiştir. Devlet her zaman toplumun dışında ve üstünde bir kurum olarak kalmıştır. Devlete ulaşmak oldukça zor yollardan geçmekle mümkün olmuştur. Çünkü bu dünyada devlete ulaşmak öte dünyada cennete ulaşmak gibi algılanmaktaydı. Ancak iktidarlı uygarlığın kapitalist aşamasında ortaya çıkarılan ulus-devlet yapılanması, milliyetçilik dini sayesinde tüm toplumu devletin malı haline getirmeyi başarmıştır. Günümüzde dünya üzerinde herhangi bir devletin vatandaşı olmayan bir birey neredeyse kalmamıştır. Devlet vatandaşlığı, bir devlete aidiyet o devletin malı olmakla eş değerdir. Vatandaş ait olduğu devletin malıdır. O devlet onun hakkında her türlü kullanım hakkına sahiptir. Metalaştırılmış toplum gerçeği bu durumla sıkı sıkıya bağlantılı bir gelişimdir. Bu durumun topluma yutturulma biçimi ise milliyetçilik olmaktadır. Önderliğin de belirttiği gibi *"bir ulusun devleti olamaz"*. Başta da belirttiğimiz gibi devlet, talan ve sömürü sistemi olarak iktidar odaklı güçlerin kendini örgütledikleri bir kurumdur. Bir toplumun hepsi sömüren

olamayacağına göre toplumun devleti diye bir kavram ancak ve ancak bir aldatmacadan başka bir anlam ifade etmez. Ancak buna karşın ulusu oluşturan tüm maddi ve manevi değerler devlete mal edilerek, sanki devlet tüm ulusun tek temsilcisiymiş gibi lanse edilmeye çalışılmakta ve bunda büyük oranda da başarılı olunmaktadır. Uлуу oluşturulan tüm faktörler ulusal bir kimliğe dönüştürülerek devlet tekeli kanalıyla egemen ekonomik tekellere doğru kanalize edilmektedir. Avrupa'nın her ulusunda hızla gelişen devlete dayalı ekonomik tekelleşmeler ancak milliyetçilik kanalıyla tüm ulusa yutturabilirdi. Kapitalist gelişme içinde kendi iktidarını ulus-devlet ile gerçekleştirirken dışta ise sömürgeciliğin geliştirilmesi kapitalizmi dünya çapında hegemon bir sistem haline getirmekteydi.

1789'da gerçekleştirilen ve Fransız Devrimi olarak adlandırılan durum ise, aslında çok daha farklı bir gelişmenin ifadesi oluyordu. Önderlik bu döneme ilişkin şu değerlendirmeyi yaptı:

"Avrupa'da 1789'la başlayan bir demokratik ulus devrimleri var. Bu devrimler başta demokratik ulus devrimleri şeklinde ortaya çıktı. Ancak burjuvazi biraz da masonik öğeler bu devrimleri amacından saptırarak ulus-devlete dönüştürdüler. Yani bu, devrim içinde bir karşı-devrimdir. Uluslar batıda demokratik devrimlerini gerçekleştirme yoluna gittiler ancak burjuvazi ve diğer güçler bir karşı devrimle bunu dönüştürdüler. Daha sonra batıda Hitler gibi yönetimler çıktı."

Yani dönem aslında ulusların kendilerini hem eski feodal hem de yeni kapitalist iktidar odaklarından kurtarmak amacıyla devrime kalkıştıkları bir dönem oluyor. Ulusun gerek kendi içerisinde gerekse de iktidar karşısında yürüttüğü demokrasi mücadelesi dönemin temel karakteri olarak öne çıkıyor. Kitleler özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganları altında ayaklanırken sadece kral ve kiliseye değil, gelişen kapitalist iktidar yapılarına da

karşı çıkmaktaydılar. Açıktır ki bunu bir burjuva demokratik devrim değil, demokratik ulusal devrim olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ancak bu durumun kendilerine karşı oluşturduğu tehlikeyi erken fark eden burjuva sınıflar, buna bir karşı-devrim hareketi ile süreci kendi lehlerine çevirmişlerdir. Ulusun demokrasi taleplerini kendi modern ulus-devlet yapılanmalarını gerçekleştirmek için kullanmaktan geri durmamışlardır. Ve burjuva sınıfların demokratik uluslaşmaya karşı gerçekleştirdikleri bu karşı-devrim, kapitalizmin ulusal değerler üzerinden kendi talan ve sömürü sistemini yürütmesinin yegane şartı olarak günümüze kadar gelmiştir.

Kapitalist Modernitenin Zaferi

16. ve 18. yüzyıllar arasında iktidarı bu biçimiyle ele geçiren ve biçimlendiren kapitalizm, 18. yüzyılın sonlarından itibaren gerçekleşen sanayi devrimiyle beraber kendi modernitesini tam anlamıyla kurumlaştırmış oluyordu. Endüstrinin kendisi bir kapitalizm icadı değildir. Hatta uygarlık süresi boyunca yaşanan teknik ve bilimsel gelişmelerin hiç birisi uygarlık sistemlerine mal edilemez. Teknik ve bilimsel gelişmeler insanlığın kendisini ve çevresini tanıması ve yaşamını idame ettirmek için daha pratik yollar bulma arayışının bir sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal gelişmelerdir. Hangi sistem olursa olsun insanlık bu gelişmeleri yaşayacaktı ve bundan sonra da yaşamaya devam edecekti. Ancak sanayi devrimi açısından ortaya çıkan

sonuç, gerçekleştiği dönemin özelliklerine göre bir biçim alması olmaktadır. Tek başına hiçbir teknik zararlı değildir. Önemli olan onun kullanılış amacı ve yöntemi olmaktadır. Sanayi devrimi sonucu ortaya çıkan teknik ve bilimsel düzey de kapitalist tekellerin elinde bir iktidar aracı olarak kullanılması nedeniyle oldukça tahripkâr sonuçlara yol açmıştır ve halen de bu tahribat devam etmektedir.

Ortaya çıktığı günden itibaren, yol açtığı sonuçlar nedeniyle makineleşme, endüstriyalizmin en fazla tartışılan boyutu olmaktadır. Burada asıl sorun üretimdeki makineleşme

Toplum
bir makine ve bireylerin
her biri bu makinenin dişlileri
olarak görülür ve bu, milliyetçilik
ideolojisi sayesinde
ulus-devlet biçiminde
kurumlaştırılarak toplum, devleti
işleten en temel mekanizma
haline getirilir

değil, bu makineleşmenin toplumsal yapıya uyarlanması konusudur. Toplum bir makine ve bireylerin her biri bu makinenin dişlileri olarak görülür ve bu milliyetçilik ideolojisi sayesinde ulus-devlet biçiminde kurumlaştırılarak toplum devleti işleten en temel mekanizma haline getirilir. Bu konuda Önderlik şunları belirtir.

"Sanayi tekelciliğinin siyaseti ve devleti, milliyetçiliğin en yoğun hali ve devletle tüm ulusal toplumun kaynaştırılması temelinde oluşan ulus-devlettir. Ulus-devlet en çok bu dönemde idealize ve realize olmuştur. Bunun temel nedeni, sermayenin aşırı kâr ve topluma yaygınlaşmasıdır. Kârın çoğalması, tüm toplumun sanayi te-

kellerine bağlılığını gerektirir. Bu ise iç savaştır. Ancak yoğun milliyetçilik ve yine iktidarın en yoğun yaşandığı ulus-devletle bu iç savaş bastırılarak, kârın azamileşme düzeni sağlama alınmış olur. Faşizmin yavaş yavaş bir sistem olarak bu dönemde gelişmesi özgün bir olay değildir. Toplumun sürüleşmesi ve iktidarın ince çeperlerine kadar yayılması, bunun da ancak milliyetçiliğin dinselleşmesiyle mümkün olabilmesidir."

Aslında sanayi devrimiyle beraber, devlet tekelleri tarihlerinde karşılaşmadıkları bir kâr ve sömürü olanağına sahip olmuşlardır. Doğal olarak da bu durumdan sonuna kadar yararlanmak, iktidar ve devlet olmanın bir gereği olmaktaydı. Ve dönemin tek iktidar gücü gibi görünen kapitalistler, bu olanakları toplum kırımını en üst düzeyde gerçekleştirmek için kullanacaklardır. Bu nedenle de kendi kârlarını arttırmak için en büyük insanlık ayıbı olarak kabul edilen dünya savaşlarına yol açmaktan çekinmediler. Yine sırf kendi sınıf çıkarları gereği milliyetçilik maskesi altında halkları bir birlerine kırdırmaktan geri durmadılar. Dünyanın her köşesine yayılan ulus-devletçikler emperyal bir hal alan kapitalizmin birer kolonileri halinde iş görmekten kendilerini kurtaramadılar. Toplum iktidara bağımlı hale getirilmeden bunların hiç biri yapılamazdı. Doğada insan dışında hiçbir canlı kendi soyuna, cinsine karşı planlı bir kıyım faaliyeti gerçekleştiremez. Bu bile başlı başına insanlığın ne kadar kendine yabancılaştırıldığıının, doğadan koparıldığıının bir kanıtı olmaktadır. Bu ise tek hakikat olarak sunulan iktidarın, devlet üzerinden topluma ne kadar hâkim kılındığıının göstergesidir. Kapitalist aşamaya kadar birey ya da hanedanlara bağlı olan iktidar, kapitalist aşamayla beraber iktidara bağlı olan bireyler üzerinden tüm topluma hâkim kılınmaktadır. Öncesinden iktidar bir tek kral tarafından temsil edilirken, artık iktidara bağlanan her birey iktidarın temsilcisi bir kral gibi hareket etmeye ve iktidarı savunmaya başlamıştır.

Her birey bir iktidar alanı olarak bir parti, kurum, dernek vb. içerisinde alınarak adeta toplum bir iktidarcıklar ağı ile içten-dıştan çevrelenmiştir.

Daha 1870'te Alman ulus-devletinin oluşması karşısında ortaya çıkan tehlikeyi Nietzsche *"Tanrılaşan devlet, kanıncılaşan emekçi ve bireyler ile karışan ve içdiş edilen toplum"* belirlemesiyle dile getiriyordu. Kendini toplumun vazgeçilmezi haline getiren ulus-devlet, tüm kurumlarıyla bir tanrı gibi zihinlere yerleşiyordu. Böylece devlet, tek yaşam kaynağı ve gerekçesi haline getirilerek tüm toplumun devlete koşması sağlanıyordu. Ve bugün tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar devlet, toplumsal yaşama bu kadar hâkim hale getirilmiş ise bunun tek nedeni toplumun iktidara koşturulması halidir. Ve kapitalist sınıfların iktidarda gerçekleştirdikleri en büyük yenilik de budur.

Küreselleşen iktidar olarak para, daha önceki ticaret ve endüstriyalizm dönemlerindeki iktidar biçimleriyle çelişkilerin oluşmasına neden olmaktadır

Şüphesiz bu durumun altında, tamamıyla talan ve sömürü amacı vardır. Toplumun bu biçimiyle iktidara bağlanması ve devlet tekellerinin kârı için devlete koşturulması tekeller açısından bir patlama yaratmaktaydı. 20. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde artık kapitalizm, dünya üzerindeki hakimiyetini ilan etmiş oluyordu. Özellikle de kapitalizm, reel-sosyalist devletlerin açıkça kapitalizme teslim olmaları sonucunda kapitalist sınıfların kendi sistemlerini tarihin sonu ilan etmesine, nihai hakikat olarak kapitalist iktidar odaklarını topluma dayatmalarına neden oldu.

1900'lü yılların sonu kapitalizmin finans çağına ulaştığı yıllar olmaktaydı. Kapitalist modernite kendi kalıplarına hemen hemen tüm yönleriyle buluşmuştur artık. Bu nedenle

de kapitalizm, artık hem ekonomik olarak hem iktidar olarak gerçek yüzüyle toplumun karşısına çıkmaktan çekinmemektedir. Çünkü artık çokça iddia edildiği gibi ekonomi ve üretim olmadığı, hatta komutan paranın talimatlarıyla bunlara karşıtlık temelinde ve hata tüm ekonomik alanların ve üretimin dağıtıcısı bir sistem olduğu tamamen gün yüzüne çıkmış oluyor. Burada tamamen sanallık üzerine kurulu bir ekonomik sistemden bahsediyoruz. Eskiden altın karşılığı olsa da, günümüzde bunun da ortadan kalktığı ve maddi yaşamda hiçbir karşılığı olmayan bir kâğıt parçasıyla tüm dünya ekonomisini çekip çevirmek insanlık tarihinde eş benzeri görülmemiş bir kandırmaca, uyutma faaliyeti olmaktadır. Ve bununla tüm insanlık sömürülmektedir. Üretimin olmadığı, açıktan kitlelerin kırıldığı, işsizliğin alıp başını gittiği bir devirde, böyle bir kandırmacayı yürütmenin ekonomik sistem olmakla hiçbir alakası yoktur. Bu ancak bir iktidar gücü olmak, hem de en ince bir ideolojik iktidar gücü olmak demektir.

Bu konuda Önderlik; *"Finans çağının temel özelliği, para kurumunun (tüm enstrümanlarıyla birlikte) başat duruma geçmesidir. Sanayi ve ticaret tekellerini tamamen kontrolü altına almıştır. Tekel olarak devleti de (özellikle ulus-devleti) kendine iyice bağımlı hale getirdi. Ekonominin temel katları olan kullanım (tüketici) ve üretim-değişim platformlarını da tamamen paranın denetimine aldı. Kullanılan araçlar IMF, Dünya Bankası, Uluslararası Ticaret Örgütü; dünyanın tüm merkez bankaları, küresel bankalar, çeşitli kredi senetleri, piyasa ve borsalar; bono ve tahvil senetleri, tüketici kartları, faizler ve döviz kurları vb. geniş bir enstrümanlar listesidir. Bu kurumlar aracılığıyla para artık hayalet bir varlık haline gelmiştir. Daha doğrusu, ataerk ailenin eski hiyerarşik yöneticisi durumunda kalmıştır. Onun yerine yeni yetmeler olarak bu kurumlar evlat rolünü oynamaktadır. Ama hepsinin para atala-*

ının tohumunu taşıdıkları da bir gerçektir." diyerek konuya kapsamlı bir açıklık getirmektedir. Finans kapital çağın hegemon gücü olarak ortaya çıkan ABD, dönemin iktidar ve tekel temsilini en üst düzeyde gerçekleştirmektedir. Ancak finans çağının devlet ve iktidar yapılanmaları da talan biçimine dayalı olarak farklılıklar arz etmektedir. Küreselleşen iktidar olarak para, daha önceki ticaret ve endüstriyalizm dönemlerindeki iktidar biçimleriyle çelişkilerin oluşmasına neden olmaktadır. Önderliğin *Süper Tekelleşme* şeklinde tanımladığı, paranın küresel düzeyde tekelleştiği ve uygarlık tarihinin hiçbir aşamasında görülmediği kadar ekonomi tekelleri ile siyasi tekellerin birleşerek buna öncülük ettikleri bu dönemde, iktidar ve devlet yapılarında da önemli değişikliklerin yaşanması gündemdedir. Önderlik bu durumu; "*Finans çağının siyaset ve devlet politikaları endüstriyel çağa kısmen çelişik özellikler taşır. Endüstriyalizm esas olarak milliyetçilik ve ulus-devlet politikalarında yoğunlaşır. Tekeller yaratmak ister. Finans çağının küresel olma ihtiyacı bu tekelleri artık engel olarak görmektedir.*" şeklinde tanımladı. Bu nedenledir ki küreselleşme ve tam bir dünya sistemi haline gelmek isteyen finans kapital, dışa kapalı ve içe dönük olan ulus-devlet yapılanmalarını aşma eğilimindedir. Ulus-devletin derinliğine küreselleşmeye karşı direnen yanları aşılma durumundadır. İster Irak örneğinde olduğu gibi askeri zor yöntemleri ile ister Arjantin, Türkiye, Brezilya ve Rusya gibi değişik kriz yöntemleri ile ulus-devletler değişime zorlanmaktadır. Bunların yerine ise daha sınırlı iktidarlara yetinen küçük çapta yerel yapılanmaların yaratılması olası görünmektedir. Postmodernizm denilen anlayışın da yerelci, küçük kültürel yapıları öne çıkaran yaklaşımları bunun bir sonucu olmaktadır. Ticaret ve endüstriyalizme dayalı modernizm aşılarak yerine postmodernizm adı verilen yeni iktidar anlayışına dayalı bir modernite kurulmak istenmektedir.

Finans kapital, yeni iktidar ve devlet yapılanmasını oluştururken kullandığı argümanları da oldukça dikkatli seçmektedir. Özellikle her dönemde olduğu gibi liberal yaklaşımlarla kendini özgürlükçü, demokrasi ve toplum yanlısı göstererek yeni iktidarına karşı gelişecek tepkilerin önünü almaya ve elinden geldiğince özgürlükçü taleplerin içeriğini boşaltmaya çalışmaktadır. Ulus-devlet anlayışına karşı yerelcilik, sivil toplum, sosyal devlet, yerinden yönetim gibi kavramlarla karşı çıkmaktadır. Yeni iktidarlaşmasını bunlar üzerine kurarak bir yerde bunları da ilk elden kendi iktidarına bağlayarak birer tehdit olmaktan çıkarma arayışı içerisinde.

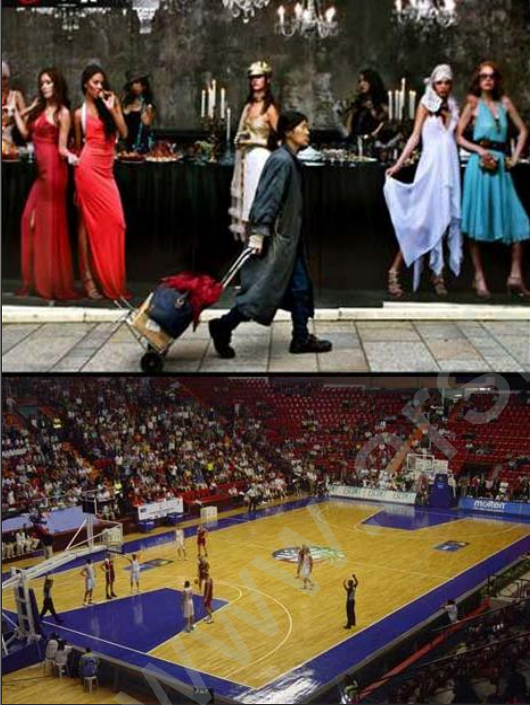
Bu gelişmelerin yanında her uygarlık aşamasında olduğu gibi kapitalist aşamada da görüldüğü üzere uygarlıklar kriz alanları olmaktadır. Kriz dönemsel yaşanan bunalımlar olmanın ötesinde sistemin demokratik uygarlık değerleriyle yaşadığı sürekli çelişki ve çatışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. İktidarın varlığı krizin tek kaynağıdır. İktidar dolayısıyla, üretimden koparılarak emeğe, doğaya ve kendisine yabancılaştırılmış, liberalizm anlayışıyla ortaya çıkarılan sanal bir özgürlük havasına kapılarak her türlü ahlaki değerlerinden boşalmış birey ve toplum gerçeği krizin temel konusunu teşkil etmektedir. Özellikle de kapitalizmin ulaşmış olduğu finans çağı uygarlıksal krizlerin sürdürülemezliğinin kabul edilışı anlamına gelir. "*Ticaret çağı büyük sömürge talan savaşlarıyla yürütülmüştü. Sanayi çağı iki büyük dünya savaşı, kendi içinde sınıf savaşı dışında ulusal kurtuluş savaşlarıyla dolu yaşamıştı. Finans kapital ise, tüm toplumun toplumla iktidar savaşına dönüşmüştür.*" Bu konumuyla toplum kırımından başka bir ifadesi kalmamış olan kapitalizmin ne eski ne yeni iktidar hallerinin devam ettirilmesi koşulları kalmamıştır. Ya bu durum devam edecek ve toplum, içerisinde yaşadığı doğa ile beraber yok olmayla yüz yüze kalacak; ya da komünal topluma dayalı demokratik modernite kendi alternatifini geliştirecektir.

KAPİTALİST MODERNİTENİN DİNSEL ŞÖLENLERİ

-ÜÇ 'S' LER-

Yeryüzünde akılı ve duygusuyla bilinçli bir temelde kendine zarar verebilecek eylemlere girişenin sadece insan olduğu bilinmektedir. İnsan, tüm varlıklar içinde en akıllı ve duygulu olanıdır. Akıl ve duygu insana ait temel birer olgudur. Ancak insanı diğer canlılardan farklı kılan bu özelliklerin neden

ters işler yapmaya başladığı anlaşılabilir. Bunun için de insanlığın -kısaca da devletçi uygarlık denilen- geriye doğru gidişatına mutlaka özgürlük sosyolojisi ile çözüm bulunmalıdır. Aksi durumda yaşanan buhrandan, sadece insanın temel özelliklerinden olan akıl ve duygularını sorumlu görmek gibi bir

insanlığı tersinden etkilediği, ona zarar veren sonuçlara yol açtığı her açıdan analiz gerektiren bir konu olmaktadır. Bu analizin yapılabilmesi için de, insanlık tarihinin tüm zamanları ve mekânlarının yeterince araştırılıp objektif olarak yazılması gerekir. Çünkü günümüz insanı için en önemli sorunlardan birinin de, insanlık tarihinin doğru yazılması olduğu kesindir. Tarih doğru yazılmalıdır ki, insanın nerde, ne zaman ve neden kendisine

yanlış düşsün. Ki bu yanlış, insanlaşmakla hata mı yapıldı gibi yanlış bir soruya da yol açabilir. Doğal olarak böylesi bir sonuç insan denilen varlığın var oluşunu sorgulaması hatta yadırgaması demek olur. Bu da varoluşa ters düşmek anlamına gelir. Ve bu yöntem aynı zamanda en tehlikeli sorgulama ve sonuç çıkarma yöntemidir. Yaşamın hiçbir anı diğerinden kopuk ele alınamaz. Hayatta yaşanmış hatalardan ders çıkarmak gerekir

ki ona ters düşülmesin. İnsan, yaşama dair sorgulamaları doğru yapmalı ki gelecekte güzel olana ulaşabilsin. Özgür yaşamı kurabilsin. Bu, insanın güç olması için gerekli olan tek yoldur. Çünkü "yanlış hayat doğru yaşanmaz."

İnsan toplumsal bir varlıktır. Önder Apo bu konuda şunları söylemektedir: *"Aklın toplumla bağı açıktır. Toplum gelişmeden aklın da gelişmeyeceği sıradan her toplum bilimcisinin bile fark edebileceği bir husustur. Esas kavranması gereken, toplumsal varlığın hangi koşullarla akla meşruiyet tanıdığıdır. Kapitalist modernitenin, özellikle yakın dönem küresel finans-sermaye egemenliğinin, 'simgesel akıl' üzerinden korkunç kârlar sağlayarak, yol açtığı çevre ve toplum yıkımının izahı, hiçbir toplumsal meşruiyet gerekçesine dayanılarak yapılamaz. Açıkçası ahlaklı, özgürlükçü ve politik olan toplumun hiçbir biçimi, 'simgesel aklın' bu vurgununu onaylayamaz. Peki, toplumsal meşruiyet barajları nasıl ve kimler, hangi zihniyetler ve araçlar tarafından paramparça edildi? Aklın yıkım gücü karşısında yapım, onarma ve sağlıklılaştırma rolü kimlere aittir? Bu rolü hangi zihniyet kuralları ve araçları gerçekleştirmekten sorumludur? Bu sorular hayattır ve mutlaka cevaplarını isterler."*

Toplumsal yaşam içinde sorun olarak bilinen neden ve sonuçların -açlık, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, baskı, sömürü, kültürel ve fiziki kısımlar, asimilasyon vb- sebebi nedir ve nerede-nasıl başlamışlardır? İşte günümüzde yaşanan toplumsal sorunların giderilmesi için yanıtlanması gereken can alıcı soru budur. Önder Apo'nun cevabını bulduğu bu soru, sadece bu güne değil binlerce yıldır yaşananlara ışık tutmaktadır. Toplumsal sorunların okunmasına ve çözüm üretmeye yarayan aklın-duyguların, neden insanlaştırmaya hizmet etmekten çıkarıldığını da bu yolla anlamak mümkündür. Bu doğrultuda özellikle son elli yıldır yapılmış bilimsel araştırmalar çarpıcı sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Bu bilimsel araştırmaların ulaştığı sonuçlar, insanlığı yeni bir toplumsal yaşam paradigmasına kavuşturmuştur. Bu bilimsel sonuçların yanı sıra Önderliğimizde somutlaşan Kürt toplumsallığının karakteristik özellikleri de bu paradigmanın derinleşerek bizlere kadar ulaşmasını sağlamıştır. Elbette bizlere kadar ulaşan bu paradigmanın Kürt toplumsallığı dışında, Ortadoğu kimliği ve bilimsel sosyalist ideolojinin sentezlenmesi ve 35 yıllık mücadelenin tecrübesi ile yoğrulmuş Önderlik gerçeği ile buluştuğunu söyleyebiliriz. Bu gerçekleşme, şimdiye kadar insanlığın peşinde koşmaktan asla yorulmadığı ve uğruna büyük bedeller verdiği "iyiye, doğruya, güzele ve özgürlükçü" olana kavuşma amacının gerçekleşmesi önünde temel engelin iktidarcı-sınıflı uygarlık olduğunu her zamankinden daha net olarak ortaya çıkarmıştır. Çünkü toplumsal sorunlar denilen problemlerin esasta bu uygarlığın yaratımları olduğu bu şekilde açık olarak ortaya konulmuştur. Hatta sorun denilen sebep ve sonuçların, uygarlığın sınıflı ve devletçi yapısının kendisi olduğu çok açık bir dille ifade edilmiştir.

Uygarlık en az beş bin yıllık zaman içinde egemen olan yaşamı anlatan bir sistemi tanımlar. Bu da demektir ki, beş bin yıldır insan-toplum yaşamı sorunludur. Bu sorunları da, Önderliğimizin deyimiyle insan bizzat toplumsal bünye içinde kendi eliyle yaratmıştır. Bu nedenle de uygarlıkta sorunlu yaşamak bir kültür halini almıştır. Dolayısıyla insanın en temel özelliği olan aklın-duygunun ve hatta insanlaşma serüveninde çok önemli rol oynamış olan güdülerin, toplumsal yaşama ters olarak işlevselleştirilmesi bir uygarlık icadıdır-hastalığıdır. Toplumsal gelişme içinde ortaya çıkmış aklın sorun çözme gücü olmak yerine sorun yaratan bir mekanizmaya dönüşmesi; uygarlığın, toplumsal yaşamı ve onun ürünleri olan kültür değerlerini ele alış biçiminden kaynaklanmaktadır. Beş bin yıldır insanlık kendi eliyle kendi varlığını ve üzerinde yaşadığı dünyayı da tehdit eder hale gelmiştir. Bu nedenle de olup bitenleri

tarihsel toplumsal ve kültürel olarak ele alıp köklü çözümler bulmaktan başka çare kalmamıştır.

İnsanın diğer canlılardan ayrıt edici en temel özelliklerini dahi insanlığa karşı kullanmaktan çekinmeyen sınıflı uygarlık sistemi, bunca soruna rağmen hangi yöntemlerle kendisini sürdürebilmektedir? Ya da diğer bir deyişle, uygarlık sistemi neden yarattığı sorun ve çıkmazlarla yaşamı idare etmeyi tercih etmektedir? Çünkü toplumsal yapıda sorun yaratması bu sistemin varlık gerekçesidir. Toplumsal yaşam içinde her an ve yerde karşılaştığımız toplumsal sorunlar, sınıflı uygarlık denilen mekanizmanın kendisini anlatmaktadır. Sınıflı uygarlık toplumsal yaşamı üreten- çoğaltan değil de, var olanı düzenleyerek toplumsallığı tüketmeyi esas alan bir düzendir. O zaman bu nasıl bir düzendir ki içinden hep sorunlar çıkmaktadır. Toplumsal yaşam canlı ve sürekli hareket eden bir organizmadır. Üremek ve çoğalmak toplumsal yaşamın adeta gayesidir. İşte uygarlık denilen düzenek bu ilkeye ters işleyen sistem olmaktadır. Bu düzenek toplumsal yaşamı kısırlaştırıp yiyerek tüketmektedir. Sınıflı uygarlığın sorunlar yaratan bir sistem olması kaynağını buradan almaktadır. Bünyesi bozuk, hastalıklı ve kötürüm olan bu sistem, bu halile beş bin yıldır yaşamak için ihtiyaç duyduğu teknikler geliştirerek ayakta durmayı başarmıştır. Son aşamasına kapitalizm döneminde varmış olan bu sistemin sürekliliği sağlayan şeyin esas olarak "yönetim-idare sanatı" olduğunu söylemek abartı sayılmamalıdır.

Sınıflı uygarlığın en usta olduğu alan, toplumu yönetmek için araçlarını arayıp bulma ve geliştirme sanatı olmuştur. Sınıflı uygarlık bu ustalığı sayesinde en hastalıklı halini çok sağlıklı gibi gösterme ve en lanetli yaşamını da kutsallaştırma becerisine sahiptir. Özcesi toplumsal yaşamda ideolojik hakimiyet kurmak anlamına da gelen bu sanat, akı-duyguları ve hatta güdülerini yoldan çıkararak gerçekleştirilmektedir. Bu gerçekleştirme

yoluyla da yani yönetim sanatıyla sınıflı uygarlık, toplumu kendi yalanlarına ve yarattığı her türlü hastalığına 'bu doğal olandır' deyip ikna etmek istemektedir. Bu şekilde toplumu alıştıran her durumu olması gereken bir sonuç şeklinde sunmaktadır. Bu da yaşamın dondurulması demektir.

Sınıflı uygarlık her ne kadar kölecilik, feodal ve kapitalist isimler takılarak sunulsa da özünde tek bir sistemdir. Bu adlandırmaları her dönemin kullandığı araçların farklılığı, yol açtığı sorunların derinliği bağlamında ele almak anlamlı olabilir. Nasıl ki toplum üreyerek çoğalan bir organik yapıysa, sınıflı uygarlık da sorunlar yaratarak büyüyen-çoğalan-tekelleşen bir makine düzeneğidir. Bir anlamda da sınıflı uygarlık, tanrı Enki'nin sorunların biriktiği havuzudur. Bu nedenle sorunlara çözüm yolu diye sunulan ya da gösterilenler, aslında katlanılması mümkün olmayan sorunlar yerine yenilerini ikame etmektir. Toplumu yeni sorunlara alıştıran işi yapılırken, geçen süreçler de, sistem için nefes aldırın dönemlerin adı olmaktadır. Bununla sistem kendisini yepyeni bir şey, toplumsal akla gelmeyen ama dondurulmuş yaşama 'yaşam' diyen akla gelebilen 'öncesi-sonrası olmayan bir sistem' gibi demagogiler üretmektedir. Devletçi uygarlık sisteminin temel mahareti, kuşkusuz ki toplumsal değerleri toplumdan çalıp topluma satmaktadır. Onun için "Kayseri tüccarı" deyimi uygarlıkta işleyen evrensel bir yasayı anlatmaktadır. Köleciliğin, mitolojilerle komünal toplumu nasıl yoldan çıkardığı ve özgürlükten başka bir şey tanımayan insanlığı köleleştirdiğine dair tarih bolca belge, kanıt ve olay sunmaktadır. Feodalizmin de mitolojik söylencelerin kendi çıkarına uyan bölümlerini katı yasalara dönüştürüp dini nasıl formüle ettiği bilinmektedir. Mitolojik ideolojiler yoluyla egemenlerin topluma karşı komünallığın ortakçı yaşam ve kolektif çalışma ruhunu insanı köleleştirmek için nasıl bir araç olarak kullandıkları tespitlidir. Dinlerde de toplumun varoluş yasası olan ahlakın insana karşı bir

silaha dönüştürüldüğünü bilmek gerekir. Sınıflı uygarlık temsilcileri dini dincilik biçiminde, inanma olgusunu da -ki toplum inançsız olmaz- toplumu kullaştırmak için kullanmıştır. İnancın egemenlerce saptırılması demek olan dincilik, bir ideoloji olarak toplumu kolay yönetmede halen siyasi bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kapitalizmin Toplumu Yönetme Araçları Ve 3 'S'ler

Uygarlığın Kapitalist modernite dönemi günceli ifade ettiği için ona daha yakından bakmak bir ihtiyaçtır. Kapitalist sistemin toplumu nasıl yönettiği çok kapsamlı bir konudur. Onun için burada sistemin en ustaca kullandığı yönetim araçlarının başında gelen

Her şeyin pazara
sunulduğu, alınıp satıldığı,
kar amaçlı kullanıldığı sistem
kapitalizmdir

sanatı, cinselliği (seks) ve sporu ele alarak, bunları nasıl kullandığını konu edinerek kapitalist modernitenin toplum karşıtlığını değerlendireceğiz. Bu konu her insanın özgür geleceği için çözümlenmesi gerekli olan hayati bir iştir. Mutlaka çözümlenmesi gereken bu iş, özgürlüğe dair verilmiş sözlerin ve emeklerin boşa gitmemesi için aynı zamanda insanlık için ödenmesi gereken bir borçtur.

"Kapitalist sistem hegemonyacılığında siyasi ve askeri zorun yeri önemli olmakla birlikte, hegemonyayı esas ayakta tutan şey toplumun kültür endüstrisiyle teslim alınması, hatta felçli hale getirilmesidir. Denilebilir ki, sistemin etkisindeki topluluk zihniyetleri insana yakın maymunlardan daha geri ve oynatılmaya müsait hale getirilmiştir. Hayvanat bahçelerindeki düzen,

aslında tüm toplumun hayvanat bahçesi tarzında düzenlendiğine dair çok aydınlatıcı bir örnektir. Nasıl hayvanat bahçesindeki hayvanlar seyirlikse (gösteri unsurları), toplumun da bir gösteri toplumuna dönüştüğü birçok filozofça tespit edilmiştir ve dillendirilmektedir. Başta üç (S)'ler, seks endüstrisi, peşi sıra ve iç içe spor ve sanat-kültür endüstrileri geniş bir medyatik reklam kampanyasıyla yoğun ve sürekli olarak duygusal ve analitik zekânın bombalanması ve tamamen işlevsizleştirilmesiyle gösteri (temaşa eden) toplumunun zihniyet fethi tamamlanmıştır."

Devletçi-uygarlıkçı sistemlerin toplumu yönetme tarzı her dönemin özelliklerine göre yeni biçimler almıştır. Örneğin kölecilik ve dincilik toplumun büyük gücünü ve etkisini insan bireyine karşı kullanarak onu ezmiş köle ve kul yaratarak yönetmeyi temel yol bellemiştir. Buna firavun sosyalizmi de denilebilir. Bu yöntemler yani köle ve kul yaratma, söz konusu iki sistemin en belirgin yönetim usulü ve aynı zamanda karakteri olmuştur. Bu iki sistemin koyduğu kural ve kanunlara karşı çıkışın günahkarlık, lanetlilik, cehennemlik gibi çok ağır suçlar olarak ifade edilmesi ve topluma kabullendirilmesi belirtilen ilkelerinden kaynağını almaktadır. Kapitalist uygarlık aşamasında da toplumu yönetmede çok belirgin ve kendisine has özellikler vardır. Bunlar içinde en çarpıcı olanı insanlık değerlerinin en kutsalları da dahil sahipsiz bırakılarak pazara sunulmasıdır. Her şeyin pazara sunulduğu, alınıp satıldığı, kar amaçlı kullanıldığı sistem kapitalizmdir. Demek ki kapitalist usulde yönetilen toplum değerleri ile satışa çıkarılmış toplum olmaktadır. Kapitalist modernitede yöneticilik demek değerleri iyi satma ustalığını göstermek demektir. Satılan maddi ve manevi değerler olarak metalaşan her şeydir. İyi satıcı olmanın ölçüsü bir şeyi ucuz alıp pahalıya satmaktır. Hem de çok satmak. Kapitalizmde malların satıldığı pazar toplumun her alanıdır. Başka

bir deyimle alınıp satılan toplumsal yaşamın kendisidir. Günümüzde tüketim toplumu denilen olgu bu gerçeğin herkesi sarması olmaktadır. Burada unutulmaması gereken şey önce toplumu alınıp satılacak noktaya çekmenin ilk elden yapılan eylem olduğudur. Toplumu bu noktaya çekmek için en başta yönetim sanatıyla insanları, yapılanlara inandırmak gerekmektedir. Bu inanç, kültür-sanat yoluyla endüstrileştirilerek gerçekleştirilmektedir. Bunun için sistem birçok toplumsal değeri yönetme aracına dönüştürmektedir. Zaten kullanılan malzeme, sahipsiz bırakılmış toplumsal yaşamın kendisi olduğu için kullanma malzemelerinde sorun çıkmamaktadır. Sistem için önemli olan bu malzemeleri kullanma ustalığını gösterebilmektir. Uygarlık tarihi içinde kapitalist modernistler bu işte en usta olanlardır. Konunun girişinde akıl ve duyguların yoldan çıkarıldığını ve insanlığa karşıt olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Kapitalist sistem aklı en çok geliştiren hatta akla en önde yer veren bir sistem olduğunu iddia ederken, özünde ise onu yoldan çıkarma işinde ne kadar usta olduğunu ele vermektedir. Kapitalist sistemin toplumsal yaşamı kendi hizmetinde kullanmada epeyce bir mesafe aldığı, toplumsal değerleri kulana kulana yaşamı ruhsuz bırakıp robotlaştırarak insanlığı kaosa sürüklediği bir gerçektir. Artık sorulması gereken soru canlı-üretken ve sürekli değişken olan toplumsal yaşamın hangi araçlar yoluyla bu hale getirildiği ve nasıl yönetildiğidir. İşte tam bu nokta da uygarlık sisteminin kullandığı toplumu yönetme araçlarına kapitalist aşamada eklenenleri olan sanat, seks ve spor karşımıza çıkmaktadır.

Kapitalist sistemin kendi mekanizmasını yürütmek için en çok başvurduğu araçlar kültür değerlerinin, cinselliğin ve sporun endüstrileştirilerek topluma sunulmasıdır. Bu araçlarla hem topluma istediği biçimi vermekte hem de biçimlendirdiği toplumu istediği gibi yönetmektedir.

"Uygarlık önce kendi mitolojik öyküleri ile başlatılır. Çıkar klikleri veya artık-ürün

tekelleri bu öyküler bağlamında olmadan, zorbalıkla ancak birkaç defalık talan gerçekleştirilebilirler. Kalıcı ve kabul edilebilir olmaları için mutlaka mitolojilere, din ve hukuka ihtiyaçları vardır. Günümüzde ise, tüm bu etkenlerle birlikte üç (S)lerin, seks, spor ve sanatın popülerleştirilip medyada sunulmasıyla, toplumların zihnen ve duygusal olarak daha da şartlandırılarak yürütülmesiyle kalıcılık ve kabul edilebilirlik kesinleştirilmeye çalışılır."

Günümüzde toplumu tümüyle kapitalist sistemin hizmetine koşturmak için kullanılan '3S'ler kendi başlarına toplumun temel değerleridirler. Sanat, toplumun maneviyatının güçlendirilmesi ve yeniden yaratılması alanı olarak kültür içinde farklı-özel bir yere sahiptir. Cinsellik bir dönemler kutsaldan sayılan temel bir güdü olarak yaşamın devamını ve neslin sürdürülmesini sağlamada belirleyici bir konumdadır. Spor bireyin topluma katılması, bedenen hem estetik kazanması hem de güçlendirilmesi anlamında temel bir toplumsallaştırma alanıdır. Yaşamın bu önemli üç sahasının bireyin düşürülmesi amacıyla kullanılması ve bir yönetim aracına dönüştürülmesi kapitalistlerin marifetidir.

Sanatın Endüstrileştirilmesi

Sanat ve diğer alanların kapitalist sistemde toplum karşıtlığına dönüştürülmesi her üç alanın toplumda oynaması gereken işlevlerinin terse çevrilmesi ile gerçekleşmektedir. Sanat, kültür değerleri içinde toplumla en fazla ilişkili olan bir alandır. Toplumsallığın kendini yarattığı ve çoğalttığı her alan sanatın konusudur. Sanat kaynağını inanç fikrinin ilk pratik eylemlerinden aldığı için ahlak ile de çok sıkı bir bağ içindedir. Kültür sahaları içinde kendi özgün dili ve ürünleriyle tüm topluma hitap eden tek alanın sanat olduğunu belirtmek gerekir. Bu kadar toplumsal olan sanatın kapitalist sistemde tersinden ele alınıp kullanılması da kapitalist sistemin toplum paradigmasına bağlı bir gelişmedir. Bilindiği gibi kapitalist sistem toplumsal do-

kuyu parçalayarak toplum içine yerleşir. Toplumsal dokuların parçalanması için ilk saldırdığı mevzi de ahlak olmaktadır. İşte sistem bu amacını gerçekleştirmek için sanata ter-sinden bir rol oynatmaktadır. Toplum komünal ve demokratik bir yapıdır. Sistem sanat ile toplumda bireyciliği ve duyarsızlığı geliştirir. Günümüzde toplumla aralarında en büyük mesafenin açıldığı kesimlerin sanatçılar olması bundandır. Sanat, bireyi toplumdaki kopartmaya en çok hizmet eden bir rotada ilerlemektedir. Böyle bir bireyi yaşadığına inandırmaktadır.

Sanat ürünleri, toplumsal hafızayı zinde tutarak toplumsal yaşamı ve bu yaşamı geliştiren faaliyetleri her zaman hatırlatan bir özellikte yaratılırlar. Günümüzde ise sanat, insana değerleri unutturmak için yapılmaktadır. Gününü birlik olarak yaşamın temel fikrini topluma en çok aşıl原因 alan sanat ürünleri olmaktadır. Sanat toplumsal yeniden üretim anlamına da gelir. Ancak kapitalist sistemin özelliği olan tüketicilik, sanatın da adeta temel bir özelliği haline getirilmiştir. İçinde bulunduğumuz çağda ekme alır gibi sanat ürünü denilen ürünler de alınıp tüketilmekte ya da sakız gibi çiğnenip atılmaktadır. Sanat bu biçimde kendine ters bir kulvara sürüklenmiştir. Bu nedenle de kapitalist anlayışla yapılan sanat sadece çirkinlik üretmektedir. Zaten bu biçimde ve bu mantıkla yapılan etkinliğe de gerçek manada sanat denilemez. Bu haliyle endüstriyalizmin temel konusu haline gelen sanat sadece toplumu kapitalist pazara açmak ve ona göre biçimlendirmek için yapılmaktadır.

Kaynağında kutsallık olan, toplumun beğendiği ve kendisine güzel dediği değerleri arayıp bulan, onları geliştiren sanat alanı hep bir yaratıcı eylem olmayı da ifade eder. Ancak kapitalist modernitenin hâkimiyetiyle sanatın yaratıcılıktan koptuğu, çürüten bir tekrara girdiği ve yozlaşarak topluma yozlaşmayı dayattığı inkara gelmez bir realitedir. Sistem, sanat ile yozlaşmayı en güzel bir durummuş gibi sunmaya çalışmaktadır. Günümüzde sanata en fazla taklide dayalı tarz hakim olmuştur. Bu nedenle de sanat kendi kendini tekrar eden bir durumdadır. Bu tekrar da aşırı biçimselliğin doğmasına neden olmuştur. Zaten bu nedenle de artık sanatta konu, mesaj, arayış, yaratıcılık, eleştiri-yol gösterme gibi temel özellikler söz konusu olmamaktadır. Çünkü bir ürünün değeri ne kadar satıldığı ile ölçülmektedir. Doğal olarak da çok satılan çok tüketilendir. En çok tüketilen kendisine en çok ilgi duyulan anlamına gelmektedir. Değeri için ürünlerinin ne kadar sanatsal olduğuna bakılmadan ne kadar satıldığıyla ölçülen sanat hem kendini hem de toplumsal yaşamı pazarlamak için elinden gelen tüm hünerini göstermektedir. Bu anlayışla yapılan sanat ile özü ayrı, biçimi ayrı çelişkili bir tip hem yaratılmakta hem de ölçü olarak topluma sunulmaktadır. Sanat ile kapitalist sistemin çarkını çevirmeye destek olan kişilik model olarak sunulup toplum bu yönlü yarış içine çekilmektedir.

Kapitalist sistemde sanatla yapılan en büyük kötülüklerden biri de hemen her şeyin topluma sanatsal olarak sunulmasıdır. Sistemde temel felsefe tüketicilik olduğu için sistem, ne kadar çok tüketim olursa kendini o kadar güçlü ve kabul edilir görmektedir. Sanat üslup olarak tüm topluma ortak hitap edebilen bir karakter taşıdığı için, satışı yapılan hemen her şey sanatsal eser olarak sunulmaktadır. Kapitalist modernite döneminde reklam sektörünün çok gelişmiş olması, her malın reklamlarla satışının yapılması malların sanatsal tarzda sunumunun fazla satışlara yol açmasıyla ilişkilidir. Çünkü sanat, aynı zamanda biçim verme işidir. Satışı yapılan tüm ürünlerin çok özel ve göz doldurucu biçimlerle alıcıya çıkarıldığı bilinmektedir. Amaç ihtiyaç olanı karşılamak ve toplumun hizmetine sunmak değildir. Amaç daha çok satmaktır. Reklamla yapılan aynı zamanda zoraki satıştır. Aynı zamanda insanları hem de ihtiyaç duymadıkları bir malı almaya zorlamak anlamına da gelen, reklamcılığın temelinde de imgesel yaratım bu-

lanmaktadır. Alış-veriş merkezlerindeki satış reyonlarının dizaynı, raflar da ya da bölümlerdeki malların dizilişi, ambalajlama biçimi hep sanatsal yaratım alanı ile ilgilidir. Satışı teşvik eden desenlerden kullanılan renklere ve yine kullanılan sloganvari sözlere kadar hepsinin bir estetikle hazırlandığı, bunun bir meslek düzeyine çıkarıldığı bilinmektedir. Bu, kültür değerlerinin endüstrileştirilmesi için sanatsal yaratımın son haddine kadar kullanılması demektir. Artık ne 'sanat sanat içindir' ne de 'toplum içindir'. Kapitalist modernite döneminde sanat sadece satışa çıkarılan pazar ürünlerinin cazibeli hale getirilmesi yoluyla satışı içindir. Yani kısaca sanat kar içindir. Varılan düzeyin bu olduğunu inkar etmek mevcut duruma destek çıkmak, onu onaylamak anlamına gelir ki bu da kapitalist modernitenin soysuzlaştırıcılığına ortak olmak demektir.

Sanat kültüründe en etkili toplumsal sahadır. Sanat ürünlerinin bu etkileyciliği sanatçıların da toplumda örnek olmalarına yol açmaktadır. Geline aşamada sistem içinde sanat sadece yaratıcı ya da toplumu güçlü etkileyen yanlarıyla kullanılmıyor. Sanatçıların en ahlaksız, sanatçılıktan çok cinselliği ön plana çıkmış çirkin örneği olan birisi bile toplumda en iyi, etkili, güçlü kişilikler olarak model insan diye sunuluyor.

Tarihin hiçbir döneminde uygarlık sistemleri ile sanatçıların tüm yönleriyle uzlaştığı görülmemiştir. Sanatçılar tarihin her döneminde var olan sistemlere karşı tavır almış ve onları eleştirmişlerdir. Çünkü sanatın beslenmiş olduğu temel kaynak demokratik komünalitedir. Bundan dolayı sanatçıların sınıflı uygarlık sistemleriyle tümüyle uzlaşmaları mümkün değildir. Sanat ve sanatçıların bu tarihsel özelliği ne yazık ki kapitalizmle birlikte önemli oranda değişime uğramıştır. Artık modernist sanatçılar sistemle uzlaşan değil, adeta sistemi yaşayarak sahiplenen gibi olmuşlardır. Bu nedenle de kapitalist modernitenin propagandasını yaparak topluma enjekte edenlerin başında sanatçılar

gelmektedir. Tarihte ilk kez özellikle kapitalist sistemin son altmış-yetmiş yıllık döneminde sanatçılar ile egemen sistem adeta et ile tırnak gibi iç içe geçmiştir. Bu durumun ortaya çıkışında sistemin sanatçıya sunduğu nerdeyse sınırsız olan maddi olanak önemli olmaktadır. Bunun sonucunda da sanatçının toplum içinde -sanat ürünlerinin doğal bir sonucu olarak- etkili olma gerçeği sistem içinde şan-şöhret, star kültürü olup çıkmıştır. Bu duruma gelen yani sistemden beslenen sanatçı yoluyla sistem kendi ölçülerine uygun olarak toplumla buluşmaktadır. Bu anlamda da sanatçılarla sistem arasında toplum üzerinde bir paylaşım yapılmış gibidir. Bireyi ve toplumu sistemle uzlaştıran sanatçılık bu anlayışı ile kapitalist sistemin artık doğayı da yıkıma götüren vahşetine perde çekmektedir. Bu temeller üzerinde kendini icra eden sanat, kapitalist modernitede toplumu çirkinliğe alıştırmak için uyuşturucu olma rolünü üslenmiştir.

Birçok sanatçının milyonlarca dolar servete sahip olduğu bilinmektedir. Sadece bu yanıyla ele alındığında bile sistemin sanat alanını koca bir sektöre çevirdiğini görebiliriz. Milyonlarca dolar harcanarak yapılan filmler adeta bir servet anlamına gelen paralar kazandıran konserler ya da sanatsal turnelerin olduğu biliniyor. Ulusal, uluslararası yarışmalar adı altında her yıl gerçekleştirilen etkinliklerin ne kadar debdebeli oldukları gözler önündedir.

Sistem tarafından kullanılmak amacıyla teslim alınmış sanat, çağımızın en etkili araçlarından olan medya yoluyla günün her saatinde toplumu düşünmekten alı koyarak duygularıyla oynayıp insanı adeta insanlığından çıkarmaktadır. Bu biçimde sistem tarafından adeta güdülen toplum gerçeği ortaya çıkmaktadır. Kültür değerlerinin popüleştirilmesi yolu ile halkların temel değerlerinin basitleştirilip pazara sunulmasında sınır tanımamaktadır. Böylece temel değerler değersiz kılınıp sürümünde kolaylaştırılma sağlanmaktadır. Sistem bu iş için adeta bir

starlar ordusu yaratmış ve bu ordusuyla toplumu bombardıman altında tutmaktadır. Bu saldırı öylesine yoğun ve ince hesaplı yapılmaktadır ki, bireyin bırakalım düşünmesi nefes alışı dahi zor olabilmektedir. Hemen herkese toplumun her katmanına hitap edebilecek bir ayarlama içinde yapılan bu karşı saldırı ile toplum refleksiz bırakılmakta adeta duyurgaları felç edilmektedir. Sonuçta ortaya çıkan sadece alıklaşmış birey ve toplum olmaktadır. Böyle bir bireye köleliğin her biçimini kabullendirmek ve onu her işe koşturmak kolaylaşırken, toplum da sistemin öngördüğü biçimde kolay yönetilir duruma gelmektedir. Toplumsal zemin böylece hem pazarlanmaya açılmakta hem de tepkisiz kılınmaktadır. Kapitalist sistemin istediği bireyci, bencil, tarihinden kopmuş günü birlik yaşayan, nemelazımcı tipi hem yaratmada hem de yönetmede sanatın bu biçimde kullanılmasının verdiği olanağı başka hiçbir güç sunmamaktadır. Hem Atina uygarlık döneminde hem de Avrupa Rönesans'ında görüldüğü gibi özgünlük yaratan yeni bir çağ başlatan sanatçı ve sanat, kapitalizmde insanlığı karanlığa mahkum eden bir körleştirme hareketi olmuştur. Artık onda toplumun canlı, dinamik, kendini hep üreten dilini aramak nfiledir. Artık sanat için maneviyat ahlak gibi büyük erdemler yanından hiç geçmediği kavramlar olmaktadır. Oysaki toplumsal sorunların derinden yaşandığı ve hissedilmeye başlandığı dönemlerde sanat toplumun özgürlüğe dört nala koşan atı olma rolünü oynamıştır. Ancak bugün kapitalizmin mahşerin dört atısının en hızlı koşanı görevini görmektedir. Sistemin kendini topluma kabullendirmesi için en etkili ideolojik propaganda aracı olan sanat, çağımızın en büyük ideolojisi olan liberalizmin köşe taşı görevini de görmektedir. Bu, düşünceden uzak, sorgulamayan bireyi hem yaratmak hem yönetmektir.

Endüstriyalizm ve Cinsellik

Kapitalist sistem hâkimiyetinin başlamasıyla çığırından çıkarılıp sistemin toplumu

esir alıp kolay yönetmensinin hizmetine koşturulan bir alan da cinsellik olmuştur. Uygarlık sisteminin kendisi cinsiyetçidir. Bilindiği gibi uygarlık cinsel kısımların kadın aleyhinde gerçekleştirilmesinin bir ürünüdür. Bu cinsiyetçi yaklaşım kapitalizmde zirveye çıkarılmıştır. Cinsellik insan neslinin devamında rol oynamış temel güdülerden biridir. Kutsallık derecesine dahi çıkarılmış olan cinsellik, toplumsallığın devamı için de rol oynamaktadır. Tarihin hiçbir döneminde cinsellik -ki buna kölecilik ve feodal uygarlık süreci de dahildir- kapitalizm döneminde olduğu gibi endüstrileştirilip satışa çıkarılmamıştır. Günümüzde cinselliğin satışa çıkarılmasında varılan düzey tıpkı sanat alanı gibi kapitalist bir yaratımdır. Bu alanın bu şekilde kullanılması kapitalist iktidarın toplum ve kadın yaklaşımları ile direk bağlantılı bir sonuçtur.

Kapitalist modernite özellikle feodal dönemdeki kadın kapatmalarını fırsat bilerek 'özgürlük veriyorum' yalanıyla kadının iş gücünden düşük ücret karşılığında yararlanmak için onu toplumsal yaşama çekmiştir. Bu yolla da en başta kadını yeni gelişen sanayi tesislerinde tıpkı köleler gibi çalıştırmıştır. İşçi sınıfının tümünü bu temelde kullanmak isteyen sisteme karşı işçilerin mücadelesi sınırsız emek sömürsünü kısmen sınırlamıştır. Sistemin bu uyanışa karşı tedbiri en başta işsizliği büyütürken yanıt olmak biçiminde olmuştur. Her şeyin para ile alınıp satıldığı sistemde mülksüzleştirme de temel bir ekonomik politika olarak devreye girince, işsizlik aç kalmaya yol açmıştır. Toplumun önemli bir kesimi kırsaldan ve köylerden kopartılıp tarım ekonomisi de darbelenince, kapitalist sistemin hâkim maddi üretim ve manevi kültürünün merkezi haline gelmiş olan şehirlerde biriken işsizler ve açlar ordusunun kapitalist firmalarda çalışmaktan başka çaresi kalmamıştır. Bu nüfus yoğunluğuna teknikteki gelişmeler de eklenince, geçmişte değişik nedenler ve yöntemlerle mücadele eden toplum iş bulma yarışına girmeye başlamıştır. Bu yarışta ne kadar

maaş verileceği ya da alınacağı değil de, iş bulup bulmama temel sorun haline getirilmiştir. Buna bağlı olarak kapitalist sistemin bir kültür haline getirdiği tüketicilik de her insan için uyulması gereken yeni ölçüler ortaya koymuştur. Bu ölçülerin altında kalmak, aşırı maddiyatçılığın da etkisiyle ayıplanır bir durum olunca, kişi ya en düşük ücret karşılığında dahi iş bulup çalışacak ya da elinde avucunda ne varsa satışa çıkarmak zorunda bırakılmıştır.

Kapitalizm özü itibarıyla kâra dayalı bir sistemdir ve kapitalistlerin bu düzen içerisinde gerçekleştirdikleri her faaliyetin temel amacı ve nedeni kâr etmektir. Bu anlamda *"Kapitalistler gölgesini satamadıkları ağaca bile keserler"* sözü manidardır. Kapitalist sistem her şeyi pazara sunarak satan bir uygarlık aşaması olduğu için toplumu ve toplumsal değerleri bu mantığa göre düzenlemektedir. Sistemin egemen erkek aklının bir ürünü olması bu düzenleme içinde kadının cinsel olarak hem de neredeyse paramparça edilerek satılan bir meta olarak konumlanmasını getirmiştir. Bu durumuyla kapitalist modernite denilen bu sistemde, erkek esas olarak işçi veya işsiz pozisyonunda iken; kadın ise, ağırlıkta işsiz ve cinselliği ile satılabilir bir nesne konumunda tutulmaktadır. Mülk ilkesel olarak erkeğin olduğu için kadının bu sistemde mülksüz kalışı da zirvede seyretmektedir. Üretim olgusunun başından beri uygarlık içinde erkek işi olarak tanımlanması kadını üretim sahasından koparmıştır. Ancak kapitalizm üreten bir ekonomik sistem olmadığı için onun ilgi sahasına esas olarak satılan nesnelere girmektedir. Rahat satışa çıkarılabileceğine inandığı kadın, sistemin kar ve toplumu açlığa işsizliğe rağmen rahat yönetebilme olanağı verdiğinden onun temel ilgi sahasına girmektedir. Çünkü kadın emeği erkek egemenlikçi akla göre cinselliği ile birlikte metadır. Bunun için sistem binlerce yıldır adeta hapsedilmiş kadını bu hapisten çıkarıp ortalığa sunarsa her açıdan kazanç getireceğini anlamakta geç kalmamıştır. Ta-

rihsel olarak toplumsal hayatın merkezinde yer alan kadının, binlerce yıldır bu kimliğinden uzaklaştırılmış olması kapitalizmin özellikle kadın cinselliği üzerinden toplumla her şekilde oynamasına olanak vermektedir. Toplumsal hareketlerin en güçlü dinamiği olan kadının bu şekilde çok yönlü olarak sistem içine çekilmesi hatta ondan tüm toplumu kolay lokma haline getirecek bir rol üstlenmesinin sağlanması sistem açısından bir taşla birkaç kuş vurma anlamına gelmiştir.

Tüm bu ve benzeri nedenlerle de kapitalist modernite, kadın konusunu kendisinin en iddialı olduğu bir alan olarak ileri sürmektedir. Bu konudaki ölçüsünü özellikle dinciliğin hakim dönemi olan feodal uygarlıkla yarıştırmak istemektedir. Toplumun hafızasında kölecilikten kalma uygulamaları da örneklendirmekten kaçınmayan sistem, bu propagandayla ne kadar özgürlükçü olduğunu ispatlamak istemektedir. Kapitalist modernite döneminde kadının diğer uygarlıklardan daha fazla gündelik yaşamın içinde olduğu doğrudur. Ancak bu görünme iddia edildiği gibi kadına verilmiş özgürlüklerin bir sonucu değildir. Bir kere sistem herkesi bir şekilde kullanarak ondan kâr elde etmek istemektedir. Kapitalizmde sadece kadın değil yaşlılar ve çocuklar da dahil herkes, sistem tarafından emeği alınıp satılan, kültür değerlerini alan ve satan bir konuma getirilmesi vazgeçilmez bir hedef olduğu için kadın gündelik yaşamın içine daha çok çekilmiştir. Bu sistemde her bireyin tam bir tüketici olması temel amaçtır. Kadının da tüketen bir kişi olması için ona hareket serbestisinin tanınması alıcı durumdayken, tercih yapabilecek bir konuma getirilmesi başka bir ifadeyle pazarda alış-veriş yapması gerekir. Sistemin bu mantığı iyi anlaşılmasın onun kadına özgürlük mü yoksa daha derin bir kölelik mi getirdiği tam olarak anlaşılabilir.

Kapitalist sistemin ideolojik hâkimiyetini üzerinde en güçlü kurmak istediği kesimin kadın olduğunu belirtmek gerekir. Bu sistemin özü ile bağlantılı bir gerçektir. İdeolojik

hâkimiyet yaşamın her alanını hedefler. Bunu en bariz örneğini kadının bugünkü durumunda görmek mümkündür. Günümüzde kadın her şeyi ile sorun yaşamaktadır. Uygarlık kültürünün bir ürünü olan bu durum öyle bir noktaya vardırılmıştır ki, bazı toplumlarda kadının hak arama mücadelesi dahi ayıplanmaktadır. Sistem, uygarlığın yarattığı bu gericiliği bahane ederek kadını cinsel bir meta olması için adeta tahrik etmektedir. Bu saptırma işinde başta sinema ve dizi filmler olmak üzere sanat alanını yoğun olarak kullanmaktadır. Bu tip sorunları kendi yönetim politikasının hizmetine alarak kadını bu temelde sistem içine çekmeye büyük özen

Hazırlanan her reklamda satılan bir mal, bir de kadın vardır. Reklamlarda sanat ve kadın iç içe kullanılmaktadır. Yani sanat ve seks reklamlarda yan yana sunulmaktadır

göstermektedir. Kapitalist sistemin kadın konusunda özgürlük olarak kurduğu tuzak, kadını feodal değerler denilen gericilikten çekilip kendisine teslim olmasını sağlamaktadır. Bunu yaparken de en çok başvurduğu yöntem, cinselliğe özgürlük getirdiği ve tercihleri serbest bıraktığı meselesi olmaktadır.

Sistemin kadının cinselliğinin satılması için çok yoğun bir çaba verdiği, yaşamın neredeyse her yanını cinselliği teşvik etmek için ayarladığı bilinmektedir. Her şeyi metalaştıran kapitalizm, kadının cinselliğini de metalaştırmıştır. Özellikle kadına "cinsel bir meta olmazsan başka bir işe yarayamazsın" mesajı bin bir yolla verilmeye çalışılmaktadır. Bunun için kadın adeta her yanıyla tam bir ayarlanmaya tabii tutulmaktadır. Ayak tırnaklarından saç tellerine kadar cinsel bir meta olması için akla hayale gelmeyen işler yapılmaktadır. Güzellik salonları, kuaförler,

estetik cerrahi merkezleri gibi hemen her köşe başında kurulmuş yerler bu işi görmek için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadır. Sistemde daha seksi olsun diye kadın, ayarlanmakta ve en yapay hallere sokulmaktadır. Sesi, yürüyüşü doğallıktan çıkarılmaktadır. Kendine güvensizlik aşılacaktır. Kuşkusuz bir insanın kendine biçim vermesi, doğal yapısını bozmayacak şekilde bakımlı-temiz olması olağan bir şeydir. Burada söz konusu yapılan bu değildir. Söz konusu olan bu işin cinselliği körüklemek için yapıyor olması gerçeğidir. Bu temelde adeta kadın tıpkı bir maddi nesne gibi çok değişik yöntemlerle yeniden biçimlendirilip adeta satışa çıkarılmaya hazırlanmaktadır. Erkeklerin uygarlık içinde razı edildiği bu kullanım için kadının da ikna edilmesi bin bir dereeden su getirilerek yapılmaktadır. Bu iş için model kadınlar yaratılarak topluma sunulmaktadır. Bir kadının kendi bedenini satışa çıkaracak kadar düşürülmesi ve bunun da özgürlük olarak algılanması kapitalizmin kadına biçtiği özgürlük ölçütü olmaktadır. Bu anlayışın hakim olmaya başlamasıyla cinsellik, seks sektörü biçiminde bir pazara dönüştürülerek endüstriyalizmin konusu haline getirilmiştir.

Kapitalist ideoloji ile yapılan sanata da kadın temel cinsel bir meta olarak sunulmaktadır. Bu tür sanat eserlerinde kullanılan dil, verilen mesajlar, sunulan argümanlar cinsiyetçi ve kadını seks nesnesi olarak göstermektedir. Toplumu ve bireyi en çok etkileyen sinema, dizi-film, müzik ve klip gibi argümanlarla kadın hep kullanılan bir meta konumunda tutulmaktadır. Bu alanla bağlantılı ele alınabilecek reklamlarda da durum aynıdır. Nasıl ki tüm reklamlar sanatsal bir tarz ile yapılıyorsa, aynı biçimde reklamlarda değişmeyen temel bir figür de kadın olmaktadır. Hazırlanan her reklamda satılan bir mal, bir de kadın vardır. Reklamlarda sanat ve kadın iç içe kullanılmaktadır. Yani sanat ve seks reklamlarda yan yana sunulmaktadır.

Hemen her devlette resmi olarak açılan genelevlerde kadın bedeninin satıldığı ve

devletlerin de bundan vergi aldığı bilinmektedir. Ancak ideolojik ve kültürel olarak hâkim kılınmış erkeklik olgusunun kapitalizmde zirve yapmasından dolayı bu durum çok normal karşılanmaktadır. Tanrıçalıktan genelevde satılan bir konuma düşürülmüş kadın gerçeği anlaşılması en zaruri toplumsal bir tahribattır. Sistemin kadını bedeniyle satışa çıkararak gerçeği, toplumda yaşanan ahlakiliğin durumunu da göstermektedir. Ahlaktan bu kadar düşürülmüş bir toplumun her türlü kötülüğe açık olacağı bir gerçektir. Bunun için savaşlarda kimyasal silahlarla birkaç dakikada binlerce insanı katletmenin önü de açılmış olmaktadır. Bu kadar düşmüş, düşürülmüş toplumu koyun sürülerinden daha rahat idare etmenin nedenleri daha rahat anlaşılır olmaktadır. Bu realite bir kültür haline getirilince, kapitalizm için seks sektörü, tıpkı ekonominin diğer alanları gibi büyütürken kazanç sağlama alanına dönüşmüş demektir. Bu sektörde kadına düşen pay sadece seks nesnesi olarak satılmaktır. Erkek de teslim alındığı için bu sektörün alıcısı konumuna düşürülmüştür. Kadın karşısında cinselliği ile de iktidar duygularını tatmin eden erkek için bu da tam bir düşüş ya da karışmanın doruk noktası anlamına gelmektedir. Sistem mantığında kar ve gütmeye hedefiyle yapılan bu ahlaksızlık, toplumsal gerçeğe göre her iki cinsin de satışı ve kullanışı demektir. Belki de bu durum tam bir ironiyi ifade etmektedir. Kadın ve erkek kapitalist modernite ile adeta tüm insanlığı karşılaştırmada yarışa sokulmaktadır. Bu yarış yaşamak için iş-ekmek bulmanın ya da aramanın ötesinde tümüyle toplumsal ölüme koşma anlamına gelmektedir.

Kapitalist modernitenin cinselliği seks sektörüne çevirmesi, kendisiyle beraber yan kuruluşların, pazarların oluşmasına da yol açmıştır. Bu sektörün etki alanını genişletmek ve propaganda gücünü artırmak için başvuru ve kültür haline getirilmeye çalışılan durumlar söz konusudur. Her yıl yapılan dünya ve bölgesel kadın güzellik yarışmaları

tam bir sektör gibidir. Manken yarışması, fotomodel yarışması bu sektörün adeta yan kuruluşları gibi çalışmaktadır. Bu tür yarışmalarla olması gereken kadın ölçüsü verilmektedir. Kadını reklam eden bu tür yarışmalarda dereceye giren kadınlara çok değişik olanaklar tanınarak zenginleştirilip herkesin dikkatini çekmesi hedeflenmektedir. Her kadında reklam edilen kadın gibi olmak, erkeklerde de ona sahip olma düşüncesi, hayali geliştirmek bir de bu yöntemlerle sağlanmaya çalışılmaktadır.

Seks sektörü ile paralel iş yapan bir alan da kozmetik sanayi denilen ürünler alanıdır. Yapılan araştırmalar, dünya da en fazla kâr eden sektörlerin başında kozmetik ürünler satan firmalar olduğunu göstermektedir. Kozmetik ürünler seksi görünmek ya da seksi algılanmak için kullanılan ürünlerdir. Son yıllarda estetik cerrahi de yoğunca devreye konulmuştur. Bu sektörle bağlantılı diğer bir alan da moda adı altında yapılanlardır. Saç modası, elbise modası, ayakkabı modası vb. hemen her alan kadın merkezli ayarlanmaktadır. Amaç bellidir, daha çekici ve etkileyici görünmek. Kadın için yapılmış takılar ve kıyafetlerin kesinlikle bir toplumun kültürü ile değil, seksi olup olmama ile bağlantılı olarak planlanıp yapıldığı bilinmektedir. Bu konuyla bağlantılı söylenmiş "biz insanlar eskiden örtünmek için giyinirdik, şimdi ise görünmek için giyiniyoruz" sözü her şeyi anlatmaya yeterlidir.

Kapitalist egemenlik döneminde "beyaz kadın ticareti" adı altında her yıl binlerce kadının seks pazarlarına satıldığı resmi belgelidir. Uzak Asya ülkelerinden daha çocuk yaşta ya kaçırılarak ya da ailelerinden satın alınıp Avrupa ve Amerika'da zenginlere seks köleleri olarak satılan kadınların olduğu bilinmektedir. Basın alanında kadın sunumlarının yapıldığı da bilinen diğer bir gerçektir. Porno yayınlar yapan TV kanalları, dergi ve gazetelerin de bu işten hatırı sayılır paralar kazandığı belirtilmektedir. Kadını her şeyi ile malı gören erkek zihniyeti, en son cinsel-

liğin kapitalist temeldeki kullanım şekliyle kadın üzerindeki hâkimiyetini tamamlamış saymaktadır. Egemen sistem tarafından teslim alınmış, iradesiz kılınmış erkek, gücünü kadın üzerindeki hâkimiyetinde görme saplantısına, cinsellik güdüsünün istismarını da ekleyerek köleliğin en derin ve kapsamlısını tüm topluma yaymış olmaktadır. Hiçbir zaman alınıp satılması düşünülmemiş cinsellik olgusunun bu derekeye düşmüş olması aşkın, sevginin, ahlakın bitmişliğinin de ifadesidir. Artık satışa çıkarılmamış bir değer kalmadığını gösteren bu durum ya düzeltilecek ya da insanlığın sonu gelecektir. Kapitalist modernitenin özellikle son yüz yılda yol açtığı tahribatların artık Dünya gezegenimizi de tehdit eder düzeye ulaştığını hemen herkes bas bas bağırarak söylemektedir. Kadını bu tarzda kullanan, erkeği bu kadar iktidara bulaştıran bir sistemden her türlü kötülüğü beklemek mümkündür. Bu kötülöklere rağmen sistemi aşacak örgütlemeler ve eylemler gerçekleşmiyorsa, en temel nedeni kadını seks nesnesi olarak kabul eden erkek olgusunun varlığı ve onun iktidar kültürüdür. Sistem bu kültürün devamı için seks sektörünü yoğun geliştirerek toplumda iktidarı derinliğine işlemektedir. Bu kullanımda toplum adeta birbirine düşürülerek güdusel tatmin arayışında bir bütün olarak teslim alınmaktadır.

Kuşkusuz cinselliğin seks sektörüne dönüştürülüp kullanılmasında, insan aklı ve duyguları üzerinde yaratılmış olan tahribatlar da bir neden olmaktadır. Kapitalist sistemde akıl çıkarıcı ve bencildir. Sadece kendisini düşünür. "Benden sonrası tufan" diyen akıl kapitalist akıldır. Bu akılda yüce duygulara yer olmaz. Duygular yerine tahrik edilmiş güdüler vardır. Bundandır ki eskinin destanlara konu olan aşkları, sevgileri bu sistemde yaşanmaz. İnsandaki cinselliğin iki cins arasında yaşanması muhtemel sevgi ve aşk ile terbiye edilmesi olanağı kalmayınca, ortam çığırından çıkarılmış ve hayvani düzeye indirgenmiş kontrolsüz güdülere kalmıştır. Seks sektörü cinsellik güdüsünün hayvani

düzeye çıkarılmasının bir sonucudur. Toplumsallaştıran bir güdünün, duyguların ve aklın kontrolünden çıkarılması asıl tehlikeli olandır. Bu duruma getirilmiş bir toplumun kendi sorunlarını düşünmesi, kendi iradesiyle çözüme yönelmesi asla beklenemez. Böyle bir toplum güdülen bir toplum olarak hâkim sistemin kullanma metasına döndürülmüştür. Seks sektörü ve ona hizmet eden her kurum ve faaliyet bu anlamda güdüselliği tahrik eden ve şartlandıran bir rol oynamaktadır. Bu şartlandırma derinleştikçe sistem de oldukça planlı ve hesaplı bir şekilde ayarlamalar yapıp, kadını ve erkeği ile tüm toplumu bu çarkın içinde yozlaştırarak bitişe sürüklemektedir. Bu kültürün bir sonucu olarak cinslerin birbirlerini beğenmesinde ölçü, sistemin seks olarak koyduğu ölçüler ve paradır. Bu durum her iki cins arasında birbirinden faydalanması şeklinde çıkarıcı, maddi bir ilişki biçimine yol açmıştır. Toplumsal ahlaka göre olmayan bu ilişki biçiminde kaybeden kadın ve onun şahsında tüm toplum, kazansa cins olarak erkek değil sadece kapitalist yaşam ve iktidarı olmaktadır.

Sağlıklı Beden İçin Değil, Daha Fazla Kâr İçin Spor

Kapitalist sistemin 3S'lerden en rahat ve korkusuzca kullandığı alan spordur. Spor kapitalist sistemde adeta altın yumurtlayan sahipsiz tavuk gibidir. Eflatun döneminde dahi "bedeni ve zihni geliştirmek, topluma sağlıklı bir katılım için gereklidir" denilerek ele alınan spor, kapitalist modernite çağında Roma arenalarında yapılanlara dönüştürülmüştür. Kazanmak, yenmek, alkış almak ve kâr etmek temel amaç haline getirilmiştir. Onun için spor günümüzde bir sosyalleşme ya da beden güçlenme aracı değil, toplumsallığı ve bireyselliği tükenişe götüren seyirlik bir oyuna, yani ideolojiden kopartılmış, içi boş kişiliklerin tatmin alanına dönüştürülmüştür. Bu yönüyle spor esas olarak kitleleri kontrol etme ve baştan çıkarma aracıdır. Kapitalizmde spor, şovenizmde saldırı-

ganlığı güçlendirmek ve devrimciliğe karşı pasifizm yaratmak için başvurulan en etkili silahtır. Bu nedenle de ulus-devletlerin en saldırgan aşamasını temsil eden faşizmin, taraftar denilen topluluklar içinde kök salmasına ve bu şekilde hem toplumu kontrol ederken hem de istedikleri zaman spor yoluyla kitleleri harekete geçirdiklerine dair sayısız olay mevcuttur. Aynı Hitler döneminin spor karşılaşmalarına yaklaşım gibi Türkiye'de de Diyarbakır spor maçlarında gerçekleşen Kürtleri ve özgürlük hareketini hedef alan sloganlar ve saldırılar buna en açık örneklerdir.

Kapitalist modernite ile birlikte iktidarlara en ucuz ve rahat yönetme imkânı veren spordur. Spor, toplumun kendi yaşam sorunlarını

öfkesi dindirilmek hedeflenmektedir. Böylece bir anda yaşanan sıkıntılar, bir robot gibi çalışılan saatler unutulup giderilmeye çalışılmaktadır. Kapitalist çalışma koşullarının doğurduğu muazzam fiziksel yorgunluk ve psikolojik çöküntü bu yolla hafifletilip bitip tükenen vücut yeniden çalışabilecek duruma getirilerek, ertesi günkü sömürü zamanı için yeniden hazır hale getirilmiş olmaktadır. Bu yolla kişi eğlendiğini sanarak tütsülenmiş bir kafa ile çalışma performansını yeniden düzenlemiş olmaktadır. Bu iş için özellikle uluslararası spor müsabakaları sistemin ekmeğine yağ sürmektedir. Dünya kupası, olimpiyatlar gibi uluslararası yarışmalarda alınacak madalyalar ve galibiyetlerle milliyetçi duygular okşanmaktadır. Örneğin Türk milli

Kapitalist modernite ile birlikte spor; toplumun kendi yaşam sorunlarını düşünüp tartışmaya, çözüm bulmaya başlayacağı vakitleri dolduran, gündem saptıran bir olay haline getirilmiştir

düşünüp tartışmaya, çözüm bulmaya başlayacağı vakitleri dolduran, gündem saptıran bir olay haline getirilmiştir. Bu amaçla spor müsabakaları insanların zamanlarını kontrol altında tutmak için ayarlanır hale getirilmiştir. Özellikle futbol maçlarının gece oynatılmasının bir nedeni de budur. İnsanların en azından aile içi ilişki ve sorunlarını tartışabileceği saatler, yine daha kolay düşünebilecekleri ve tartışabilecekleri vakitlerine futbol, basketbol, voleybol gibi spor etkinlikleri TV ekranlarında yayına verilerek bu zaman dilimleri de denetime alınmaya çalışılmaktadır. Yaşamın özellikle ekonomik sorunlarının sözde çözümleri için de iddia, at yarışları, milli piyango gibi şans oyunlarını geliştirip hem izle hem kazan hilesine başvurulmaktadır. Onca sorun ve psikolojik gerginlikten sonra kişiye 'tuttuğun takımın maçını izle ki rahatlayasın' reçetesi sunulup, sisteme karşı tepkisi ve

futbol takımının dünya üçüncüsü olduğu 2002 Dünya Kupası'nda Türkiye'nin maçları çalışma saatlerine denk gelmesine rağmen bazı işyerlerinde işçilere dev ekranlarda izlettirilmiştir.

Aynı zamanda büyük bir ekonomik pazar da olan spor alanında insanlar para kazanmak için yarıştırlmaktadır. Giderek daha fazla gündem olan sporcu haklarından da anlaşıldığı gibi sporda bir kısım sporcu çok kazanırken, sporcuların önemli bir kesimi de hak edileni alamadıklarını dile getirmektedir. Sporda da asıl kazanan sermayedarlar olarak kulüp yöneticileridir. Haksız kazancın çok olduğu bu alanda kimileri de sporu izleyerek bu dümenin bir parçası olabilmektedir. Bunun için kitleler profesyonel spor müsabakalarının izleyiciliğine aşırı derecede bağımlı hale getirilmektedir. Özellikle tüm dünyada profesyonel futbola olan ilgi tam bir çılgınlık bo-

yutuna ulaşmış bulunmaktadır. 36 yıl boyunca Portekiz halkını nasıl yönettiği sorusuna faşist diktatör Salazar, "3 F ile: Futbol, Fado, Fiesta" cevabını vermiştir. Yani futbol, müzik ve eğlence. Hatta Lizbon Stadyumu'nun inşasının, Salazar'ın, "bana on binlerce insanı uyutabileceğim bir beşik yapın" sözüyle başlatıldığı söylenmektedir. İspanya'nın ünlü futbol kulübü Real Madrid'in yüz bin kişilik stadı da faşizmin bir ürünüdür. Türkiye'de de 12 Eylül darbecisi general Kenan Evren, başkent Ankara'nın da bir futbol takımının birinci liginde olması gerektiğini söylemiş, bunun üzerine MKE (Makine Kimya Endüstrisi) Ankaragücü futbol takımı hak etmediği halde birinci lige çıkarılmıştı. Bu da kapitalist sistemin sporu ele alış biçiminin Türkiye versiyonuna bir örnektir. Yine Türkiye de kullanılan "Ne sağcıyım, ne solcu! Futbolcum futbolcu" sözü özellikle de futbol ile uyuşturmanın egemen sınıf tarafından nasıl kullanıldığını göstermektedir.

Son on yıllarda spor taraftarlığı bir kültür olup çıkmıştır. Özellikle futbol bu konuda başı çekmektedir. Artık taraftarlık bir sosyal kimlik gibidir. Büyük amacı olan ideolojiler gibi etrafında toplulukların oluştuğu, şekillendiği düşünce sistemlerine benzer bir hal alan taraftarlık sosyolojik olarak anlaşılması gereken bir durumdur. Taraftarlık amaçlardan kopartılmış, toplumsal sorunlara duyarlılığı kalmamış daha çokta şehirlerdeki işçi ve işsiz gençliğinin kendini ifade tarzına dönüştürülmüştür. Haftanın 24 saatinden fazla zamanını takımına veren taraftar, bir haftanın tüm yorgunluğunu ve stresini izlediği maçlarda deşarj etmektedir. Bunun için taraftarlık her hafta biriken tepkilerin stadyumlarda alınmasını sağlamaktadır. Toplumda yükselen rahatsızlıkların kontrolü için bazen ölçülü şiddete de izin verilerek, sisteme yönelmesi gereken öfkelerin sistemi rahatsız etmemesi de sağlanmış olmaktadır. Sosyolojik olarak taraftar en basit yöntemlerle yönetilen kişi olmaktadır. Spor yayını yapan TV kanalları ve gazetelere bakıldığında, bu gurupların ne

kadar felsefeden, düşünceden uzak oldukları, ifade ediş tarzlarının ne kadar içi boş olduğunu görmek mümkündür. Bunun için sisteme spor taraftarlığının hemen her açıdan verdiği kolaylığı ve kazancı başka bir şey vermemektedir. Toplumsal sorunlarla ilgilenenlerin taraftarlığın toplumda hangi boşluktan yaratıldığını ve neyin yerine ikame edildiğini analiz ederek bilinçlendirme faaliyeti yapmaları gerekir.

Spor yapmak hiç kuşkusuz ki insanın fiziksel ve zihinsel bakımdan sağlıklı kalabilmesi için yararlı bir aktivitedir. Üstelik düzenli olarak yapılan spor, insanı her türlü uyuşukluktan kurtarır; daha güçlü, daha zinde kılar. Ne var ki kapitalist toplumda spor, bireylerin aktif olarak katıldığı bir faaliyet olmaktan çok kitleleri pasifleştiren bir izleme faaliyeti haline getirilmiştir. Kapitalizm bireyleri her alanda pasifleştirir, çünkü aktif, dinamik bir kitle sistem için çok büyük tehlike arz eder. Bunun yerine sadece izleyen, dinleyen, sorgulamayan, eleştirmeyen bir sürü topluluğu yaratır kapitalizm. Spor ile yapılan ve önemli oranda başarılan da budur. Milyarlarca insan spor yapmak yerine sadece spor yapanları izlemekle yetinmektedir. Kapitalizm halkın spor yapabilmesinin önüne vakit darlığı ve ekonomik yetersizlik gibi engeller dikerken, pasif bir seyirci olarak kalabilmeleri için her türlü imkânı sunabilmektedir. Dünya kupası müsabakaları bu anlamda güzel bir örnektir. Aylar öncesinden reklâmlar yapılmaya başlanır. İçecek tekellerinden televizyon tekellerine kadar bu turnuvadan kâr elde etmeyi hedefleyen tüm markalar medyada boy göstermeye başlar. Sponsor firmalar ayrıcalıklı bir yer edinir. Böylelikle kapitalizm, milyarlarca insanı elinde meşrubatıyla televizyonun karşısına geçip sadece birer izleyici konumunda maçları seyrettirmeye hazırlamış olur.

Kapitalist modernite ile birlikte spor, profesyonelleşerek diğer tüm sektörlerde olduğu gibi yerel ya da bölgesel sınırları aşmış ve dünya çapında yapılan endüstriyel bir faaliyet

halini almıştır. Futbol gibi daha başka birçok spor dalı kapitalizmle birlikte profesyonel dünya sporu haline getirilmiştir. Bu anlayış herkesin spor yapamayacağını, bunun uzmanlık gerektirdiğini iler sürer. Bunun için her spor dalı bir profesyonel, bir de amatör olmak üzere bölümlere ayrıştırılmıştır. Kapitalizm spor yarışlarını da adeta evrenselleştirmiştir. Ancak kapitalizm sporu evrensellesirmesine karşın, en temel çelişkilerinden biri olan ulus-devlet diktasından kurtulmadığı için onu aynı zamanda bir milliyetçilik aracı haline de getirmiştir. Bu nedenle de spor müsabakalarının kazanılması adeta savaş cephelerinde çarpışan orduların zaferi gibi ulusal onur ve gurur duyulacak bir sonuç olarak sunulmaktadır.

Kitlelerin zihinlerini bulandırma ve uyuşturma yolu ile toplumsal muhalefetin yükselmesini engellemenin yanı sıra, kapitalizmde profesyonel spor aynı zamanda muazzam bir kâr kaynağıdır. Her şeyi meta haline getirmekte sınır tanımayan kapitalist sistem sporu da metalaştırarak kendine bir pazar yaratmıştır. Ve bu pazarı her gün daha da genişletip derinleştirmektedir. Dünya kupası ve olimpiyatlardan sonra, özünde araba reklamı olan ancak sistem tarafından bir "spor" olayı olarak lanse edilen ve son zamanlarda dünyanın en çok ilgi duyduğu profesyonel araba yarışı olan Formula 1'in sadece televizyon gelirinin 5 milyar doları bulunduğu belirtilmektedir. Dünya çapında yaygın TV kanalı olan NBC üç olimpiyat oyununun yayın hakları için 3 milyar dolar ödemiştir. Milyonlarca dolar transfer parası alan sporcuların sayısı binlercedir. Bu sporcular da tıpkı sistem sanatçıları gibi topluma örnek diye sunulmaktadır. Dünyada bilim insanlarından hatta her gün toplum karşısında olan siyasetçilerden çok sporcuların tanınmaları ve bilinmeleri boşuna değildir.

Dünya genelinde üç milyardan fazla insana ulaşmasıyla diğer spor dallarını geride bırakan futbol, bugün burjuvaziye muazzam kârlar sağlayan bir endüstri haline gelmiştir. Futbol

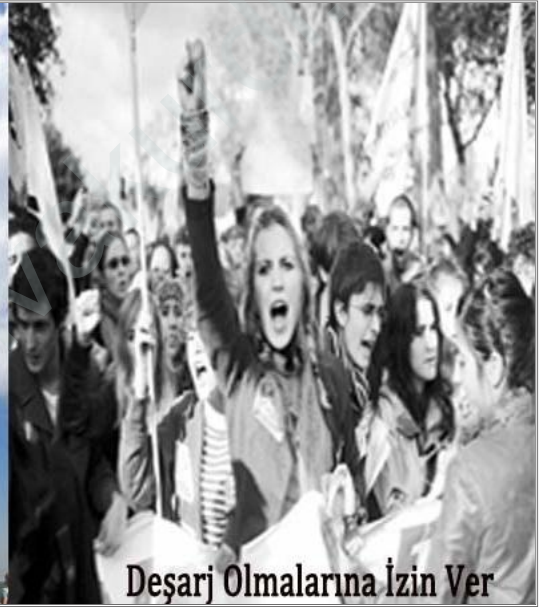
sahalarının yeşilliği sadece çimlerinden değil, milyarlarca dolardan da rengini alabilmektedir. Futbolun 500 milyar dolarlık bir pazar olduğu belirtilmektedir. Maç hâsılatlarının yanında yayın gelirleri, reklâmlar ve takımların ürünlerinin satışı ile elde edilen gelirler kasaları doldurmaktadır. Spor kulüplerinin eşyalarını satan mağazalar, dayanışma dernekleri en son TV kanallarının da açılmasıyla kulüpçülük tam bir şirket ve içi boş bir topluluk olmaya başlamıştır. Bu durum aynı zamanda spor kulüplerini birer şirket, taraftar ve seyircileri ise müşteri durumuna getirmiştir. Tüm kulüplerin yönetim kurullarında kapitalist sınıf temsilcileri ya da Gladio-Mafia gibi örgütlenmelerin üyeleri yer almaktadırlar. Birçok spor kulübünün borsalarda hisseleri satışa çıkarılmıştır. Örneğin 250 milyon doları aşan geliriyle Manchester United dev bir şirket durumundadır. Londra borsasında hisseleri 130 Sterlin civarında satılan kulübün değerinin 1,2 milyar dolar civarında olduğu belirtilmektedir. Bu rakamlar özellikle profesyonel futbolun artık spor dalı değil, büyük kârlar getiren bir pazar olduğunu göstermektedir. Kuşkusuz ki futbol gibi diğer profesyonel spor dalları da kapitalizmde bedensel faaliyetten ziyade kar elde etme faaliyeti anlamına gelmektedir. Diğer spor dalları da, futbol kadar olmasa bile büyük pazarlar yaratmaya başlamaktadırlar. Örneğin Formula 1 araba yarışlarının dokuz milyarlık bir pazar büyüklüğüne sahip olduğu belirtilmektedir.

"Üç 'S' -spor, seks ve sanat-, ideolojikleşmenin azami dönemini yaşamaktadır. Hepsine dinsel boyut kazandırmıştır. Günümüzde bir stadyumdaki futbol şöleninden daha afyonlayıcı ikinci bir din bulmak çok zordur. Sanat endüstrisinde de benzer gelişmeler yaşanmaktadır. Cinsellik gibi en temel doğal bir içgüdü bile seks endüstrisine dönüştürülmüştür. Seksin afyonlayıcı etkisi en az spor ve sanat kadar dinselleştirilmiştir. Bu nedenle de bu üçlüye kapitalist modernitenin dinsel şölenleri demek daha uygun düşebilir."

KAPİTALİST MODERNİTENİN RESMİ İDEOLOJİSİ " LİBERALİZM "

Ahlak ve politika üzerine kurulu olan toplumsal doğadan kopuşun tarihi olan merkezi uygarlık sisteminin yapısal krizli halini temsil eden kapitalizm nasıl oluyor da varlığını devam ettirebiliyor? Önderliğimizin 'genelleşmiş ve derinleşmiş kölelik' olarak tanımladığı kapitalizmin, geline aşamada insanlığın hiçbir sorununu çözmediği gibi, uygarlık tarihinin başından beri var olan top-

ne parasından ne de silahından kaynaklanmaktadır; sonuncusu ve en güçlüsü olan sosyalist ütopya da dâhil, tüm ütopyaları her reнге bürünen ve en değme sihirbaza taş çıkartan kendi liberalizminde boğması onun asıl gücünü oluşturmaktadır." şeklinde değerlendirir. Bu nedenle de kapitalizmin ideolojisi olan liberalizmin daha ayrıntılı olarak ele alınmasına ihtiyaç vardır.

lumsal sorunları daha da arttırdığı, hatta bunlara yenilerini ekleyerek onları kronikleştirdiği bilinmesine rağmen kapitalizm neden aşılamıyor? İnsanların sorunlarını çözmek için yola düşen ve bu uğurda büyük bedeller ödeyen toplumcular nasıl oluyor da anlayış olarak toplumda etkin olup kapitalist sistemi alt edemiyor? Diğer yandan kapitalist sistem karşıtlarını bile kendi hizmetine koşabiliyor? Bu güç ve yeteneği nereden alıyor? Daha da arttırılabilecek bu çelişkili halleri Önderliğimiz: "Kapitalist modernitenin asıl gücü

Kavramsal ve Tarihsel Gelişim

Kavram olarak Latince 'hür bir şahsa yakışan' anlamına gelen 'liberalis' kelimesinden kaynağını alan liberalizm, Türkçe'ye Fransızca'dan geçerken, İngilizceye de İspanyolca'dan geçerek yaygınlaşmıştır. Özellikle de 1750'ler sonrasında günümüze kadar çok yaygın bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Siyasal literatürde yaygın kullanımı, 19. yüzyılın başında İspanya'da kurulan 'Liberales' adlı partiden sonra gerçekleşir. Kapitalizmin hâkimiyetine paralel olarak, bu kavram ha-

yatın birçok alanına iyiden iyiye yerleşir. Felsefe Sözlüğü'nde: "*Gerek ekonomi felsefesinde gerekse siyaset felsefesinde devlet, toplum ve birey arasındaki tüm ilişkilerde bireyin hak ve özgürlüklerini öne çıkaran, her bireyin vicdan, inanç ve düşünce özgürlüğünün tanınması gerektiğini savunan ekonomik ve siyasal öğreti. Bu bağlamda devletin ekonomiyeye müdahalesinin en alt düzeye çekilmesi gerektiğini savlayan daha ideal olanın ise devletin bireyler, sınıflar ve uluslar arasındaki ekonomik ilişkilere hiçbir şekilde karışmaması olduğunu öne süren ve somut anlatımını 'Bırakınız yap-sınlar, bırakınız geçsinler' (Laissez faire, laissez passer) savsözünde bulan öğreti, iktisadi liberalizm diye adlandırılırken, devlet yetkesinin her anlamda ve her alanda kısıtlanması, bu yetkeyi elinde tutanların toplumun yapı taşları bireylerin yaşamlarını nasıl yönlendireceklerine herhangi bir gerekçe ileri sürerek hiçbir şekilde karışmaması gerektiğini savunan, devletin toplumsal ve kültürel yaşamın düzenlenmesinde hiçbir belirleyici rol üstlenmemesi gerektiğinin altını koyularak çizen ve somut anlatımını 'en iyi hükümet en az hükümet edendir' savsözünde bulan öğretiye ise siyasal liberalizm denmektedir.*" şeklinde tanımlanmaktadır.

Etimolojik olarak 'liberty' (özgürlük) kökünden gelen liberalizm, burjuvazinin iktidar yürüyüşünde temel sloganı olan ve alıntıda da belirtilen "laissez faire laissez passer" (bırakınız geçsinler bırakınız yap-sınlar)'in yerini alır. Düşünce, ifade, seyahat ve serbest ticaret özgürlüğü, mülkiyet hakkı vb. gibi 'kişi hak ve özgürlükleri' diye bilinen birinci kuşak insan haklarının tümünü ifade edecek şekilde kullanılmaya başlanacaktır. İnsan hakları hukukunda bir kuşağı temsil eden bu hakların, kapitalizmin ideolojisi olan liberalizmle birlikte anılması, tamamen bu hakların elde edildiği dönem koşulları ve 'kurnaz-avcı adam'ın istismarcılığı ve kurnazlığı ile bağlantılıdır.

Dini dogmatizmin merkezi uygarlık sisteminin resmi ideolojisi haline geldiği; tüm

devletlerin kutsallaşarak tanrı adına, yeryüzünde onun gücünü kullandığı, insanın kul haline getirilerek '*fikren ve ruhen bitirildiği*' bir dönemde insanlık, kıta Avrupa'sında Rönesans-Reformlarla tarihe yeni bir yorum katma arayışı içindedir. Bu dönemde insan her açıdan bir cendereye alınmıştır. Kilise-devlet işbirliği altında sadece bu dünyada topluma cehennem yaşatılmamış, sisteme biat edilmemesi halinde öte dünyanın da cehennem azabı ile geçeceğinin inancı hâkim kılınmaya çalışmıştır. Başta rahipler kurumu olmak üzere tüm devlet erkânı, bu dünyada cennetvari bir yaşam sürerken tüm insanlara da, 'endüljans' adı verilen cennete giriş belgelerini (pasaport gibi bir şey) satacak kadar da, kendilerini öte dünyanın sahibi saymaktadırlar. Kutsallık zırhına her zamankinden daha fazla bürünmüş olan devlet, esas olarak kendisine biat etmeyene farklı düşünene, teslim olmayana Engizisyon Mahkemeleri yoluyla akıl almaz işkence yöntemleriyle en büyük cezaları vermektedir. Yargının, engizisyon işkence merkezlerinden beslendiği, devletin kilisede göbek bağının kesildiği ortaçağ diye adlandırılan dönemde, tanrı adına tarihin en büyük zalimlikleri insanlığa yaşatılmıştır. Özcesi insanlık '*olgunlaşmış kölelik*' sürecinden geçmektedir ve insanlık bu sistemden mutlaka kurtarılmalıdır. Bunun için de arayışlar çok yönlü sürmektedir.

Kilisenin şatafatına, maddi zenginliğine ve halen hafızalardan silinmeyen zulmüne karşı, çok yoğun köylü isyanları ile cevap verilirken; Vatikan'ın 'sapkın' olarak ilan ettiği 'heretikler' de Hıristiyanlığın, Hz. İsa dönemindeki gibi mutevazı, sade olması gerektiğini belirterek resmi kiliseye karşı mücadeleye içindedir. Bunun yanı sıra, Vatikan'ın Katolik tekelliliğini aşmak için Almanya'dan başlamak üzere Avrupa'nın pek çok yerine yayılacak biçimde ulusal kilise döneminin başlatılması anlamında dinde reform arayışları ortaya çıkar. Kilisenin aklı donduran, bu yönüyle de insandaki tüm yaratıcılığı öldüren dogmatizmine karşı da, bilim arayış-

çılarını olarak ortaya çıkan 'simyacılar' çok yoğun bir çaba içindedir. Diğer yandan halen yoğun bir şekilde demokratik komünal değerleri yaşayan kadının da, sistem karşısında ciddi bir direnişi söz konusudur. Bir bütün olarak toplumun demokratik komünal değerlerdeki bu ısrarı ve bunları geliştirme mücadelesi önemli başarıların da habercisidir. Tüm bunlar temelinde daha özgür, daha eşitlikçi bir yaşam arzusuyla gerçekleşen Reformasyon, Rönesans ve buna bağlı olarak gelişen aydınlanma ile doğaya, topluma ve insana olan bakış açısı değişirken aynı zamanda bilimsel düşünüşün de önü sonuna kadar açılacaktır.

Toplum, hafızalarda halen çok canlı olan demokratik komünal yaşamı kurma ya da saldırılara karşı koruma mücadelesini yürütürken, dönemin orta sınıfını temsil eden burjuvazinin de henüz pay almadığı mevcut devlet karşısında ciddi bir programa sahip olmadığı görülmektedir. Burjuvazi bilindiği gibi ortaçağda egemen sınıf değildir. Ortaçağın hâkim sınıfı feodal beyler, derebeyler, şövalyeler vb'den oluşan aristokrasidir. Aristokrasinin doğuştan sahip olduğu askeri, siyasi, dini ve yönetsel hakları bulunmaktadır. Aristokrasiyi tanımlayan unvanlar ve bu unvanlara tanınan ayrıcalıklar nesiller boyudur sürmektedir. İktidarcı güçlerin en örgütlü koalisyon organı görünümündeki devlet de, bu sınıfın çıkarları temelinde organize edilmiştir. Önemli askeri komutanlıklar bu sınıfın tekelindeyken örneğin, İngiltere'deki Lordlar Kamarası'nda meclis üyeliği babadan oğula geçmektedir.

Bu, siyasi ve askeri ayrıcalıkların yanısıra mevcut devlet yapılanması, feodal beylerin ve derebeylerin kendi devletçiklerinde iktidarlarını sürdürmeleri için oluşturulmuştur. Yani devlet bir koalisyon ortaklığı gibidir, parçalıdır. Merkeziyetçilik, ulus-devlette olduğu gibi çok güçlü değildir. Ticaretle uğraşan burjuvazi böylesi bir devlet yapılanması içinde yer almadığı ya da devlet tarafından istenildiği gibi desteklenmediği için dilediği

kadar kâr edememektedir. Zira uğradığı her prenslik veya beylikte ayrı ayrı vergi vermek durumunda kalmaktadır. Yanısıra özellikle uzun yol ticareti istenilen ölçüde güvenli değildir. Yine tüccarın sattığı malların üretilmesi için gerekli olan işgücünü oluşturan serfler, feodal beylerin vasalları (xulam) olarak toprağa bağlıdır ve serbestçe hareket edememektedirler. İşte bu koşullarda burjuvazinin temel talebi, ticaret için gerekli olan malları üretmek için serflerin kırsaldan kente akması ve çalışmalarının serbest olmasıdır. Ama yapılan fief sözleşmeleri yani vassal-süzeren ilişkisi buna engeldir. Bu durum kentsoylu (burjuvazi) ile topraksoylu (aristokrazi) arasındaki temel çelişkinin ne olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu koşullar içerisinde egemen olmak isteyen her sınıf gibi tüccar sınıfı (burjuvazi) da gözünü devlete dikmiştir. Çünkü devlete ortak olmadan ya da onu ele geçirmeden güç haline gelinemeyeceğini çok iyi bilmektedir. Burjuvazi tüm bu nedenlerden dolayı halkın yürütmüş olduğu özgürlük, eşitlik, adalet mücadelesinin içinde yer alır. Ve pek çok halk devriminde olduğu gibi ortaya çıkan sonuçları kendi çıkarları temelinde yontmayı başarır. Örneğin günümüzü hala da etkileyen ve gerçekten de çok büyük değeri olan Fransız Devrimi'nin ilan ettiği 'İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 'kutsal ve dokunulmaz' saydığı tek hak 'mülkiyet hakkı'dır. O kadar hayati olması gereken insan hakkının içinde özel mülkiyetin -hem de ezilenlerin mülklerinin pek olmaması gözetildiğinde- toplumsal mücadelelerin başköşesine yerleştirilmesi, burjuvaların şahsında kurnaz-avcı adamın yaptıklarını gözler önüne sermektedir.

Yani ortada özü, amacı ve dozajı farklı olan ve mevcut devletçi sisteme karşı yönelmiş iki mücadele vardır. Bu durum o dönem itibariyle çoğu zaman birlikte mücadele yürütmenin de zeminini oluşturmaktadır. Toplumun mücadelesi radikal ve yapısal olarak farklı iken, burjuvazinin mücadelesi ik-

tidara ortak olmayı öngören ve bunun için devletten kendisini içine almasını talep eden egemenlikçi bir karakterdedir. Toplumun mücadelesi, devlet dışı sistemi öngören bir paradigmaya sahip olunamadığından dolayı kendi alternatifini oluşturamadığı için, toplumun yürüttüğü mücadelenin kazanımlarını burjuvazi devleti ele geçirmede kullanacaktır. Yani toplumun mücadelesi aristokrasinin hâkim olduğu devlete karşı burjuvaziye güçlendirecektir. Burjuvazi de tüm sistemini aristokrasiye karşı 'eşitlik ve özgürlük' sloganları temelinde kuracaktır.

Ekonomik olarak durumu oldukça iyi olmasına karşın siyasi olarak devlete henüz ortak olamamış burjuvazi, eşitlik ilkesiyle aristokrasiye tanınmış olan tüm hakları elde edebilmeyi hedefler. Aristokrasiyle eşit haklara sahip olan bir burjuvazinin, pek çok avantaja ve dönem konjonktürüne dayanarak da kısa bir süre içinde devletin temel gücü olacağını kestirmek zor değildir. Çünkü tüm gelişmeler, feodal sınıfların artık aşılması gerektiğini işaret etmektedir. Bu da burjuvazinin önünün sonuna kadar açıldığını göstermektedir. Bu temelde sloganda talep edilen özgürlük ile burjuvazinin isteklerini rahatça ifade ederek özel teşebbüs yoluyla istediği yere serbestçe varabilmesi kastedilmektedir. Bunun da çok dinamik bir sınıf olan burjuvaziye yeni devletin temel gücü haline geleceği sonraki gelişmelerden anlaşılmaktadır. Dikkat edilirse eşitlik ve özgürlük talebi adına elde edilen tüm haklar, halkı değil burjuvaziye güçlendirmekten başka bir sonuç doğurmamıştır. Halkın haklarına kavuşması için, burjuvaziye karşı yürütmek zorunda kalacağı amansız bir mücadele gerecektir.

Burjuvazi iktidar yürüyüşünü gerçekleştirebilmek ve karşıtlarına zihniyette de baskın gelebilmek için bunun teorisini oluşturacaktır. Başta John Locke (1632-1704) olmak üzere Bodin (1530-1596), Hobbes (1588-1679), David Hume (1711-1776), Jeremy Bentham (1748-1832), Vico (1668-1744), Montesquieu (1689-1755) ve Adam Smith (1723-1790)

gibi düşünürler yasama, yürütme ve yargıyı tek elde monarşik bir şekilde toplamış olan devlete karşı egemenliğin kaynağını halka dayandıran ve devletin ekonomiye müdahalesine karşı çıkan teoriler oluşturmuşlardır. Hobbes dışındaki tüm bu liberal öncüler doğal hukukçuyken, Vico ve Montesquieu dışındaki tüm öncüler de toplumsal sözleşmedir. '*Liberalizmin babası*' olarak gösterilen Locke'a göre:

"Uygar topluma geçmeden önce, insanlar bir 'doğa durumu'nda yaşıyorlardı. Bu yaşamda, 'başkalarına zarar vermeme' kuralına dayalı, tann tarafından konmuş bir 'doğa yasası' egemendi, insanlar özgür, eşit ve barış içindeydiler. Doğa yasasına uymayıp saldırgan davrananları herkes tek başına ya da başkalarıyla birleşerek cezalandırma hakkına sahipti. Ama hem davacı, hem yargıç, hem de ceza uygulayıcısı olmak toplumda karışıklıklara neden olabileceği için, insanlar kendi iradeleriyle uygar topluma geçmeye karar verdiler."

Hem doğal hukuk hem de toplumsal sözleşmenin mantığını gösteren bu kısa alıntı, liberalizmin kendisine dayanak yaptığı teorik temelleri oluşturmaktadır. Liberaller temel slogan haline getirdikleri eşitlik ve özgürlük taleplerini bu Locke'ın bu tarih yorumuna dayandırmışlardır.

Kelime olarak 'özgürlükçülük' anlamına gelen liberalizm, böylelikle insanlığa özgürlük getiren ideoloji olarak kendini sunmaktadır. Burada önemli olan liberalizmin, kapitalizmin resmi ideolojisi olduğunu bir an için bile olsa unutmamak önem taşır. Çünkü yukarıdaki alıntıda da belirttiğimiz gibi, liberalizmin en büyük yeteneği, kendini olduğundan farklı göstererek en güçlü karşıtları da dâhil herkese kendini kabul ettirebilmesidir. Çok büyük bir perdeleme ve kendini gizleme kabiliyetindedir. Kapitalizm ne kadar özgürlükçü ise liberalizm de o kadar özgürlükçüdür. Kapitalizmin toplumsal sorunları çözmeye yeteneği ne kadar ise, liberalizmin de toplumsal sorunlara çözüm gücü olma yeteneği de o kadardır. Liberalizm neye işaret etmişse kapi

*Doğa tekler (bireyler)
üzerine kurulu değildir, muhteşem
bir birliği, bütünlüğü ifade eder.*

*Doğada birbiri için olmayan,
birbirini tamamlamayan, birlikte
var olmayan hiçbir şey yoktur.*

*Scrödinger'in 'kuantumun en temel
ilkesi' olarak tanımladığı
'dolanıklık ilkesi' temel birlik ilkesi
anlamına gelir. Bu, 'bir olma'nın
bilimsel izahatı ve adıdır*

talizm de insanlığa onu hediye etmiştir. Zira liberalizm kapitalizmin resmi ve merkezi ideolojisidir.

Liberalizmde Tarihin Temel Birimi
Bireydir

Toplumu ve insanı anlamaya çalışan sosyal bilim ekolleri veya ideolojiler, tarih okumalarının merkezine farklı farklı şeyler koyarlar. Kurnaz avcı erkekten kaynağını alan kimi ideolojiler tarihi tanrının, devletin ya da sınıfın üzerine kurarken, yine aynı kaynağın en gelişmiş versiyonu olan liberalizm de tarihin yorumunu istismara en açık olan birey üzerine kurar. Onlara göre birey temel varlıktır. Birey toplum, halk, ulus...vb tüm bütün'lerden daha gerçektir, esastır, merkezidir ve önceldir.

Mehmet Yılmaz, *'Liberalizmin Kara Kitabı'* adlı eserinde *'Liberalizm insanı birey zanneder.'* diyerek belki de liberalizmin en temel yanılgısını ortaya koymaktadır. Liberalizme göre insan türü için önce birey vardır. Toplum olma durumu daha sonraları gerçekleşen bir şeydir. Birey, toplumdan önce geldiğinden dolayı esastır ve onun hakları toplumun haklarından daha önemli ve önceldir. Bu nedendir ki liberalizm bireyin ve bireyciliğin ideolojisidir. Buna göre insanlar doğuştan

özgür bireyler olarak doğarlar ve doğa yasası çerçevesinde eşit, özgür bir şekilde yaşarlar. Zamanla bireyler arasında ortaya çıkan sorunlarda keyfilikler ve adaletsizlikler çıkmasını temel hak ve özgürlükler korunsun diye iradelerinin bir kısmını devlete devrederek uygarlığa geçerler. Devlete yargılama, cezalandırma ve temel özgürlükleri koruma görevi verirler.

Çok sorunlu bir tarihsel toplum okumasıyla karşı karşıya olduğumuz açıktır. İnsan türü için bireyi toplumdaki önceye yerleştirmek, çok büyük bir teorik yanlış olmanın yanında hiç de masum bir ele alış yöntemi değildir. Burjuvazinin bireyciliğine, bencilliğine teorik temel kazandırmak için uydu-rulmuş bir yalandır, bilinçli bir saptırmadır. İnsan türünün var oluş hali, toplumsallıktır. Yani önce birey olarak var olma sonra da toplum olma diye bir durum insanlık tarihinin hiçbir döneminde yaşanmamıştır. Yaklaşık olarak üç milyon yıllık insanlık tarihinde insanlaşma ve toplumsallaşma birliktedir. Biri diğerinden önce veya sonra değildir. Önderliğimiz bu durumu *'at başıdır.'* şeklinde tanımladı. Yani liberallerin dediği gibi önce bireyler vardı, sonra tarihin bir döneminde bireyler geleceklerini garanti altına almak için biraraya gelerek toplumu oluşturdu diye bir savın hakikatle bir alakası yoktur. İnsan türü varoluşsal olarak toplumsaldır. Bu şu anlama gelir: toplumsallık olmadan insan bir an için bile olsa yaşayamazdı ve yaşayamaz. Dahası toplumsallık olmadan insan türü biyolojik olarak bile var olamaz. İnsanın bir insan çiftinden olması ve terbiyesini toplum tarafından alması, korunup kollanması, geliştirilip büyütülmesi... onun ne kadar sosyal bir varlık olduğunu göstermeye yeterdir.

Bu nevi şahsına münhasır olmamak durumu aslında sadece insanlar için de değil, doğanın tüm bileşenleri için de geçerlidir. Doğa tekler (bireyler) üzerine kurulu değildir, muhteşem bir birliği, bütünlüğü ifade eder. Doğada birbiri için olmayan, birbirini tamamlamayan, birlikte var olmayan hiçbir

şey yoktur. Schrödinger'in 'kuantumun en temel ilkesi' olarak tanımladığı 'dolanıklık ilkesi' temel birlik ilkesi anlamına gelir. Bu, 'bir olma'nın bilimsel izahatı ve adıdır. Durum böyleyken tarihi tekillik üzerine kurmanın, evrenseli yok saymanın bilimle, hakikatle hiçbir alakası yoktur. Doğada her şeyin bir bütün'ü oluşturduğu, tek(birey)'in bu bütün ile anlam kazandığı ve var olduğu görülür. Tarihi bireyin üzerine kurmak ve bireyi toplumdaki önceye yerleştirmek, sadece ve sadece burjuvazinin toplum dışı oluşuna, bireyciliğine, bencilliğine kılıf aramak, onu maskelemek anlamına gelir.

Liberalizmde Doğal Toplum Kaos Ve Kargaşa Halindedir

Toplumsal tarihin %98'inden daha fazla bir bölümünün klan tarzında geçtiği bilinmektedir. Sonrasında gerçekleşen ve toplumsallıkta niteliksel bir sıçrama olan neolitik aşamayla birlikte bu dönemler, doğal toplum (organik toplum, ahlaki ve politik toplum) olarak adlandırılır. Bu uzunca tarih boyunca insanlık egemensiz, polissiz, jandarmasız, devletsiz yaşamıştır. Toplumda dile gelen, içinden gelinen doğanın birbirini tamamlayan, bütünleyen ve birlikte var olan özü olduğu için herhangi bir toplumsal soruna rastlanmaz. Toplumda kafalar toplumun daha da nasıl geliştirilebileceği, yaşam sorunlarının nasıl aşılabileceği üzerine yorulurken, pratik de buna uygun gerçekleşecektir. Yani yaşam tamamen politik ve ahlaki bir karakterdedir. Zihniyetler ve buna bağlı olarak yaşam komünal olduğundan bu dönemde herhangi bir düzensizlikten, keşmekeşlikten bahsedilemez. Tersine insanlık tarihinin en düzenli, gönüllü katılımın en güçlü olduğu dönem o dönem olmuştur. Ahlak, temel yaptırım gücü olarak iş görmektedir. Bencillik ve onun egemenliğe götüren her türden versiyonu henüz ortada olmadığı için toplumda düzensizliklere neden olacak sorunlara rastlanmaz. Yaşanan sorunlar doğanın diğer bileşenlerin de yaşadığı normal, doğal sorunlardır. Bunlar da

el birliğiyle aşılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle de liberallerin dediği gibi doğal halde yaşayan insanların yaşamları belirsiz, düzensiz, herkesin istediği gibi davrandığı bu nedenle de toplumsal sorunlara sebebiyet veren, Hobbes'un deyimiyle '*herkesin herkesin kurdu olduğu*' bir özellikte değildir. O halde liberallerce doğal toplum neden böyle gösterilir?

Doğal toplum kötülenir, çünkü devlete, onun oluşumuna meşruiyet kazandırılmak ya da ona ilerici atfedilmek istenir. Toplumsal sözleşmecilere göre devletin olması toplumun sürmesi için bir gerekliliktir. Zira toplum kargaşa ve kaos halindedir. Toplum

Liberallerin dediği gibi doğal halde yaşayan insanların yaşamları belirsiz, düzensiz, herkesin istediği gibi davrandığı bu nedenle de toplumsal sorunlara sebebiyet veren, Hobbes'un deyimiyle '*herkesin herkesin kurdu olduğu*' bir özellikte değildir

üyeleri adeta birbirini tüketecek derecede birbiriyle mücadele içindedir. Gidişat toplumun yok oluşudur. Böylesi bir düzensizlik içinde toplum yok olmasın diye insanların iradelerinin bir kısmını devrettikleri ve böylelikle de varlıklarını onunla garanti altına aldıkları kurumdur devlet. Devlete böylesi bir yaklaşım devleti gerekli, devrimci, ilerici bir kurum haline getirir. Marksizm de doğal toplum ve devlet hakkında bu dönem tezlerinden etkilendiği için benzer bir yaklaşım içinde olmuştur. Marksizm'e göre devletin gerekli bir kurum olarak oluşması, kaynağını bu tarih yorumundan alır.

Hâlbuki toplumsal tarihe bakıldığında, devlet ve öncesinde hiyerarşinin, toplumun

komünal olan özünden kopma sonucu gerçekleşen bir sapma olduğu görülür. Bundan dolayı da devlet normal bir gelişim değildir. Zira o toplumun birbirini tamamlama üzerine kurulu olan kimyasını bozan, toplumu parçalayan bir karakterdedir. Bu nedenle de devletli toplumlar parçalı toplumlardır. Parçalı toplumlarda toplumsal bütünlük ortadan kalkar. Bütünü oluşturanların gücü, enerjisi bütüne akmadığı gibi bütünden de parçalar gereken gücü alamaz. Birbirini tamamlama, dayanışma olgusu ortadan kalkar ve çözülme yaşanır. Bu sistemin mucidi olan devlet de toplum üstünde bir 'üst toplum' örgütlenmesi olarak var olur. En önemli işi toplumu parçalamak olan devlet, tüm gücünü de alt toplumun güçsüzlüğünden alır. Tüm hiyerarşik devletçi sistemin tarihi bu gerçekliği ifade eder.

Dolayısıyla liberallerin dediği gibi devlet bir gereklilik olmanın ötesinde tarihin en lanetli, en doğadışı, bu nedenle de en anormal kurumudur. Liberalizmin iddia ettiğinin tam tersine asıl düzensizlikler devletçi sistemin bir ürünüdür. Çünkü devletçi sistemlerde oluş'un doğal hali olan birbirini tamamlama, bir bütün oluşturma durumu ortadan kalkar. Devletçi sistemlerde hiçbir şey sağlıklı bir şekilde işlemez. Toplumun organlarını oluşturan kadınlar, erkekler, büyükler, küçükler, yetenekliler daha az yetenekliler... özcesi toplumun çoklu yapısı bir sağlıklı organizma oluşturmaz. Çoklu yapıdan bazı birimler kendilerini anormal düzeyde büyütürken diğerlerini de küçültür. Devletçi sistem için kullanılan 'kansereleşme' denilen durum budur. Bu yeni oluşun kendisi bu nedenle sağlıklı değildir, hastalıktır. Nasıl ki hastalıklı bir beden teklerse, işlevlerine göre bir pratikleşme yapamazsa, toplum da tüm bileşenleriyle bir bütün oluşturamadığında tekler düzensizlikler ortaya çıkar. İşte devlet yarattığı bu düzensizliklerin idaresini egemenler lehine sürdüren ve mevcut durumun aşılmasını engelleyen kurumdur. Bu nedenle devletin düzen getirdiği tezi en büyük yalan ve saptırmaların başında gelmektedir. Dola-

yısıyla liberalizmin doğal toplumun 'düzensiz', 'sürdürülemez' olduğu iddiası, devletli yaşamı topluma lanse ettirmekten başka bir anlama gelmez. Bu şekilde insanlara kurtuluş ve düzen yolu olarak gösterilen devlet esasında kutsallaştırılmak isteniyor. Bunun için de insanlığın milyonlarca yıl yaşadığı devletsiz ve dayanışmaya dayalı komünal yaşamı hakir gösterilerek, ondan uzak durulması sağlanmaya çalışılıyor.

Liberalizm, Toplum Karşıtıdır

Liberalizm kendi sistemini bireye, bireyciliğe dayandırarak daha en başından toplumla arasına özsel bir mesafe koymuştur. Liberalizm kendini topluma ve her türden bütüne karşı bireyi koruma iddiasında olan bir ideolojidir. O birey haklarıyla meşguldür. (Tabi bunun da böyle olmadığı aksine en güçsüz bireyin bu dönemde geliştiği bilinmektedir.) Örneğin, insan hakları hukukunda ele alınan birinci kuşak insan hakları, 'kişi hak ve özgürlükleri' olarak bilinmektedir. Aslında bu haklar, burjuvazinin aristokrasiye karşı eşitlik talebinde bulunduğu döneme denk gelen ve burjuvaziye güçlendiren haklardır. İkinci kuşak insan hakları ise, reel sosyalizmin öncülük ettiği ve sistemin de yer verdiği 'ekonomik, sosyal ve kültürel haklar'dır. Bunlar topluluk haklarıdır. Bu hakların elde edilmesi demokratik uygarlık güçlerinin mücadelesi sonucunda mümkün olmuştur. Bu nedenle de liberalizm, kapitalist sistem 2. Dünya Savaşı'nda ölümü görmeyinceye kadar bu ikinci kuşak hakların (topluluk hakları) hiçbirine rağbet etmemiştir. Bu hakları benimsememiş ve toplumun bu haklar için verdiği mücadeleyi karşılıksız bırakmıştır. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, ömrünü uzatmak için liberal devlet anlayışından 'sosyal devlet' anlayışına (sosyal devlet gibi bir kavram 'devlet' ve 'toplum' kavramlarının özleri farklı ve uyumsuz olduğundan doğru değildir. Biz literatürde kullanıldığından ve anlaşılması için belirtiyoruz.) geçmiştir.

Kapitalizmin bu durumu onun yapısıyla bağlantılıdır. Toplumsal olmak komünal olmayı, başkalarını düşünmeyi, birlikte var olmayı... gerektirir. Yani toplumsal doğanın özünü teşkil eden politik ve ahlaklı olmayı gerektirir. Bağlantılı olarak toplum için düşünmeyi, toplumun sorunlarını çözmeyi, toplumu güçlendirmeyi gerektirir. Bireyci olmamayı, kendini toplumla var etmeyi, kişisel çıkar ve kar peşinde koşmamayı... gerektirir. Kapitalizmin toplumsal olmaması, onun dâhil olduğu devletçi sistemin hiyerarşik ve iktidarcı özünden kaynaklanmaktadır.

Kapitalizm, hiyerarşik devletçi sistemin son beş yüz yılını temsil eder. Hiyerarşik devletçi sistemin kendisi toplum dışıdır. Bu sistem toplumu güçlendirmek için değil, birilerini güçlendirmek için içine girilen arayışların ortaya çıkardığı bir sonuçtur. 'Güçlü kurnaz adam'ın pratiği olarak da okunabilecek olan hiyerarşik devletçi sistem tarihi, toplum karşıtlığı üzerine yazılmıştır. Erkek egemenliği düşüncesinin bir ürünü olan bu sistemi geliştirenlerin derdi toplumu güçlendirmek değildir. Bunların derdi kendilerini toplumun çoğunluğu üzerinde hâkim hale getirmek, onların gücünü kendi tekelleri altına almaktır. Bu nedenle hiyerarşik-devletçi sistem, kendini düşünenlerin sistemidir.

Dikkat edilirse hiyerarşik-devletçi sistemin temel motiflerinin benlik güdüsüne dayandığı açıkça görülür. O, 'ben'i 'biz'e karşı güç haline getirmeye çalışmanın bir ürünüdür. Bundan dolayı da önceki yaşamda olmayan 'ben-biz' ayrımı, çok sistematik olarak geliştirilerek kapitalizmde 'ben' doruğa çıkarılmıştır. Bu çıkış o denli tavana vurmuştur ki, artık 'biz'i yani toplumu onunla birlikte de tüm doğayı ortadan kaldıracak bir düzeye gelmiştir. Bu nedenle de kapitalist sistemin temsilcisi olan burjuvazi için Önderliğimiz "*Burjuva sınıfı hem iktidar gücü, hem sömürü gücü olarak toplumun kaldıramayacağı hacimde bir sınıftır.*" tanımlamasını yaptı. 'Ben' güdüsünün direktifleriyle yürüyenlerin toplumsal çıkarı gözetmesi, ahlaklı davranması

mümkün olamaz. 'Liberalizmin Kara Kitabı'nda geçtiği biçimiyle "*Liberalizm kötü ahlaklıdır*" demiyorum, su nasıl renk-siz, hava nasıl koku-suz ise liberalizm de öyle ahlak-sızdır diyorum." Kapitalizmin bir yere girerken, önce oranın ahlakını ve toplumsallığını ortadan kaldırmasının nedeni işte budur. Zira ahlakın ve toplumsallığın olduğu yere bencillik, kişisel çıkarlar, toplumsal parçalanma giremez. Bunu bilen kapitalistler toplumu her zaman karşılarına alırlar. Özünde gerçek bir toplumsallaşmanın olduğu yerde bireyin çözümsüz kalan sorunları olamaz. Çünkü böylesi durumlarda birey-toplum karşıtlığına yer yoktur, birey-toplum bir bütünü oluşturur. Birbirini tamamlama söz konusudur. Burjuvazi ortaçağın toplumsallık anlayışına duyulan haklı tepkiyi -zira o da insanları kullandırarak özünde devletçi sistemin kölesi haline getiriyordu- kendi çıkarları temelinde kullanarak, topluma karşı güdülerinden başka bir şey düşünmeyen azgın bir birey ortaya çıkarmıştır.

Güdülerin yönlendirdiği bir birey tiplmesi kapitalistlerin en fazla ihtiyaç duyduğu şeydir. Zira güdüler doyumsuzdur, güdülerin doyma sınırı yoktur. Bunu maddi zenginliği elinde bulunduran zenginlerin, hala doymak bilmeyen daha da zenginleşme arayışında; kurulduğu günden beri yerinde durmayan ve gözü hep dışarıda olan devlet geleneğinde, kapitalizmin toplumda gerçekleştirdiği tüketim kültüründe... vb görmek mümkündür. Doyumsuzluğun tatmini için sadece anlık, günlük tüketim malları üreten kapitalizm kazanır, kârına kâr katar.

Liberalizm Bireyi En Gücsüz Bireydir

Bireyin ideolojisi olduğunu söyleyen ve özünde bireyin önündeki engelleri kaldırarak onu özgürleştirdiğini, bu nedenle de güçlendirdiğini iddia eden liberalizm, özünde bireyi en fazla güçsüzleştiren ideolojidir. Çünkü toplumsallık insan türünün insanlaşmasının koşuludur. İnsanlar ancak güçlerini birleştirmek ve toplumsallaşmak suretiyle

yaşayabilirler. Dolayısıyla insan, dâhil olduğu toplumunun gücü oranında güçlüdür. Toplumunu güçlü olmayan bireyin gücünden bahsedilemez. İnsan topluluklarının klan, kabile, aşiret, kavim, ulus vb. gibi doğal ve normal olan toplumsal kimliklerini koruma çabasının temel nedeni de budur. Güçlü insan, toplumu güçlü olan insandır. Zira güçlü toplumsallık sorunların çözülmesi, ortak aklın ve gücün oluşması anlamına gelmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, toplumunun gücünden en fazla istifade eden insanın, ahlaki-politik toplumun insanı olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü o dönemde toplum güçlüdür. Toplumun gücü de tüm bireylerin gücü an-

Her egemen gibi kapitalizm de örgütsüz, dağınık, birbiri karşısında sorumluluk duymayan, ortaklaşmayan toplulukların daha rahat yönetilebileceklerini çok iyi bilir

lamına gelirken, bir kişinin yeteneği veya gücü de tüm toplumun gücü anlamına gelmektedir. Birey-toplum arasındaki ilişki, simbiyotik (karşılıklı birbirinden beslenen ve birbirine güç katan ilişki)'tir. Sonraki dönemde toplum parçalı bir hale getirildiğinden, bu ilişki yerini özne-nesne ilişkisine bırakır. Birbirinden beslenme yerini birbirini sömürme, köleleştirmeye bırakır. Bu aynı zamanda insanın güç kaynağı olan toplumdan da kopartılması anlamına gelir. Toplumundan kopartılan birey de en güçsüz bireydir. Çünkü o artık yalnızdır, benzerlerinin gücünden yararlanamayan biridir artık o.

Toplumunu güçsüzleştirdiğinden ve toplum karşısı olduğundan bireyi en fazla güçsüzleştiren ve birey karşısı olan ideoloji olarak liberalizmi ele almak daha yerinde bir de-

ğerlendirme olur. O bireyi topluma karşı kıskırtarak, toplumu bireye kemirterek toplumu zayıf düşürür. Toplumunu zayıf düşürünce de insanın var oluş yani güç kaynağını zayıf düşürdüğünden aslında bireyi zayıf düşürmüştür olur. Peki, buna neden ihtiyaç duyar? Çünkü her egemen gibi kapitalizm de örgütsüz, dağınık, birbiri karşısında sorumluluk duymayan, ortaklaşmayan toplulukların daha rahat yönetilebileceklerini çok iyi bilir. Egemenler açısından her zaman en büyük tehlike karşılarının örgütlü oluşlarıdır. Çünkü örgütlülük güç demektir. Egemenler karşılarında güçlü bir toplum görmek istemediklerinden dolayı tarih boyunca en fazla toplumu nasıl örgütsüz bırakacakları üzerinde durmuşlardır. Bunu günlük olarak PKK'ye, Kürt halkına karşı uygulanan politikalarda da görmek mümkündür. Kürtleri sömürmeye devam etmek isteyenlerin en fazla üzerinde yoğunlaştıkları konu, Kürtlerin birlik olmaktan çıkarılması, tek ses haline gelmelerinin engellenmesi vb. hususudur.

Tüm bu nedenlerden ötürü, öyle belirtildiği gibi liberalizm bireyi güçlendirmez, zayıf düşürür. Sığırlaştırılan, sürüleştiren insan gerçekliği en fazla da insanlara özgürlük getirdiği iddiasında bulunan liberalizm döneminde gerçekleşmiştir.

Liberalizm Özgürlük Değil, Kölelik Getirir
Liberalizmin daha başından beri dilinden düşürmediği en temel kavramlardan biri de özgürlüktür. Kendisini özgürlük getiren ideoloji olarak takdim eder. Ona göre kendilerinden önceki tüm sistemler baskıcı, zorba rejimlerdir. Kendileri de her türden baskıya ve bütün'e karşı bireye özgürlük getiren tek sistemdir.

Liberalizm, özgürlük anlayışını bireyin dıştan gelen müdahalelere karşı korunmasına oturtur. Liberalizme göre birey özgürdür, iradelidir, dışarıdan herhangi bir müdahaleye gerek duymadan yaşayabilecek durumdadır. Bu nedenle de dışarıdan gelen her türden müdahale, özü itibarıyla özgürlüğü kısıtlar

ve baskı altına alır. Bu nedenle de birey, bu müdahalelere karşı korunmalıdır.

Liberalizm, mevcut bireyi zaten özgür saydığından ve bireyin de doğal hukuk gereği haklarının olduğunu savladığından ona ek olarak farklı özgürlüklerin verilmesi gerekmez. Daha çok onun müdahalelere karşı korunması gerekir. Bu nedenle de liberalizmin özgürlük anlayışına negatif özgürlük denmektedir. Yani bir şeye özgürlük değil bir şey'den özgürlük. *'Özgürlükte esas olan bireye bir şey sağlanması değil, onun dış baskı ve zorlamalara maruz bırakılmamasıdır.'* Liberalizme göre, *'birey, davranışlarına, hareketlerine diğerleri tarafından müdahale edilmediği sürece özgürdür.'*

Birey anlayışı toplum öncesi ve toplum dışı olduğundan liberalizm özgürlük anlayışını da bireyin sınırında tutmuştur. Birey kavrayışı, toplumsallığı dışladığından dolayı bireyin tek başına da yaşayabileceği görüşündedir. O nedenle zaten birey kendine yetmektedir, özgürdür ve doğuştan da getirdiği hakları vardır. O halde birey tamdır ve kendisine müdahale edilmemesi gerektirir. Doğal toplum insanının özgür olduğundan bahsedilebilir, ancak onun özgürlük anlayışı toplumsaldır. Çünkü doğal toplum insanı toplumsallıkla vardır. Toplumun dışında bir var oluş hali söz konusu değildir. O nedenle de doğal toplum insanı özgürdür, ama en fazla müdahale edendir ve müdahale edilendir. Müdahale etme ve müdahale edilmeye özgür olma birbirinin karşıtı olan şeyler değildir. İnsanın toplumsal bir varlık oluşu onu müdahale eden ve edilen bir konuma otomatik olarak getirir. Toplumsal doğanın özünü oluşturan politika, herkesin birbirinin yaşamına kendini katarak müdahale etmesiyle, ahlak toplumun zora dayanmayan, gönüllüce yapılan, işleyen en temel kurallar sistemi olarak başlı başına müdahale etme ve edilme halidir. Önderliğimiz ahlakı *'özgürlüğün katılaşmış hali'* olarak tanımlarken de bu hususu dile getirmiş oluyor. Ahlak toplumsallığın baskısı ve gücü olduğundan, liberalizm tarafından

hep özgürlüksüzlük ve baskıcılık olarak ele alınmıştır. Bu nedenle de liberalizm, çok özel olarak ahlaksız olmaya özen göstermiştir. Zira ahlak toplumsallaşma anlamına gelmektedir. Liberalizm de en toplum dışı ideoloji olarak bireyciliğin ideolojisi olmaktadır. Gerçekte ise ahlakın yarattığı baskı, insanın özgürlükten sapmamasını sağlamayı amaçlar. Burada kastedilen ahlak, insan ve toplum olmanın özünü oluşturan ahlaki-politik toplumun ahlak anlayışdır. Yoksa hiyerarşik devletçi sistemin çıkarlarına endekslenmiş ve yoldan çıkarılmış ahlak anlayışından bahsedilmemektedir.

Dolayısıyla insan hakikati müdahale etme ve edilme halidir. İnsanın terbiye edilmesi, toplumsallaşmaya alıştırılması vb. tüm uğraşlar birer müdahale örnekleridir. Bu nedenle liberalizmin iddia ettiği gibi insanları müdahaleye kapatmak insan türü için varoluşsal olarak mümkün değildir.

Peki, gerçekten de liberalizmin iddia ettiği gibi insanlar özgür müdür? Liberalizm neye özgürlük demektedir? Peki, neye özgürlük demek gerekir? Liberalizmin bireyi özgür ise ve özgür toplumlarda sorunlar olmuyorsa o halde bunca toplumsal sorun da neyin nesi? Liberalizm günümüz insanını birey olarak ele alıp onu özgür ilan ederken gerçekte ne yapmayı amaçlamaktadır?

Köleleştirilen bir sistemin ideolojisinin özgürlük getirmesi söz konusu olamaz. Kapitalizm, güncelleşmiş hiyerarşik devletçi sistemin en güçlü temsili olarak kendisi özgürlüğün canına okuyan, toplumu köleleştiren bir sistemdir. Tüm toplumsal sorunların yaratıcısı olan bir sistemin kendisini özgürlükçü ilan etmesinin yalandan ve kendini maskeleyen ihtiyacından başka bir anlamı olamaz. Zaten bir bütün olarak egemenlikçi sistemlerin bu kadar kendilerini cilalama ve maskeleyen ihtiyacı duymalarının temel nedeni çok yalancı olmalarındandır. Kendilerini olduğundan farklı göstermeleri kendilerini var etme-yaşatma çabalarıyla ilgilidir. Bir bütün olarak uygarlık tarihi boyunca insanların

egemenlikçi sistem tarafından çok sistematik bir şekilde düşürülmeye, iradesizleştirilmeye ve güçsüzleştirilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Bu temelde egemenler çok sistematik bir plan dâhilinde topluma karşı savaş yürütmüşlerdir. O nedenle ister görünür ister görünmez olsun her zaman için egemenlikçi sistemler topluma karşı savaş halindedir. Toplumu güçten düşürdükleri ölçüde kendileri güçlenirler. Kendilerini güç yapmayı kendileri dışında kalan toplumun tümünü güçsüzleştirmede görürler. 'Daha az toplum, daha çok devlet' veya 'daha az devlet daha çok toplum' diyalektiği bu gerçekliği ifade eder.

İnsanın ve toplumun inşa edilmiş gerçeklikler olduğu gerçeği bilindiğinde ve yine inşa edicilerin kötü eller olması ihtimali dikkate alındığında, yaklaşık olarak yedi bin yıldan beridir insanların neden özgürlükten koparılmaya çalışıldığı daha iyi anlaşılır. Bu nedendir ki Önderliğimiz hiyerarşik aşama da dâhil, tüm merkezi uygarlık sistemini 'kölecilik' olarak tanımladı. İşte bu kölecilikte doruğu temsil eden dönem kapitalizm olmaktadır. Liberalizm de bu kölecilikte doruğu temsil eden dönemin mimarıdır. O nedenle bırakalım günümüz insanının özgür olması, aksine günümüz en köle insanların olduğu dönemdir. Çünkü toplum karşıtlığı geçmiş dönemlerle kıyaslanamayacak denli artmıştır. Toplumsallığın da insan için güç kaynağı olduğu bilindiğinde, insanlık en güçsüz dönemini, en tutsak dönemini bu dönemde yaşıyor demek saha doğru olur. İşte bu nedenle de kapitalizm, günümüz bireyini özgür ilan ediyor, çünkü bununla kendisine karşı her türden karşı koyuşu engellemeye çalışıyor.

İnsanın özgür ilan edildiği bir mekan ve zamanda, herhangi bir özgürlük arayışına gerek kalmaz. Çünkü özgürlük zaten vardır. Yeter ki bu özgürlük anı ya da mekanında birey engellenmesin. Bu da mevcut sistemin olduğu gibi devam etmesi anlamına gelir. Egemenlik altına alınmaya çalışılanların tarih boyunca her zaman egemenlikçi sisteme

karşı özgürlük mücadelesi verdiği gözetildiğinde, kapitalizm bu argümanla bu tarihi arayışların da sonuna geldiğini iddia etmiş oluyor. Zaten 'tarihin sonu' tezinin altında yatan gerçeklik biraz da bunu ifade etmektedir. Dinamizmini, arayışlarını bitirmiş birey, sürdürülebilir mevcut sistem demektir. Bu manipülasyonda başarılı olmak için de kapitalizmin marifetlerinin haddi hesabı yoktur. Zaten bu nedendir ki en büyük kölelik özgürlük adına yaşanmaktadır. Ya da yaşanan köleliğin farkına varılmamaktadır.

Yine özgürlük kendi potansiyeli ölçüsünde pratikleşmek ve yaşamak olarak tanımlandığında genelde hiyerarşik devletçi sisteme, özelde de liberalizmin merkezi ideolojisi olduğu kapitalizme bakıldığında insanların hiç de özgür olmadıkları görülür. Kendini toplumun üstünde örgütleyen iktidar odaklarının, topluma karşı uyguladıkları savaş hali toplumu parçaladığından ve toplumu eşitsiz, özgürlüksüz kıldığından dolayı toplumun kendini gücü ölçüsünde pratikleşmesi ortadan kalkar. Çünkü başta kadın ve gençlik olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin önü kapatılmıştır. Toplumun kendini geliştirmesi, kendine yeter hale gelmesi engellenir. Engellenir ki sorunlarını çözmek veya yaşamak için başkalarına ihtiyaç duyan iradesiz ve güçsüz bir topluluk açığa çıksın. Ortaya çıkan bu güçsüz durumu idare etmek de, egemenlere ve onların en etkili kurumu olan devlete düşmektedir. Zaten devletin zihinlerde kendisini en kutsal kurum olarak inşa ettirmesinin altındaki en temel faktör de bu olmaktadır.

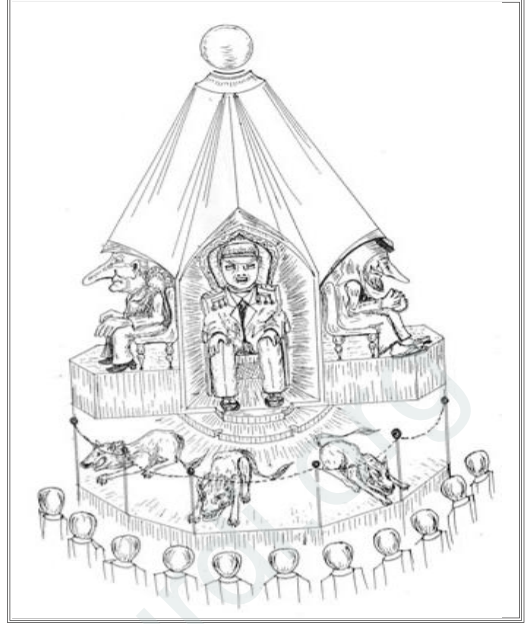
Liberalizm Güçsüz Değil, Güçlü Devlet İster

En fazla propagandası yapılan tespitlerden biri de liberalizmin devlete de karşı olduğudur. Liberalizme göre *'özgürlüğe olan en büyük tehdit devlettir. Devletin, bireylerin özgürlüğünü hiçe sayan, yok eden bir despot olması önlenmelidir. Bunun yolu da devletin hareket alanını sınırlamak, onu bazı kurullarla bağ-*

lamaktır. Liberalizm, doğal hukuktan kaynaklanan hakları güvenceye almak ve korumak için gerekli bir kurum olan devlet, bu hakların kullanımına engel olduğunda ona karşı mücadele içine girmek gerekir der. Kapitalizmin henüz gelişmediği, burjuvazinin devletin hâkim sınıfı haline gelmediği ve aristokrasinin ayrıcalıklarına karşı eşitlik ve özgürlük talebiyle devlete ortak olmaya çalıştığı ilk dönemler için devlete karşı bir mücadeleden kısmen bahsedilebilir. Bu dönemde yukarıda da belirtildiği gibi devlet feodal karakterli olduğundan burjuvazi, devlete henüz yerleşmemiştir. Devlet de hukuk ile henüz yeterince sınırlanmamıştır. Yetkisini tanrıdan alan ve tamamen teokratik bir karakterde olan devletler, esasında tanrının yeryüzündeki temsilciliğini yapmaktadırlar. Bu nedenle de burjuvazi toplumun tümü için değilse de kendisinin hareket alanını genişletmek için kimi hak taleplerinde bulunmuştur. Toplumun egemenlikçi sisteme karşı yürüttüğü ve büyük bedellere mal olan mücadelenin sonucu, birinci kuşak insan hakları olur ki bunlar özünde sadece burjuvalar için geçerliliği olan haklar olarak vücut bulmuştur. İşte burjuvazi bu hakların devlet de dâhil kimse tarafından engellenmemesinin hukuki olarak tedbirini almak istemiştir. Ancak ne zaman ki devlete yerleşti ve devletin hâkim gücü haline geldi, işte o zaman da her şeye karışmanın en büyük hak sahibi kendisi oldu.

Burjuvazinin ideolojisi olan liberalizmin devlet karşıtı olması, özünden dolayı mümkün değildir. Zira devlet, egemen kesimlerin bir örgütlenmesidir. Ve tarih boyunca egemen olmak isteyen, iktidarlaşmayı hedefleyen tüm kesimlerin en fazla istediği devlettir. Dikkat edilirse burjuvazi de egemen olmaya çalışan bir sınıf olarak, güçlenmenin yolunun devletten geçtiğini çok iyi bilmektedir. Aristokrasiyle içine girdiği iktidar mücadelesi de zaten bu nedendir.

Devlet dışı ve devlet karşıtı olan esas olarak halk kesimleridir, yani toplumdur. Bu

hem özsel olarak hem de günlük pratik yaşamda böyledir. Toplumun ahlak ve politikaya oturan her türden edimi devlet dışılık anlamına gelirken, egemenlerin her türden edimi ise devlet içi ve devlet içindir. Dolayısıyla egemen olmak isteyen bir sınıfın ideolojisi olan liberalizmin devlet karşıtı olması mümkün değildir. Burjuvazinin devletle birlikte anılması zorunluluğu, var oluşsaldır. *“Devletsiz liberalizm sahipsiz bahçe gibidir.”* Yaşanılan sistemin kapitalizm ve bu sistemin de ideolojisinin liberalizm olduğu gerçeği gözetildiğinde eğer liberalizm devlet karşıtı ve küçük devlet istemli olsaydı, bu durumda günümüz devletlerinin küçültülmüş ve güçsüz olmaları gerekirdi. Halbuki klasik liberalizm sonrası dönem, -burjuvazinin devlete hakim olmasından sonraki dönem- devletler güçten düşmemiştir, tersine devletler daha da güçlenmiştir. Geline aşamada da dünya imparatorluğunu kuracak denli genişlemiştir. Liberalizmle yönetilen bu dünya imparatorluğu ve onun ekleri dünyada her şeyi kendi denetimlerine almayı isteyecek kadar da müdahaleci ve tekleştiricidirler. Bugün özellikle de Ortadoğu’da gerçekleşenler, ideolojisi liberalizm olan kapitalist sistemin kendi di-

şındaki dünyaya yaklaşımını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla liberalizmin devlet karşıtı olmasından çok devletin, aristokratik yapısına karşı bir karşıtıktan söz edilebilir. Burjuvazinin denetiminde olan, onun ürünü olan bir devlete liberalizmin karşıt olması, söz konusu bile olamaz. Zira Önderliğimizin deyimleriyle *"ulus-devletin anası da babası da liberalizmin kendisidir."*

Yine bağlantılı olarak, daha çok da 'ekonomik liberalizm' başlığı altında ele alınan bir husus vardır ki o da devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiğidir. Klasik liberalizm döneminde daha çok Adam Smith tarafından dile getirilen görüşler de tıpkı siyasal liberalizmdeki gibi yanlış ve tarafgirdir. Bu görüşlere göre ekonominin kendisi de doğal bir organizmadır ve kapitalist ekonomi insan iradesinden bağımsız yasalar tarafından yönlendirilmektedir. Serbest rekabet bu doğal ekonominin adıdır ve ekonomik yaşamda herhangi bir aksamanın olmaması için tüm ekonomik faaliyetler bu serbest rekabet içinde gerçekleşmelidir. Serbest rekabet ve işbölümüne dayalı ekonomik faaliyette üreticisinden tüketicisine kadar her birey, kendi çıkarları temelinde pratikleşirken aynı zamanda genele de hizmet etmiş olmaktadır. 'Homo economicus' (ekonomik insan) nitelendirmelerinin özünde işte bu kendi çıkarları için uğraşırken, topluma hizmet ettiği iddia edilen birey tasarımı vardır. Zaten özgür, bilinçli ve iradeli olarak kabul edilen birey kendi çıkarının nereden geçtiğini en iyi kendisi bildiğinden, ona kimsenin yol göstermesine veya ona müdahale etmesine gerek yoktur. Tam da bu noktada devletin de müdahalesi engellenmelidir, zira her şey kendi doğal akışı içinde sürmektedir zaten. Devletin müdahalede bulunması *"en çok sayıda kişiye en yüksek düzeyde mutluluk" ilkesinin gerçekleşmesini sağlayacak* olan bireye engel olmak demektir. O nedenle de devlet piyasanın ve ekonominin dışında olmalıdır.

Barındırdığı teorik ve ideolojik yanlışlıklar bir yana, devletin ekonomiye müdahale et-

mediği tespiti tamamen bir saptırmadır. Bu tespit, daha çok ilk dönem burjuvalarının kendilerine alan açmak ve henüz ele geçirmedikleri devlete karşı kendilerini korumaya alma amaçlı yapılmıştır. Yoksa devlet her zaman ekonomiyi yapan değil, ekonominin üzerine çöreklenen ve her şeyi kendinde tekelleştiren bir gasp ve talan sistemi olmuştur. Ve bunu en fazla da liberalizmin ideolojik öncülüğünü yaptığı kapitalizm ve ulus-devlet yapmıştır. Bunun içindir ki özel şirketler her önemli krizden ancak devlet desteğiyle çıkabilmişlerdir. Bunu en son ABD merkezli çıkan ve dünyanın tümünü etkisi altına alan, kimi ülkelerin tümünden iflasına neden olan dünya ekonomik krizinde de gördük. Egemenliğin yönü her zaman için devlete dönük olduğundan dolayı bir egemenlik ideolojisi olan liberalizm devletsiz yapamaz. Önderliğimiz *"Liberalizmin esas anlamı, devleti tamıyla ekonomik tekelciliğin hizmetine sokmak, siyasi devleti ekonomik devlet yapmaktır."* derken, liberalizmin devlet yaklaşımını ortaya koymuş oluyor.

Liberalizm Zenginlik Değil, Tekliktir

Herkes özgürlükten bahseden ve herkesi özgür ilan eden liberalizm, bununla güya en katılımcı ideoloji olduğunu göstermiş oluyor. Buna göre de, herkesin ifade özgürlüğü temelinde kendini kattığı bir sistemin ideolojisi oluyor liberalizm. Kimsenin de önü kesilmeyeceği iddiasından dolayı da kapitalizm en ideal sistem olarak kendini sunuyor.

Liberalizm Önderliğimizin deyimleriyle *'görüş enflasyonu'* oluşturarak esasında kendi ideolojik hegemonyasını kurmaktadır. Aşırı göreci bir gerçeklik yaratarak herkesin üzerinde uzlaşabileceği, hakikat diyebileceği gerçeklerin olmadığını iddia etmektir bu. 'Ne kadar çok kafa, o kadar düşünce'. İşte bu gerçek, liberalizmin günümüzdeki durumunu ortaya koymaktadır. Sisteme çok güçlü eleştiriler getirmesine karşın post modernizmin liberalizmin yeni yüzü olarak değerlendirilmesinin altında yatan gerçeklik de budur.

Buna göre insanların tümünün üzerinde anlaşabileceği şeyler yoktur. Nesnel, dizgesel şeyler bir dayatmadır. Çünkü Protagoras'ın dediği gibi '*insan her şeyin ölçüsüdür.*' Bu yaklaşımda herkesi mevcut haliyle bir renk, bir farklılık olarak değerlendirmek vardır.

Doğanın ve onun bir devamı mahiyetindeki ikinci doğa olarak insan ve toplumun da farklı renklerden, farklılıklardan oluşan çoklu bir yapı olduğu açıktır. Doğanın dilinde ve işleyişinde teklik söz konusu değildir. Bu nedenle de tekliği hedefleyen her türden arayış, özünde doğa dışıdır ve başarısız kalmaya mahkûmdur. Çünkü öylesi bir öz mevcut değildir. Hiyerarşik devletçi sistemin ekonomik, siyasi, askeri, örgütsel vb. gücüne rağmen toplumda her yönüyle hâkim olmaması onun bu doğa dışı özelliğinden kay-

**Kendi potansiyeline
ve özüne göre olana ve buna
göre pratikleşene renk,
fark denir**

naklanır. Yine o nedenledir ki devletçiliğin olduğu yerde yanı başında doğal olanın (toplumsal doğa olarak ahlak ve politikanın) karşı mücadelesi de hep vardır ve var olacaktır. Çünkü herhangi bir şeyin doğasını değiştirmek mümkün olamaz. Toplumun doğasını oluşturan ahlak ve politika bu nedenledir ki tümünden yok edilemiyor. O nedenle çokluğu reddetmek söz konusu olamaz. Ama liberalizmin iddia ettiği gibi mevcut durumda herkesin de çoklu yapının sağlıklı bir üyesi olduğunu iddia etmek de içinde çok büyük yanlışları taşır.

İnsanlar hiyerarşik devletçi sistem eliyle düşürüldüklerinden ve doğalarından koparıldıklarından bir renk ve farklılık olma özelliğini de kaybetmişlerdir. Kendi potansiyeline ve özüne göre olana ve buna göre pratikleşene

renk, fark denir. Hâlbuki yukarıda da değinildiği gibi insanlar köleleştirilmiştir. Kölenin veya kölecinin rengi, farklılığı olamaz. Zira her iki statü de insanlıktan bir düşme halini ifade eder. Örneğin egemenin veya köleleştirilenin duyguları, düşünceleri, duruşu ne kadar gerçek insana özgüdür. İnsan olmak için nefes almak, yemek, içmek vb. şeyler yetmiyorsa o halde insan kime denir ve mevcut insanın gerçek insan karşısındaki pozisyonu nedir? Mademki insan türünün özü ahlak ve politika ile örülmüştür ve insan böyle olmadığı halde yaşayamaz. O halde günümüz insanının ahlak ve politika karşısındaki duruşu nedir? Bir insanın ne kadar insan olduğu onun toplumsal doğayı oluşturan ahlak ve politika karşısındaki duruşundan belli olur. Bu durumda ahlaklı ve politik davranan insan gruplarına renk, fark denir ve ancak böylesi topluluklardan oluşan bir yapı çoklu olur. Yoksa her kafadan bir sesin çıktığı, herkesin kendi çıkarımı düşündüğü, insan türünün var oluş koşulu olan toplumsallığa bir şey katmadığı ve ondan bir şey almadığı hallerdeki bireylere gerçek insan denemeyeceği gibi onların oluşturacakları yapılardan da farklılıkların birliği çıkmaz. Düşünce zenginliği, farklılık işte her şeyin kendi özüne uygun gerçekleştiği hallerde gelişir. Yoksa liberalizmin özünden koparttığı ve toplumu kemiren (aslında kendi var olmasını kemiren) bencil birey ve onların oluşturduğu topluluklardan hiçbir zenginleşme çıkmaz. Çünkü toplumsallığı dağıtmışların zenginlik oluşturmaları mümkün olamaz. İşte liberalizm bu safasatlarla insanları uyutmaktadır. İnsanları toplumdan, tarihten kopartarak sadece o bireye ait kılarak önce gerçeklerden kopartıyor, sonra da bir şekilde etkilediği düşünceleri söyleyerek, her şeyde olduğu gibi düşünce alanında da bir enflasyon yaratıyor. Her kafadan bir sesin çıktığı bol görüşlü ama bölük pörçük, toplumsallaşma açısından hiçbir değeri olmayan bir ortamda da kendi görüşlerini hâkim kılıyor. Böylelikle de ideolojik olarak en öz-

gürlükçü gibi görünüp en hegemonik güç haline geliyor. İdeolojik, ekonomik tekeller de bu temelde oluşuyor.

Yanı sıra liberalizmin tekçiliğini ve soykırımcı yapısını en iyi onun örgütlenme biçimi olan ulus-devlette görebiliriz. Liberalizm o kadar 'özgürlükçü' bir ideolojidir ki tarihin gördüğü en gaddar ve tekçi devlet biçimini yaratmıştır. Tarihin hiçbir döneminde devlet liberalizm dönemindeki kadar totaliter, tekçi ve farklılıkları yok eden bir karakterde olmamıştır. O çokça kötülünen imparatorluklarda bile farklı kimliklerin, etnisitelerin, dinlerin, dillerin özcesi ötekilerin yaşamalarına kendi özgünlükleriyle birlikte var olmalarına karşılmamıştır. Sonu faşizme varan bir motivasyonla ulus-devlet sınırları içinde dil-kültür, inanç ya da etnik kimlik anlamında bir unsur hâkim hale getirilerek geriye kalan tüm farklar yok edilmiştir. TC'nin Rumlar, Ermeniler, Asurîlerin vb. başına getirdiği gibi fiziki olarak, o şekilde yok edemediklerini de Kürtlerde olduğu gibi ekonomik, kültürel, siyasi, sosyal vb açılardan ortadan kaldırma örneği tüm ulus-devletlerin en temel özelliği olmuştur. Bu fiziksel ya kültürel soykırımlara halkların direnmesi karşısında da çok barışçıl geçinen liberalizm, en kanlı savaşların mimarı olmuştur. Önderliğimiz '*savaşız kurulmuş tek bir ulus-devlet yoktur*' derken bu gerçeği ortaya koymaktadır. Yine tüm insanlık tarihi içindekileri kat be kat aşan bir sayıda insan kaybına neden olan iki dünya savaşının mimarı liberalizm ve onun örgütlenme modeli olan ulus-devlettir. Tüm bunlar bir yandan liberalizmin ne kadar farklılıkların düşmanı olduğunu gösterirken, diğer yandan da liberalizmin kanlı tarihini ortaya koymaktadır.

Tekleştirirken kendini çoklaştıran olarak köleleştirirken kendini özgürleştiren olarak göstermede hayli başarılı olan liberalizm, bu yeteneğini zihinsel örülüşündeki karmaşıklığından ve eklektizminden alır. Herhangi bir kalıba girmeden, kendini herhangi bir ilkeye tabi tutmadan faydacı bir yaklaşımla herkesten görünmeye ama esasında da ken-

disini herkese taşırmaya büyük özen gösterir. Bunu bir yandan sırt sıvazlarken diğer yandan karına yumruk atmaya benzetebiliriz.

Liberalizm, tüm karşıtlarını içine alıp kendi hizmetinde kullanarak ideolojik hegemonyasını kurmuş gibidir. Bundan dolayıdır ki artık tarihin ve ideolojilerin sonuna geldiği propagandası yapılmaktadır. İşte liberalizm bu hegemonyasını kendisinin her özgün duruma göre versiyonu olan milliyetçilik, dincilik, pozitif bilimcilik ve cinsiyetçilik yolu ile gerçekleştirmektedir.

Eğer dikkat edilirse liberalizmin ideolojik hegemonyasını kurmak için kullandığı milliyetçilik, dincilik, pozitif bilimcilik ve top-

Tarihin hiçbir döneminde devlet liberalizm dönemindeki kadar totaliter, tekçi ve farklılıkları yok eden bir karakterde olmamıştır

lumsal cinsiyetçilik bir tür parçalama yöntemi olmaktadır. Bir milleti diğer milletlerden, bir dini diğerlerinden, oluş'un bir yönünü diğer yanından, bir cinsi diğer cinsten üstün tutmak bu parçalama tarzının merkezine oturan şey oluyor. Bu türden bir zihinsel kuruluş bir egemenlik kuruluşudur. Tüm egemenlikler böyle kurulur. Bu ikiliklerin hiçbirini birbirini tamamlama üzerine kurulu değildir. Aksine birini diğeri üzerinde hâkim kılmayı amaçlar. Birini özneleştirirken diğeri nesneleştirmeye, birini değerli kılmaya diğeri değersizleştirmeye, birini güçlendirirken diğeri zayıflatmaya... endeksli zihinsel kuruluşur. Zaten hiyerarşik devletçi sistemin üzerine kurulduğu zihniyet de tam anlamıyla budur. Dolayısıyla liberalizmin kullandığı bu varyantların mucidi olarak kapitalizmi gör-

mek doğru olmaz. Kapitalizm bunları sıfırdan yaratmamış bunların üzerine yeni şeyler katarak bunları kendi çıkarları temelinde kullanmayı bilmiştir. Şimdi kapitalizmin bu varantlar üzerinden yaptıklarına kısaca bakalım:

1- Liberalizm Milliyetçilikten Yararlanmıştır

Liberalizmi kendi ideolojileri olarak geliştiren burjuvazi, yukarıda da belirtildiği gibi devlete ortak olmak, dahası hâkim olmak isterken aristokrasinin çıkarları temelinde düzenlenmiş olan parçalı devletin aşılmasını istemiştir. Bunu ekonomik çıkarlarını koruma ve siyasi olarak güçlenmek için olmazsa olmaz kabilinde görmüştür. Bu iktidar yürüyüşünde feodal beylerle merkezi krallıkların aralarındaki çelişkilerde her zaman için merkezi krallıklardan yana tavır koymuşlardır. Yer yer de merkezi krallıkları prensliklere karşı harekete geçirmişlerdir. Amaç parçalanmış devlet yapısından merkezi devlete geçiş yapmaktır. Dolayısıyla da aristokrasinin yerine kendisini hâkim sınıf haline getirmektedir.

İktidar mücadelesinin böylesine gerçekleştiği bir konjonktürde, burjuvazinin elini en fazla güçlendiren ve ona büyük fırsatlar sunan gelişme ise, bir toplumsal form olan uluslaşmanın da aynı dönemlere denk gelmesidir. Burjuvazi, herhangi bir yaratım çabası olmadan normal seyrinde gelişerek oluşan toplumsal formu yani ulusu sanki kendi yaratımınıymış gibi kendisini ulusun sahibi haline getirmiştir. Ulus bir toplumsal form olarak var olan farklılıkların daha üst düzeyde birlik oluşturması anlamına gelir. Bu nedenle de kendinden önceki toplumsal formlara göre daha bütün'dür. (Toplumsal tarihte toplumlar bir dönem nasıl ki klan, kabile, aşiret, milliyet tarzında yaşamışsa, gelişen toplumsallıkla özellikle 12. yüzyıldan itibaren de ulus şeklinde yaşamaya başlamışlardır. Bu yönüyle uluslaşmada bir anormallik, bir yaratılmışlık durumu yoktur. Son derece doğal ve normal bir süreçtir yaşan-

makta olan.) Burjuvazinin devlet modeli olan merkezi devlet de, kendinden önceki feodal prensliklere, derebeyliklere ya da krallık veya imparatorluklara göre daha bütün'dür. Burada eğilimi bütün olan iki olgunun bir konjonktürde birleşmesi gerçekleşiyor ki, bu da burjuvaziye çok büyük olanaklar sunuyor. Burjuvazi bu konjonktürü çok iyi değerlendirerek ulusu devlete taşıyor. Yani ulusu devlete ait kılıyor. Böylece kendisi bir toplumsal örgütlenme olan ulus formu, tepeden tırnağa kendisini inkâr anlamına gelen devlete birlikte anılır hale geliyor. Bunun teorisi de oluşturularak, o dönemden sonra ulus olmanın yolu devletleşmeden geçer deniliyor. Yani ulus olabilmek için devlet olmak bir zorunluluk halini alacaktır. Özellikle de yirminci yüzyılda tüm ulusal kurtuluş hareketlerinin ulus sorununu çözme ve emperyalizmden kurtulma yolu olarak kendi ulus-devletlerini kurma isteminin altında yatan gerçeklik işte budur.

Burjuvazi bu şekilde ulusu tekeli altına alarak, merkezi devletin adını 'ulus-devlet' olarak koyarak, devletin tüm ulusun olduğu propagandasını yapacaktır. Hâlbuki ne ulus-devlet ne de herhangi bir başka devlet biçimi tarihin hiçbir döneminde toplumun veya halkın tümünün olmamıştır. Her devlet sadece birilerindir. O birileri de her zaman için egemenlerdir. Ezilenlere ait olduğu dönemde bile ezilenleri egemenleştirmekten başka bir işe yaramamıştır. Bu durum devletin genetiğinden ve özünden kaynaklanır. O bir egemen sınıf örgütlenmesidir ve topluma ait olması bu yapısından ötürü de mümkün değildir. Ancak kendisini toplumun tümününmüş gibi yansıtmayı ve zihinlerde bunu bir aldatmacayla hâkim kılması da kendisi açısından en büyük başarısıdır. Onun için Ulus-devlet tastamam güçlü-kurnaz adamın zirveye çıkmış temsili anlamına gelmektedir. Hegel boşuna onun için 'tanrının yeryüzüne inmiş halidir' dememiştir.

Ulus bu şekilde tekeline alan burjuvazi kendi egemenliği ve çıkarları uğruna kan-

dırdığı kitleleri ulusal çıkarları korumak adına savaflara sürmek de dâhil her türden istismara maruz bırakacaktır. 16. yüzyıl sonrası Avrupa'sına ve Avrupa'nın yayılım alanı olan dünyanın diğer yerlerine bakıldığında, ulus-devletler arasındaki sayısız savaş, bunun en açık örnekleri olmaktadır. Bu doyumsum zihniyet nihayetinde yüz milyon civarında insanın yaşamına mal olan iki dünya savaşına neden olmuştur.

Burjuvazi toplumu kendi çıkarları temelinde manipüle ederken, en çok da ulusun öğelerini aşırı derecede öne çıkararak, hitap ettiği ulusun diğer uluslardan daha önemli, değerli vb. olduğu propagandasıyla bunu yapmaktadır. Ulusun doğal ve her ulusta olan öğelerine aşırı vurgu yaparak diğer topluluklara karşı kendi ulusunu güya her zaman zinde tutmaktadır. Örneğin Yahudiler 'tanıyla gürleşecek' ve 'onunla evlenecek' kadar ona yakın dururken, Araplar kendilerini 'kavmi necip' olarak tanımlayarak en üstün halk olduklarını iddia edecek, Türk milliyetçiliğini geliştirenler de 'bir Türk dünyaya bedeldir' diyerek kendilerini dünyanın en seçkin halkı olarak adlandıracaklardır. Yine Hitler seçkin Alman ırkını tüm dünyanın efendisi kılmak için dünya savaşlarına girişecek kadar gözü kara hareket edecektir. Tüm bunun örneklerini daha da arttırmak mümkündür. Ama tümünde de kendisini diğerlerinin üstünde görme yaklaşımı hâkimdir. Bunun da bir egemenlik türevi ya da aşağılık kompleksi olduğu açıktır. Hâlbuki doğal toplumlar komplekse hiçbir zaman düşmezler.

Yine liberalizm ya da kapitalist sistem, tüm krizlerini milliyetçilikle aşmaya çalışmakta, iç sorunlarının tümünü milliyetçiliğin hatırına aşar hale gelmektedir. Liberalizmin siyasi organizasyonu anlamına gelmek üzere ulus-devletler zihniyetleri gereği demokratik olamaz. Zira ulus-devlet farklılıkların 'tek' içinde eritilmesi yani yok edilmesi üzerine kuruludur. Yani ulus-devlet, farklılıkların eşitlik temelindeki birliğine değil, farklılıkların tek içinde eritilmesine, tek'leştirilmesine da-

yanır. Zaten bu zihniyeti nedeniyle ki, iç ya da dış savaşsız kurulan neredeyse tek bir ulus-devlete rastlanmaz. Her ulus-devlet bir yandan içindeki farklılıklara hâkim olmak, onları kendi içinde eritmek için onlara karşı savaş halindeyken, diğer yandan diğer ulus-devletlerle daha fazla kar amacıyla savaşmaktadır. Yani ulus-devlet sistemi tam savaş halini temsil eder. Örneğin, TC'nin kurulduğundan kısa bir süre sonra içine girdiği durum tam da bunu ifade etmektedir. Bir yandan Anadolu ve Kürdistan'ın farklılıklarının hepsini tek bir kimlik yani 'Türk' yapma savaşına girişirken, diğer yandan da etraflarının düşman güçlerce çevrili olduğu anlayışla adeta herkesle savaş halinde olmuştur. Dahası böyle bir sürecin içinde olduğu, herkesin onları bölüp parçalamak istediği ve bu nedenle de herkesin devletin bekasını düşünmesi, bu uğurda her şeyini vermeye hazır olması gerektiği... propagandasını yoğunca yapmıştır, yapmaya devam etmektedir. Ulus-devlet böyle yaparak asli unsur haline getirdiği unsurun desteğini alarak diğerlerini yok etme temelinde egemenlikçi sistemini sürdürmeye çalışır. Böylelikle de demokrasi, özgürlük, eşitlik, adalet gibi sorunlarını ya da ekonomik krizlerini unutturmayı başarmaktadırlar.

2- Liberalizm, Dincilikten Yararlanmıştır

Kölecilik açık bir baskı rejimidir. Köle sahibiyle köle arasındaki ilişkiler ve uygulanan sömürü açıktır, herhangi bir gizliliğe ihtiyaç duymaz. Meşruiyet zeminini mitoloji-din karışımı zihniyet aracını kullanarak gerçekleştirir. Aynı şey feodalizmde de mevcut olmakla birlikte nispeten daha gizlidir. İnsan yine üretim aracıdır, ama toprak da önemli bir üretim aracıdır ve insan toprağa bağımlı hale gelmiştir- getirilmiştir. Toprağa bağımlı hale getirilen insan, artık bir hayvan gibi pazarda alınıp-satılmamakta, toprakla birlikte alınıp-satılmaktadır. Burada feodalizmin meşruiyet ihtiyacını da din karşılamaktadır. Ka-

pitalist sistem bu sömürü düzeninin üzerine bir perde örtmüştür. Bu perde emeğini satma özgürlüğüdür. Bununla sömürü ve baskı yokmuş gibi gösterilir. Zorla işe koşturulan ve pazarlarda alınıp-satılan kölenin ya da toprakla birlikte alınıp-satılan serfin yerini, emeğini özgürce satma hakkına sahip proleter almıştır. Böylece sömürü daha derinleştirilmiş ve genelleştirmiştir.

Gelenekten ve ahlaktan kopan bu sistemin nazarında insanın hayvanlar kadar bile değeri yoktur. Emeğini satma özgürlüğü, işsizlik ve açlıktan ölme özgürlüğüdür. Bu sistemin de meşruiyet ihtiyacı vardır ve bu ihtiyacı da pek çok şeyin yanında din de karşılar. Dikkatle izlenip değerlendirildiğinde, dinin bir baskı ve egemenlik aracı olarak tüm karşıtlığına rağmen en fazla kapitalist modernite tarafından kullanıldığı görülür.

Kapitalizmin gelişmeye başladığı ilk dönemlerde kapitalizmin öncüsü olarak burjuvazi kilise ile bir çatışma içinde olmuştur. Daha çok dini reddeder pozisyonda görünmüştür. Bunun temel nedeni, burjuvazinin hâkim olmak istediği devletlerin Avrupa Katolik dünyası çapında Papalığa bağlı olmasıdır. Öyle ki papanın elinden krallık tacını giymeyen kral, krallık için icazet almış oluyordu. Çünkü egemenliğin kaynağı tanrıdır

ve kilise de tanrının yeryüzündeki temsilcisidir. Bu yönüyle kilise ulusal sınırların ötesinde etkilidir. Yani ümmet anlayışı hâkimdir. İşte burjuvazi, ulusal devlet kurma yolculuğuna çıkarken ilk önce kilisenin bu etkisini kırmak zorundadır. Bunu da ulusal kiliselerin gelişmesini destekleyerek başardı. Reformasyon süreciyle birlikte kilisenin dini tekeli kırılarak yerine ulusal kiliselerin geçmesi burjuvazi açısından önemli bir olanaktı. Bu olanağı ulusal kiliselerin kendi çıkarları için kullanarak değerlendirdi.

Diğer yandan burjuvazi, 'laisizm' adı altında din ile devlet ilişkilerini birbirinden ayırarak kilisenin etkinlik alanlarını sınırlamış ve mülklerine de el koymuştur. Ancak iktidarda tam bir hâkimiyet sağladıktan sonra din olmadan sistemi sürdürmenin mümkün olmadığını anlamıştır. Toplumunu, kutsallık yüklenen metafizik kavramlarla en fazla sistemin yönetimine hazırlayanın din olduğunu, birçok konunun olduğu gibi yöneticiliğin temel kavramlarının da buradan ödünç alındığını görmüştür. Bunların yanı sıra gelişen toplumsal muhalefetin, dinin katkısı olmadan etkisiz duruma getirilemeyeceğini anlayınca da, dini başköşeye oturtmaktan çekinmemiştir. Denilebilir ki, dinin iktidar organları tarafından en çok kullanıldığı, toplumun en

fazla kullaştırılarak sistemin yedeği ve 'uysal eşeği' haline getirildiği dönem, en çok din karşıtı olduğunu söyleyen kapitalist-modernite dönemidir. Dinin vazettiği mutlak düzen fikri tüm iktidar sistemlerinin de amacıdır. Bu da ancak toplum kullaştırılarak gerçekleştirilebilir.

"Toplumsal kulluk sadece sınıfsal bir olgu değildir. Despot dışında -o da sistemin tutsağıdır- herkes, tüm toplumsal sınıf ve tabakalar bağlanmıştır. Köleci sistemden daha derinlikli gizlenmiş bir boyun eğdirmecilik düzeni vardır. Yumuşatma, sistemin derinleşmesi anlamına da gelmektedir. Toplumun temel paradigması, öncesi ve sonrası olmayan bir kulluk sistemidir. Ezelden ebede -bu iki kavram daha çok olgunluk dönemi devletine aittir- kadar düzen olduğu gibi sürecektir. İmtihan ve değişme yeri öte dünyaya ilişkindir. Sisteme sadece fiili kalkışma biçiminde değil, ruhen ve fikren karşı olmak bile en büyük günahıdır. En iyi kulluk mutlak itaat etmesini bilen için erdemin, yetkinliğin ta kendisidir."

Kapitalist modernite döneminde dinin devletle iç içe olan ilişkilerini öğrenmek için herhangi bir devlete bakmak yeterlidir. Türkiye bunun için iyi bir örnektir. Türkiye gibi kendisini laik sayan bir devlette din devletin tekeline alınmış haldedir. Dini egemenlikçi sistemin çıkarları doğrultusunda iş görür hale getirebilmek için dini işlere büyük bütçeler ayrılmaktadır. Yüz binlerce kadrolu dini kurumlar oluşturulmaktadır. Bu gibi ülkelerde, dini devlet eliyle geliştiren ve yayan eğitim kurumları bir ağ gibi toplumu sarmışlardır. Tüm toplumsal mücadelelerde, emekçi sınıfların hak arayışlarında panzehir olarak başvurulan araç hep din olmuştur.

Milliyetçilikle halkın ulusal duygularını, dincilikle de toplumun dini-manevi duygularını suiistimal eden kapitalist sistem sürekli bu ikisini birleştirerek kullanır. Yahudilerin başta Araplar olmak üzere diğer halklarla yaşadığı sorun bu görünümdeydir. Yahudilerde din ve milleti birbirinden ayırmak mümkün

değildir. Yine Türk-İslam sentezi veya tersinden İslam-Türk sentezi aynı özelliğe sahiptir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin dini, tüm materyalleri Arapça olan İslam dinine mensuptur. Ama bu dini metinleri vaaz ederken ve ibadetin pek çok şeklinde Türkçe kullanılmaktadır. Aynı dine mensup olan Kürtler de ibadetlerini kendi dillerinden yapmaya kalkıştıklarında buna yasaklar getirilmektedir. Kürtçe vaaz veren imamlar görevden alınmakta, haklarından mahrum bırakılmaktadır. Sadece bu örnek bile din ile milliyetçiliğin nasıl da iç içe yürütüldüğünü göstermeye yeterlidir.

Bugün özellikle de Kuzey Kürdistan'da Kürtlere karşı geliştirilen soykırım politikalarının temel yürütücü gücü AKP ve başta Gülen cemaati olmak üzere tarikat-cemaat örgütlenmeleridir. Bu cemaatler ve siyasi parti eliyle Kürtler toplum ve halk olmaktan kaynaklanan haklarından alıkonulmak, asimile edilmek ve her açıdan soykırıma tabi tutularak Türkleştirilmek istenmektedir. Bu soykırım politikalarının en etkili aracı olarak da cemaatler kullanılmaktadır. Bu cemaatler eliyle halkın dini duyguları istismar edilerek halk egemenlikçi, sömürgeci sisteme taşınmak istenmektedir.

ABD'nin kendi çıkarları için geçmişte komünizme karşı oluşturduğu 'Yeşil Kuşak' da aynı anlama geldiği gibi, bunun farklı versiyonları günümüzde de etkili biçimde sürdürülmektedir. Özellikle 'İlimli İslam' eliyle Ortadoğu'ya kendi çıkarları temelinde bir biçim vermeye çalıştığı bilinmektedir. Dikkat edilirse, bunda da en etkili olarak kullanılan yine dinin kendisi oluyor. AKP'nin benzeri partilerin Ortadoğu'da yaygınlaştırılmasının nedeni budur. Yine AKP üzerinden Türkiye'nin Ortadoğu'ya ve İslam âlemine 'model ülke' olarak takdim edilmesinin altında yatan gerçeklik de budur. Yine Fethullah Gülen'in 'İslamın Ekümeni' haline getirilmek istenmesinin nedeni de, dinden yararlanarak topluluklara egemenlerin çıkarlarının hâkim kılınmak istenmesidir.

3-Liberalizm, Pozitif Bilimcilikten Yararlanmıştır

Ortaçağın düşünüş tarzı olan dini dogmatizmin yerini özellikle de Rönesans döneminden başlamak üzere bilimsel düşünüş almaya başladığı bilinmektedir. Tüm bilgiyi, hakikati tekeline almış olan kilisenin karşısında, gittikçe aklın gücünü daha fazla kullanmayı esas alan bir anlayış hâkim oluyordu. Nihayetinde kilisenin tanrı kelamı diye herkese kabul ettirdiği tespitlere karşı, o günün koşullarında bilimsel değeri yüksek olan yeni tezler ileri sürülüyordu. Eski ile yeni arasındaki bu mücadele ile Bruno gibi düşünürlerin yaşamına mal olsa da, güçlü çıkan ve kazanan bilimsel düşünce olacaktır. Gelişen bilim anlayışı, biraz da dinin durumu metafizikle açıklamasına bir tepki olarak her şeyin deney konusu olup olmadığına yani duyu organları tarafından algılanıp algılanmadığına bakarak açıklamaya çalışacaktır.

Olan biteni görüngülerle açıklayan, duyu organlarının kapsamı alanına giren şeyleri bilimin konusu olarak belirleyen, bilgiye ulaşma yolu olarak da deney ve gözlemi esas alan bu anlayış pozitivistdir. Böylece kendisini ifade eden pozitivistin maddi uygarlık şeklinde örgütlemiş olan kapitalizme çok büyük katkılar sunması kaçınılmazdır. Maneviyatı, hissiyatı, ahlakı, sezgiyi, bir bütün olarak metafiziği bilimin dışına itmiş olan pozitivistin yapısal ve özsel olarak tam da kapitalizmle örtüştüğü ve kapitalizmi oldukça güçlendirdiği açıktır. 'Modernist paradigma' diye de adlandırılan kapitalist modernitenin öncüleri olan Galileo, F. Bacon, Descartes ve Newton'ın aynı zamanda pozitivistin de geliştiricileri oldukları gözetildiğinde, pozitivist ile kapitalizm arasındaki sarsılmaz bağ, hatta aynılık daha iyi anlaşılabilir olur.

Bilim bilmek, tanımak, anlamak ve böylelikle de hakikate varmak ister. Dahası bilim bunun içindir. Bilimle, bilginin gücüyle hakikate varılır ya da ona yakınlaşılır. O nedenle de bilimin tespitlerinin doğru olması gerekir.

Tam da bu noktada pozitivistin bilim adına yaptığı tespitlere bakıldığında, oluşu parçalayarak sadece maddeye indirgeyen pozitivistin hakikati veremeyeceği, ona yaklaşım sağlayamayacağı görülür. Kapitalizmin pozitivistle yaptığı, "bilimi içdiş edip, onu ahlak ve inanç dünyasının karşısına çıkarmak"tır. Bir insan nasıl ki sadece beden değilse, yani sadece kabuktan oluşmuyorsa ve insanı anlamak, tanımak için onun hem görünen (madde) hem de görünmeyen (maneviyat, ahlak, moral, inanç, sevgi, duygu, bir bütün olarak metafizik yönü vb...) yanını birlikte ele almak gereklirse, doğadaki herhangi bir şeyi anlamak için de aynı şekilde yaklaşmak gerek-

Bilim bilmek, tanımak, anlamak ve böylelikle de hakikate varmak ister. Dahası bilim bunun içindir. Bilimle, bilginin gücüyle hakikate varılır ya da ona yakınlaşılır

mektedir. Çünkü bilimsel düşünüşte ulaşılan en yüksek düzey olarak tanımlanan kuantumun sunduğu veriler ışığında, bugün madde ile enerjinin (görünen ile görünmeyen) özünde aynı şey olduğu, hepimizin, her şeyin enerjinin çocukları olduğu ve bunların her an birbirine dönüştüğü, bunların birbirinin alternatifi veya karşıtı değil de bütün'ü oluşturarak birlikte var olduğu tespitlerine ulaşılmaktadır. Bu da felsefe tarihinde yürütülen materyalizm-idealizm ikilemini oluşturan tartışmaların özünde oluş'un gerçeğini bilememekten kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla pozitivistin kaba maddeci yaklaşımıyla gerçeğe ulaşmak mümkün değildir. Çünkü o kabukla ilgilidir, görünenle ilgilidir, görünen üzerinde adeta belirleyici olan görünmeyeni görmez, dikkate almaz ve bilim dışı sayar. Her şeyi görüngüye indirgeyen bu yaklaşımın vardığı nokta Auguste

Comte'un toplum için kullandığı 'fizik toplum' tespiti olacaktır. Hem fizik hem de metafizik olan insan ve toplum gerçekliği nasıl olur da sadece fizik yasalarla açıklanabilir? Bilim adına ulaşılabilecek tespitler bu durumda ne kadar gerçeği yansıtacaktır?

Önderliğimiz de pozitivistin en büyük günahının '*toplumsal gerçeklikleri fiziksel gerçeklikler olarak görmeleri*' olduğunu belirtir. Bu, insanı, toplumu suyun, kayaların, ağaçların vb. fiziki oluşların hareket ve yasalarıyla açıklamak gibi bir şeydir. Hâlbuki insanın 'ikinci doğa', 'mikro kozmos' olan özelliği onun evrimsel akışta kendisinden daha geride olanlarla açıklanamayacak denli donanımlı ve yetkin olduğunu gösterir. Her

İnsan ve toplum pozitivistin ele aldığı gibi salt pozitif bilimlerin yasalarıyla açıklanamayacak kadar karmaşık, donanımlı bir yapıdadır

oluşun kendisine kadar ki tarihin bir toplandı olduğu gözetildiğinde, insan öncesinde insanın olmadığı anlaşılır. Bu da insan öncesiyle insanın ve onun var oluş tarzı olan toplumun açıklanamayacağını kanıtlar. Ancak insan kendisinden öncekileri de kendi içinde barındırdığından -zaten bu nedenledir ki kendisine mikro kozmos denilmektedir- insanda diğerlerini tanımak mümkündür. Yine bu nedenledir ki Önderliğimiz tüm bilmelerin temelini '*kendini bil'i* yerleştirerek "*kozmosu ve kuantumu bilmek istiyorsan kendini bil!*" dedi. Özcesi insan ve toplum pozitivistin ele aldığı gibi salt pozitif bilimlerin yasalarıyla açıklanamayacak kadar karmaşık, donanımlı bir yapıdadır. Bu nedenle de pozitivistin insan ve topluma dair tespitleri yanlışdır ve bu yanlış tespitlerle doğru bir yaşamın kurulması mümkün değildir. Zaten bilimsel alt

yapısını pozitivistten alan kapitalizmin insanlar için kurduğu yaşam, yarattığı toplumsal sorunlar doğru bir yaşamın kurulmadığını fazlasıyla göstermektedir. .

Aslında sadece fotoğraf çeken ve bu yönüyle de yüzeyle ilgilenen pozitivistin kendisini bilim olarak sunması en büyük tehlikeyi oluşturur. Çünkü çağın hâkim düşünüş biçimi bilimsel düşünüşdür ve bu düşünüşle insanlara yanlış şeylerin verilmesi mümkündür ve yapılan da bu olmaktadır. Pozitivistle hiyerarşik-devletçi sistemin kendisini üzerine kurduğu özne-nesne zihni kurumlaşması bu defa da bilim adına sürdürülür. Pozitivistin özünde hiyerarşik devletçi sistem için bu işlevi görmektedir. Çünkü sistem başta toplum olmak üzere her şeyi parçalayan ve bu parçalardan her zaman için birini özneleştirirken, diğerini nesneleştiren bir zihni yapılanmaya sahiptir. Ve her sistem gibi kendisini beyinlere kazımak ister. Bu işte de bir dönem mitolojiyi, bir dönem dini ve felsefeyi kullanmıştır. Ama gelen aşamada artık dini düşüncenin hükmü kalmamıştır, yerine bilimsel düşünüş hâkim olmaktadır. Sistem de kendisini devam ettirmek ve meşruiyetini korumak istemektedir. İşte tam da böylesi bir ihtiyaç hâsıl olduğunda devreye özne-nesne ayrımını bu defa da bilim adına yapan pozitivist girmektedir. O nedenledir ki pozitivist hiyerarşik devletçi sistemin kapitalist çağda sürdürülmesine meşruiyet sağlamaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Yani pozitivist her ne kadar bilim adına hareket ettiğini söylese de toplumu güçlendirmemiştir, devleti toplum karşısında güçlendirmiştir. Çünkü hakikatle oynamıştır, ondan kopmuştur.

Positivistin öncüleri bilim adına en olmadık şeyleri ileri sürmüşlerdir. Galileo oluşu parçalayarak madde ve zihni birbirinden ayırır. Erkenden bir deneyci gibi davranarak metafiziği bilimin dışına iter. Bacon bir Engizisyon savcısı olarak doğa ile kadını özdeşleştirerek, insan-doğa, erkek-kadın birliğini tümünden tahakkümcü bir ilişkiye tabi tutarak kapitalist sistemin vahşetinin temellerini iyi-

den iyiye döşer. 'Bilim güçtür' tespitinden yola çıkarak tüm bilgileri bağrında tutan ve cimriliğinden dolayı vermeyen doğaya karşı tam bir işkenceci olarak saldırmaya davet eder insanoğlunu. Descartes mükemmel bir makine olarak gördüğü evreni herhangi bir şeyi bıçakla ikiye böler gibi madde ve ruh diye ikiye böler. Maddeyi mekanik yasalara göre işleyen, yer kaplayan ama düşünmeyen olarak tanımlarken; ruhu mekanik yasalara göre işlemeyen, yer kaplamayan ama düşünen olarak tanımlar. Ve en kötüsü Descartes'e göre bu ikiliyi evrende sadece ama sadece insanda görmekteyiz. Bu şu anlama gelir: evrende canlı olan sadece insandır. Doğal toplum insanının hissederek bildiği, kuantumun da bilimsel yöntemlerle ispatladığı canlı evren anlayışı bir tarafa, Descartes capcanlı olan herhangi bir hayvanda bile bir canlılık görmez. Hayvanlarda, bitkilerde herhangi bir hisse dolayısıyla canlılığa rastlanılmadığına inanır. Evreni bilim adına makine gibi gören bir anlayışın, doğaya engelsiz ve kar amaçlı yayılmak için can atan kapitalist sistem için bulunmaz bir nimet anlamına geldiğini kestirmek zor değildir. Sonuç ortaya çıkan ekolojik yıkımdır.

Dikkat edilirse bilim adına aslında bir olan bütün parçalanıyor ve parçalardan biri diğerine göre daha baskın, hakim, güçlü, önemli olarak ele alınıyor. Hiyerarşik-devletçi sistemin yarattığı bu ikiliklerden birbirini tamamlayan bir ilişki değil, egemenliğe taşıyan bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar da toplum-devlet ikilisinde devletin hakimiyetine, egemenliğine teorik meşruiyet kazandırmak içindir. Mitoloji, din ve sonrasında pozitif bilimcilik döneminde türetilen ikiliklerin esas amacı tüm doğa dışı ve egemenliğe taşıyan ikiliklerin babası olan devlete (bağlantılı olarak iktidar, egemenlik, hiyerarşiye vb.) meşruiyet kazandırmaktır. İşte pozitivizmden kapitalist sistem bir de böyle yararlanmaktadır.

Pozitivistlerin en göze çarpan bir yanı da her şeyi bilinebilir görmeleridir. Yani de-

terminist ve düz-çizgiselci oluşlardır. Onlara göre bir şey olmuşsa zorunlu olduğundan olmuştur. Yine herhangi bir şeyin bir anının bilinmesi halinde o şeyin geleceğinin de bilinmesi mümkündür. Dolayısıyla gidişat ve gelecek bilinebilirdir. Açık ki bu şekilde bilimi tanrının, kendilerini de tanrının temsilcilerinin yerine koymuşlardır. Bilim adına en az tanrı kadar her şeyi bilebileceklerinden emindirler. Laplace'ın Newton'ın evrenin tüm yasalarını keşfettiği, bu nedenle de kendilerine bir şey kalmadığı yönündeki söylemleri ve hayıflanması durumu açıklamaya yeterlidir. Peki, bunların kapitalizmle bağlantısı nedir? Bilim adına bu gerçekleştirenler, sosyal teorileri de etkileyecektir. Bu sosyal teorilerle de hem de bilimsellik adına yaşam ve sistem kurulacaktır.

En basitinden, örneğin Marksizm de kendisini determinizmden, kaba materyalizmden ve kapitalist modernitenin daha pek çok şeyinden kurtaramayacaktır. Çünkü Marksizm de bilimsel olmaya çalışacaktır, ama çağın bilimi de pozitivizmdir. Bu da onu sistem içileşmekten kurtaramayacaktır. Zaten bu nedenledir ki Önderliğimiz Marksizm için '*kapitalizme karşıydılar ama moderniteye değil*' demektedir.

Kapitalizmin ideolojisi olan liberalizm bir de bu nedenle aşılamayacaktır. Çünkü onu aşmak için ortaya çıkmış olan ideolojilerle zihinsel arka planda ortaklaşır. Ortaklaşmaları nokta Reformasyon, Rönesans ve Aydınlanma'dan beslenen modernitedir. Bu durum pek çok konuda ortak düşüncülerinin temel nedeni olur. Farklı toplumsal kesimlerin benzer tespitlerle birbiriyle yeni sistem kurma adına mücadele etmesidir gerçekleşen.

Sonuç, ezilenler adına yola çıkanların karşı oldukları sistem içinde erimeleri ve egemenler lehine gerçekleşen 'tarihin sonu' iddiasıdır. Liberalizm, pozitivist paradigmayı en etkin şekilde sosyal bilimlere taşıyarak tüm karşıtlarını kendi sistemi içinde tutmayı, onların zihinlerine hükmetmeyi başarmış oluyor.

4- Liberalizm Cinsiyetçilikten Yararlanmıştır

İkinci doğa olarak gerçekleşen insan türünün var oluş halinin toplumsallık olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu toplumsallık normal seyirinde gerçekleşen bir durum olarak ana-kadın etrafında gerçekleşir. Toplumun yeni doğan üyesi ana tarafından eğitilir, topluma alıştırılır, terbiye edilir. Bu biyolojik ögenin yanı sıra ekonomik ve sosyal yaşamda da kadının gittikçe artan etkinliği kadını özellikle de neolitik dönemde yaşamın adeta merkezi haline getirir. Kürtçede kullanılan 'jin-jijan' tanımları bu gerçekliği en özlü şekilde ifade etmektedir. Milyonlarca yıl süren ve daha çok da kadın etrafında gerçekleşen toplumsallıkta kadın-erkek birbirini tamamlayan ve özünde insan türünün bir'ini oluşturan bir şekilde yaşamışlardır. Önderliğimizin 'evrenin en mükemmel ikilisi' olarak tanımladığı kadın ve erkek arasında bu dönemde cinsiyetten kaynaklanan herhangi bir sorun söz konusu değildir. Birbirini tamamlama, toplumun varlığı için birlikte var olma en temel yaşam felsefesidir. Bu anlayış aynı zamanda insanlık tarihinin ilk sistemi anlamına da gelmektedir.

Ana-kadın etrafındaki bu toplumsallaşmaya ve yaşam tarzına karşı, öncülüğünü yaşlı bilge, şaman ve güçlü avcının kendi aralarında kurduğu kutsal ittifakla yeni bir örgütlenme içine girilir. Bu nedenle de tarihte doğal toplum ile devlet arasındaki ara süreç anlamına gelen hiyerarşik aşamayı yaratan bu örgütlenme, erkek egemenlikçi bir zihniyet ve buna bağlı bir yaşam tarzına dayanır. Yani gelişen yeni sistem, erkeği egemen kılmaya çalışan cinsiyetçi bir sistemdir. Böylelikle 'cinsiyetçilik' diye tüm köleliklerin ve egemenliklerin merkezine oturan bir hastalık türetilmiş olur.

Eski toplumu temsilde en önde olan ana-kadın güçsüzleştirilmeden, yeni sistemin yerleşemeyeceğini çok iyi bilen egemen erkek ittifakı, kadını çok sistematik bir şekilde o tarihten itibaren karşısına alır. Tarih artık

güçlü hale gelmeyi kadının güçsüzleştirilmesi üzerine kuran bir erkek egemen zihniyetle karşı karşıyadır. Bu nedenle ilk boyun eğdirilen, köleleştirilen, erkeğe ait kılınan kadındır. Yine bu nedendir ki kadın köleliği tüm köleliklerin kaynağı olmakta ve kadının özgürleşme düzeyi toplumların özgürlük düzeyini belirlemektedir.

Hiyerarşik devletçi sistemin yapısal ve özsel olarak çeliştiği kadın, bu sistem tarafından 'birinci ve ikinci cinsel kırım' denilen süreçlerden geçirilerek, güçsüzleştirilip-iradesizleştirilerek mülkleştirilmiş ve lanetlenmiştir. Öyle ki bu yönelim kadında içerilmiş kölelik oluşturacak denli başarılı olmuştur. Bu anlamda kadın için ilk köle, ücretsiz emekçi, sisteme çocuk doğurma makinesi, seks aracı haline getirilme tanımlamaları hiyerarşik devletçi sistemin tüm dönemlerinde ortak olan yönlerdir. Hiyerarşik devletçi sistemin doruğunu temsil eden kapitalist modernite döneminde toplumsal cinsiyetçiliğin bu yönlerine yenileri eklenecektir.

Köleliği derinleştiren ve yaygın hale getiren kapitalist modernitenin zaten kölelik-iktidar denklemi üzerine kurulu olan toplumsal cinsiyetçilikten yararlanmaması, bunu daha da azgınlaştırmaması düşünülemez.

Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki toplumsal cinsiyetçilik salt cinsler arasındaki bir eşitsizliğe vurgu yapmaz. İnsanları cinsine göre toplumda konumlandırmaktan kaynaklı bir eşitsizlik gibi görünse de özünde devlet-toplum ikiliğine kadar götüren tüm egemenlik üreten ikiliklerin kaynağıdır. Kadını egemenliği altına alan, onu iradesizleştiren, mülkleştiren bir sistem kadını karılaştırmış demektir. Kadını karılaştıran egemenlikçi sistem, karılaştırma işini kadınla sınırlı tutmayarak tüm topluma yayacaktır. Sonuçta ortaya kendine yetmeyen, sorunlarını çözemeyen, iradesizleştirilmiş, güçsüzleştirilmiş, cellâdına muhtaç kılınmış bu yönüyle de karılaştırılmış bir toplumsal gerçeklik çıkmıştır. Bu açıdan toplumsal cinsiyetçilikle sadece kadın köleleştirilmemekte, onun izdüşümleri

biçiminde toplumun tümü de köleleştirilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyetçilik cinsler sorununun ötesinde bir kapsamda ve derinliktedir.

Devlet kendi büyük iktidarına toplumsal cinsiyetçilik kapsamında erkeğe de küçük iktidar olma hakkı vererek toplumda kendine ortaklar yaratmış olmaktadır. Erkek bu küçük iktidarını kadın üzerinde gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla da kadın ile erkek arasındaki doğal ve birbirini tamamlamaya endeksli olması gereken ilişki, bir iktidar ilişkisine dönüşmektedir. Bu ilişkide erkek her zaman için iktidarı temsil ederken, kadın da iktidara maruz kalan, köleleştirilen pozisyonundadır. Kadının bu şekildeki varlığı her zaman için erkek açısından iktidarını gidereceği, kendisini iktidar sayacağı ya da iktidar olduğunu hatırlayacağı bir nesne konumunda olacaktır. Bu yönüyle kadın, erkeğe iktidar olduğunu hatırlatan ve erkeğin iktidarını her zaman için tahrik eden bir nesne gibi olacaktır. Bu da yaşamın tümünden iktidar-kölelik denklemini içine alınması anlamına gelecektir.

Egemenlikçi sistem tarihin hiçbir döneminde kapitalist modernite dönemi kadar toplumu düşürmede kadını kullanmamıştır. Kadının tarihsel-toplumsal açıdan oynadığı merkezi yapısından da yararlanarak onu toplumu düşürmenin en etkili aracı haline getirmiştir. Erkeğin cinsellik güdüsünü her zaman canlı tutarken, kadını da bunun giderilmesi için 'metaların kraliçesi' olarak pazara sürmektedir. Sisteme ekonomik olarak en fazla kazandıran sektör, kadının cinsel meta olarak kullanıldığı sektördür. Hem erkek egemenlikçi zihniyeti cinsel alanda da kamçılayan hem de kadını bir meta olarak piyasaya süren sistem kârına kâr katmaktadır. Kurduğu bu insanlıktan düşüren denklemini canlı tutmak için de kadını erkeğin beğeni ölçülerine göre ayarlamaya özen gösterir. Bunun için de bu defa daha çok da kadınlara hitap edecek şekilde kozmetik denilen bir sektör oluşturacaktır. Tüm bunlardan çıkan sonuç, daha güçlü bir insanlaşma kesinlikle

değildir, güdülerinin yönlendirmesi altında gerçekleşen hayvanca bir yaşamdır. İşin tuhaf ve ürkütücü tarafı yaşananın özgürlük adına ve ilerlilik adına yapılmasıdır. Zaten liberalizmin sömürüyü derin köleliği gizleme ustalığı da burada ortaya çıkmaktadır. Geçmişte bir bütün olarak satılan, birine ait olan kadın, kapitalizmle paramparça edilerek satılmakta ve herkesin kullanımına açılmaktadır. Bu şu demektir: her iki durumda da yaşanan bir köleliktir. Farklı olan kapitalizmin kadını bir kişinin yerine herkesin kölesi haline getirmesidir. Bunun özgürlük adına yapıyor olması da en büyük tuzak ve aldatmacadır.

Liberalizmin yumuşatırken derinleştiren politikasını kadın sorununa yaklaşımında ve feminist hareketleri kendi içine çekmesinde de görmekteyiz. Kadını kapitalist modernitenin sınırlarında tutmaya azami özen gösterirken, sisteminin bekasını sağlamak için de gerektiğinde kimi haklar tanımaktadır. Yaşamı eşitlemeden, özgür kılmadan kanun önünde kadın ile erkeği eşit ilan ediyor, yaşamın her alanında kadının kendisini katmasının önündeki engelleri ortadan kaldırıyor vb. Bunun çok yönlü olarak propagandasını yaparak kadına özgürlük getiren bir sistem olarak kendini sunuyor. Nasıl ki felaket boyutlarındaki ekolojik sorunları birkaç çevresel tedbirlerle aşmaya çalışıyorsa, yine nasıl ki ezilen sınıflara daha fazla maaş vererek onlarla yaşadığı sınıfsal çelişkiyi nötralize ediyorsa, kadına da kimi haklar tanıyarak onunla yaşadığı çelişkileri unutturmaya, onu sisteminin en etkili vurucu gücü haline getirmeye çalışmaktadır.

Liberalizmin kapitalist moderniteye yönlendiren bu tutumunun çok önemli ölçüde kabul gördüğü ve bu konuda çok ciddi bir özgürlük yanılsamasının yaşandığı bir gerçektir. Yaşamla direkt bağından ve merkezi konumundan dolayı belki de diğer varyantlardan çok daha fazla liberalizmi dolayısıyla kapitalist moderniteyi güçlendiren şeyin toplumsal cinsiyetçilik olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

KAPİTALİST MODERNİTE DÖNEMİNDE KÜLTÜR VE AHLAK'IN BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Ulus-Devlet Kültürü Ve Ahlakın Parçalanması

Modernite çağında gelişen ulusal devletler kendi amaçlarına uygun bir toplumsal kültür oluşturdular. Avrupa'da bu süreç 12. yüzyıldan başlayarak gelişmiş, 16. yüzyıldan sonra ise büyük bir sıçrama yapmıştır. 19. yüzyıl endüstri devrimi ile de bu süreç tamamlanmıştır. Endüstriyalizm çağı da denilen bu dönem, ulus-devlet kültürünün oluşum sürecini ifade eder. Bu kültürün temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

Kapitalizm ve endüstriyalizm öncesi uygarlık çağlarında bireyler yerel ve dinsel cemaatlerin, ailelerin vb. üyeleri sayılırdı. Örneğin bir kişi kendi aidiyetini, yani kimliğini tanımlamaya çalışırken, *"ben Atinalıyım, Romalıyım, Venedikliyim, Hıristiyan'ım, Müslüman'ım, Aleviyim, Suniyim, Yezidiyim"* derdi. Ya da hangi kantona, feodal beye ve aşirete bağlı olduğunu söylerdi. Ulus-devlet, bu anlayış ve kültür yerine, devlete bağlı vatandaşlık bağını getirdi. Ulus-devlet vatandaşı demek, söz konusu devletin sınırlarını tayin eden

coğrafya üzerinde yaşayan tüm bireylerin ve toplulukların zorunlu siyasi ve hukuki bağlar temelinde ortak bir yükümlülük altına alınması demektir. Bu şekilde de ulus-devlet eliyle ortak ve tek bir tarih bilinci, ulus, sınıf ve cins bilinci oluşturuldu. Böylece de devlet vatandaşı olan herkesin sorumlu kılındığı, görev ve yükümlülükler belirlendi. Ulus denilen topluluk adına ölmek ve öldürmek kutsal sayıldı. Yurtseverlik, ulus-devleti savunmanın ve korumanın etik değeri haline getirildi. Her şey kutsanmış ulusal devleti savunmak, ona sahip çıkmak ve buyruklarına saygı göstermek için hazırlandı. "İyi vatandaş" demek, devletin tüm buyruklarına ve hukuk sistemine kölece boyun eğen "uyruk" demektir.

Ulus-devlet bir yandan bu şekilde kendi uyruklarına ideolojik-kültürel içselleştirme yoluyla boyun eğdirirken, bir yandan da diğer toplumları ve ulusları hor görme, sömürgeleştirme ve onlar üzerinde baskı kurma kültürünü de aşıladı. Bu yöntemle de ulus-devlet içinde bir ırk, din, mezhep ya da kültürel küme hâkim kılındı. Egemen kılınan

kültürel kümeye resmiyet ve meşruluk kazandırılırken, diğer kültürel kümeler ya yasaklandı ya da baskı altına alındı. Bunun en uç örneği Türk ulusal devletinde görüldüğü gibi "tek devlet, tek millet, tek bayrak, tek dil" gibi her bakımdan tekçi olan bir ulus-devlet kültürü her bireye empoze edildi. Her devlet, kendine araç yaptığı ulusal zemini olabildiğince yüceltti ve herkesten üstün gösterme yoluna başvurdu. Çoğunlukla da bunu "yurtseverlik ve tüm ulusun çıkarlarına bağlılık" adına yaptı. Bu olgular temelinde bir bilinç tarzı, düşünme, yaşama ve toplumsal ilişki biçimi geliştirildi. Bireyler, doğal-toplumsal ilişkilerinden soyutlandı ve devlete

**İster maddi ister manevi
boyutuyla olsun, her iki boyutuyla
(maddi-manevi)
kültürün
metalaştırılması, kapitalist
sistemin doğası gereğidir**

karşı sorumlu bireyler haline getirildi. Tüm bunlar, ulusal vatandaşlık kültürü olarak her bireyde içselleşti. Alışkanlık ve bir yaşama biçimi haline geldi.

Bu süreç geleneksel toplumsal ahlakı da parçaladı. Cemaat, din, mezhep ve yerel kümeler arasında temel bir bağ olarak çimento görevini gören ahlak, yeni bir siyasi örgütlenme ve iktidar biçimi olan ulus-devlet ve kapitalist ilişkiler içinde ekarte edilerek, mutlak surette parçalanması gereken bir öge olarak görüldü. Ahlaki bağ ve toplum vicdanı yerine, hukuk kriterleri ikame edildi. Ulus-devlet, egemen hukuk temeli üzerine kuruldu. Her vatandaşın uymakla yükümlü ve mükellef olduğu, uyulmaması durumunda ise cezai yaptırımların devreye girdiği bir

hukuksal düzen geliştirildi. Ahlak yerine artık toplumsal ilişkileri düzenleyen hukuk oldu. Böylece toplumun aklı, yargısı, vicdanı, toplumun kendini bir tür koruma ve yürütüş ilkesi olan ahlak bir kenara itildi, pasifleştirildi ve parçalandı.

Kültürün Metalaştırılması Ve Tanrı=Para Kültürü

Kültür kapsamı içinde nitelendirebileceğimiz hemen her şey kapitalist uygarlık çağında metalaştırılır. Meta, bilinen en yaygın tanımıyla pazara sunulmak üzere üretilen mallara ya da ürünlere verilen genel ad'dır. Bu tanıma göre piyasa amaçlı, bir kazanç ya da kâr elde etmek için bir değişim değeri olarak pazara sürülen, bu amaç temelinde alım-satım konusu yapılan her şey metadır sonucunu çıkarabiliriz. O halde bu tanım çerçevesinde kapitalizmin nasıl bir meta-kültür yapıya sahip olduğu kısaca şöyle özetlenebilir:

Endüstriyel üretimin başat bir üretim tarzı olduğu kapitalist çağda, sadece maddi metaların üretimi anlamında değil, üretimin her anlamında bir metalaşma sağlanır. Frankfurt Okulu'nun önde gelen simalarından Adorno'nun da belirttiği gibi, meta sisteminin oluşumunda ve gelişiminde işlerlikte olan ikili bir süreç vardır. Ona göre bu ikili süreç, endüstrinin kültürleşmesi ve kültürün endüstrileşmesidir. Kapitalist sistemde kültürün kendisi endüstrileşir, kültürel ürünler ise meta özelliğini kazanır. Örneğin entelektüel alandan tutalım sanat eserlerine değin tüm kültürel etkinlikler bir gelir ya da bir kazanç elde etmeye koşullanır. Metalaşma sadece maddi alt yapıda gerçekleşmez, daha çok da kültür ile kaynaşan birleşik bir yapıda gerçekleşir. Örneğin, tıpkı bir ücret karşılığında emeğini satan bir işçi gibi bilgin de, sanatçı da ürünlerini satar ya da satmak durumunda kalır. Meta sistemi bir bütün olarak tüm toplumsal ilişkilere yayılır. Bildiğimiz anlamda sadece mamul metaların üretimi ve dolaşımında bir sektörleşme yaşanmaz. Sanattan

eğitime, işitsel ve görsel iletişim araçlarından kitap ve gazete gibi alanlara kadar toplumun hemen her alanında bir sektörleşme yaşanır. Bunlar kültür endüstrisinin başlıca araçları ve metaları olarak rol oynar. Dolayısıyla ister maddi ister manevi boyutuyla olsun, her iki boyutuyla (maddi-manevi) kültürün metalaştırılması, kapitalist sistemin doğası gereğidir. Gerçekte, kapitalizmde, maddi kültür ile manevi kültür denen ayırım da ortadan kalkar, metalaşma düzleminde birleşir veya aynılaşır. Bu durum, kapitalizmin insanı insan yapan ve onu belirleyen bütün kültürel dokuyu meta sistemine indirgeyip nesnelştirmesinden ötürü gerçekleşir. Sistemin meta-fetiş özelliği buna yol açar. Bu açıdan kapitalist modernite çağında insanların kendine yabancılaşması ve nesnelleşmesi, genelde kültürün metalaştırılması, daha özgül anlamda ise meta-kültür özelliğinin çok belirgin bir dışa vurumu olan nesne tapınmacılığın bir sonucu olarak gerçekleşir.

Bu tapınmacılık, en belirgin özelliğiyle tanrı-para kültüründe ifadesini bulur. Bu çağın zihni formatında para, tanrı yerine ikame eder. Hatta tanrıdan daha öte bir tapınç kültürüne dönüşür. Geçmişin soyut tanrısı, nesnelleşen tanrı-para olarak yeryüzüne iner. Gücün, iktidarın, prestijin, değer, mutluluğun, rahatlığın, "özgürlüğün", kurtuluşun, sahip olmanın, uğruna her tür çılgınlığı yapabilmeyenin ve bilebildiğimiz anlamda daha da sıralanabilecek bir dizi toplumsal statü ve simgesel özelliğın toplamı parada birleşir. Tanrıya biçilen 99 sıfat parada simgeleşir. Gündelik hayatta çokça dillendirilen "paranın açmayacağı kapı yoktur" özdeyişi, bu gerçeğın çarpıcı bir izahıdır. Kapitalist dönemde "para" demenin her şeyin biricik simgesi olduğu gerçeğini açıklaması bakımından, Protestan ahlakının pragmatist yorumcusu ve kapitalist yaşam felsefesinin öncülerinden sayılan Benjamin Franklin'in şu görüşleri bir hayli çarpıcıdır: "Unutma ki vakit nakittir... Kredi, paradır... Paranın doğurgan özelliği vardır... İyi bir ödeyici, herkesin cüzdanının efendisidir."

Kapitalist sistemde para ile tanrının bu eşdeğer ilişkisini daha da çarpıcı çözümlen Önder APO, AHİM savunmasında konuya ilişkin şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "Para gücünü tanrıyla eşitlemektedir. Yani tanrı=para formülü en çok kapitalist topluma yakışmaktadır. Para, sistemin ruhunun somut ifadesi olmaktadır. Sihirli güçtür, çevrilemeyeceğđ hiçbir değer yoktur. Toplumun daha önceki biçimlerinde simgeleri totem, tanrı, tanrı-krallar gibi değerlendirilirken, kapitalist biçimlenişte toplumun en özlü ve güç yansıtıcısı, bireysel ruhu

Kapitalist modernite çağında insanların kendine yabancılaşması ve nesnelleşmesi, genelde kültürün metalaştırılması, daha özgül anlamda ise meta-kültür özelliğinin çok belirgin bir dışa vurumu olan nesne tapınmacılığın bir sonucu olarak gerçekleşir

en çok çeken, uğruna her şeyin göze alındığı, gerektiğinde tüm insanlığa kan kusturacak savaşlara götüren güç para olmaktadır. Para etrafında şekillenen bir ruh kimliğı geçerli olmaktadır."

Bireycilik Kültürü Ve Toplumun Ahlaki Çöküntüye Sürüklenmesi

"Bireycilik, kapitalizmin doğuşunda zincirinden boşalmış bireyin çılgınlığa varan, kendisinin çıkarından başka hiçbir kutsallığı olmayan kükreyişidir; benliğı en temel sürükleyici güçlerden başta gelenidir."

Kapitalist modernitenin insan toplumuna dayattığı sosyo-kültürel biçimleniş bireyciliktir. Bireycilik, kapitalizmin özsel kimliğidir. Geleneksel toplum bağlarının çözüldüğü, ah-

laki örgünün zayıfladığı ve parçalandığı bir toplumsal durumda ortaya çıkan ya da bizzat bunu yarattığı oranda gelişme imkânı bulan bireycilik, toplumsal birey olmanın aksine, toplumsal olana karşıt, toplumsalın reddi ve inkâr üzerinden gelişen bir kimlik, zihniyet ve ruhsal durumu ifade eder.

Bireycilik kültürü özü bakımından kapitalizmin iktisadi, sosyal ve kültürel ilişkilerinin bireyde içselleşmesidir. Kapitalizmin varlık koşulu bireyci bir toplum yaratmaktan geçer. Kapitalist tarz ilişkiler ancak bu her bakımdan bireycileşen bir toplum ortamında varlık bulabilir. İster geleneksel ister daha başka terimlerle tanımlanmış olalım toplumsal bağların, ahlakın ve dayanışma kültürünün nispeten hâkim olduğu bir toplumsallık durumunda, insanların kapitalist tarz iktisadi, sosyal ve kültürel ilişkiler ortamına çekilmesi oldukça zor ve birçok nedenden ötürü de imkânsız gibidir. Bu açıdan kapitalist tarz ilişkilerin gelişebilmesi için öncelikle insan toplumunda bireycilik kültürünün yerleşmesi gerekir. Çünkü bireycilik, toplumsalın aleyhine toplumun içyapısında sürekli derinleşen bir çözümlenin mimarıdır. Toplumsal bağların çözümlenmesi demek, bireyin meta-kültür ilişkilerine rahatlıkla dâhil edilmesi, savunmasız ve korunaksız bırakılması demektir. Bunun için bireyciliğe, kapitalizmin yarattığı insan tipidir demek daha doğrudur. Bu insan tipinde toplumun tüm ahlaki değerlerine saldırmak temel bir davranış kuralıdır. Bu tip'in varsa yoksa yaşamına yön veren kendi kişisel çıkarıdır. Kendi çıkarından öte bir amentüsü yoktur. Her şey ama her şey -kendisi de dâhil- bu tip'in alım-satım malzemesidir. Günübirlik yaşam felsefesi içinde olmak ve tarihsel değer yargılara yabancılaşma, bu insan tipinin en belirgin özelliği olmaktadır. Toplumsal kolektivizme gelmeyen bireycilik, insanlar arası ilişkilerde çıkarıcı olduğundan saldırganıdır. En doğrusu toplumdan öğrenmek olan, kendinde sentezleyip topluma geri vererek gerçekleşen bireye karşılık, bireycilik toplumdan öğrenmek, sentezleyip kendine

mal etmek, topluma vermeyi ise ayıplamak ilkesi ile gerçekleşen bir duruştur. Bu tipin yaşam lügatinde toplumsala karşı en ufak bir duygu ve sorumluluk besleme yoktur. Kendi çıkarından öte düşündüğü bir ilgiler dünyası olmadığından ilişkileneceği esas, çıkarlarının başlayıp bittiği yerdir. Bu gerçeklik, toplumu ören temel ilke olarak ahlaka saldırmak demektir. Sürekli kendi çıkarını esas alan insanın karşısındaki insanları düşünmemesi gerekir. Bunun için de karşıdakini kendisi gibi bir insan olarak ele almamak, kendisinden faydalandığı ve kendisi için kullanabildiği kadar yakınlık duymak, bireycilikle ortaya çıkan önemli bir anti-sosyal ilişki gerçeğidir. Bu yaklaşımda insanın insana güven duyması gerçekleşmez. Toplumsal ilişkilerde ören ve kuran değil, çözen ve yıkan ilişkiler üzerinden toplumda yeni ilişki ağları gerçekleştirir. Toplumdaki dayanışma, yardımlaşma, kolektivizm gibi temel insani ilişkiler en anlamsız ilişkilere dönüştürülünce, kendini kurtarmak -ki bu anlayışa göre "gemisini kurtaran kaptandır"-, kendini kurtarıncaya da birçok insanı batırmak temel 'insani' özellikler biçiminde yeni bir sapkın yaşamın doğrusu haline getirilir.

Mülk edinerek zenginleşmenin temel amaç olduğu bireycilik kültüründe, toplumsal düşünmek 'enayilik' anlamına gelmektedir. Köşe dönmek, işini bilmek, rüşvet almak, hırsızlık yapmak, gasp etmek gibi kendini dışa vuran ahlak dışı yöntemler resmi bir kültüre dönüştürülerek hukuken de yasallaştırılarak güvence altına alınır. Toplumsal düşünülmediğinde, bunlar sistemin kendisi olmaktadır. Bu kültür içinde toplumcu olmak, doğal olarak toplum dışılık olmaktadır. Maddi paylaşımlar her şeyin üstünde tutularak, samimiyet ve dürüstlüğü ölçüsüne maddileşmiş ölçüler dayatılmaktadır. Tüm bireyci kültürü ifade eden bu özelliklerin birey olmanın yerine koyulması gibi bir sapma, günümüzün en tehlikeli yaklaşımı olmaktadır. Binlerce yıllık insanlık birikimlerinin insanda manevi yansıması olarak moral değerlerin

hayranlık uyandıran nitelikleri yerine, maneviyat düzeyi güdüselliğe indirgenmiş günümüz insanının krizini ifade eden hâkim yaşam tarzının sosyolojik anlamı geçmişinden kopmuş bireyciliktir. Dolayısıyla bu kültürün yol açtığı sonuç toplumun her bakımdan ahlaki çöküntüye sürüklenmesidir. Ahlaki çöküntü, toplumu bir arada tutan örgünün, toplumsal varlık olmanın içsel yasası olan dayanışma kültürünün ve kolektif gelişme koşulunun dağıtılması anlamına gelmektedir. Bir yandan tanrı katına yükselen, ama öte yandan çoğul durumda cüceleşen günümüzün "birey" profili, bu gerçeği açıkça teyit etmektedir. Toplumsal bünyeye girmiş kurtçuk ve kanser benzetmesi, bu kültürü çok daha iyi açıklar niteliktedir. Durumun vahametine ilişkin Önder APO'nun da sıkça ve önemle dikkat çektiği gibi, bireycilik kültürünün yaşamdaki tüm etkileri ve yansımaları bakımından günümüz toplumlarında yarattığı şey, toplumsalı içten içe çürüten tam bir kanserleşme halidir.

Popüler Kültür

Günümüzde popüler kültür kapitalist modernite etiketli, piyasa değerinde ve günlük uygulamalar kapsamında kitlelerin ilgi alanlarını belirlemek, yönlendirmek ve insan kitlelerini tüketime koşullamak suretiyle üretilen ve toplu bir şekilde yayılma özelliği gösteren bir kültür olarak tanımlanabilir. Her ne kadar popüler kültür kavramı sözcük karşılığı olarak köken itibarıyla "halka ait" anlamına gelse de, bugünkü anlam kaymasına bakıldığında hiç de "halka ait" bir orijinaliteye ya da anlama işaret etmediği rahatlıkla anlaşılmaktadır. "Popüler kavramının günümüzde popüler olan tanımı, popüler gaspa dayanan yanlış betimlemelerden biridir. Bu betimlemeyle, tanım 'halkın, halka ait' anlamından, 'birçok kişi tarafından sevilen veya tercih edilen' anlamına dönüşmüştür. Bu dönüşüm tesadüfi ve kendiliğinden olmamıştır. Burjuva demokrasilerinin yükselmesi ve bu demokrasilerin popüler

seçim özgürlüğüne dayanan meşruluk iddiası ve bunun siyasal alandaki ifadesi olan seçim süreçleriyle yan yana olmuştur".

Gerçekte bugün popüler kültürün niteliği ve anlamı, halk orijinli bir kültür olmaktan öte, özellikle ulusal ve uluslar arası çaptaki merkezi politik ve sermaye güçlerinin kitle iletişim vasıtaları ile kitleleri siyasal ve ekonomik olarak yönlendirdikleri bir kültürel belirleme alanını oluşturmaktadır. Günümüz modern toplumlarında modasından yeme içmesine, markasından imajına, pop müziğinden TV'lerin dizi ve magazin programlarına kadar, yaşamın hemen-hemen her karesinde

Günümüz modern toplumlarında modasından yeme içmesine, markasından imajına, pop müziğinden TV'lerin dizi ve magazin programlarına kadar, yaşamın hemen hemen her karesinde insanların ilgi, duygu, güdü ve davranışları günlük olarak kontrole alınıp manipüle edilmektedir

insanların ilgi, duygu, güdü ve davranışları günlük olarak kontrole alınıp manipüle edilmektedir. Böylece "halkça tutulan, insanlar tarafından en çok beğenilen ve tercih edilen" anlamındaki popüler kültürün bu yaygın tanımına rağmen gerçekte popüler kültürün hangi amaç ve imajlar üzerinden türetilip, cilalanıp insanlara sunulan bir kültür olduğunu kolaylıkla anlaşılır kılmaktadır. Buna karşın gündelik yaşamda çokça dillendirilen popüler politikacı, popüler sanatçı, popüler marka, popüler eşya, popüler müzik, popüler dizi vb. daha da uzatılabilecek bir dizi popülist söylem ve adlandırmanın tümü, önceden üretilmiş imajların toplumların önüne sürülmesinden başka bir değildir. Dolayısıyla popüler kültür temelinde gerek siyasal alanda

başvurulan politik imaj, söylem ve uygulamaların, gerekse de piyasa amaçlı üretilen maddi ve kültürel ürünlerin kitlelerce rağbet görmesinin popülaritesi, kitlelerin kendiliğinden oluşan bir eğilimi ve talebi değildir. Bu talep ve eğilimler belirlenmiş ve yönlendirilmiştir. Bu yüzden günümüz bağlamındaki popüler kültürün anlamı ile tarihsel birikimler sonucu oluşan (halk destanlarını, öykülerini, müziğini, ozanlarını, folklorunu, halkın ortak acı ve sevinçlerini bünyesinde toplayan) ve halkın ortak değer yargılarının bir ifadesi olan halkçı kültür arasında kelime benzerliği dışında hiçbir ilişki ve ilgi bulunmamaktadır. Bu ilişkisizliğe rağmen yine de ulusal ve uluslararası kapitalist sermayenin, halkın ve halkların yerel kültürlerini kendi formatından geçirip yeniden ürettiği ve metalaştırıp pazara sürdüğü bilinen bir gerçektir.

Postmodern Kültür (Nihilizm)

Postmodernizmin ne olduğuna dair yapılan birçok değerlendirme vardır. Bunların içinde postmodernizmi savunanlar, onu felsefeden bilime, mimari alandan sanat ve edebiyata kadar bir dizi kültürel alanda modernizmin "sonunu" ve "ölümünü" haber veren yeni bir aşama, yeni bir yaşam biçimi olarak tanımlamaktadır. Çok açık bir şekilde modernizmin hakikatlerine, değer yargılarına ve fikirlerine -daha özgül olarak da aydınlanmacı fikirlere- saldıran postmodernizm, kendisini tüm yönleriyle "modernizm sonrası" ya da "modernizmden sonra gelen" yeni bir kültürel evre olarak görmektedir.

"Modernizm sonrası" anlamına gelen "postmodern" bir aşamaya girip-girmediğimiz ya da postmodernitenin ne kadar modern karşıtı olup-olmadığı şüphesiz ayrı bir inceleme konusudur ve bu "post-modern durum" önemle tartışılması gereken bir sorundur da. Konumuz açısından önem taşıyan post-modern kültürün ne olduğu, daha doğrusu post-modern kuramın yaşama nasıl baktığı ve bu görüş açısından hareketle bize ne tür bir yaşam kültürünü vaaz ettiğiidir.

Postmodernizmin, modernizmin hemen hemen tüm teorik hakikatlerini sorunlaştırdığı doğrudur. Ama bu aynı sorunlaştırmayı kapitalist modernitenin tüm yaşam tarzına ve onun kültürel bağlarına yönelttiği söylenemez. Özellikle de toplumsallık ve bireycilik söz konusu olduğunda postmodernistin tavrı, kapitalist modernitenin ürettiği bir gerçeklik olan bireyciliği ve onun kültürel dışı vurumu olan davranış kiplerini esas almak ve bu bireycilikten yana toplumsallığı terk etmektir. Bunun yerine bireyi, toplumsal bağlarından boşalmış bir nihilizme ve tüketim kapitalizminin akışına savurmaktır. Bunun nedeni, postmodernist bakış açısıyla ve kapitalist kültür içindeki yeriyle bağlantılıdır. Postmodernist görüş açısından bakıldığında, ilkesel olarak bağlı kalınması gereken ne bir değerler sistemi ne de kolektif olarak idealleştirilebileceğimiz bir toplumsal gerçeklik vardır. Örneğin bir postmodernistin görüş perspektifinde doğru veya yanlış tarz, doğru ya da yanlış kültür demek artık o kadar anlamlı değildir. Onlara göre, doğru ile yanlış arasındaki hat belirsizdir. Ve bu yüzden bir yanlışlıktan doğruya gitme yoktur, yorumdan yoruma gitme vardır. Bu nedenledir ki ne geçmiş aşma ne de geleceği kurma iddiasına gerek vardır. Öte taraftan dünyada olup-biten her şey göreceli, tutarsız, temelsiz ve

belirsizdir. Bu belirlenmemiş ve anlamın sürekli değiştiği belirsizlik dünyasında ilkece değer görmesi gereken bir şey de yoktur. Varsa-yoksa o da "şimdi"dir, "şimdi" olan "ben" ve bu "ben"de dile gelen öz'sel gerçekliktir. Ve bu yüzden de her şey bu "şimdi" ile başlamalı ve bu "şimdi" ile sonlanmalıdır. Çünkü hayat akışkan ve değişkendir. Sürekli çoğulluğu ve belirsizliği üretmektedir. Bu durumda önerebileceğimiz ve herkesin üzerinde uzlaşma sağlayabileceği ne ideal bir toplum modeli ne de sistemi vardır. İnsan toplumunda böyle bir hedef ve amaç asla olamaz, olmamalıdır da. Belirlenmiş bu tür bir amaca da asla ulaşamaz. Çünkü onlara göre, bu tür ideal toplum teorileri bize, "tarihin sonu"na geldiği saçmalığından öte bir şey anlatmamaktadır. Çağımız aynı zamanda metafiziğin ve ideal soyut düzenlerin "sonunu" getiren bir çağ olmuştur. Buna karşın kolektif ahlaki değer yargılarımızı, sorumluluklarımızı, kimliğimizi ve aidiyet bilincimizi belirleyen sosyolojik temelli bu Ortodoks toplum teorileri de artık bir an önce terk edilmeli, tarihin tozlu raflarına kaldırılmalıdır.

Kabaca vermeye çalıştığımız bu postmodernist yorumun kültürel plana yansımaları, daha somut olarak inceleyebileceğimiz bir alanı oluşturmaktadır. Özellikle mimari alanda kullanılan stil, sanat ve edebiyata yansıyan tarz, postmodern kültürün ne olduğuna ilişkin bir fikir yürütmemize de önemli bir olanak sunmaktadır.

İlk defa mimari alanda hemen hemen her tür geometrik şeklin ve renk deseninin kullanıldığı yapıların inşa edilmesi, postmodern kültürün de ilk işaretlerinden biri sayılmıştır. Mimari alanda yaşanan bu gelişme, aynı biçimde sanat ve edebiyat alanında da görülmeye başlar. Postmodern sanat tarzında, sanat tarihinden alınan birçok stilin bir araya getirilmesi ile oluşan bir eklektizm yine nostalji, taklit ve popülist bir yönelim olmuştur. Onlara göre sanatta yüksek bir estetik aramanın gereği yoktur. Çağdaş toplumlarda

yaşam kitleleşmiştir ve bir sanat eserinin estetik ölçüsü de kitleler tarafından belirlenmektedir. Eğer sanat bu kitlelerin beğeni ölçülerine hitap edecekse ve sonuçta bunu kitleler "tayin" etmekte ise, o zaman sanat kaçınılmaz olarak "taklit" unsurunu da içermek durumundadır. Kaldı ki çok gelişmiş biçimlerine sahip olduğumuz çağımızın bilişim ve görsel teknolojisi gerçek ile görüntü, asıl ile taklit arasında pek bir fark bırakmamıştır. Ve bu fark artık o kadar da önemli değildir. Ve bir de "sanatın yaratıcı, yaşamı sorgulayıcı ve yaşamı değiştiren" diye bir yönelimi olmamalıdır. Çünkü o zaman modern sanatın gelecek yönelimli olan anlayışından pek farklı bir şey yapılmamış olunacaktır. Öyle ise her halükarda sanat, her tarzdan ve stilden taklit unsurlarını barındırmalı, bir araya getirmeli ve bize eğlenmek, nostaljik bir keyif almaktan öte bir sorumluluk yüklemeyi salık vermemeli, hele hele yaşama hiç yön verici olmamalıdır.

Bu şekilde kendini ortaya koyan postmodern sanat, esasen de popülist yönelimli ve tüketim kapitalizmini sürekli çoğaltarak üreten bir sanat anlayışı olmuştur. Edebiyatta ve özellikle de romanlarda da aynı yoruma rastlıyoruz. Örneğin postmodern perspektiften yazılan romanlarda okuyucu, gerçek ile düşün, asıl ile yansımanın artık bir ve aynı şey olduğu hissine kapılır. Okuyucunun sürüklendiği asıl tema, her şeyin belirsiz ve dolambaçlı olduğu bu dünyada "gerçekliği" aramanın ve/veya ideal bir gerçekliğin peşine düşmenin anlamsızlığıdır. "Gerçeklik" ya da "gerçek dışılık" denilen şey, sonuçta dil aracılığı ile anlaşılmakta ve dilin olanaklı kıldığı bir şey olmaktadır. Çünkü dil, olabildiğince esnek ve birçok şeyi olanaklı kılabilen bir özelliğe sahiptir. Öyle ise roman "gerçekliği" değil, "insan olanaklılığın alanı" olan "varoluşu" incelemeli ve betimlemelidir. Sonuçta sanatın hangi dalına el atarsak atalım ister tiyatro, ister roman, sanatın türü ve konusu ne olursan olsun, her hangi bir sanat eserinin bize gösterebileceği otoriter bir çözümü yok-

tur. Her sanat eserinin vardığı yer belirsizliktir. Öyle ise sanat her halükarda gelecek yönelimli olmamalı, günübürlük akışa yanıt olabilen bir mecrada seyretmelidir.

Kültür ile kalıcı hale gelen değersel temellerin bu şekilde anlamsızlaşması ve yine kültür ile dile gelen normların ve moral değerlerin önemini yitirmesi ve tanımsızlaşması bir anlamda ilgisizliğin, ilkesizliğin, inançsızlığın, aidiyetsizliğin ve sonuçta ise her şeyden kuşku duyan bir nihilizmin (hiççilik, inkârcılık) de temeli olur. Geleceğe dair perspektifsizlik, bir ideal beslemekten yana yön-süzleşme ve günübürlük bir yaşamın sınırları içinde hapsolan gelecek perspektifi anlamını yitirir, değersizleşir. Bu durumda yaşamın anlamı sadece yaşıyor ve tüketiyor olmaya indirgenir. Postmodernizmin "anı yaşama felsefesi" olarak tanımlanması bu gerçekliğinden ötürü olsa gerek. Anı yaşama ve "her şey uyar" (buna konformizm de denilir) felsefesine dayalı çılgınlığa varmış bir eğlencecilik, çığırından çıkmış bir tüketicilik, "böyle de olur/ şöyle de olur, buna göre de olur/ şuna göre de olur" gibi her yollu olan bir yön-süzleşme, aslında postmodern kültürün ve yaşamın da esas gerçeğidir. Özellikle de Batı kapitalizminin dünya zenginliklerini Batı ülkelerine taşıyan dünya çapında bir sömürü mekanizmasını kurması, yine bilim ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler neticesinde ulaşılan konfora dayalı yaşam standartları, önü alınamaz bir tüketim toplumu da yaratmıştır. Tarihsel ve toplumsal değerlere karşı yabancılaşma, moral değerlerden yoksunluk, kolektif aidiyetlerin anlamsızlaşması, tüketiciliğin sürekli olarak derinleştirilmesi neticesinde insanlarda verili olana karşı bir doyumuzluk ve tatminsizliği doğurmuştur. Bu tatminsizlikten ötürü de her şeyi deneme, olmadık kılıklara girme ve yine aşırı maddileşmenin ve teknolojikleşmenin yarattığı ruhsal gerilim ortamında varlığından dahi kuşku duyar olma ve her bakımdan bir çikışsızlığı yaşama, kapitalist moderniteyi ileri düzeyde yaşamış olan bu toplumların tipik

karakteristiğidir. Postmodernizmin Batı ülkelerinde ortaya çıkması ve yine Batı toplumlarının böyle bir yaşam kültürüne savrulması, aslında kapitalist-modernist gerçekliğin de bir itirafıdır. ABD'li olan ve kendisini postmodern bir yazar olarak tanımlayan Zygmunt Bauman'la postmodernite üzerine yapılan bir söyleşide postmodern kültüre ilişkin yaptığı şu kısa tanımlama, postmodern kültürün dünyanın hangi ayrıcalıklı toplumları içinde ve hangi temeller üzerinden şekillendiğini konuya açıklık getirmesi bakımından oldukça dikkate değerdir. Bauman, postmoderniteyi şöyle tanımlamaktadır: "Postmodernite, dünyanın ayrıcalıklı bir bölümüne ait bir kültürdür ve dünyanın bu bölümünün tipik bir özelliği olan, üst derecede tüketim ve zenginliğe bağlıdır." Dikkat edilirse, zenginlik ve yüksek dereceye varmış bir tüketim, bu kültürün en asli iki unsuru olarak zikredilmektedir. Buna göre postmodern kültürü, tüketiciliğin en gelişmiş bir türü olarak değerlendirecek, belki de gerçekliğini daha doğru tanımlamış oluruz.

Sanal Kültür

Gerçeğin görüntüsüne ya da kopyasına dayalı geliştirilen yaşam, ilişki ve etkinliklerin toplamına sanal kültür diyebiliriz. Çağımızda bilim ve teknolojinin gelişimi, özellikle de görselliğe dayalı iletişim teknolojisinin hızlı bir gelişme göstermesi, kendisi ile birlikte sanal bir kültürü de yaratmıştır. Kapitalist modernitenin bilim ve teknolojiyi sermaye sisteminin çıkarları ve amaçları doğrultusunda çok kötü bir temelde kullanması bu kültürü daha da hızlandırmıştır. Televizyon, internet gibi, yine yaşamın daha başka alanlarında bilgisayar tekniğinin kullanılması suretiyle yapay ortamların yaratılması, insanları gerçek yaşam zemininden koparan sanal bir dünya içine çekmiş, çekmektedir. Örneğin, iletişimden haberleşmeye, bilgi sağlamaktan ticari ilişkilere, hatta günlük alışverişe kadar daha başka bir dizi ilişkiler ağını bünyesinde toplayan internet ortamı, karşımızda küçük

bir ekran olarak görünen ama öte taraftan bir dünyayı içine alacak şekilde dünyanın her tarafına açılabilen sanal bir platformdur. İnternet'in insan hayatına girmesi birçok bakımdan iletişim, haberleşme ve benzer daha birçok işlerin yürütülmesinde büyük kolaylıklar sağlamıştır. Ama madalyonun diğer tarafından bakıldığında ise gerçek insani ilişkileri öldüren, insanları suni, hayali ve küçük bir ekrana sığdırılan sanal bir dünya ile sınırlandırmakta ve bağımlı hale getirdiği de görülmektedir. İnternet dünyası, yapay olarak dizayn edilmiş bir dünyadır. Ticari ve daha başka olumsuz amaçlar için insanların ve özellikle de genç kuşakların

Madalyonun diğer tarafından bakıldığında ise; insani ilişkileri öldüren, insanları suni, hayali ve küçük bir ekrana sığdırılan sanal bir dünya ile sınırlandırmakta ve bağımlı hale getirdiği de görülmektedir

bu ortamın müptelası haline getirilmesi için çok özenle sanal konseptlerin hazırlanıp yürürlüğe konulduğu bilinmektedir. Yine bilgisayar üzeri geliştirilen bilim-kurgu, animasyon filmleri ve atari oyunları ile sanal bir ortamda çocukların dünyasına girilerek tüm insani bağlarından koparılmış ve her bakımdan yapaylaşmış bir toplumsal kuşak yaratılmaktadır. Çocukların insani şekillenmesinde ve toplumsal duruma hazır hale gelmelerinde çok önemli bir işlev gören oyun dünyalarının bu şekilde sanallaştırılması, insani geleceği çok tehlikeli bir boyutta zehirlemektedir. Çünkü tümüyle anti-sosyal, anti-ruhsal-duygusal ve anti-kültürel bir insan tipini de beraberinde şekillendirmektedir. Bu tehlikeli durumu, insani gerçekliği ciddi

tehlikelere açık hale getiren simülasyona indirgenmiş yaşamdan da anlamaktayız. Benzetimin ve taklidin, asıl olanın yerine geçtiğini anlatan bu durum, insanlarda büyük bir yapaylaşmaya da neden olmaktadır. Örneğin, insanların algısında gerçek olmadığı halde yine de "gerçekmiş" gibi algılama, bu yapaylığın boyutunu göstermektedir. Bu şekilde insanların duygu, düşünce ve ruhsal dünyaları erozyona uğramakta ve bunun önlenilmemesi halinde gerçekten de insanın insan olarak kalabilmesinin toplumsal şartları artık giderek zorlaşmaktadır.

Kapitalist modernitenin, çağımızın insanlık durumunda derinleştirdiği bu sanal kültürü bazıları (örneğin postmodernler) yeni bir "insanlık durumu"nun önsel aşaması olarak nitelendirmekte ve böylelikle de bu duruma, "yeni post-modern durum"un olağan kabulü üzerinden yaklaşmaktadır. Örneğin, bu konuda yine Zygmunt Bauman aynen şunları belirtmektedir: "Günümüzde, 'televizyonda görünmek' gerçekliğin onaylanmasıdır. Oyun olmak, gerçek olmanın şartıdır. Bu yüzden aile için önemli olaylar -onların gerçek olduğunu ispatlamak için- videoya çekilir. 'Gerçekten gerçek' olmanın çağdaş tanımı, bir ekranda görünmektir; gerçekliğin bir yansıması olarak kullanılan şey, gerçekliğin standardı haline gelmiştir. Belirsizlik ve olasılığın yayılmasının diğer bir örneği, kuşkunun yarattığı gerilimin artık geçici bir fenomen değil, kalıcı bir durum olmasıdır. Simülasyon (sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmak) ve dissimülasyon (sahip olunan şeye sahip değilmiş gibi yapmak) erozyona uğratılmıştır ve bundan ötürü Baudrillard, simülasyon ve dissimülasyon yerine simulacrumdan (-miş gibi olan/ gerçek-miş gibi) söz eder. Biz artık taklit ile gerçeklik arasındaki farkın o kadar da önemli olmadığını düşünüyoruz." (Zygmunt Bauman'la söyleşi-Doğu-Batı dergisinden alınmıştır.) Görüldüğü üzere, gerçek ile simülasyon arasındaki farkın artık o kadar anlamlı olmadığı düşünülmektedir. Bir zamanlar Hegel, akılcılık felsefesinin (rasyonalizmin) savunusu için şu ünlü be-

lirlemede bulunmuştu: "Gerçek us'saldır, us'sal olan ise gerçektir." Günümüzde ise yaratılan sanal kültür nedeniyle bu çağın dilinde gerçekten de gerçeğin anlamı ya da algılanış biçimi -daha farklı bir alanda da olsa- tam da Hegel'in bu deyimine benzer bir durumu çağrıştırmaktadır: "Gerçek sanal'dır, sanal olan ise gerçektir."

Yaşamın ve insani gerçekliğin bu düzeyde ve bu kadar sanallığa indirgenmesinin gerçekte ne anlama geldiğini çözümleyen Önder APO, Demokratik Toplum Manifestosu adlı kitabında şöyle dile getirir:

"Kapitalizmin zihniyet hegemonyasında temelde medya organlarıncı yürütülen sanal dünya diğer çok önemli bir zihinsel araçtır. Yaşamın sanallaşması analitik aklın en uç sınırlara varmasıdır. Savaş gibi en dehşetli bir olay bile sanal olarak su-

özünde yatan farklılaşma asla tekrara dayanmaz. Tarih bile tekerrür etmez. Taklit gelişmenin zıddıdır. Sanal yaşam ise sınırsız taklide dayanır. Herkes birbirini taklit ederek, birbirine benzetilir. Böylelikle koyun sürüleri yaratılır. Finans çağı sanal yaşam olmadan yaşayamaz.

Medya Kültürü Ve Kültür Emperyalizmi

Kapitalist modernite döneminde geçmiş dönemlerden çok daha farklı olarak yeni bir kuvvet biçimi ortaya çıkar. Çok zaman her hangi bir ülkenin dört temel (askeri, siyasi, ekonomik ve hukuk) kuvveti ile birlikte o ülkenin beşinci bir kuvveti olarak adlandırılan ama günümüzde bu kuvvetlerin çok üstünde bir kuvvet olma özelliğini kazanan birincil bir kuvvettir medya. İletişim teknolojisinin hızlı bir gelişme gösterdiği modernist çağda

Sistemin güdümündeki medya tekelleri, kapitalist kültürün kitlelere taşırılmasında ya da sistemin kültürel hegemonyasının gelişiminde başat bir rol üstlenmişlerdir

nulduğunda ahlaki tek başına yıkması işten bile değildir. İnsan beden ve zihninin deneyimlediği yaşama eskiden beri sahte yaşam denirdi. Sanal ismi takılmakla sahte olmaktan kurtulamaz. Sanal yaşamı olanaklı hale getiren teknik gelişim kendi başına suçlanmıyor. İstismarı bir kere daha karşımıza birey zihnini felç eden özelliğiyle değerlendiriliyor. Başıboş teknoloji en tehlikeli silahtır. Kapitalizmin tekniğe hâkimiyeti ve milyarları yönetme ihtiyacı sanal yaşamı zorlayan esas etkidir. Yaşam artık yaşanmıyor sürekli sanallaşıyor. Bir nevi ayakta ölüm oluyor. Simülakiler sanal yaşamın en somut halidir. Her olayı, ilişkiyi, eseri, simüle etmekle insan bilgilenmez, aptallaştırılır. Tüm uygulamaların eserlerinin taklidi yapılmakla bir gelişme sağlanmıyor. Taklit kültürünün hegemonyası gerçekleştiriliyor, yaşamın

medya, toplum üzerinde çok etkili olabilen bir kurum olarak rol oynar. Özellikle iletişimin uluslararası bir boyut kazanması ile medyanın bu etkileyici konumu daha da önem kazanmıştır.

Medya, kitle iletişim araçlarının ya da organlarının (radyo, televizyon, internet, yazılı basın-yayın, vb. gibi) tümüne verilen addır. Günümüzde medya, olumlu ya da olumsuz temelde her hangi bir kültürün ulusal ve uluslararası çapta yayılmasında çok etkili bir rol oynamaktadır. Bugün medya ve özellikle de sistemin güdümündeki medya tekelleri, kapitalist kültürün kitlelere taşırılmasında ya da sistemin kültürel hegemonyasının gelişiminde başat bir rol üstlenmiş bulunmaktadır. Sadece kapitalist kültürü kitlelere taşıma boyutu ile de değil, bizzat bu kültürü üretme ve dağıtma boyutuyla da bir rol ve görev üstlenmiş bulunan medya, doğ-

rudan kitlelere hitap eden ve yönlendirebilen konumu ile de kendine özgü bir kültür yapısını meydana getirmiştir. Kapitalist modernitede medya kültürü kavramı bu gerçeklik bağlamında anlam bulmaktadır.

Şüphesiz kitle iletişim araçları yani medya, salt anlamda ve kendi başına bir olumsuzluğu ifade etmez. Medya, içeriğe ve amaca bağlı olarak fevkalade olumlu bir rol de oynayabilir. Ancak kapitalist modernizme hizmet eden kitle iletişim araçlarının yani medyanın olumluluk adına bir rol ifa etmesi mümkün değildir. Tam tersine medya bir ahtapot gibi toplumu sarıp sarmalayan ve günlük olarak da toplumu beyinsizleştiren bir makine işlevini görmektedir. Toplumun beyni olması gereken medya tam aksine, toplumun beynini yıkama görevini yerine getirmektedir. *"Medya, modernizmin en etkili beyin ve yürek yıkama aracıdır. İletişim teknolojisinin sunduğu olanaklardan yararlanan ulus-devlet bu aygıtlarla dilediği vatandaşı yetiştirmekte büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Özellikle üç (S)'ler seks, spor, sanatın popülerleştirilerek, özünden boşaltılarak topluma sunulması aptal, banal, afyonlanmış vatandaş oluşumunda medya başat rol oynamaktadır."* Bu anlamda hiçbir siyasi, ekonomik ve askeri güç, sermaye tekellerinin kontrolündeki medya gücü kadar toplumu ve dolayısıyla bireyi doğrudan ve günlük olarak kolay yönetemez ya da yönlendiremez. Günümüzde medya organlarının bu kadar yaygınlık kazanması ve adına medya kültürü dediğimiz bir "kültür"ün de yaratılmasının temelinde esasen bu gerçeklik yatmaktadır.

Örneğin günümüz insanı, dünyada olup biten hemen her şeyi medya yoluyla edinmektedir. Başta televizyon olmak üzere diğer bütün yayın organları aracılığı ile önceden bir imaj çizilmekte ve çizilen bu imaj doğrultusunda insanların nasıl düşünmesi ve yaşaması gerektiği de bir şekilde bilinçaltına yerleştirilmektedir. Kitle iletişim araçları üzerinde önemli bir araştırma yapan Huxley'e göre bu dünya hakkında nasıl düşünmemiz gerektiği çıkar sahibi guruplarca yani dünyayı

yöneten güçlerce tayin edilmekte ve kitleler bu şekilde yönlendirilmektedir. Dünyaya ilişkin hemen hemen bütün bildiklerimiz ya da bildiğimizi sandığımız şeyler bize günlük gazeteler, haftalık dergiler, radyo ve televizyon vb. gibi kitle iletişim araçları vasıtası ile aktarılmakta ve benimsetilmeye çalışılmaktadır. Çağımız insanının yaşamında önemli bir yer tutan, örneğin bir televizyonu ele aldığımızda dünyada en fazla izlenen bir araç olduğu gibi, kapitalist yaşam kültürünün en çok da televizyon yoluyla insanlara taşındığı bilinmektedir. Televizyon, ister haber boyutuyla, ister daha başka kültürel boyutlarla ele alınsın, günlük olarak ve sürekli bir şekilde sistemin ideolojik yönlendirme bombardımanına maruz kaldığımız bir araç konumundadır. Nasıl düşüneceğimiz, nasıl giyineceğimiz, nasıl tüketiceğimiz, nasıl konuşacağımız, ne tür hayal ve düşler kuracağımız, ne tür bir yaşam tarzına ve imajına sahip olacağımız vb. düşünsel ve kültürel dünyamızın dışı vurumu olan hemen her davranışımızın nasıl olması gerektiği bizzat televizyon aracılığı ile bize empoze edilmektedir. Pembe dizilerden erotik filmlere, eğlence ve magazin kültüründen tüketim kültürüne, reklâm bombardımanından televole kültürene kadar popüler kültür insanlara aşılarmakta ya da aşılarmak istenmektedir. Özellikle cinsellik ve şiddet kültürü çok bilinçli ve merkezi bir konu olarak işlenmektedir. Tek tipleştirilen bir kültür ile insanlar artık aynı filmleri izliyor, aynı danslarla eğleniyor, aynı müzikleri dinliyor, aynı tutku ve hayaller besliyor ve aynı imajlara özeniyor. Televizyon bu anlamıyla insanların tüketim zincirinin esaretine alınması ve bu amaçla bönleşmesi ve aptallaşması için adeta ne gerekiyorsa onu yapmaktadır. Adeta dokunduğu her şeyi çürütmektedir. Örneğin Cerdan'a göre televizyon, *"bireylerin aptallaşmasına, köleleşmesine, seçimlerde şartlaşmasına ve yeryüzünün Amerikanlaşmasına"* sebep olmuştur.

Dünya ölçeğinde etkili olabilen medya şirketlerini kontrol eden ülkelerin, özellikle

de Batılı ülkelerin daha çok da medya yoluyla geliştirdiği en önemli bir yöntem de kültür emperyalizmidir. Kültür emperyalizmi, bir ülkenin ya da devletin kendi kültürel değerlerini ve ideolojisini diğer ülkelerin halkına benimsetmesi ya da taşıması olarak tanımlanır. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve dünya çapında yaygınlaşması üzerine her ulus-devlet kendi kültürel değerlerini başka ülkelerin halklarına taşıma olanağını bulsa da, gerçekte medya gücünü en fazla kontrol edebilen ülkeler bu yöntemi uygulayabilmişlerdir. Kültür emperyalizmi esasen de diğer emperyalist emellerin gerçekleşmesi için uygun bir zemin hazırlar, yani tamamlayıcı bir rol oynar. Tüketim kapitalizminin dünya ölçeğinde yaygınlaşması için bu tür kültürel ihraçların bizzat medya aracılığıyla sağlandığı bilinmektedir. Bu nedenle de uluslararası düzeyde etkili olan medya tekelleri, dünyadaki tüm iletişim sistemini kontrollerinde tutmaktadır. Bu konuda önemli bir araştırma yapan Schiller, dünyadaki iletişim sisteminin ve araçlarının ürettiği mesajların gerçek kaynağının ve biçimlendiricisinin Batılı ülkeler olduğunu belirtmektedir. Schiller bunu "*kültür emperyalizmi ya da kültürel nüfuz*" olarak tanımlamaktadır. Örneğin Batı yaşam tarzının ve kültürel değerlerinin dünyanın geri kalan halklarına taşınması için çok önemli bir çaba yürütülmüş, yürütülmektedir. En çok da "Batılılaşma" adı altında geliştirilen bu kültürel yayılmacılık, dünyanın geri kalan halklarına karşı bir kültürel 'üstünlük' ve 'gelişmişlik' nedeni olarak sunulmuş ve bu, kültür emperyalizminin en önemli dayanağını oluşturmuştur. Böylelikle Batı yaşam tarzıyla, daha çok da Amerikan yaşam tarzıyla tek tipleşen bir kültürel hegemonyanın sağlanması amaçlanmaktadır.

Tüketim Kültürü

Tüketim kültürü, kapitalist uygarlığın bir kaçınılmazıdır. Endüstriyalizmin ve sermaye birikiminin başat bir ekonomi-politika olduğu kapitalist uygarlık döneminde insanların tü-

keticiliğe özendirilmesi ve hatta bir tüketim makinesine dönüştürülmesi, kapitalist yaşam tarzının ve onun ekonomi-politikasının en birincil amaçlarından biridir. Sistemin çarkının dönebilmemesi için insanların daha fazla tüketmesi ve dolayısıyla tüketim kültürü zincirinin birer halkası-nesnesi haline gelmeleri gerekmektedir. İnsanlar tüketim kültürüne alıştırdıkça, tüketim kültürünün bağımlısı haline gelip tüketimi arttırdıkça, sermaye sisteminin çarkı da o düzeyde dönebilmektedir. Kapitalist sermayenin doğasında da şöyle bir diyalektik kural sürekli işler haldedir: Daha fazla sermaye birikimi+daha fazla satmak=daha fazla tüketmek!

Kapitalizm bu kurala göre işleyen bir sistem olduğu için kaçınılmaz olarak bir tüketim toplumu yaratır. Kapitalist modernitede toplumun tüketim kültürüne göre şekillendirilmesi için birçok yol ve yöntem kullanılır. En başta medya üzerinden yürütülen reklâm kampanyaları ile toplum sürekli olarak lükse ve konforlu bir yaşama özendirilir. Gerek medya aracılığıyla ve gerekse de her yere yapıstırılan reklâm panolarıyla topyekün bir kampanya halinde tüketim kültürü yüceltilir. Böylece sürekli alıcı konumda olmak ve tüketmek, yaşamın en vazgeçilmezi olarak sunulur. İnsanların güdü, duygu, tutku ve düşünsel dünyası, bu tüketim kampanyasının günlük kışkırtmaları ve uygulamaları ile

tahrik edilir. Kapitalist ülkelerin bir tüketim toplumunu yaratmak için bunu bir ulusal politika halinde yürüttüklerini inceleyen Alan Durning, "Tüketim Toplumu ve Dünyanın Geleceği" adlı kitabında, özellikle ABD'yi örnek bir ülke olarak işlemekte ve bu modelin giderek dünyada yaygınlaştığını şöyle ifade etmektedir:

"...tüketim, neredeyse evrensel çapta iyi olarak görülmektedir; aslında tüketimi artırmak, ulusal ekonomi politikasının birinci hedefidir."

"II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan ABD refah döneminde satış analizcisi Victor Lebow şunları söylemiştir: 'Aşırı derecede üretken olan ekonomimiz... tüketimi yaşam tarzı haline getirmemizi, malların satın alınmasını ve kullanılmasını bir ayine dönüştürmemizi, tüketimde manevi tatmini, egomuzun tatminini aramamızı istemektedir... Bir şeylerin giderek artan bir hızla tüketilmesine, yakılıp bitirilmesine, yıpratılmasına, yenisiyle değiştirilmesine ve hurdaya çevrilmesine ihtiyacımız var.' Batılı ülkelerin vatandaşlarının çoğu Lebow'un çağrısına kulak vermiştir ve dünyanın geri kalan kısmı da bu çağrıyı izlemekte gayretli görünmektedir."

"Endüstriye dayalı ülkelerde tüketim artık toplumsal değerlere nüfuz etmektedir. Dünyanın en büyük iki ekonomisinde -Japonya ve ABD'de- yapılan kamuoyu yoklamaları insanların başkanı, tükettikleri miktarla giderek daha fazla ölçtüklerini göstermektedir. Japonlar 'üç yeni kutsal hazine' den bahsetmektedirler; renkli televizyon, havalandırma cihazı ve otomobil.

Polonyalıların dörtte biri Amerika'nın en zenginlerinin yaşam tarzını anlatan 'Hanedan'ı en çok beğenilen televizyon programı olarak saymakta ve Afrika'nın ortasındaki köylüler Amerikalı petrol zenginlerinin sergilendiği 'Dallas' ı izlemektedirler. Tayvan'da bir ilan tahtasında 'Neden Hala Milyoner Değilsiniz?' sorusu yer almaktadır. Business Week muhabirlerinden biri şöyle yazmaktadır: 'Meksika'da... Amerikan Rüyası canlı ve iyidir.' Ger-

çekten de 'tüketici' ve 'kişi' sözcükleri eşanlamlı sözcükler haline gelmiştir."

Maddi uygarlığın en gelişmiş biçimi olan kapitalizmin insanlarda önemle derinleştirdiği şu mit, şüphesiz tüketim kültürünün de en önemli bir toplumsal dayanağıdır. Tarihsel temelleri güçlü olan ve ancak kapitalist uygarlığın daha fazla geliştirip derinleştirdiği, hiçbir zaman ve hiçbir surette doyuma ve tatmine uğramayacak olan bu mit, sermaye birikimi ve zenginleşme tutkusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist insan tipinin en temel düşsel gerçeği ve amacı; daha fazla zenginleşmek, para, mal ve mülk sahibi olmak, dolayısıyla maddi zenginliğe dayalı konforlu bir yaşam sürdürmektir. Bu maddi mit, insanların tüm güdü, duygu, düşsel ve ruhsal dünyasını süsler, yaşamın her anına damgasını vurur. İnsani var oluşun anlamı, sadece ve sadece bu tutkunun peşinde olmaya-koşmaya hasredilir. Buna göre yaşamın bir anlamı olacaksa o da zenginleşmek ve zenginlik içinde tüketebilmektir. Aynı şekilde insani mutluluğun tek kaynağı olarak da maddi zenginlik gösterilir. Gerçekten de kapitalist toplumda bireyler, maddi zenginlik ve varlık içinde yaşadıkça, bolluk içinde daha fazla tükettikçe mutlu olabileceklerini ve bunun mutluluğun tek kaynağı olduğuna inanırlar ya da gerçekliğin bu olduğuna inandırılmışlardır. Aslında bu maddi yaşam dogmasının sadece mitolojik değeri olan bir yaşam sapması olduğu, onun sürekli tatminsizlik ve doyumsuzluk içinde debelenen tüketici bir birey ve toplum üretmesinden anlaşılmalıdır. Örneğin maddi zenginleşme tutkusu, dayanılması güç bir cazibe gibidir. Kişi ne kadarına sahip olursa bir o kadarına da daha fazla sahip olmak ister. Bir arabası varsa ikinci bir arabasının da olmasını ister. Bu her konuda böyledir. Hep daha azına sahip olduğu için kendisini daha az mutlu sayar. Onun için sürekli bir mutsuzluk içinde hep için içini kemirir ve bu yüzden hep biraz daha fazlasına sahip olmak ister. Hiçbir şekilde "mutlu bir son"u olmayan bu tutkunun

doyumsuzluğu ve tatminsizliği hep böyle sürüp gider. Şimdi kapitalizmde yaratılan tüketici birey ve toplumun temel zihni formatının bu tutkuya göre belirlendiğini iyi biliyoruz. Hemen herkesin zenginleşme tutkusu ile yanıp tutuştuğu kapitalist yaşam zemininde hiç şüphesiz dünya tüketim zincirinin hiyerarşisinde, belirli bir nicelikte ve belirli bir insan kümesi dışında herkesin zengin olması asla mümkün değildir. Günümüz dünya tablosuna bakıldığında zengin ve yoksul ülkeler, bölgeler ve insanlar arasındaki uçurumun her geçen gün daha da derinleştiği çok iyi görülmektedir

Doyumsuzluk ve tatminsizlik her açıdan bir tüketim kültürünü yaratır. İnsanlar tükettikçe daha da tüketir. Tüketim kültürünün kalıplarına mahkûm olan insan, artık her şeyi ile tüketici bir varlıktır. Kapitalizm, insan da dâhil, her şeyi tüketim kültürünün kurbanı yapar. İnsanın güdüleri, duyguları, tutkuları, cinselliği, açlığı ve kısacası her şeyi, günlük olarak kışkırtılır ve tüketim kültürünün birer nesnesi/aracı haline dönüştürülür. Kapitalist piyasa sisteminin işleyebilmesi için örneğin, her zaman yeni icatlar ve ürünler piyasaya sürülür. Çünkü insanların sürekli alıcı konumda olabilmeleri için tüketime aşırı bağımlı olmaları temel bir koşuldur. Bunun için gerekli olan, insanları marka bağımlısı olmaya ya da gösterişe, süse ve imaja önem veren bir yaşam tarzına yönlendirmektir. Bu nedenle de insanların bilinçaltına "kullan at" ideolojisi kazılmalıdır. Birey ve toplum bu yaşam tarzı ve ideolojiye göre şekillendirilip yönlendirildiğinde her yeni otomobil, bilgisayar, cep telefonu, vb. eşya ya da meta piyasaya sürüldüğünde insanlar hemen bunları almak ister. İnsan toplumu bu şekilde doymak bilmeyen bir tüketim çılgınlığının içine çekilir. Hızlı yaşamak ve hızlı tüketmek, insanlar için artık tek yaşam tutkusu haline gelir.

Bütün bu vb. yönleriyle kapitalist uygarlığın şekillendirdiği insan tipi, homo-economicos olarak tanımlanan ve aslında her tür tüketime koşullandırılan bir insan tipidir.

Tüketime bağımlı hale getirilen bu tip yalnızca maddi değerleri tüketmekle kalmaz, bununla birlikte en temel insani nitelikleri de tüketir. Aslında sistem tamı tamına insanı tüketen bir yaşam mekanizmasını kurar. Bu konuda sistemin en temel yaşam felsefesi olacak tarzda tüm toplum bireylerine sürekli olarak aşılacağı iki temel kavram ekonomizm ve rasyonalizmdir. Bu iki kavram içerdikleri anlam bakımından bireyde tek bir hedefe yönelecek tarzda ortak bir çağrışım yaratır: "Daha fazla sermaye birikimi". En "akılcı yol" ile mümkün olan en genişlik ve yoğunlukla ve bir an dahi kesintiye uğramayacak tarzda daha fazla sermaye birikimi. Şimdi bu, akıl bakımından akıl dışılığın kendisidir. Buna karşın burada rasyonalitenin anlamı ve işlevi, toplumsal ahlakı aşmanın bir tür akılı oluyor. Bu akıl, toplumsal ilişkilerin temelini maddi çıkar ilişkisini koyar. Bunun önünde engel olabilecek tüm toplumsal öğeleri ortadan kaldırır. Daha fazla sermaye birikimini elde etmek için hiçbir kural, hiçbir toplumsal değer ilkesini tanımaz. Her şeyden bir çıkar uman, toplumsal olan her olguyu maddi bir çıkar ilişkisine indirgeyerek tanımlayan bu akıl, insanın varoluş temeli olan toplumsallığı parçalamakla kalmaz, yöneldiği insan ve doğa kaynaklarını da son kertesine değin tüketmeyi esas alır. Mümkün olan en yüksek yoğunlukta bir sermaye birikimi, mümkün olan en yüksek yoğunlukta bir değer tüketimi demektir. Bu nedenden dolayı ki sistem, toplumu tüketim esaslarına göre şekillendirir. Tüke-ticilik, tüketici insan ve toplum gerçeği bizzat sistemin yarattığı bir olgudur. Kapitalizm kaçınılmaz olarak tüketici bir toplum ve kültür yaratır. Kitle iletişim araçları yoluyla toplum tüke-ticiliğe özendirilir. Burada olup biten insanın tam bir tüketim nesnesine dönüştürülmesidir. Bir tüketim nesnesine indirgenmiş olan insan için yaşamın artık tek bir anlamı vardır: Tüketmek için yaşamak! Kapitalizm bu anlamda insan toplumunu tek bir yaşam seçeneğiyle karşı karşıya bırakır: "YA TÜKET, YA DA ÖL!"

GERÇEK BİR HALK SAVAŞI “ÇİN DEVRİMİ”

Batı, girdiği yeniçağda sermayenin egemenliği altında, yeni hayat alanları bulmak üzere gözlerini Doğu'ya çevirdi. Burada özellikle de Çin'de, kendisinin henüz yeni kullanmaya başlayabildiği ya da yeni tanıyabildiği tekniklerin kâğıt, barut ve saat yapımının, askerlik ve devlet idaresinin, güzel sanatlar ve felsefenin kullanıldığını ya da en incelmış ve ayrıntılı bilgisine ulaşılmış olduğunu

rişilen 1. Paylaşım Savaşı'nda oluşan emperyalist zincir, Rusya halkasının kopması nedeniyle darbe yedi. Bu darbe ile aslında Rusya'nın emekçi halkları, Ekim 1917'de kapitalist sistemin yıkılarak dağılmasının mümkün olduğunun somut kanıtlarını dünya halklarına sunan bir devrimi başardılar. Bu devrimden ilk etkilenen halklardan birisi de Çin halkı olmuştur. Önceleri Sun Yat Sen'in Ko-

gördü. Yine burada kendisinin o ana kadar yaşamadığı muazzam maddi-manevi zenginliklere sahip olan büyük bir uygarlığa tanık oldu. Ama sermaye egemenliği, dünya ölçeğinde bir hegemonya sistemi kurduğunda, tükenmiş bir geleneksel uygarlık olan Çin İmparatorluğu artık hayran olunacak tüm değerlerini kaybetmiş yarı-sömürgeci başka bir şey değildi.

Çin'in de aralarında yer aldığı sömürgeler sisteminin yeniden paylaşılması uğruna gi-

mintang'ı sonraları da Mao'nun ÇKP'si öncülüğünde Çinliler, savaş ağalarından, büyük toprak sahiplerinden ve bir sömürge olarak elde tutmak için bu çökmüş egemenlik sistemini destekleyen emperyalizmden Çin'i kurtarmak için zaten Rusya ile başlamış olan sosyalist devrimlere eklenerek kurtuluşun mümkün olduğunu dünyaya ikinci kez gösterdiler. Bu kurtuluş fikri dalgası ile ilk önce yoğunluğu ve genişliğiyle 20. yüzyılın en büyük kitle hareketini Çin'in sonsuz bozkırlarına

yardılar. Böylece 30 yıl içinde köhnemiş imparatorluk enkazı üzerinden Çin Halk Cumhuriyeti doğdu. Kendisiyle birlikte devrim, sosyalizm ve sınıf mücadelesi hakkındaki yerleşik Marksist yorumların hepsine yönelik soru işaretlerini peşi sıra sürüklese de, Mao önderlikli ÇKP bir milyar yoksul köylüyü sosyalizm alanına çekmeyi başardı.

İşte böylesine devasa nicelikli Çin Devrimi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda, 1934'te imparatorluk içinde başlayan ve Çin-Japon Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nı da içine alarak sonuca ulaşan Maocu bir halk devrimidir. Özellikle son iki yüz yıllık tarihini sömürgeleşme süreci olarak da adlandırabileceğimiz Çin birçok kez Japonlar, İngilizler ve Fransızların dış saldırılarına maruz kalmıştır. İçte de işbirlikçi hanedanlıkların yardımıyla Çin halkı, kapitalist güçler için sömürünün kaynağı haline getirilmiştir. Bu sömürüye karşı Çinli köylüler birçok kez başkaldırıda bulunmuşlarsa da başarısız olmuşlardır. Özellikle savaş ağaları ve ihanetçilerin ellerindeki güç, Çin'in sömürgeci güçlere peşkeş çekilmesine hizmet etmiştir. Fakat buna rağmen Çin halkının özgürlükçü duruşu zayıflamamış, tersine daha da güçlenerek Çin Devrimi'nin gerçek zemini olmuştur.

Hanedanlardan Cumhuriyete

Bilindiği gibi cumhuriyet, Çin'de ilk olarak 1911 Sun Yat Sen devrimiyle birlikte benimsenmeye başlamıştır. Cumhuriyet öncesi ise esas olarak hanedanlıklar-krallıklar dönemidir. Çin'de en son ve en güçlü anlamında egemenliğini sürdüren Mançurya hanedanlığının (bir yabancı egemenlik) 1911'de bir halk ayaklanmasıyla egemenliğine son verilmesi, aynı zamanda cumhuriyetin ilan edilmiş tarihidir. Bu anlamda cumhuriyet ulusal mücadeleye girişen Çinli köylülerin bir yabancı egemenliğe yani Mançurya hanedanlığının sultasına son vermesi anlamına gelmektedir. Bu mücadelenin başını Sun Yat Sen'in liderliğindeki Çin ulusal burjuva partisi olan Komintang çeker. Her ne kadar müca-

deleye öncülük eden burjuva bir parti olsa da, devrimin esas gücü ve kaynağı bütün devrimlerde olduğu gibi halk olmuştur. 1911 ayaklanması ile Mançurya hâkimiyeti ve onların işbirlikçisi kral devrili Çin'de cumhuriyet kurulmuş ve Sun Yat Sen başkan seçilmiştir. Fakat cumhuriyet daha kurulurken çürümeye yüz tutmuştur. Bu yüzden yeni sistemin ismi her ne kadar cumhuriyet olsa da, yönetim biçimi krallıktan farklı olmamıştır. Yani halk kendi kendisini yönetmemiştir.

Sun Yat Sen'in daha 1894'te kurmuş olduğu burjuva ulusal parti iktidara geldikten hemen sonra 1912'de Komintang (Ulusal Parti) adını almıştır. Böylece Çin'de burjuvaziyi iktidara taşıyan ilk devrime tanık oluyoruz. Ama bu devrim, feodalizm ve emperyalizmin hâkimiyetini kıramamıştır. Zaten öncülüğün sınıf karakteri gereği de kırmaması mümkün değildir. Bu nedenle de bu tarihte başlayan devrim sürecinin tamamlanması çeşitli aşamalardan geçerek emperyalizm ve feodalizmin hâkimiyetinin büyük bir darbe yediği 1949 devrimine kadar sürmüştür.

Çin burjuvazisini iktidara getiren 1911 devriminden sonra proletarya da siyaset sahnesinde görünmeye başlamıştır. İlk kez 4 Mayıs 1919 hareketinde işçi sınıfının varlığı hissedilmiştir. Daha belirgin işareti olarak da 1921'de Çin Komünist Partisi'nin kuruluşu bu sınıfın varlığına kanıt olarak da gösterilir ve resmi tarih yazımına göre Çin'de 1921'den sonraki devrimci-demokratik çıkışlara ÇKP öncülük etmiştir.

Uzun Yürüyüş (1934-1935)

Sun Yat Sen'in ölümünden sonra Komintang'ın başına Çan Kay Şek geçer. Çan Kay Şek'le birlikte artık 1911 devrimi amacından sapmıştır. Hatta Çin Devrimi'nin 1925-1927 yıllarında yenilgiyle sonuçlanması da Çan Kay Şek hükümetinin anti-komünist, işbirlikçi karakterinin eseridir. Hâlbuki Sun Yat Sen'in 'üç halk ilkesi'nde komünistlerle işbirliği de vardır. Bu durum 1911 Çin devriminin hedeflerinin tümüyle toplumsallığı inkâr et-

mediğini, aksine devrimde komünal-demokratik anlayışın da önemli bir rolünün olduğunu gösteriyor. Yani Komintang öncülüğüne bakılarak devrim için her ne kadar ulusal burjuva karakterli dense de geniş halk yığınlarının devrimde sadece nicelik olarak değil anlayış olarak da var olduğu görülmektedir. Bir anlamda da devrime karakterini veren demokratik toplum güçleri önemli bir yere sahiptir. İşte Çan Kay Şek bu duruma son vererek aynı Fransız burjuvaları gibi devrimin kazanımlarını kendi çıkarlarına hizmet eder hale getirmek istemiştir. Bu nedenle de geniş köylü yığınları, işçiler ve aşiret güçleri ile inanç gruplarında temsilini bulan demokratik uygarlık güçleri komünistlerin öncülüğünde örgütlenmeye başlamıştır. İşte bu zeminde kısa sürede önemli bir güç haline gelen komünistler yani ÇKP, bir yandan Komintang'a diğer yandan da Japonlara karşı mücadele etmiştir. Bütün zorlu koşullar ve engellemelere rağmen Mao önderliğinde çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu Kızıl Ordu kurularak 'halk Savaşı stratejisi' adı altında üç aşamalı bir mücadele başlatılmıştır. Komünistlerle Çan Kay Şek birlikleri arasında süren iç savaştan faydalanan Japonlar, Çin'i (Mançurya'yı) işgal eder.

Çan Kay Şek'in bu bölgedeki birlikleri bozguna uğrayınca Japonlar 40 milyon nüfuslu zengin sanayi bölgesini kolaylıkla ele geçirir. Bu işgale rağmen Çan Kay Şek, Japonlardan çok komünistlerle uğraşmayı tercih eder. Bu nedenle de Kiangsi'de kurulan komünist hükümeti ezmek için ardarda gönderilen orduların fayda vermediğini gören Çan Kay Şek, bunun yerine komünistlerin bulunduğu bölgeleri çevirerek ve yavaş yavaş çemberi daraltan bir kuşatma taktiği uygular. Komünistlerin bazı taktik hataları ve bölgedeki yanlış politikaları nedeniyle de bu çevirme hareketi başarılı olur. Bu durum karşısında ÇKP, çemberi yarıp güneydeki bölgeden çıkmayı ve kuzeye gidip yerleşmeyi planlar. Bu kararlar 1934 yılında tarihin en uzun yürüyüşlerinden biri başlatılmış olur.

Büyük kısmı asker, küçük bölümü sivil halk ve öncülerden oluşan 100 bin kişilik komünist güç çemberi yaparak Tibet'in eteklerinden dolaşıp Çin Türkistan'ına varmışlardır. Sonra kuzeye doğru ilerlemişlerdir. Ortalama 13 bin kilometre yol yürümüş ve yürürken kendilerini takip eden Çan Kay Şek kuvvetleriyle de çarpışmak zorunda kalmışlardır. Uzun yürüyüş başlarken komünistlerin kuvveti 100 bin kişidir. Yürüyüş bittiğinde ise açlık, kış ve firarlar yüzünden bu sayı 30 bine inmiştir. Buna rağmen ÇKP, bu yürüyüşü büyük bir zafer olarak ilan etmiştir. Çünkü bu yürüyüşle komünist güçler hem çevrilip yok edilmekten kurtulmuş hem de daha güvenli bir bölgeye yerleşmişlerdir. Ayrıca bu çekilen güçler, bölgede Japonlarla savaşmak için hazırlık yapacak ve böylece Çan Kay Şek'in başaramadığı bir işe girilerek birçok grubun desteğini kazanacaklardır. Benzeri içerikli birçok geri çekilme hareketine dünyanın her yerinde ve zamanında rastlamak mümkündür. Ve devrimlerin gelişmesinde de bu tür çekilmeler hayati önemde bir rol oynamıştır. İslamiyet ve parti mücadele tarihimiz de böylesi çekilmelerin rolü önemlidir. Lenin de böylesi durumları 'iki adım geri' olarak tarif etmiştir. Ancak böylesi geri adımlarla bir adım ileri atılabileceğine yapılan vurgu önemlidir. Ve bu tarif aynı zamanda bir tarih bilincini de ortaya koymaktadır.

Çin-Japon Savaşı (1937-1945)

Uzun yürüyüşten sonra Japonlarla savaşmak için hazırlık yapan komünistler, aynı zamanda Şensi bölgesinde reformlar yapmış, eğitim kampanyası başlatmışlardır. "Çinli Çinliyle değil Japonlarla savaşmalı" sloganı bütün Çin'de yankı uyandırmıştır. Komünistler Japonlara karşı Nankin'deki rejim gibi (Çan Kay Şek'in rejimi) boyun eğmeyeceklerini, Japonlarla savaşmaya kararlı olduklarını ilan ederken halkın da önemli oranda desteğini artırıyordu. Çan Kay Şek'in emrindeki kuvvetler ise Mançurya'da Japonlara yenilip çekilen kuzeydoğu ordusuyla, bölgedeki dağlan

ve inançsızlaşan birliklerden oluşmaktaydı.

Japonya 1937 yılı içinde bütün Çin'i istila etmeye kalkışınca Çan Kay Şek ile komünistler arasında barış yapıldı ve böylece Çin Devrimi'nde Japon emperyalizmine karşı savaş başladı. Japon ordusu 7 Temmuz 1937 de kuzeyden Pekin'e saldırdı ve Marko Polo Köprüsü'ne kadar geldi. Çok geçmeden Japon donanması Şangay'ı bombaladı ve kente asker çıkarttı. Japonya Çin'i tam bir sömürge haline getirmek istiyordu. Japonların Pearl Harbour'a yaptıkları baskından sonra Amerika'nın savaşa girmesi durumu değiştirdi ve sonuçta Japonya savaştığı tüm cephelerde yenilgiye uğramasının yanında Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombası nedeniyle teslim oldu. Böylece Çin-Japon Savaşı da sona ermiş oldu.

Halk Cumhuriyeti'nin Kurulması (1949)

Japonya'nın teslim olması üzerine Çin de komünistlerin egemen olmaması için gerek Amerikalılar gerek Çan Kay Şek hükümeti tarafından önlemler alınmaya başlanmıştır. İlk önlem olarak General MacArthur, Çin deki Japon ordu komutanına "komünist kuvvetlere teslim olmayacaksınız. Silahlarınızı sadece Komintang birliklerine bırakacaksınız" şeklinde dikkat çekmiştir. Bu dikkat çekmeyi Çan Kay Şek'in Japon kumandanına "Komintang birlikleri gelene kadar komünistlere karşı direnin ve Komintang birlikleri gelince de teslim olun" emri izlemiştir.

Gerek başta ABD olmak üzere emperyalist güçlerin ve gerekse de Komintang'ın bu güçten düşürme ve kuşatmayı esas alan uygulamalarına karşı ÇKP zaman kazanmak için Çan Kay Şek'e iki anlaşma yapmayı önerir. Çan Kay Şek'in de zaman kazanmak için kabul ettiği bu antlaşmalar Ekim 1945 ve Ocak 1946'da imzalanır. Antlaşmalara göre Çin'de Komintang ve ÇKP koalisyonuna dayalı demokratik bir hükümet kurulacak ve komünist güçlerle Komintang güçleri birleşecektir. Komünistler ABD'nin Komintang ordularını yeniden örgütleme ve eğitim iste-

mine karşı çıkmaktadır. Komintang ise komünistlerin toprak reformunu yaymalarını istememekte ve ayrıca demiryollarının kesilmesine muhalefet etmektedir. Diğer yandan içeride orta sınıfın çökmesi, enflasyon ve köylülerin topraklarına kavuşmak için fırsat beklmeleri de işbirliği için zorluk yaratıyordu. Ortak hükümet arayışı bu karşılıklı restleşmeler ve var olan iç-dış koşullar nedeniyle en başından suya düşmüş oluyordu. Ayrıca Amerika ve Rusya arasında soğuk savaşın başlaması ve her iki gücün de karşı taraflara destek olması, koalisyon çalışmalarının devam etmesini zorlaştırıyordu. Bu süreçte ABD açıkça Çan Kay Şek hükümetinin yanında yer alırken, SSCB ise ancak dolaylı şekilde komünistlere destek veriyordu.

Bu şekilde 1947 yılına gelindiğinde devrim savaşlarının son aşaması başlamış oluyordu. Komünistler ve Komintang orduları yaşanan iç savaşta daha iyi örgütlenerek sonuca ulaşmak istiyordu. Bu nedenle de ÇKP'nin halk ordusu güneydoğuya inerek Komintang ordularını bölmek için hareket ederken, Komintang güçleri de, kuzeydeki demiryolu bağlantısını sağlamak için hücumla geçti. Ancak Komintang'ın en iyi orduları Şantung'da ağır bir yenilgi aldı. Yıl sonunda Komintang ordularının Mançurya ile de bağlantıları kesilmiş haldeydi. Böylece kuzey tamamen komünist güçlerin elinde kaldı.

Savaş bu şekilde bir yıl boyunca çeşitli cepheler de sürdü ve 1948'e gelindiğinde komünistler tüm alanlarda üstünlüğü sağladı ve sonbahar da komünistlerin büyük saldırısı başladıktan sonra. Kuzey Çin'deki son Komintang kuvvetleri de çekilmek zorunda kaldı. Ekim ayında Mançurya için kesin savaşlar yapıldı ve kuzey tamamen ve kesin olarak artık komünistlerin eline geçmiş oldu. Şubat ayında Pekin'in alınması ve Nankin bozgunu ile de Çan Kay Şek ordularının kesin yenilgisi ilan edildi. Yenilgiye uğratılan Komintang lideri Çan Kay Şek, 'Milliyetçi Çin' de denilen Tayvan'a çekilip orada ABD yanlısı bir hükümet kurdu.

1 Ekim 1949'da komünistler, başkentleri Pekin olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu dünyaya ilan ettiler. Böylece Çin'de milyonlarca insanın ölmesi ile sonuçlanan devrim savaşları sona ermiş, yeni bir devlet kurulmuş ve 'sosyalizme' giden yolda yürünmeye başlanmıştı.

Burada sosyalizmi tırnak içine aldık. Çünkü adına ne denilirse denilsin, hangi sınıf öncülüklü olursa olsun hiçbir devlet sosyalizme gidişin garantörlüğünü yapamaz. Aksine sürekli üretilen iktidar yolu ve her türden tekelleşme eğilimi ile devlet, toplumculuğun değil ancak toplumu dağıtmanın teminatı olabilir. Bu nedenle de reel sosyalizmin diğer alanlarda olduğu gibi Çin'deki temel yanlışlarından birisi de devrimin devlet kurmaya yönelmesi olmuştur.

Kültür Devrimi

1964 yılına gelindiğinde parti örgütünü mevcut haliyle artık çalıştırmayacağını açıkça gören Mao, sosyalizm aleyhine çalıştıkları iddiasıyla bir çok alandaki parti örgütlerine ve kadrolarına karşı önlem almaya başlamıştı. Özellikle parti içindeki 'sağcı revizyonist' kanat oldukça güç kazanmış, ülkenin önemli bir çalışma alanını eline geçirmiş ve 'karşı devrim' çalışmalarını yoğunlaştırmıştı. Bu çalışmalar, Mao'nun yardımcısı olan Liu Şao Çi ve onun etrafında kümelenen bir grup tarafından yürütülüyordu. Mao bu durumu aşmak için Kültür Devrimi adı altında büyük ve oldukça kapsamlı bir 'düzeltme' ve 'arındırma' hareketine girişmişti. Parti örgütü bir meyve ağacına benzetilirse, bu meyve ağacını aşağıdan yukarıya doğru iyice sarsmak gerekiyordu; öyle bir sarsılmalıydı ki, tepesindeki çürümüş meyvelerin hepsi dökülmeliydi. Bu sarsıntı döneminde de devrimin temel dayanağı Çin halkı ya da ÇKP örgüt ve kadroları değil Halk Kurtuluş Ordusu'ydu.

Mao, 1964 yılının ocak ayında merkez komitesine Kültür Devrimi hakkındaki bir program taslağı ile birlikte Çin'in ekonomik kalkınmasına ilişkin bir plan taslağı da sundu.

25 maddelik başlık altındaki program taslağı, köylük bölgelerde sosyalist eğitim hareketinin nasıl yürütüleceğini anlatıyor, yüksek düzeydeki parti kadrolarının kol gücüyle çalışmasını zorunlu kılıyor ve "alanlarda yaşamak" sloganını gündemleştiriyordu. "Hastalığı tedavi ederek hastayı kurtarma" politikası ısrarla vurgulanıyor, bununla birlikte yeni ilkeler de belirtiliyordu. Buna göre, önderlik eğer tamamen karşı devrimcilerin ya da yozlaşmış unsurların eline geçmişse, halk kitleleri ayaklanarak yönetimi ele geçirecekti. Yozlaşmış parti liderlerinden yönetimin arındırılarak ele geçirilmesi kavramı Kültür Devrimi'nin özüyüdü ve halka bu tür yönetimlere

Parti örgütü

bir meyve ağacına benzetilirse,
bu meyve ağacını aşağıdan
yukarıya doğru iyice sarsmak
gerekiyordu; öyle bir
sarsılmalıydı ki, tepesindeki
çürümüş meyvelerin hepsi
dökülmeliydi

karşı ayaklanma öneriliyordu. İkinci ilkeye göre ise, parti örgütleri yozlaştığında yeni bir önderlik çekirdeği oluşturuluncaya kadar, yönetimi geçici olarak yoksul ve alt-orta köylü örgütleri ele geçirecekti. Bu örgütler parti yönetiminin yerini almayacak, ancak parti örgütü yerel kaynaklardan oluşuncaya kadar yönetimi geçici olarak ellerinde bulunduracaklardı. Bu ilke de birçok parti bürokratını dehşete düşüren çok yeni bir sistem öneriyordu.

Mao devrimin ilk yıllarındaki çizgisine dönmüştü. Mao'nun Halk Kurtuluş Ordusu'nu devrimin koruyucu ve başlatıcısı olarak gördüğü bir kez daha anlaşılıyordu. "Halk Kur-

tuluş Ordusu'ndan Öğrenelim" sloganıyla kitlelere birçok olumlu örnek sunuluyordu. Kentlerde siyasi eğitimi canlandırmak amacıyla başlatılan bir kampanya sonucunda Halk Kurtuluş Ordusu'nun birçok subay ve askeri, 'sivil' örgütlere atanmıştı. Bu şekilde de 'sivil' ve 'asker' görevliler arasında birbirinden öğrenme tutumu güçlendirilmiş oluyordu. Karşılaştıkları birçok iğnelemeye karşın, mütevaziliklerini ve çalışkanlıklarını koruyan Halk Kurtuluş Ordusu askerleri, tüm samimiyetleri ile "Yapıcı Düşünelim" sloganını dillerinden düşürmüyorlardı. "Halkı yüceltin", "Halk Kurtuluş Ordusu'nu Yüceltin!" kampanyalarıyla halk kitleleri ve HKO arasındaki

**Kültür Devrimi'nin
özü ve en temel değeri
'revizyonizme' karşı mücadeleydi
ve Mao, Çin'i revizyonizmin
ihanetinden korumakta sonuna
kadar kararlıydı**

bağlar oldukça güçlendirilmişti. Her halk komününe yollanan HKO birimleri kuyular kazıyor, tepeleri düzeltiyor, yolları onarıyor, ağaç dikme kampanyaları düzenliyor ve eski toprak ağaları tarafından örgütlenmiş silahlı çeteleri etkisizleştiriyorlardı. Ayrıca 1964 yılında düzenlenen yaz kamplarında 600 bin genç öğrenci ve öğretmen, yüzme, atletizm ve silah kullanma eğitim almış. Bu kampların amacı, bedensel güçlülük ve moral yüksekliği olarak belirlenmiştir.

1964'te başlatılan Kültür Devrimi ile başlatılan sosyalist eğitim hareketi sonucunda, köylü örgütleri güçlenmiş ve sesleri daha etkili çıkmaya başlamıştı. Parti üyeleri ve halk kitleleri arasında, Mao Zedung'un nasıl

bir Çin yaratmak istediği düşünsel olarak artık daha iyi kavranıyordu. 1964 Aralık ve 1965 Ocak aylarında toplanan siyasi merkez komitesi ve genişletilmiş çalışma konferansında Mao, bir kez daha fakat çok daha özlü sözlerle Liu'ya karşı mücadele başlatmıştı.

Kültür Devrimi'nin özü ve en temel değeri 'revizyonizme' karşı mücadeleydi ve Mao Çin'i revizyonizmin ihanetinden korumakta sonuna kadar kararlıydı.

Mao Kültür Devrimi'nin yönetiminden sorumlu olan gurubu görevden almış ve yeni bir örgütlenmeye gitmişti. Her şeye rağmen Kültür Devrimi'ni devam ettirmeye kararlıydı. Mao yakın çalışma arkadaşlarına büyük bir mücadeleye hazırlanmalarını, kitlelerden kendilerine yönelik şiddetli eleştirilerin geleceğini, bu eleştirileri can kulağıyla dinlemelerini, kitlelerin gerçek duygu ve düşüncelerini iyice kavramaları gerektiğini belirtmişti.

"Büyük Kültür Devrimi'nin ateşini kendinize yöneltin. Devrim ateşinin sizi yakmasından korkmayın. Bazı yoldaşlar, başkalarına karşı çok iyi mücadele ediyorlar, ama kendilerine karşı hiç de başarılı değiller."

Mao yakın çalışma arkadaşlarıyla iletişim içinde olayları yakından izliyordu. Ancak en çok üzerinde durduğu konu, kitlelerin gerçek anlamda ayağa kalkmasıyla, partinin karanlık yüzünün açığa çıkarılması ve burjuva egemenliğinin sona erdirilmesiydi. Gelişen devrim hiçbir düzeltme hareketinin, sosyalist eğitim kampanyasının yapamadığını yapmış, partinin karanlık yüzünü bütün yönleriyle tabandan en üst düzeye kadar halkın gözü önüne sermişti ve zaten Mao'nun amacı da buydu. Kültür Devrimi, Çin'in geleceğin dünyasında üstleneceği kritik rol doğrultusunda ülkeyi politik ve stratejik olarak hazırlamak amacıyla yürütülmüş, iradi, uzun soluklu ve kararlı bir mücadeleydi.

1966'lara gelindiğinde, Kültür Devrimi önemli oranda amacına ulaşmış, kültür cephesinde birleşme sağlanarak önemli bir gelişme yaratılmıştı. Yine 1966 yılında Kültür

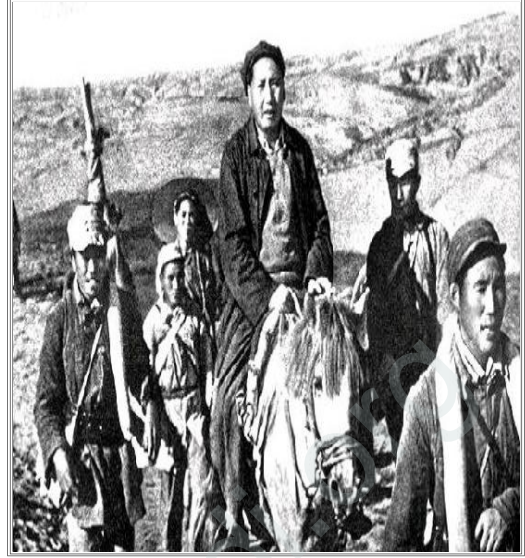

Devrimi'nin tarım ve sanayi sektörlerinde de başarıya ulaştığı resmen açıklanmıştı. Artık devrim her okulda üçlü bir ittifak temelinde (öğrenciler, kadrolar ve öğretmenler arasında) mücadele, eleştiri ve dönüştürme ilkesine uygun olarak okullardaki revizyonistlerin açığa çıkarılması için sürdürülecekti. Ders kitapları ve eğitim programları yeniden yazılacaktı. Kültür Devrimi ile amaçlanan hedefler büyük ölçüde başarılı, 'sağ-revizyonist' anlayış önemli ölçüde tasfiye edilmiş, halk çıkarımı ve iradesini esas alan yeniden yapılanma sürecine girilmiş ve böylelikle devrimin geleceği daha da sağlamlaştırılmıştı.

Devrim Öğretmeye Devam Ediyor

Çin Devrimi dünya devrimleri içerisinde tecrübe, strateji ve taktikler açısından en zengin olanlarından. Fakat Çin Devrimi'ni dünya devrimcileri açısından bugün için asıl olarak önemli kılan iki yan öne çıkarılabilir:

Birincisi; Marksizm-Leninizmin dogmatik olarak kavranmadan Çin'in somut koşullarına göre uygulanmasıdır. Bu, halk savaşında somutlanmıştır. Devrim Marksist teoriye göre sadece işçi sınıfına dayandırılmamıştır. Zaten feodal Çin'de işçi sınıfı yok denecek kadar azdı. Bu yüzden önceki pratik ve teoriler ol-

duğu gibi Çin'e uyarlanmamıştır. Daha önce zafere ulaşmış bir tek Sovyet devrim deneyiminin olması, ilk etapta Çinli devrimcileri taklide sürüklemişse de, ardından kendi deneyimleriyle öğrenerek, öğreterek, pratikten dersler çıkartarak bir rota tutturmuşlardır.

İkincisi; halkın %90'ının okuma yazma bilmediği, nüfusun %85 kadarının köylerde yaşadığı, her türlü mistik, geri düşünceyle halkın kandırılıp 'cahil' bırakıldığı bir ülkede Çinli devrimcilerin bu yoksul köylüleri örgütleme ve kadrolaştırmadaki ustalıklarıdır. Şüphesiz ki, bu tablonun büyük ustası da Mao'dur. Çin'deki mücadelenin gelişimi boyunca gerek politikaları, taktikleri belirlemede, gerekse de bu politikaları hayata geçirmede, pratiği örgütlemeye Mao hep vardır. Bu yüzden Çin Devrimi ve Mao birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Birini anlatmak diğeri için anlatmak demektir.

Allahın Dağında Marksizm

Mao başından itibaren partinin 'sağ oportünist' önderliğinden farklı düşünüyordu. Sürekli köylülerin arasında bulunup onları eğitiyor, dertlerini, taleplerini dinliyordu. Mao kızıl siyasi üs kurma çalışmalarını için köylüleri örgütlemeye ilk gittiği zaman ÇKP'nin sağ ve sol anlayışları aynı noktada

buluşmuş, "Allahın dağında Marksizm mi öğretilir?" sözüyle yoksul köylülere bakışlarını ortaya koymuşlardı. Her iki sapma da devrimin sadece proletarya ile gerçekleşebileceğini düşünüyor, yüz milyonlarca kişiden oluşan devî görmüyorlardı. Dizginsiz bir sömürü ve baskı altında yaşayan bu halk 'cahil' bırakılmıştı. Ancak tarihi düz bir mantıkla ele alan bu anlayış yanılmıştı. Devrimi yapan horlanan bu halk olmuştu. Önemli olan ise, yeter ki kitlelere gidilsin ve onlar eğitilsin-örgütlensin.

Yıkılmayan Tek Kale Kitlelerdir

Bir devrim kitlelere dayanmak zorundadır. Aksi takdirde mücadeleyi kazanmak mümkün olmaz. Bunun için kitleleri harekete geçirmek gerekir. Bu gerçeği iyi bilen Mao, kitlelere olan güvenini, "yıkılmayan tek kale kitlelerdir" sözüyle ifade etmiştir.

Bir devrim için gerekli olan silah doğru bir ideoloji ise, halkı bu ideoloji ile donatmak zorunludur. İşte bu nedenle de Mao, Marksizm ideolojisini entelektüel aydınlardan, şehirlerden alıp dağlara yoksul köylülere taşımıştır.

Mao'ya göre "kitleler her şeyi yapabilirler, doğru düşüncüyü kavradığı zaman bu düşüncüyü yeri göğü alt üst edebilecek muazzam bir maddi güce dönüştürürler." Eğitilen halkın yaratıcılığıyla savaşı zenginleştirebileceğine inanan Mao, bunu bizzat kendi deneyimlerinde yaşar.

Çin'de kitleleri devrimci mücadeleye katmak için sürdürülen eğitim faaliyetinde hedef kitle, her insandır. Tüm ön yargılardan uzak bir şekilde kimse bu eğitim faaliyetinden dışlanmamıştır. Hatta toplumun en geri kesimi olan lümpen proletarya, dilenciler ve haydutlar da eğitilerek mücadeleye kazanıdırılmıştır.

Anyuan'daki madenlerde işçileri örgütlemeye giden Mao, çoğunun okuma-yazma bilmediğini görür, fakat bu Mao'yu yıldırmaz, tüm olanaksızlıklara rağmen toprağa çubukla yazarak bu işçilere okuma-yazma öğretir ve onları örgütler. Bu işçilere "tarih sizin elinizdedir, tarihi siz yapacaksınız" diyen Mao'nun bu düşüncesi bir süre sonra gerçek olur. Çin devriminin temeli olan kızıl ordunun ilk çekirdeği Anyuan'daki bu 'cahil' işçilerden

oluşur. Bir kısmı devrimden sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nde büyükelçilik gibi ileri görevlere kadar yükselmiştir.

Marksizm'i Çin'in Özellikleriyle Yoğurmak

Mao için kitleleri eğitmenin belli bir kalıbı yoktur. Eğitim için akla gelebilecek her yol uygulanabilir. Ancak halkın anlayabileceği bir dille konuşmak, anlatmak eğitim faaliyetinin temelini oluşturmaktadır.

"Marksizm'in her belirtisi mutlaka Çin özelliği taşıyacak bir biçimde Çin'de somut olarak uygulanacak yani Marksizm'i Çin'in somut özelliklerinin ışığında uygulama bütün partinin bir an önce kavraması ve çözmesi gereken bir sorun olmaktadır. Yabancı, bama-kalıp yazıların yerini Çin halkının çok sevdiği yeni ve canlı Çin tarzı almalıdır." diyen Mao, Marksizm'i halka soyut olarak anlatanları kitabi ve halka uzak olmakla eleştiriyordu.

Eğitimde, üslupta sadeleştirme Mao'nun vazgeçemediği çok önem verdiği bir yandı. İşçi ve köylüleri eğitirken çok sade ve anlaşılır bir dil kullanırdı. Siyasi gerçekleri halka anlatırken, halkın gelenek-görenek, kültür ve tarihinden yola çıkar, halk hikayeleriyle, atasözleriyle, mitolojik öykülerle bunları halka kavratırdı. Tabii ki bu şekilde halkı eğitebilmek için halkı iyi tanımak gerekir. Mao ise halkla zaten iç içeydi, onları iyi tanırdı, kültürlerini iyi bilirdi. Parti kadrolarının da Çin tarihini çok iyi bilmeleri gerektiğini hep öğütlerdi. Tüm bunlar Marksizm'in Çinileştirilmesinin bir göstergesiydi.

Halkı eğitirken sadece anlatma biçiminde bir yöntem Çin'de benimsenmemiştir. Eğitimin asıl biçimi olan pratik içerisinde, siyasi faaliyet içerisinde halkı bilinçlendirmek temel yöndü. Bunun en somut örneği köylü birlikleriydi. Köylü birlikleri halkın örgütlülükleliydi. Bu örgütlülüklerde halk kendi demokratik işleyişini kurmuş, adaletinden savunmasına kadar tüm sorunlarını bu örgütlülükler içerisinde çözerek, kendi kendini yönetecek kendi gücünün farkına varmıştı.

Kitlelerden Öğrenmeli, Kitlelere Öğretmeliyiz

Köylü birlikleri için Mao şöyle der: *"On bir hukuk ve siyaset bilimi okulu açılmış olsaydı; köylülük bölgelerin en uzak köşelerindeki kadın-erkek, genç-ihtiyar tüm halka köylü birliklerinin bu kadar kısa zamanda verdiği siyasi eğitimi verebilir miydi? Sanmıyorum."* Gerçekten buralardan binlerce kadro çıkmış, kurtarılmış bölgelerde ileri sorumluluklar yüklenmişlerdir.

Halkın bu zenginliği mücadeleye de yansımıştır. Parti kadrolarının da halkın bu zenginliğinden öğrenecekleri çok şey vardı elbette ki. Eğitim faaliyeti tek taraflı olamazdı. Mao'ya göre bu "kitlelerden öğrenmeli, kitlelere öğretmeliyiz" sloganında somutlanmıştır. Gezdiği yerlerde Mao, halkın sorunlarını dinler ve sürekli notlar alırdı. Halkın deneyimlerini hiç bir zaman göz ardı etmez, öğrenmeye çalışırdı. "Onlardan öğreneceğim o kadar çok şey var ki; onlar benden o kadar çok şey biliyorlar ki" sözü Mao'nun yalnız öğretene değil öğrenene, mütevazı bir yaklaşımının ifadesidir.

Halk kitlelerini örgütleyebilmek için hiçbir yol ve yöntemi yadsımamıştır. Savaşın bu kadar keskin ve şiddetli yürüdüğü ortam da dahi Mao, diğer mücadele ve örgütlenme biçimlerini dışlamamış, tam tersi her zaman için önemine vurgu yapmıştır. Kitleleri harekete geçirmeliyiz ama nasıl sorusuna Mao, "Onları seferber etmeliyiz. Sözle, bültenlerle, gazetelerle, bildirilerle, kitaplar ve broşürlerle, tiyatro ve filmler aracılığıyla, okullar aracılığıyla, kitle örgütleri ve kadrolar aracılığıyla seferber etmeliyiz." cevabıyla her şeyi mücadelenin bir aracı haline getirmek gerektiğini belirtir. Nitekim bu sözlerin hiç biri Çin'de sözde kalmamış, sokak tiyatrosundan gazete ve dergisine kadar hepsi mücadelenin bir aracı olmuştur.

Çin Devrimi yüzyıllardır horlanmış, sömürülmüş 'cahil' bırakılmış ve sadece itaat etmenin öğretildiği bir halkı mücadeleye katması yanı sıra çokça öğreticidir.

Karşı devrime karşı yürütülen kıyasıya bir savaşta bu halk katledilmiş, uzun yürüyüş gibi zorlukların aşıldığını anlatan manifestolar bu halkla yazılmıştır. Karşı-devrimin en güçlü görüldüğü bir sırada, kimilerinin devrimin yenilgisine hükmettiği bir anda, kimilerinin Mao'nun kızıl siyasi üslerinin iflas ettiğini düşündüğü bir zamanda, on binler tüm olanaksızlıklara karşı yola koyulmuş, yoksullardan ve cahillerden oluşan Kızıl Ordu'yla Çin'i bir baştan bir başa on binlerce şehit vererek aşmış, sonrasında ise tüm Çin'i toplumculuğun bir kalesi olan özgürlük alanı ilan olarak etmişlerdir. Nihayetinde zafer de bu halkla kazanılmıştır. Halka gidildiğinde, halka güvenildiğinde, halk doğru yol ve yöntemlerle eğitildiğinde, halkın bunu karşılıksız bırakmayacağı en somut kanıtı Çin Devrimi'dir. Birçok yerde "Köpekler ve Çinliler giremez" diye yazılan levhalarda aşağılanan Çin halkı ayağa kalkmış, dünyayı sarsmış ve emperyalizmi ülkeden kovarak tüm insanlık için umut kaynağı olmuştur.

Mao, "Çin bir kez ayağa kalktı. Bizi artık aşağılayamayacaklar" sözüyle zaferin müjdesini vermiştir. Tüm bu yönleriyle Çin Devrimi, dünyadaki ve ülkemizdeki devrim mücadelelerine yol göstermeye ve öğretmeye devam ediyor.

Önder Apo ve Mao

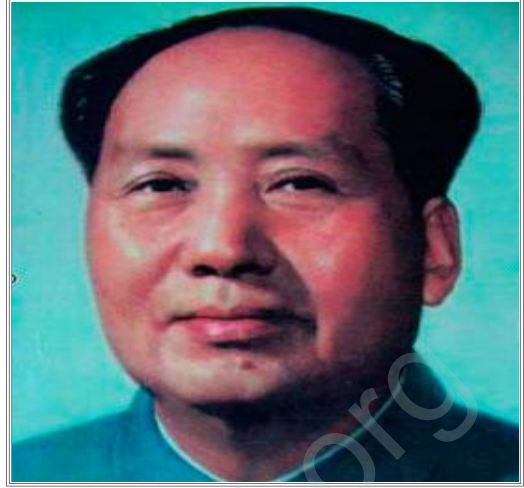
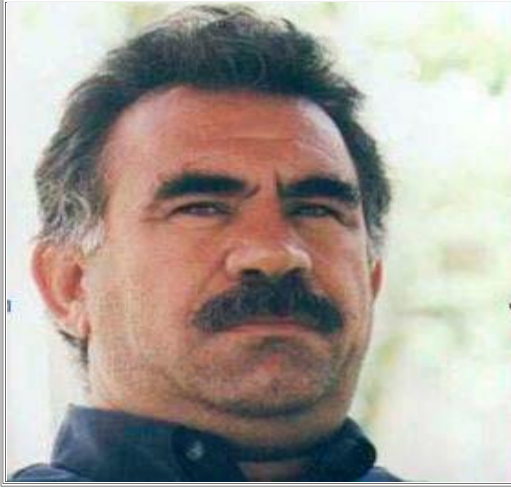
Önder Apo ile Çin halkının Önderi Mao Zedung'u birçok noktada karşılaştırmak yanlış olmayacaktır. Her şeyden önce her iki önderin de, büyük istila ve talan meydanına çevrilmiş ülkelerinin kurtuluşu için verdikleri mücadele 'Uzun Süreli Halk Savaşı Stratejisi' temelinde başlamıştır. Dünya görüşlerinde Marksizm öğretisini esas almakla beraber, bunu hiçbir zaman basma kalıp uygulamaya kalkmamış, kendi ülke ve halk gerçekliklerine göre uyarlamayı bilmişlerdir. Yine her ne kadar emekçiler ve işçiler dayandıkları temel sınıflar olsa da, yaratılacak yeni yaşamda bütün toplumsal sınıflar ve katmanların da yer alacağı inancıyla hareket etmişlerdir. Bu ne-

denle de uzlaşmaz klasik sol sınıf teorisini bir kenara bırakarak bütün toplumsal dinamikleri verilen bu mücadeleye kanalize etmiş, hatta özünde devrimin temel ilkelerine karşı olanlar bile uzun veya kısa süreli olarak mücadeleden hizmetine sokulmuştur.

Önder Apo ile Mao Zedung arasındaki diğer önemli bir benzerlik de halka olan büyük bağlılıkları ve onlara duydukları büyük saygı ve inançtır. Mao bu konuda gerektiğinde yozlaşan parti yönetimlerine ve örgütlerine karşı ayaklanma hakkını verecek kadar halkı inisiyatifli kılmış ve halkı yaratılan değerlerin temel güvencesi olarak görmüştür. Aynı şekilde Önder Apo da, "halkın gücü tanrısaldır" belirlemesiyle halk iradesini ve gücünü ortaya çıkarmada büyük bir çabanın sahibi olmuştur. Önderliğimizin bu anlamda halkta ortaya çıkardığı düzey, 15 Şubat komplosuyla büyük bir bağlılık ve güç olarak dışa vurmuş, dünyayı ve bütün parti kadrolarını şaşkırtacak kadar yüksek bir düzeyde olduğunu bütün dünyaya ispatlamıştır. Yani Önderlik halka tanrısal bir misyon -yaratma misyonu- yüklerken, halk da kendisine tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir şekilde verilen bu değere layık olmaya çalışmış, Önderliğini yüceltmıştır.

Öte yandan parti içi mücadelede yoldaşlara ve sorunlara yaklaşım biçimleri de dikkate değerdir. Her iki önderlikte de görülen temel yaklaşım insana olan büyük güven temelinde, değişeceğine dair taşınılan mutlak inançtır. En kötü çizgi suçu işlemiş parti üyelerine bile kendilerini düzeltmeleri için tekrar tekrar şans verilmiş ve büyük sabırla kendilerini değiştirmeleri için fırsat tanınmıştır. Çünkü birey şahsında kazanılan zaferin, toplumsal değişimin ve kurtuluşun da olmazsa olmaz önkoşulu olduğu bilince çıkarılmıştır.

Şüphesiz ki daha sayabileceğimiz birçok ortak yan vardır. Ama bütün bunların yanında Önder Apo ile Mao Zedung'un çıkış koşulları birbiriyle karşılaştırılmayacak kadar farklıdır. Her şeyden önce Çin Devrimi Mao daha doğmadan önce başlamış, büyük direnişler ve-

rilmiş ve yine Sun Yat Sen gibi demokratik halk öncüleri ortaya çıkmıştır. Yani Mao sıfırdan başlamamıştır, öncesi vardır ve devrimi örgütlemenin koşulları oldukça olgunlaşmıştır. Aynı şekilde bu koşullar Çin Devrimi'nin her döneminde de var olmuştur. Ama Önder Apo'nun hiçbir zaman böyle bir şansı olmamıştır. Önder Apo sıfırdan hatta sıfırın da altından başlayarak önce zemin yaratmış, değer ortaya çıkartmış ve ondan sonra mücadeleyi ete kemiğe büründürmüştür. Yarattığı değerler defalarca bitirilmek istenmiş, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde devrimi ve mücadeleyi yenilginin eşiğine getirme çabaları ve anlayışlarıyla karşı karşıya kalmış olmasına rağmen, Anka Kuşu gibi kendini yeniden yeniden yaratmış, yarattıkça da devrimin yürütülmesi için gereken zemin ve olanakları ortaya çıkarmıştır. Bu durum bugün halen de bu şekilde devam etmektedir.

Diğer yandan devrim sürecinde Mao'nun yarattığı kadrolar ona ideolojik, örgütsel, askeri vb. anlamda büyük destek sunarak yükünü hafifletmişlerdir. Hatta Mao'ya karşı faaliyet yürütenler bile, karşı ideolojik ve iktidar savaşı yürütmüş olmalarına rağmen örgütsel görevlerini kısmi olarak da olsa yerine getirmişlerdir. Kendi gerçekliğimizde bunu ele aldığımızda, kadroların büyük emeğini inkâr etmemekle beraber gerçekleşen biraz bunun tersi olmuştur. Objektif ve sub-

jektif anlamda ortaya çıkan pratik, genelde Önderliğin yükünü hafifletmekten çok ağırlaştırmaya dönük olmuştur. Önderlik bu durumu 'yetmez yoldaşlık' olarak değerlendirmiştir. Bu konuda ciltler dolusu çözümler yapılmıştır. Bu da Önder Apo ile Mao Zedung arasında mücadele koşulları açısından yaşanan farklılıklar anlamında önemli bir husustur.

Diğer yandan değişen koşullar çerçevesinde ortaya çıkan veriler ve deneyimlerin ortaya çıkardığı sonuçlara bağlı olarak yaşanan paradigma çerçevesinde Çin Devrimi'ne ve önderliğine baktığımızda kullanılan yöntem ve araçların dışında tarihe ve güncel bakış konusunda ciddi eleştirilerin geliştirilmesi gerektiği de açıktır. Devlet-devrim, savaş-iktidar- demokrasi-çevre-kadın vb. gibi konularda bu anlamda farklı değerlendirmeler de yapılabilir. Yapılmalıdır da.

Bütün bu gerçekler temelinde kendi Önderlik gerçeğimizi değerlendirdiğimizde, onun temel karakteristik özelliklerini parçaları olarak "tarihe yön veren" bütün büyük önder ve kişiliklerde görmek mümkündür. Ama eğer Önderliğimize en yakın önderlik hangisidir denilirse, Mao Zedung'tur demek yanlış bir tespit olmayacaktır.

Yine de unutulmamalıdır ki, her Önderliğin kendine göre ve ona özgü özellikleri vardır ve bu özellikler onu orijinal ve saygın kılar.

Küresel imparatorluk aşamasındaki kapitalizmin doğası çözümlenmeden, özgür yaşama ilişkin program ve form kestirmenin her tür bastırılmaya açık olacağı birçok tarihsel örnekten anlaşılmaktadır. Söylenecek her söz, yapılacak her eylem, diğer bir deyişle teori-pratik rakibinin sahasında kendine rol biçemez. En azından dört yüz yıldır hegemonik bir hal alan kapitalistik modernitenin gelenekselleşen, en fanatik dinden daha çok kütleleşen kavram ve uygulamalarına karşı en yetkin evliya, peygamber ve Budistik yaklaşımları geliştirilmeden, sistemin değirmenine aptalca su taşımaktan kurtulunamaz.

Kapitalist modernitenin ideolojik hegemonyacılığında sağlanmaya çalışılan amaçların başında hakikat kavramına ve eylemine ilişkin tarihsel toplumsal gerçekliklerin karartılması ve bastırılması gelir. Esas sorun olan toplumsal kimliğe yönelik tehditler hakikatin konusu olmaktan düşürülürken, yerine bireycilik ikame edilmeye çalışılmıştır. İnsan hakları bu bağlamda istismar konusu edilmiştir.

Kendini doğrucu ideoloji olarak sunan sistem karşıtı görüşler bile modernite paradigmasını aşma cesaretini göstermeye yanaşmazlar. Liberalizm sistemin resmi ideolojisi olarak sağ ve solu üzerinde tekeli günümüze kadar sürdürebilmiştir.